

Уведено у нови инвентар бр. ~~661~~
1 јануара 1942 год.
Београд.

ИЗДАЊА
БЕОГРАДСКЕ ТРГОВАЧКЕ ОМЛАДИНЕ

I

МЕНИЧНО ПРАВО

ИЗРАДИО

Мил. М. Млунџаковић

3263

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАНО У ШТАМПАРИЈИ С. ХОРОВИЦА
1896

Одсек други

- О меничном покрићу, бр. 139—149
- А. — Шта је покриће, ко и коме га даје, бр. 141-142
- Б. — Где и кад се мора дати покриће, бр. 143
- В. — Састав и величина покрића, бр. 144
- Г. — Однос меничних лица према покрићу, бр. 145
- Д. — Доказ о постојању покрића, бр. 146—149

Одсек трећи

- О пријему (акцептирању), бр. 150—171 bis
- А. — Презентација менице ради пријема, бр. 151-154
- Б. — Примање мерица, бр. 155—164
- В. — Непријем менице и његове последице, бр. 165-170
- Г. — Несигурност пријема и последице тога,
бр. 171—171 bis

Одсек четврти

- О посредовању при пријему, бр. 172—178

Одсек пети

- О року плаћања, бр. 179—196
- А. — Начини означавања меничнога рока плаћања, бр. 180
- Б. — Деоба меница према начину означања рока плаћања, бр. 181—190
- I. Менице са роком по виђењу, бр. 182—183
- II. Менице са роком по издању, бр. 184—185
- III. Дато менице, бр. 186
- IV. Празничне менице, бр. 187
- V. Панађурске или вашарске менице, бр. 188
- VI. Обичајне или псо менице, бр. 189—190
- В. — Празничан рок плаћања, бр. 191—192
- Г. — Одлагање рока меничног, бр. 193
- Д. — Рок меница издатих по новоме календару,
бр. 194—196

Одсек шести

- О преносу или жиру, 197—251

Глава I.

- Пренос својине менице, бр. 199—243
- А. — Менично-правни пренос, бр. 200—239
- I. Облик меничнога преноса својине, бр. 203—216 bis
1. Пун пренос, бр. 204—210
2. Бланко пренос, бр. 211—212 bis

- II. Дејства меничног преноса својине, бр. 213—239
1. Пренос менице пре рока за протест због неисплате, бр. 214—232
- а. Дејства преноса начелно посматрана, бр. 214—218
- а. Пренашање својине менице, бр. 215—216 bis
  - б. Обавеза (јемство) жиранта, бр. 217—218
- β. Дејства преноса према појединим лицима, бр. 219—232
- а. Жиратар је страном, ново лице, бр. 220—224
  - б. Жиратар је неко менично лице, бр. 225—232
2. Пренос менице после рока за протест због неисплате, бр. 233
- а. Пренос непротестиране менице, бр. 235—238
- β. Пренос протестиране менице бр. 239
- Б. — Грађанско-правни пренос менице, бр. 240—243

Глава II.

Пренос менице у пуномоћство, бр. 244—248 в

Глава III.

Пренос менице у залог, бр. 249

ДОДАТАК А.

Наставак менице (алонж), бр. 250

ДОДАТАК Б.

Препис менице (копија), бр. 251

Одсек седми

О заједничком јемству, бр. 252—253

Одсек осми

- О нарочитом меничном јемству (авалу), бр. 254—264
- А. — Значај и одредба авала; авалиста, бр. 254—255
  - Б. — Форма и место авала; лице за које се даје, бр. 256—259
- В. — Садржина, дејства авала, бр. 260—264

Одсек девети

О плаћању, бр. 265—295

- А. — Исплата уредна и њена дејства, бр. 266—278
1. Циљ ове исплате и њен вршилац, платац, бр. 266—268
  - II. Средство исплате, бр. 269—271
  - III. Величина исплате, бр. 272—273
  - IV. Услови за уредну исплату, бр. 274—278

1. Исплата о року, бр. 276—277 б
    - а. Нема акцепта, бр. 277 а
    - β. Има акцепта, бр. 277 б
  2. Исплата пре рока, бр. 278
- Б. — Одрицање исплате, бр. 279
1. Губитак менице
  - II. Презадуженост меничног повериоца
- В. — Исплата изгубљене менице, бр. 280—295
1. Рад до рока изгубљене менице у цели наплате њене, бр. 281—288 bis
    1. Изгубилац има други егземпляр, бр. 282—284
      - а. Акцепт није извршен, бр. 283
    - а. Изгубљен је примерак са бланко преносом
    - б. Изгубљен је примерак без икаква преноса
      - β. Акцепт је извршен, бр. 284
    - а. Изгубљен је неакцептирани примерак
    - б. Изгубљен је акцептирани примерак
      2. Изгубилац нема други егземпляр, бр. 285
        - а. Изгубљени примерак није акцептиран, бр. 285а
        - β. Изгубљени примерак акцептиран је, бр. 286—287
- ДОДАТАК: Обзнана губитка менице, бр. 288
- Трошкови око новог примерка, бр. 288 bis
- II. Рад о року плаћања изгубљене менице, бр. 289—295
    1. Изгубилац има други егземпляр, бр. 290—292 bis
      - а. Није извршен акцепт, бр. 291
      - β. Извршен је акцепт
        - а. Изгубљен је неакцептирани примерак, бр. 292
        - б. Изгубљен је акцептирани примерак, бр. 292 bis
    2. Изгубилац нема други егземпляр, бр. 293
- Додатци:
- а. О јемству код исплате изгубљене менице, бр. 294
  - β. Дејство исплате по изгубљеној меници бр. 295

Одсек десети

О плаћању посредовањем, бр. 296—303

Одсек једанаести

- Права и дужности притежатеља, бр. 304—336
- А. — Права и дужности имаоца менице у погледу акцепта, бр. 305—307
  - Б. — Права и дужности имаоца менице у погледу наплате, бр. 308
    1. Презентација менице ради наплате, бр. 309—312

- II Исплата менице, бр 313
- III. Неисплата менице и последице њене, бр. 314
  - 1 Доказ о неисплати менице, бр 315—317
  - 2 Регрес због неисплате менице, бр 318
    - a. Право на регрес и регресни обвезници, бр. 319—321 bis
    - β. Поступак при тражењу регреса, бр 322
- a. Достава (нотификација) протеста због неисплате, бр 323
- б. Подизање регресне тужбе, бр 324—326
  - γ. Губитак права на регрес, бр 327
- a. Случаји губитка права на регрес, бр 328
- б. Лица која губе право на регрес, бр. 329
- в. Лица према којима се губи право на регрес, бр. 330—333
- 3. Обезбеђење неплаћене менице, бр. 334

Одсек дванајести

- О протесту, бр 337—343
- Врсте и циљ протеста, бр. 337
- Замена протеста, бр. 338
- Протестат, бр. 339
- Место протеста, бр 340
- Протестант, бр 341
- Лица која протест издају, бр. 342
- Форма и садржина протеста, бр 343

Одсек тринајести

- О намирењу средством повратних меница, бр. 344—361
  - Појам и циљ повратне менице, бр. 344
  - Трасант повратне менице, бр. 345—345bis
  - Трасат повратне менице, бр. 346—346 bis
  - Рок за издавање повратне менице, бр 347
  - Рок за плаћање повратне менице, бр. 348
  - Акцепт код повратне менице, бр 349
  - Форма повратне менице, бр. 350—352
  - Повратни рачун, бр. 353—356
  - Правни основ тражења разлике курса, бр 357
  - Начин за прорачунавање разлике курса, бр. 358
  - Садржина повратне менице, бр 359
  - Платац повратне менице, бр. 360--360 б
  - Интерес по неплаћеној меници, бр 361

ОДЕЉЕЊЕ ТРЕЋЕ

О сопственим меницама

Одсек први

Издавање, појам и облик (форма) сопствене менице, бр. 362—373

Глава I.

Издавање и појам сопствене менице, бр. 362—364

Глава II.

Облик (форма) сопствене менице, бр 365—373

A — Битни саставци облика сопствене менице, бр. 366—372

B — Небитни саставци облика сопствене менице, бр. 373

Одсек други

Примена прописа за трате и на сопствене менице, бр. 374—385

Последице недостатака меничне форме, бр 375

Менична такса, бр. 376

Измишљене и лажне менице, бр. 377

О року плаћања, бр. 378

О преносу (жиру), бр 379

О заједничком јемству, бр. 380

О авалу, бр. 381

О плаћању, бр. 382

О плаћању посредовањем, бр 383

Права и дужности притежатеља, бр. 384—384 bis

О протесту, бр. 385

ОДЕЉЕЊЕ ЧЕТВРТО

Одсек први

О застарелости, бр. 386—390

Рок и предмет меничне застарелости, бр 387

Почетак, прекид и обустава застарелости, бр. 388-389

Дејство застарелости, бр. 390

Одсек други

Страно законодавство, 391—394

Форма менице и меничних изјашњења, бр. 392-393

Форма и начин радња за одржање и извршење меничних права, бр. 394.

ОПШТИ ДЕО.

А.

Појам меничнога права.

1. — Под изразом *менично право* могу се разумевати два разна појма и то:

а) *Научно* или *теоријско менично право*. Под овим се разуму сва она теоријска знања или правила, која се односе на меницу и меничне послове у опште. Та правила, систематски сређена у једну органску целину, сачињавају *теорију* или *науку о меничном праву*.

б) *Позитивно* или *законско менично право*. Под овим се опет разуме скуп свих оних правних правила, која се односе на меницу и меничне послове у опште и која су законом каквим обележена и као важећа утврђена у једној земљи. То је *менични закон* у разним видовима његовим.

2. — Под изразом менично право могло је се раније подразумевати и *обичајно менично право*, т. ј. оно менично право, које су сами обичаји меничнога саобраћаја створили, нормирали и као право признали и утврдили. Ну овакво обичајно менично право, некада једино и меродавно, данас већ и не постоји више код културних народа. Оно је или унесено у саме законе меничне, поставши тако позитивним меничним правом, или је, у току дугих времена, занемарено и застарело. Данас се где-где у савреме

ним законима онајају само по неки трагови његови, који сведоче о некадањем бићу његовом.

У нас, према нашем развићу, није ни било обичајног меничног права; бар ми не познајемо споменика о њему. Али траг некадање важности његове у других народа онаја се и у нашем садањем позитивном меничном праву (вид. §. §. 99, 103, 136, 164. трговачког законика).

Б.

Систем меничнога права.

3. — По својим првобитним заметцима старо колико и сама меница, право менично је тек у новије доба почето да се обрађује и систематски уређује. Раније се је оно садржавало делом у трговачким обичајима, као обичајно право, а делом у статутима и регламанима појединих развијених трговачких градова, махом као *посебно* или *партитуларно* позитивно право. И Францези су били први народ, који је крајем 17-ог века прегао, да дотадање менично право среди у једну органску целину, да га утврди једним законом, који би имао ширу просторну важност и био општи закон за целу државу (*Ordonnance pour le Commerce 1673.*). Али од тога доба право менично је лагано пролазило кроз разне мене, непрестано усавршавајући се и прилагођавајући се поступном развићу меничних послова и растењу саобраћајних потреба. И данас ми већ видимо, да сви образовани народи имају нарочите законе, који регулишу меницу и све менично-правне послове и односе, дакле имају своја позитивна менична права.

4. — Менично право данас се понајчешће сматра као *један део трговачког права*. Међу тим, таквоме схватању не налази се неодољива разлога у самој суштини меничнога права, већ поглавито у

његовој историјској вези са трговачким правом: и оно се је зачело, и оно је израсло у главnome из односа, који спадаху у обим трговања. Отуда и видимо данас, да је у једних народа менично право регулисано са свим одвојено од трговачког (Аустрија, Немачка, Енглеска; Швајцарска га уноси у опште облигацијоно право и т. д.), док је код других унесено у сами трговачки законик (Францеска, Италија и др.). — И код нас је менично право један део трговачког права, јер је унесено у наш трговачки законик — §§. 76—170.

5. — Што се тиче унутарње *садржине* данашњег позитивног меничног права, узимљући га у опште, и ту имаде јаких разлика. Сам развој његов донео је собом, да данас постоје два велика менично-правна система, који се и у самим основама својим знатно разликују. То су *стари* или *францески* и *нови* или *немачки* менично-правни систем. Уз овај последњи и као један огранак његов са извесним особеностима може се узети *енглески* систем меничнога права.

Ми се не можемо упуштати у подробнији говор о овим системима и у разлагање свих њихових разлика. Ипак ћемо се у следећим врстама обазрети и на те разлике, у колико то буде потребно ради цели, коју ми пред собом имамо. За сада можемо рећи само то, да је код нас усвојен у главnome францески систем за вучену, а за сопствену меницу је узет немачки систем. Оно прво је једна велика погрешка. Него она је још и повећана тиме, што су у одељак о вученим меницама унесене и неколике фаталне допуне из немачкога система, чиме је створена по нека мешавина, коју може прозрети само веома извећбано правничко око. И ми ћемо у своје време морати да загледамо у по коју од ових мешавина. (Односно тих ствари упућујемо и на нашу расправу „Домицилирана меница“).

Постанак и почетло менице.

6. — Пре свакога даљегу говора о меници и меничноме праву, да окушамо у краћим потезима оцртати постање и развој менице, а и меничнога преноса као установе, која је највише допринела да меница буде оно што је данас. Са више гледишта корисно је видети бар у главном: кад је и ради чега је постала меница, каква је некада била, како је се временом мењала и дошла до своје садање цели и улоге. Тек онда ћемо је потпуно разумети.

7. — Меница оваква, какву је ми данас имамо и виђамо, јесте створ новијега и најновијега доба. Без устезања и с правом можемо рећи, да је она тек у почетку 17. века добила основу онога савршенства у саобраћајној лакоћи, које она данас има. Али, ако је она у данашњем виду својем тако нова ствар, почело њено мора бити далеко старије; клица њена је заметута у много ранијем добу.

Научари се још нису сложили о томе: где је отаџбина меници и кад је баш она постала.

Велика већина мисли, да је меница „пронађена“ на чувеним средњевековним вашарима, по свој прилици у Италији и то најпозније у половини 12. столећа. Новији истраживачи пак обележавају ово мишљење као просту бајку. И доиста би и било тешко у њ веровати. Јер кад се сетимо оне огромно развите трговине, какву имађаше римско царство, трговине која обухваташе огромни простор од чаробних обала Еуфрата, па до суморних брегова данашње Шкотске и од жаркога песка Сахаре, па до пространих степа Русије и мочарних обала Балтика, снабдевајући популацију од преко 90 милијуна душа; кад се опоменемо банкарских послова римскога доба, ондашњег жиро-саобраћаја, тадашњих вашара, уређених тргова,

па и берза и других трговинских установа, које налазе себи равне можда тек у најразвијенијим модерним државама, — онда, ваистину, није могуће веровати, да, бар у извесном добу и у извесним приликама, не беше ни трага од менице. И збиља, новија испитивања потврђују да је менице било, наравно у првобитном облику, још и у класичном добу старих Римљана. А то је била сопствена (сува) меница, коју, у облику домицилиране сопствене менице, налазимо у споменицима још из доба на два века пре Христа. И судећи не само по тим траговима, него баш и по самоме послу, који је изазвао употребу менице, биће да је ова *домицилирана сопствена меница право почело данашње менице* и да је она онда вршила посао, који данас врши вучена меница.

8. — Ова врста сопствене менице је употребљавана кад је издавалац њен требао и хтео суму њену платити на ком другом месту, различном од својег места становања, односно места издања менице. Каснији развој саобраћаја, у коме издавалац овакве менице није више хтео сам плаћати ту суму, учинио је да се заведе означавање домицилијата (в. бр. 369), а по том и да се из честе употребе ове домицилиране сопствене менице развије првобитна вучена меница. И тај појав чешће употребе домицилиране сопствене менице и почетка употребе вучене менице пада баш у доба 12 века. То је, дакле, период развојних средњевековних вашара у који пада употреба, или чак и „проналазак“ вучене менице, а никако и менице у опште. И о томе би имали рећи следеће:

Доба крсташких ратова је епохалан догађај у историји европске трговине. Ратови су ови упознали и зближили милијуне народа: произвођача и потрошача. Они су отворили нове путе производима чаробнога истока и фабрикатама тада већ у неколико индустријскога запада. Они су створили нове услове

и освојили ново земљиште трговини, која од тога доба узе гигантски полет. По паду римске империје, а угушивана и ометана средњевековним насилницима: гладним ритерима, грамзивим папством и алапљивом калуђерштином, — трговина се беше збила у неколике вароши Италије, а и на обале Балтика, где је, попут звекe оружја и убојне вике ратника, још по мало неговаху нека словенска и северо-немачка мирна племена. Целоме свету све и сва беше: католичка црква и ритерске свађе. То беху две мбре, које притискиваху тело, а спутаваху дух сањиве Европе. У једно време изгледаше да је било њена живота савршено стало, а трговина и трговачки саобраћај потпуно уништени. Али са отварањем обилнога истока трговина европска прёну и усредреди се на обалама Средоземног мора, нарочито у већ трговачки и индустријски развитијим градовима Италије. Свет виде да није нужно искључиво се бавити црквеним распрама и поповским сањаријама, па се баци на посао, који му доносаше видних користи. Тако се у брзо трговина ојача, а развише се огромни тргови, на које долажаху хиљаде купаца и продаваца из најразличнијих крајева света и од којих ми данас видимо само бледу слику чак и у вашару Нижњег Новгорода!

9. — Него једном овако оживела, трговина је и у својем даљем развоју наплазила још на неизбројне сметње. Најглавније су биле следеће:

У ономе „старом добром времену“ беше згодан обичај, да свака државица, па и поједине општине већих градова и вароши, а чак и јачи властелини имаћаху свој засебни новац, који су ковали по вољи и кеифу: по правилу са малом реалном, а великом номиналном вредношћу. И то не беше све зло. Догађало се је још врло често, да су поједини силници овог света тај и иначе неваљао новац још више кварили, прекивајући га по неколико пути и увек му

смањујући стварну вредност. На тај начин је брзо дотерано до баснословне разноликости и шаренила новчаних система и до скандалозно велике разлике између номиналне и реалне вредности металнога новца.

По себи се разуме, да такав новац не могаше бити згодан посредник промета, него га још и отежаваше. Новац једне земље или покрајине немађаше ни приближно исту вредност у другој којој. Ми знамо какве сметње и тешкоће и данас постоје услед разноликога новца, а онда оне беху по готову несавладне. Сваки не могаше познавати *праву* вредност ни домаћег, а још мање страног новца. И у томе хаосу постаде веома важно занимање људи, који се бавише трговањем с новцем. То беху *мењачи* — сарафи, *monetarii*, *campsores*, — који по разним трговима имаћаху своје филијале или комисијонаре или и иначе стајаху у међусобним пословним односима и везама, па мењаху различите новце на својим столовима или клупама (тезгама, вансо, — из чега се поступно и развише данашње банке, ова плућа модерне трговине) подмеравајући и испоређујући стварну вредност разних монета. (Ове мењаче налазимо још много раније у храму јерусалимском, одакле их Христос разгони; па и пре тога доба се они налазаше око Храмова прастарог Вавилона и Египта).

10. — Али се на томе није ограничила улога ових кампзора.

Ондашња и лична и имовна несигурност чинила је да трговац, пошав на који вашар, не смедијаше собом носити свој новац. Разбојнички васпитани ритери и племићи, живећи по узвишеним замцима својим, прегледаху отуда све стазе и богазе, па излетаху и пљачкаху путујуће трговце. И то се онда сматраше да је у реду! Ова грабеж и повлашћена отимачина, са још многим другим незгодама: вечитим ратовима спољним и унутрашњим, страховитим заразама и по-

морима, честим привредним и новчаним кризама и т. д, спутавање саобраћај и ометаше трговину.

У овакоме стању промет добара до некле накнађаваше и онда већ скоро изумрла трампа, као што га олакшаваше и она мењачка радња кампзора. Али сва та средства не беху довољна да засите растећи саобраћај. И против главног зла, против јавне несигурности, не могаше се још наћи никаква боља заштита од великих и скуних оружаних пратњи. Најзад ту помогаше кампзори, који отпочеше упутничку радњу и тиме проширише и круг рада својега. Један трговац положи некое мењачу у једноме месту у онде важећој монети извесну суму новца, а овај му изда признаницу и упути га на којег мењача у другом којем месту, да од њега прими исту суму или вредност у тамо потребној му монети. То је се најпре могло вршити оним простим признаницама у виду упутница, а и домицилираном сопственом меницом, ако је издавалац имао свој филијал на том другом месту, на месту плаћања. Ну, кад ови мењачи, као ондашњи банкарни, међу собом засноваше ближе односе и тежње везе, они ово упућивање рад исплате примљенога новца почеше вршити *вученом меницом*. А једном употребљена за овакве послове, меница вучена се брзо примени и на случаје кредитирања, исплаћивања купљене робе и т. д.

И тако трговци не ризиковаху више да собом носе новац: место новца они носеше собом невидљиво парче хартије или пергамента — меницу. Мењачи пак добише у руке један нов посао и своје обрачуне изравњаваху с времена на време, шаљући само разлике у новцу преко јакних оружаних пратњи. (И у томе њиховом обрачуну налазимо почело данашњег правога *конто-корента*).

11. — На овај начин и овим путем сама потреба трговине, сами мењачи створили су вучену

меницу, којом су паралисане незгоде од разноликости новца, а отклоњене сметње и опасности преноса његова. Овакав беше постанак вучене менице.

Прво се јавља сопствена меница у облику домицилиране менице, као изданак обичних упутница, а из оне се касније развија вучена меница. Она првобитна упутница, то је, дакле, извор менице у опште, њен прототип; сопствена домицилирана меница пак јесте *први вид* менични, а и почело вучене менице [платац првобитне упутнице, односно домицилијат сопствене домицилиране менице, јесте ембрио из којег се развија *траса* обичне вучене менице]. А *првобитна цел* менице беше, да се савлада просторно растојање и без икаквих тегоба и ризика изврши пренос новца из једнога места у друго: најпре да би се добила друга потребна врста новца, а позније и ради других циљева.

Г.

Даљи, новији развој менице.

12. — Форма првобитне менице била је проста: меница је гласила на извесно, тачно опредељено лице, које је било њен стални сопственик, па се је она и плаћала или њему лично, или његовом нарочитом заступнику, који се је за то морао особеним путем и начином овластити. Ово је могло и одговарати ондашњој улози менице као простотога посредника у преносу новца са места на место. Меница је тада служила саобраћају тиме, што је у њему замењивала стварни пренос звечећег новца са једног места на друго; али послужив у томе послу једноме лицу ње нестајаше за свагда: живот јој се ограничаваше само на тај један посао, а познаници јој беху два-три лица. И таква меница је учинила само да се на суву и на води отклоне или избегну било опасности за

пренос новца, било незгоде од његове разноликости. — Истина по некојим траговима изгледа, да се је меница и онда могла преносити на неко друго лице; али то пренашање нити је било просто и лако, као што је данас, нити је пак имало иста дејства као што их има прави, данашњи менични пренос.

То је био први период у развоју саобраћајне улоге менице.

13. — Али чим је меница почела служити и другим циљевима — посебице исплатама као циркулацијоно средство, — а не само преносу новца, одмах су се почеле осећати незгоде наведеног начина њеног наплаћивања. Једновремено са тим почиње се и менично пренашање њено, а за то је било основа и у њој самој. Јер онај њен првобитни стални сопственик био је ембрио, из којег се је поступно развио данашњи ремитент; онај њен нарочити заступник при наплати био је клица, из које је изникао данашњи први жиратар; а у ономе специјалном постављању овога заступника, у овлашћењу да он меницу наплати, налази се извор данашњег меничног преноса. Него, ма да је овај пренос менице поступно постајао, те се је морао јављати и вршити и прилично раније, ипак ми тек почетком 17. или најраније крајем 16. века видимо, да се и формално, законски признаје важност издавања менице „по наредби“ чијој. У овој простој формули садржи се правна основа *меничнога преноса*. Том формулом се је хтело рећи и речено је, да је сваки ималац менице властан пренети је у својину другога лица лица и путем меничнога преноса. Али је њоме онда речено и још нешто више — но о томе касније (в. бр. 84.).

14. — На тај начин учињен је важан прелом и меници је дата основа, на коју је она данас извојевала своју данашњу циркулацијону моћ. И важност те основе не да се довољно проценити. Од доба

тога прелома настаје *други период* у развоју саобраћајне улоге менице, период који се можда још ни до данас није завршио и који се може лако завршити тиме, што ће се допустити да се меница издаје на доносиоца, те се и пренос учинити непотребним. Енглези су већ направили почетак.

Него и досадањи напредак није мали. У почетку доста неразвит, пренос менични се је поступно усавршавао и дотеривао, како по својим правним дејствима, тако и по својој форми. Данас је форма преноса сведена цигло на потпис преносиочев, а по садржини он је постао нарочита самостална менично-правна операција, чија судба независи у свему од првобитне обавезе по меници на коју се она односи. Данас је менични пренос такав, да се у њему збиља види један величанствени проналазак трговачког духа, неспутаног у правничке формуле и један од најинтереснијих појава у области меничнога права. И ово савршенство меничнога преноса је, ван сваке сумње, тековина најновијег доба, јер по неки делови његови (н. пр. бланко пренос) нису још свуда ни усвојени, а у по некојим деловима (пренос пре и после рока) још постоје јаке несугласице и у теорији и у законодавствима.

15. — Добивши пренос какав данас има, меница је збацила своје првобитно руво, престала је бити само примарно средство за извршење једног јединог преноса новца. Ово поглавито од онда кад су сва права и обавезе по меници подвргнута нарочитој строгости и неразднојно везана за само оно парче хартије, дакле од онда кад је меница коначно задобила карактер презентацијонога папира (в. бр. 116.). Гласећи пак вазда и увек само на неку извесну тачно одређену новчану суму, меница је услед свих тих особина постала једна специјелна хартија од вредности, моћно оруђе кредита и нарочити имовински објекат са способношћу брзе циркулације, која ју

је већ начинила и неком врстом трговачког новца сличног банчиној новчаници. Тако је меници отворено пространо поље кредита и циркулације, на које је она одрешино ступила. А кад се једном свуда заведе, ако се заведе, да она могне гласити на доносиоца, онда ће она добити и формалну способност, да за извесно време своје могне фунгирати исто као и банкнота.

16. — Упоредо, а и нешто раније, развијале су се и друге институције меничне као: акцент, авал и т. д. Но о томе касније ћемо говорити.

17. — Такав је у главном био пут, којим је меница достигла данашње стање своје у коме је она продрла у све привредне односе. Ми њу данас срећемо на свакоме кораку и њена се употреба шири по свакоме куту пространога земнога шара. Она је данас трговини и саобраћају постала оно, што је телу човекову опток крви. Она је данас најнужнија алатка у оној величанственој радионици што се зове трговина.

Д.

Услуга и улога менице у трговини.

18. — Отојич рекосмо шта је меница трговини; али и тиме није све, није ни доста речено. Збиља је и тешко тачно описати сву величину услуге, коју она чини трговини и сву тежину улоге, коју она у њој игра.

Имали смо већ прилике напоменути оне огромне незгоде, које је меница била кадра обићи или избећи. Видели смо да је њена прва услуга трговини у томе, што је она савладала све тегобе и прекинула време и пут у трговачком саобраћају; што је уклонила све опасности, а смањила и готово са свим поништила оне силне трошкове око преноса новца из места у

место, свдећи их само на поштанску марку за писмо. Писци, који се бавише овим питањем, као да нису могли наћи довољно јаких и снажних израза, те да искажу сву величину ове услуге. Тако се један служи чак алегоричном сликом па каже: „.....да би се померила каква тешка стена требало би великих напора и помоћи многих руку. Али, ако употребите само једну полугу, видећете да је за то довољан и један једини човек. Огромни терет трговински, то је вредност продате робе; а полуга за кретање овога терета, то је меница. Ова је симбол метала, као што су ови представник оне продате робе. Помоћу менице планине се снижавају, мора пресушују, растојања зближавају, а милијуни прелећу непрегледна поља и бескрајне пучине са брзином поште или морске лађе“.

19. — Но изближе моћи ће се најбоље посматрати улога и значај менице у трговини, ако се расмотре сви облици њене употребе. Јер меница, ово првобитно средство за замену стварног преноса новца с места на место, не напуштајући са свим и ту своју прву улогу, постала је данас још и моћно оруђе кредита, важан заменик новца, па, најзад, и једна нарочита роба у трговини.

Г.

20. — Меница као оруђе кредита, дакле као *кредитни папир*, данас је особито важна ствар. Ми, на жалост, у овоме њеном својству најбоље је и познајемо. Она је у Србији најобичније средство за прављење најсумњивијих зајмова, за давање најне-солиднијих кредита.

Кредит, као могућност употребити и користити се туђим капиталом, данас је једна главна чињеница у целокупној привреди и јавља се у најразличнијим

облицима, свуда са основном идејом: да се новчани капитал непрестано обрће и ни часа узалудан не лежи. И за то и такво обртање постоје многостручне машинерије, у којима је један веома важан точак и меница.

Меница се, на првоме месту, и заснива на поверењу, које се ствара колико тиме, што она, бар по правилу, треба да почива на стварним пословним односима издаваоца, ремитента и трасата; толико и тиме, што код ње постоји законима утврђена скоро безусловна гаранција свих потписника њених и што је законима осигурано, да ће се она моћи и брзо и лако наплатити. По томе, дакле, што меница даје велике гаранције у свакоме погледу, лако је разумети што се њоме свуда и лакше и брже добија кредит, него стародревним облигацијама које су подложне свакојаким случајностима.

А да се меницом дође до кредита два су пута: или ће је неко сам створити и у саобраћај пустити, добивши вредност њену; или ће је већ створену задобити и продати — есконтовати, примивши цену њену.

Први је пут у нас обичнији, али је он и несолиднији. Кад код нас некоме треба новца, он нађе потребан број пријатеља, који му за љубав, а без икакве стварне основе, помогну створити меницу и до пара доћи: они дајући му своје потписе, а он примајући вредност менице. Оваквим *пријатељским меницама* препуни су портфељи наших новчаних завода и оне образују већи део њихова „есконта“, који се једном може страховито осветити.

Други пут је и код нас исправнији и састоји се у следећем: Да какав произвођач, или какав трговац не би морао дуго чекати док прода своју робу за готово и тиме губити време и прилике даље зараде, он је продаје узимљући у име цене од купца меницу место готова новца. Ову он сада, и не чекајући рок

њен, може лако есконтовати (продати), пошто је заснована на солидном послу, па са добивеним новцем даље радити, не чекајући саму исплату менице. Без тога би он морао чекати док робу своју не прода за готово или, ако ју је дао на вересију, док је не наплати. За све то време лежала би му беспладно вредност робе: у ову робу уложени новац он не би могао и даље употребити у новој производњи или у трговању и обртању. — Исти је положај и капиталисте, који даде зајам на меницу. Јер и он може ову даље пренети, реесконтовати и до новца доћи кад год хоће, а не мора чекати на њен рок исплате. И оваква употреба менице данас је узела невероватне размере у земљама, које имају сређено кредитно стање и добар и развијен систем банака.

Ова могућност да се у свако доба лако дође до новца, који је у меницу уложен, чини те је она најомиљенији кредитни папир.

II.

21. — Не мање је важна улога менице, коју она има као *трговачки новац*, као сурогат или заменик правога новца.

О овој особини менице могло би се много говорити. Али нас само место нагони ограничити се и ту њену особину илустровати само једним класичним примером: Енглеска купује у Америци силан памук, жито и др., а ова опет у Енглеској гвожђе, свилу и т. д. Очеvidно би био апсурд слати новац преко Атлантика тамо и амо ради исплате купљене робе, кад се са неколико речи, написаних на каквом листићу хартије, може учинити, да памук и жито, што иду у Енглеску, послуже као цена гвожђа и свиле, што се шаљу за Америку и обрнуто. И тај листак хартије, то је данашња меница. А како се и којим

начином се врши ова операција лако је замислити код данашњег развитог кредита и саобраћаја и њихових разних института. За таква разрачунавања постоје и нарочите установе, које врше баснословно велике послове. Тако н. пр. у лондонском Clearing-House — нарочита установа за међусобно разрачунавање и потирање обавеза, — просечно се изврше дневно плаћања у суми од 20 милијуна. ф. стерл. (500 милијуна динара у злату) без употребе и једне паре новца. Велики део ове суме образују менице, које на тај начин служе као средство за исплату цена робе, као симбол и заменик самога новца.

Него ову улогу меница нема само у међународном саобраћају, већ се она опажа и у унутрашњем саобраћају једне земље. Благодарјећи лакој и брзој преносивости својој, меница и у томе саобраћају служи као нека врста новца. Још у почетку овога века су у Енглеској запажене менице са више од 100 преноса и њих је тада било у циркулацији око десет пута више но банкнота; оне су ове потпискивале. Данас пак ова улога менице у унутрашњем саобраћају и ако није ишчезла, опет је јако смањена употребом чека, банкноте, упутнице, папирног новца; али је она у међународном саобраћају несравњено порасла и ту она поглавито и помаже, да се без употребе готова новца изврше исплате највећих сума.

Служећи овим путем у исплати читаве серије послова, а способна да гласи на сваку могућу суму, да се врло лако и брзо преноси, па и самом простом предајом (кад постоји бланко пренос) и да и у случају губитка не пропадне, — меница је, у извесноме погледу, бољи представник новца, но што је то и сама банкнота. Овим путем се и употреба металнога новца своди на минимум и докле год је непо ремећена равнотежа међ увозом и извозом једне земље, дотле је њена спољна трговина сведена на један усавршени

систем трампе. А и у оној уштеди употребе звечећега новца лежи огромна корист, јер он остаје слободан да се на другој страни употреби, или бар сачува од губитка и ненужног кварења (лизања).

III.

22. — Најзад важна је улога, коју меница има као *нарочита роба* и која је у непосредној вези, па се и слива уједно са њеном улогом као заменика новца. Ако меници и није непосредан циљ да буде роба, опет она може то постати исто онако, као што и сам звечећи новац може фунгирати као обичан еспап. Тако н. пр: кад би у Београду било меница, које би се требале платити у Пешти, но које би њихови имаоци хтели овде продати да до новца дођу, онда би се те менице (т. зв. *девизе*) појавиле на београдској пијаци као обична роба. Купци њихови била би по правилу она лица, која имају плаћања у Пешти и која би својим повериоцима послала ове менице место новца. На овдашњој пијаци цене ових меница не би увек одговарале оној вредности, коју представљају саме суме њихове (па ни оној коју би оне имале кад би се давале само у есконт), него би им се цене опредељавале још и према есконтној стоци меничног домицила (места плаћања), а поглавито и према *количини њиховој*, која се на овд. пијаци нуди и према *величини тражње* за њима, која се на истој пијаци јавља. И та цена меница зове се специфичним именом *менични курс*.

Употреба меница као робе данас је веома развита и сачињава читаву врсту трговања, т. зв. *трговање са меницама*. (Wechselhandel), чији је један за међународну трговину веома важан одељак *трговине с девизама* или страним меницама. —

23. — Баш на овоме месту згодно је проговорити о једној околности, која пречи меници, те у

међународној трговини не може учинити онолике услуге, колике би сама по себи могла учинити. То је што су код разних народа разноврсни и закони како о меници, тако и о разним процедурама кроз које она може пролазити. Према данашњем развитом саобраћају није немогуће, да се једна меница изда у Лондону, жирира у Паризу, акцептира у Бечу, а домицилира за Београд и т. д. И онда, код данашње разноликости меничних законодавстава, ко би могао да бар уобрази све оне тешкоће, на које би у промету могла наићи оваква меница? Ове су тешкоће могуће, а и дешавају се; догађају се и такви заплети, који се једва размрсе.

Томе је тражено лека, али подесан лек није још нађен. Прави лек биће ако се усвоји један *општи закон менични* за све земље. Та је мисао давно избачена и већ је скоро сазрела за пријем, а њеном остварењу нема несавладних препона. И будућност неће имати много да ради на самоме развоју меничнога права; њена најважнија задаћа биће: да створи једнако менично право код свих народа. Но док тога не буде, док се не усвоји једноставан менични закон за цео културни свет, све дотле ће бити сукоба између појединих закона. За сада се ми при њима помажемо особеним прописима, о којима ће бити речи у своје време (в. бр. 65. и след. и бр. 391. и след.).

Ђ.

Менична обавеза и менично писмено.

Г.

Предмет и облик меничне обавезе; менично писмено или меница.

24. — У данашњем развитом привредном саобраћају ми виђамо свакога часа, да људи међу со-

бом долазе у разноврсне правне односе, из којих потичу разна обећања једних другима, разне обавезе једних према другима. Та обећања могу се односити на разноврсне предмете: њима се могу примати разне обавезе — новчане и неовчане.

Једна врста тих правних односа јесу и т. зв. *менични односи*, из којих такође могу потицати обећања или обавезе и то *меничне обавезе*. По првобитном зачетку и трајној природи ових меничних односа, све из њих истичуће (меничне) обавезе могу се, наравно, односити *само на новац*; оне могу бити *само новчане обавезе*.

Менична обавеза (или менично обећање) може се, дакле, односити само на какву суму новца: *новац је искључиви предмет сваког меничног обећања, сваке меничне обавезе*.

25. — Као непосредни доказ да је ко учинио какво обећање, да је ко узео на се какву обавезу, може се, у опште говорећи, дати усмено или писмено признање. Развој, а и сама природа менично-правних односа и послова довели су дотле, да се за доказ меничнога обећања или меничне обавезе увек и безусловно тражи *писмено признање*. И што је од особене важности то је, да ово писмено признање меничне обавезе, првобитно одређено да послужи као доказ исте, није само то и остало, већ је временом постало и *сам правни основ* дотичне меничне обавезе. То, истина, није још свуда признато до крајњих последица таквог схватања; али је то ипак принцип, који је себи у најновије доба осигурао начелну победу. И данас менично писмено, у његовој специфичној форми и правилно схваћено, треба да је *не само доказ, него још и правни основ свих меничних обавеза што се на њему заснивају*. Довољно је, дакле, да постоји уредно менично писмено, па да тим самим може

постојати и пуноважна менична обавеза, без обзира на све разлоге са којих је она постала.

26. — Овакво менично обећање, дакле писмено признање меничне обавезе, јесте оно што саставља и саму садржину појма менице у погледу њене форме. То менично писмено, којим је изражена менична обавеза, зове се *меница*.

27. — Према овоме што рекосмо, *садржина* меничне обавезе, следствено и саме менице, јесте увек и само обећање извесне *новчане суме*. *Новац* је, дакле, искључиви *предмет* менице и меничне обавезе и то никако не може бити и друга која ствар или радња, односно нерадња, као код обичних облигација. Ово следује из саме природе првобитног меничног односа — промена новца — и то је правило без изузетка.

Исто тако *форма* ма које меничне обавезе, дакле и саме менице, јесте само и увек *писмена*, а никада усмена. Никаква менична обавеза не може се усмено дати, па ни меница никад не може бити друго до једно писмено. И ово следује из саме форме меничног односа и то је правило без изузетка.

II.

Правна природа меничног обећања и писмена — менице.

28. — Питање о *правној природи* меничнога обећања (обавезе) још једнако је спорна ствар, као што је и правна природа меничнога писмена или менице још непрестано једно отворено питање, у којем имаде најразличнијих комбинација.

То је основно, али и најтеже питање у свему меничном праву. И ма да од његова решења зависи расправа многих других менично-правних питања, ми се ипак не можемо овде и тиме бавити. За наш позив довољно нам је знати, да је менична обавеза *особена врста* правног обећања, која се не може ука-

лупити ни у један калуп старих правних појмова. Тако и меница има своју *особену правну природу*. Она се сматра не само као доказ меничнога обећања, него и поглавито још и као самостална (и апстрактна) писмена обавеза нарочите врсте, која се јавља и као *сам* правни основ меничне обавезе (по нашем закону ипак то није апсолутно правило), а и као подлога на којој се, независно од свих ранијих односа и прилика, могу заснивати са свим нове и самосталне меничне обавезе.

О *процесуалној* природи менице види даље бр. 43, 44.

E.

Почетак и ток меничних односа; менична лица;
деоба меница.

29. — Да бисмо још с почетка имали једну прегледну слику менице, лица њених, као и њихових односа, опртраћемо један пример о постанку менице и њеном даљем животу, додирујући све важније комбинације менично-правних односа, које могу наступити и које у пракси и наступају.

30. — Да узмемо прво случај вучене менице и то у њеној првобитној улози при преносу новца.

Банкар А. из Београда има примати дин. 1000 од трговца Б. из Ниша. Међу тим, шивар В. из Београда купио је за 1000 дин. јечма од трговца Г. из Ниша. Да би се сада сви ти послови коначно обавили требало би да трговац Б. из Ниша пошаље у Београд 1000, а шивар В. из Београда у Ниш 1000 динара. Но све то може се извршити и краћим путем, а на име:

Шивар В. однесе 1000 дин. банкар А. и даде му их — ремитира, преда, — а овај му за то изда

меницу и њоме позове својега дужника Б. из Ниша, да дугујућу суму од дин. 1000 плати по наредби пивара В., коме је меницу и издао. У досадањем имамо:

а) Предавање 1000 дин. банкарџу А. у цели издања менице у истој вредности; то је *давање* или *ремитирање* меничне валуте, а пивар В. који то чини зове се *ремитент*.

б) Издавање одговарајуће менице ремитенту В. од стране банкара А. и са тим једновремено наређивање својем дужнику Б. из Ниша, да меницу плати по наредби ремитента В., а тиме и одужи свој дуг према А. и уједно даде накнаду ремитенту за издату валуту. Овај посао зове се *издавање* (вучење, трасирање) менице. Банкар А. који је издаје зове се *издавалац* (трасант); а трговац Б., коме се налаже исплата, на кога се меница упућује — вуче, трасира — зове се *трасат*.

31. — Али до сада пивар В. још није постигао да исплати купљени јечам. Да би то учинио он ће од трасанта добивену меницу пренети на својега повериоца Г. из Ниша и тиме наредити трасату, да меницу по наредби Г. и плати, чиме ће се он ослободити своје обавезе према Г. Ова радња ремитентова зове се *пренашање* или *пренос* менице — жирирање, жиро, индосирање; ремитент је (први) *преносилац* — жирант, индосант, — а Г. је нови ималац менице, *жиратар* (први) или *индосатар* (притежалац) менице. — Сада он може ту меницу исто тако даље пренети на Д., овај даље на Ђ. и т. д., при чему би се он јавио као жирант према Д, а овај према Ђ. и т. д. и при чему би Д. био жиратар према Г., а Ђ. жиратар према Д. и ималац („притежатељ“) менице, менични поверилац према свима. — Сваки ранији потписник (изузев акцептанта вучене и издаваоца сопствене менице, као *главне* дужнике) менице

према каснијима и према имаоцу јавља се као њихов *претходник*, а сваки каснији према ранијима као њихов *последник*. Н. пр. у горњем случају Г. је претходник према Д. и Ђ., а последник према В. и т. д.

32. — Ималац менице може желети да нарочито осигура извршење наредбе трасантове, односно исплату менице, од стране трасата. Ради тога ће он отићи к њему, или му иначе меницу послати, тражећи да овај исту *прими*, т. ј. изјави да пристаје платити је. Та радња имаоца менице зове се *поднашање менице на пријем* или ради пријема (презентирање, презентација рад пријема). Лице које ту радњу врши зове се *подносилац* или *презентант* менице на пријем, а лице према коме се та радња врши — дакле трасат, односно његов заступник — *презентат*. — Ако трасат пристаје платити меницу, он ће тај свој пристајак изјавити тиме, што ће га у прописној форми написати на самој меници. Та његова радња зове се *примање*, акцептација, акцептирање менице; њен резултат је *пријем*, акцепт менице. Трасат од тога доба постаје *прималац* — „пријемник“, *акцептант* менице.

33. — Кад дође рок исплати менице, сопственик ће је поднети акцептанту тражећи исплату од њега. Овај посао зове се *поднашање менице ради исплате* (презентирање, презентација на исплату); лица су *презентант* и *презентат* при исплати, као и она при акцепту.

34. — Али се може десити, да ток ових послова не иде тако правилно како до сада узимасмо. Може се н. пр. десити или да трасат неће меницу ни да прими и онда презентант диже *протест због непријема*, или је прими али постане несигуран и онда онај диже *протест због несигурности пријема*. При томе лице које овај протест диже зове се *протестант*, а оно против кога се диже *протестат*. Имајући овакав протест, ималац менице може тражити *обезбеђење* или

регрес због непријема, односно *због несигурности пријема*; ко то тражи зове се *регресант*, а онај од кога се тражи *регресат*.

Може се, међу тим, десити, да меницу не прими трасат, али ју прими неко друго лице *за част* којег од потписника меничних. Такав пријем зове се *почастан пријем* — пријем за част, посредовање или хонорација пријема; прималац овакав зове се *посредственик пријема*, *прималац* или *акцептант за част*, *хонорант* пријема; онај за чију је част дат овакав пријем — *почаствовани* или *хонорат*.

35. — Ако наступи случај да се исплата одрекне, онда се диже *протест због неисплате*, на основу којег се после може тражити *регрес* или *накнада због неисплате*. И при овоме фигурирају лица *протестант*, *протестат*, *регресант*, *регресат* као и код непријема. — И овде при неисплати може се јавити *исплата за част* (хонорација или посредовање исплате), дакле и *плата за част* — посредственик исплате, хонорант и *хонорат*, аналогично ономе код хонорације пријема.

36. — Домицирање, авал менице и друге комбинације односа и лица меничних упознаћемо на својим местима.

37. — Што се тиче сопствене менице њено издавање иде у толико друкчије, што код ње нема трасата (дакле ни акцепта, па ни презентације ради пријема, нити протеста због непријема и т. д.), већ се издавалац њен обвезује да ће је сам и платити. Према томе њено *издавање* не може се ни назвати трасирање (вучење), нити њен *издавалац* трасант; то су изрази само за вучену меницу. О пренашању, протесту и регресу због неисплате и т. д. вреде они термини који и код вучене менице.

38. — *Основна деоба меница* врши се према ономе *начину на који је издавалац менице обећао извршити исплату њену*. Ми смо мало пре видели, да

издавалац менице може неком другом лицу наредити исплату исте, а може и обећати да ће је сам извршити. У првом случају, дакле кад издавалац обећава да ће меницу платити не он сам, већ неко друго лице, па овоме самом том меницом издаје и одговарајућу наредбу (н. пр: „платите по овој меници.....“), имамо меницу, која се зове *вучена*, *трасирана меница* или просто *трата*. — У другоме пак случају, дакле кад издавалац менице обећава да ће је сам и платити (н. пр: „платићу по овој меници.....“), имамо *сопствену*, *суву* или *сола меницу*. Прва се најлакше распознаје по уобичајеној формули обећавања и наређивања исплате речима: *платите.....*; друга по обичној формули обећавања директне исплате речима: *платићу.....*

И наш тргов. законик познаје обе ове врсте меница. За сваку од њих важе по нека особена правила, а по нека су им заједничка. Ми ћемо даље разгледати оно што је опште за обе, а после ћемо их и сваку посебице изближе размотрити.

ОСОБЕНИ ДЕО

39. — *Предмет* овога особенога дела јесте: излагање свега нашег позитивног меничног права; дакле излагање свих оних менично-правних правила, што у нас имају законске снаге. Према томе, ми ћемо се овде бавити не само са нашим систематизованим меничним правом, т. ј. оним делом трговачког законика који говори о меницама, него и са свима осталим правилима, која, не улазећи у сами законски систем нашега меничног права, садрже се у другим законима нашим, а односе се: било на све или на по некоје менично-правне послове, било пак на послове, који са онима у каквој вези стоје.

40. — *Извори* нашег позитивног меничног права јесу: првенствено наш трговачки законик, а по том наш грађански законик, па законик о поступку судском у грађанским парницама, закон о устројству трговачког суда и, најзад, и закон о таксама. Од свих ових први је најважнији: он је и главна основа или *главни извор*, а остали су само *допуњујући*.

41. — *Ред излагања* нашега удешаваћемо поглавито према распореду, који је утврђен самим трговачким закоником. Тек при разјашњавању појединих менично-правних институција држаћемо се и реда, који нам сама ствар и практичност буду налагале.

ОДЕЉЕЊЕ ПРВО О МЕНИЦАМА У ОПШТЕ

ОДСЕК ПРВИ

Меница, њена природа;
менична строгост.

42. — Ми смо видели шта је меница првобитно била и како је она посредовала у мењачким пословима, дакле у пословима око мењања новца. Отуда јој долази и њено данашње име *меница* (Wechsel од wechseln, lettre de change од changer, lettera di cambio од cambiare = мењати, променити, промењивати). Но ми смо видели још да је меница после вршила и са свим друге послове као папир од вредности, као оруђе кредита, као особени новац трговачки. И са тога је данас нужно све то имати у виду кад се хоће да обележи шта је то меница; не може се више за основ овог обележења узимати само она првобитна улога менице у преносу новца и њена стара потреба разлике између места издања и плаћања и т. д. И тако за меницу у опште — без обзира на њене врсте — може се рећи:

Меница је писмена исправа, издана у законом прописаном облику, којом се њен издавалац под меничном строгишћу обвезује, да ће се по њој овлашћеном лицу исплатити одређена сума новца у одређено време и на извесном месту.

43. — Меница као исправа и ако спада у општу врсту приватних исправа, према одредбама §. 187. законика о поступку судском у грађанским парницама, опет може имати у извесном процесуалном погледу и преимућства *јавне исправе*. О томе у §. 451. наведеног законика постоји одредба: „*При кратком поступку, јавним исправама успоређују се и менице, ако су по процису трговачког законика устројене*“. Меница, дакле, може у томе случају фигурирати као *јавна исправа*; а суд ће по њој као таквој не само судити, већ и извршење сам наређивати — §. 454. грађ. пост.

44. — Меница је, даље, према пропису §. 17. закона о устројству трговачког суда, *исполутни трговачки посао*. Следствено и сва изјашњења на меници, дакле сви менично-правни послови — трасирање, акцент, пренос, авал и т. д. — јесу *исполутни трговачки послови* у смислу трговачкога права, без икаква обзира на својства лица између којих су закључени (вид. о застарелости бр. 387.). — Према овоме сва спорна питања односно менице падају под надлежност трговачког суда (где овога има).

45. *Менична строгост* јесте један особени атрибут менице. Под меничном строгосту разуму се: *сви они особени прописи и све оне особене гаранције и привилегије, које закон поставља и даје за постављање, обезбеђење и извршење меничних обавеза и права*. По нашим законима овде долази следеће: што меница, односно менична изјашњења, вреде, ако их лице од којег потичу и само потпише, а не и напише, па чак и ако то учини средством сведока — §. 80. тач. 5., §. 92. трговачког законика; — она се при суђењу по кратком поступку равна или „*успоређује*“ јавној исправу — §. 451., а извршење осуда по њој суд сам мора наредити и то најдаље у року од три дана, дакле брже но за остале јавне

исправе — §. 454. грађ. суд. пост.; — сваки потписник њен (изузетак код авалисте в. у бр. 254, 260.) одговара безусловно и самостално, без обзира на одговорност осталих њених потписника — §§. 83, 84, 116, 140, 143. трговачког законика; — дани почека за исплату не могу се код менице тражити, нити их и суд може дати — §§. 106. и 133. трг. зак.; — меница, односно менична потраживања застаревају по правилу (изузетак у бр. 387.) за 5 година — §. 167. тргов. зак. и т. д. —

Савршенија законодавства имају и нарочите меничне поступке за спорове око меница, који су строжији и краћи; али ми тога још немамо. Међу тим, некадашња менична строгост средњег века, а и каснијих времена све до најновијег доба, састојала се је, поред осталог, поглавито у томе, што се је менични дужник могао увек притворити кад год не одговори на време својој обавези. Тога данас нема више у културних народа. И у нас такав дужник може се притворити само као и сваки други обични дужник, т. ј. само у случајима кад би притвор био потребан и законски оправдан као обично *средство обезбеђења* — §. 411. и след. грађ. судск. поступка.

ОДСЕК ДРУГИ

Менична способност.

46. — Менична способност може се посматрати са двојакога гледишта: најпре са гледишта *предмета* (објекта), а по том и са гледишта *подмета* (субјекта) меничних права и обавеза. Отуда се и разликују: предметна, стварна или *објективна* и подметна, лична или *субјективна* менична способност.

ГЛАВА I.

Објективна менична способност.

47. — Ова менична способност односи се на ствар, која саставља предмет — објекат — меничних права и обавеза. По томе објективна менична способност може се дефинисати као: *подобност неке ствари бити предмет меничних права и обавеза.*

Ми смо већ видели (бр. 27) да, према природи меничних послова, предмет њихов, као и саме менице, може бити само каква *новчана сума* и ништа друго. Касније ћемо (бр. 78—81) то исто видети и из самих законских прописа. Према томе ову *објективну меничну способност имају само новчане суме, односно новац.* Менична права и обавезе могу се, дакле, односити само на новац; овај је њихов неључиви објект.

ГЛАВА II.

Субјективна менична способност.

48. — Субјективна менична способност односи се на лице, које бива подмет или носилац меничних права и обавеза. И ова субјективна менична способност може се определити као: *подобност или моћ лица бити подмет или носилац меничних права и обавеза* (в. бр. 49.). О овоме говоре §§. 76—79. и § 168. трг. зак.

Онај први део нашег трговачког законика, који говори о овој субјективној меничној способности (§§. 76—79), носи наслов: „О онима који у Србији менице *примати* и *издавати* могу“. Због саме овакве редакције потребно је учинити две напомене: *Прва* је да се из оваквога наслова никако не сме изводити, као да се дотичне одредбе односе само на издавање и на пријем менице, већ ваља разумети да се оне односе и на *сва остала менично правна изјашњења,*

дакле: пренос, авал, и др. Овакво разумевање налаже нам сама природа ствари и садржина осталих законских прописа (тако н. пр. баш и §. 76. ту изречно увршћује још и *пренос*). — Друга је напомена да прописи ови могу важити за Србина и у иностранству, а не само у Србији (вид. бр. 68).

Ради бољег претреса ове материје о субјективној меничној способности ми ћемо је, према њеној садржини, поделити и сваки део засебно разгледати. И тако:

А.

Менична способност у Србији у опште.

49. — Субјективна менична способност, у опште говорећи, јесте *правна моћ или способност закључивати* (или „предузимати“ — §. 168. трг. зак.) *меничне послове.* И она је двојака: активна и пасивна.

а) *Активна* менична способност, јесте правна моћ или способност *стицати, задобијати менична права;* дакле бити субјект, носилац меничних права или *менични поверилац.*

б) *Пасивна* менична способност јесте правна моћ или способност *менично се обвезивати,* узимати на се какву меничну обавезу; дакле бити субјект, носилац меничних обавеза или *менични дужник.*

50. — О првој, *активној* меничној способности, наш трговачки законик ништа не говори (као ни други менични законици). И онда остаје да се она процењује по прописима нашег општег грађанског права. По овоме праву пак, активна менична способност може се посматрати са два гледишта: или *сама за се,* као атрибут или особина сваке личности, или пак *у вези с правном моћи и вршити је.*

Прва, дакле *апстрактна* активна менична способност, без обзира и на моћ вршити је, спаја се или

поклапа се са самим појмом лице, личност: њу има свако лице без разлике — физичко и правно (морално), мало и велико, старо и младо, мушко и женско, здраво и нездраво.

Другу, *конкретну* (стварну или праву) активну меничну способност (дакле апстрактну акт. способност заједно с правном моћи вршити је) имају она лица, која су по нашем грађанском законнику могућна сама закључити уговоре у опште, која су способна сама стицати имовинска права у опште. Сва та лица могу стицати и *менична права*, имају пуну, праву активну меничну способност и власна су у своју корист закључити сваки менични уговор (испоредити §. 533. грађ. зак., који гласи: „Који су разума лишени, не могу уговора чинити, то јест нити могу што обећати нити примити. Овима је подобно и дете млађе од седам година. Они пак, који од оца, тудора или стараоца зависе, не могу ништа обећати, али ако што на корист своју приме, оно стоји“).

Према свему овоме важиће као правило са практично-правном вредношћу: *активна менична способност поклапа се са грађанско-правном способношћу стицати имовинска права у опште*; другим речима: *активну меничну способност има свако лице, које је и по грађанском законнику способно стицати имовинска права*.

51. — Са свим друкчије стоји са *пасивном* меничном способношћу. Ова се не поклапа са способношћу обвезивати се грађанско-правно и ако има доста заједничкога са овом, и ако се њоме и допуњује. Наш трговачки законик и говори само о овој пасивној меничној способности — §§. 76—79., 168, — а она се, у осталом, најобичније и подразумева под изразом *менична способност*, кад се он тако у опште употреби без икаквог ближег опредељења. О њој наш трговачки законик има следеће прописе:

§. 76.

Сваки Србин може меницу издати, примити и ову на другога пренети, придржавајући се у томе прописа у овом законнику за менице изложених.

§. 77.

Изузимају се од тога само сељаци, који се ратарским послом занимају, прости војници и сви нижег чина од потпоручика гарнизонске војске, жене удате и малолетници, ако ови последњи (жене удате и малолетници) немају на то прописаног дозвољења.

52. — Ово су одредбе у тргов. законнику нашем по којима се управља и регулише пасивна менична способност у опште. И поводом саме редакције §. 76. ваља напоменути, да оно правило важи не само за свакога Србина, него и за сваку другу народност у Србији, за сваког њеног житеља, а и за свако лице, које у Србији „меничне послове предузме“ (в. и §. 168. трг. зак. и бр. 65—67). Исто тако, ово се правило не односи само на издање, пријем и пренос менице, као што то закон каже, већ и на сва друга менична изјашњења, на све меничне обавезе (авал, посредовање и т. д. в. бр. 48).

53. — Наведени пропис §. 76. само истиче једно опште правило, по коме се у Србији може сваки менично обвезивати, ако се при томе држи прописа о меници, што их трговачки законик поставља. Ну то тако у опште исказано правило потребује извесних тумачења и допуна. Тако, пре свега, речи законске: *придржавајући се у томе прописа у овом законнику.....* не искључују дужност у томе погледу држати се и прописа других постојећих закона (в. бр. 57). Сем тога, пропис овога §-а у тој општој форми не може ни имати какве практичне примене. Он се допуњава прописом §. 77. и тек оба заједно садржавају сле-

деће правило, које има практичне правне важности и које гласи: *пасивну меничну способност има свако лице, које од тога није законом нарочито изузето; другим речима: менично се може обвезати сваки коме то није законом нарочито забрањено.*

Као што се види, овим правилом је пасивна менична способност само *негативно* опредељена. По томе, ради *позитивне* примене овога правила очевидно је овди главни интерес познавати она лица, која су нарочито изузета, којима је, дакле, забрањено менично се обвезати. Та изузета лица немају пасивне меничне способности; следствено сва остала лица имају ову способност.

54. — Било из правних или и из каквих других разлога, наш трговачки законик — §. 77. — не допушта извесним лицима менично се обвезивати; не признаје им или им одузима пасивну меничну способност. Ово се, после, допуњује и одредбама некојих других закона. По разлозима са којих се то чини, ми можемо разликовати *две главне групе пасивно менично неспособних лица*, и то:

Прва група

55. — У ову групу долазе сва она лица, која из *општих правних разлога* немају пасивну меничну способност; дакле лица, која, било по својим физичким или по својим душевним стањима, нису способна менично се обвезивати. А та су лица она иста, која у опште и по грађанском праву нису кадра сама собом пуноважно узети на се ма какву обавезу (испор. §. 533. грађ. зак., бр. 50). Ту спадају:

1. *Малољетници* (младолетници, младолетна или малолетна лица), т. ј. све оне личности (физичка лица), које нису навршиле 21. годину живота. Сагласно са грађанским сматра и трговачки законик — §. 77. — да ова лица још немају оне умне моћи, која је не-

опходно потребна, да би се могла имати онаква слободна воља, каква је нужна за предузимање меничних обавеза. Закон налази да таква лица још нису кадра својим пословима руковати и управљати, своје правне одношаје регулисати онако како би то требало и како би то захтевали интереси њихови. Са тих разлога овим лицима се не признаје моћ да се сама и пуноважно обвезу по меници.

56. — Али и од овога правила има изузетака; имаде случајева у којима се и малољетници могу менично обвезати, у којима, дакле, и они могу имати пасивну меничну способност. А ти случаји су онда кад малољетник има *прописаног дозвољења* — §§. 77. и 79. — да се може менично обвезати. Ово прописано дозвољење има малољетник:

а) ако му отац (§. 125. грађ. зак.) или старалац (Чл. 53. закона о старатељству, §. 79. трг. зак.) даде *нарочито одобрење* да се може менично обвезати или закључити какав менични посао (или ако добије овлашћење закључити какав посао, који би за собом повлачио потребу узети на се какву меничну обавезу); или

б) ако је по навршетку 17. године уредно *проглашен за пунолетнога* — §. 152. грађ. законика; или

в) ако је се по одобрењу оца или староца и суда *оженио*, јер „онда се сматра као да је и за пунолетнога оглашен“ — Чл. 113. закона о старатељству (испореди и §. 152. грађ. зак.); или најзад

г) ако је од оца или старалаца добио одобрење, да може сам на своју руку *кућу водити*, или да у случају навршене 17. године може какву јавну трговачку или занатску *радњу отворити и радити*, на све то одобри и старатељски судија. У самоме одобрењу за таква занимања налази се већ и одобрење „да за продужење тих радња може и друге нужне послове самостално свршавати“, дакле и меничне послове предузимати; само стање и посао таквих лица

даје им својство пунолетника — Чл. 55. и 75. зак. о старатељству, §§. 152, 917. грађан. закон. и §§. 2. и 4. тргов. законика.

Овде је приметити, да у случајима под б) и в) менична обавеза таквог малолетника (т. ј. који је оглашен за пунолетног), ма да је по себи пуноважна, може се наплатити из његовог *непокретног* имања само тако, ако ју је нарочито одобрио старатељ имања и старат. судија; из покретног имања може се наплатити и без овога одобрења — Чл. 114. зак. о старат.

57. — 2.) Она *пунолетна* лица, која су, по својим правним способностима, *изравната са малолетнима*, која се, дакле, не могу ни грађанско-правно обвезати. Истина наш трговачки законик ништа не говори и о овим лицима; он само каже да малолетници немају пасивне меничне способности. Али је ипак ван сваке сумње, да њу немају ни она лица, која су грађанским или кривичним закоником изравната са малолетницима, која се дакле „младолетнима уподобљавају“ (§§. 41. и 920. грађ. зак.) и као малолетна сматрају. Ова лица „не могу, или им је забрањено сопственим имањем руковати“ (§. 920. грађ. и §. 17. крив. зак.), па се никако не могу ни обвезивати, још мање менично се обвезивати. А овде долазе:

а) Сва она лица, која се по навршеној 21. години и даље задрже под родитељском влашћу, или под старатељством, из разлога које набраја §. 151. грађ. зак. (в. §. 533. грађ. зак.)

б) Лица која, било због својих физичких недостатака, или због душевне немоћи своје, или због каквих других узрока, изгубе право располагања својом имовином, па дођу под старатељство. Овде спадају лица, која су глуво-нема, слепи и глува, слепи и нема, па се не могу ни знацима ни иначе споразумевати; даље лица разума и слободне воље или са

свим или од чести лишена, као: суманута, луда, бесомучна, згранута и т. д. (§§. 40. и 533. гр. зак.), и судски проглашени расипници или расипкуће, раскошници — §§. 40, 41, 920. грађ. зак., Чл. 137. и след. зак. о старатељству.

в) Они који су осуђени на заточење или робију за све време докле казну издржавају — §. 17. казн. зак., Чл. 154. зак. о старат.

г) Сви „презадуженици којих је имање под стеците потпало“ — §. 920. грађ. зак., §§. 24. и 25. стец. пост. [Међу тим приметити је, да меничне обавезе банкрота, закључене после обзнањеног стецита, немају „силе ни важности“ у колико би се тичале оног његовог имања, које припада стецитној маси; али оне могу и вредити што се тиче њега лично и његове било преостале било позније стечене слободне имовине].

У ова лица могле би се уврстити и *удате жене*, јер се и оне *уподобљавају малолетнима* — §. 920. грађ. зак. Али је њих тргов. законик нарочито именовоао, те ћемо их и ми унети у другу групу (в. бр. 63.).

58. — Према природи узрока због којих су поједина горе набројана лица изравната са малолетницима, може код некојих наступити по некад случај, да и она *изузетно* добију способност (овлашћење) узети на се какву меничну обавезу (в. бр. 56). Али сва она добијају потпуну меничну пасивну способност тек онда, кад престану постојати и узроци са којих су је била изгубила, дакле: кад изађу испод старатељства, оздраве, пусте се с робије, скине се стечај и т. д.

Друга група

59. — У ову другу групу пасивно менично неспособних лица долазе сва она лица, која би, према

општим правним разлозима или својим личним особинама, могла и имати пасивне меничне способности, али која им је законом *нарочито одузета* било из политичко-економских разлога, било због њиховог занимања, било пак због њиховог социјалног или породичног положаја. А та лица јесу:

1) *Сељаци који се ратарским послом занимају* — §. 77. трг. зак. Овде, дакле, спадају само она лица, која: а) *живе на селу* и б) *стално и поглавито се занимају ма каквим ратарским послом*, те тиме издржавају себе и породицу. Према томе, амо не спадају с једне стране: занатлије по селима, баш кад би узгред упражњавали и ратарски посао; људи који би живели на селу, али би се бавили другим пословима (сеоски трговци, механције и т. д.); поседници сеоских имања, који живе на селу, па имање дају под закуп, наполицу и т. д. (из тога што §. 78. помиње само „сељака“ у опште, не може се извести као да није потребно да је он и *ратар*; тај пропис се не може применити независно од прописа §. 77.); а с друге стране амо не спадају лица, која се стално и поглавито занимају ратарским пословима, али не живе на селу, већ у вароши или варошници. — Дакле, под појам сељака из §. 77. трг. зак. не потпадају сви *земљоделци* или земљорадници из §. 471. грађ. пост. (као што то по неко узима мешајући и називе *сељак* и *земљоделац* и разне тенденције §. 77. трг. зак. и §. 471. тач. 4. а. грађанског судског поступка). —

60. — Законодавац је налазио, да из економно-политичких и социјалних разлога ваља ратарима са села одузети могућност да се менично обвезују. Ово са тога, што је сматрао да би за њих меничне обавезе биле и тешке, а нарочито и неприродне њиховоме занимању и да би они мучно били у стању проценити сву тежину меничних послова у које би улазили. Међу тим сви ови разлози данас не вреде много.

По најпре је неумесно искључење ових ратара са тога, што меница није више папир чија је употреба ограничена само на трговачки свет, него је и средство плаћања, заменик новца, којим се сва лица могу и угодно и лако служити, па је она још и подесно оруђе кредита, којим данас свако може и лакше и брже доћи до зајма. Меница по себи није, дакле, ништа што не би могло наћи оправдане примене и zgodna места и међу сеоским ратарима и што би се апсолутно косило са њиховим занимањем. Навођење кратког рока плаћања код меница није никакав недољив разлог, тим мање што оне могу гласити и на дуге рокове. — За тим, овој забрани не може се наћи разлога ни у меничној строгости. Јер све оно што ту строгост сачињава данас не може оправдати један систем, у којем земљорадник може узети на се и највеће грађанске, а не може никакве меничне обавезе. — И најпосле је неумесно мислити, да је овакав ратар неспособан проценити важност меничних послова и онда, кад му се на другој страни и једновремено признаје способност да прави законе баш о тим пословима. Поврх свега пак, ова се је забрана показала као веома незгодна у пракси, јер се ни један сељак ратар није могао ни у колико користити ни оним кредитом, који су организовали наши новчани заводи.

Мислило се је да је овој забрани разлог и у неписмености наших сељака, са чега би се лако чиниле злоупотребе, пошто по §. 80. тач. 5. и §. 92. тргов. зак. на меници могу сведоци потписати неписменог. Али такав разлог не може вредити у законодавству, које то до скора допуштало и за облигације, па ипак отуда не искључивало и сељаке, премда би се он могао бранити познатом несистематичношћу наших закона. У осталом, тај ће разлог отпасти, ако би га баш и било, чим се узакони, да неписмени могу

узети меничну обавезу само пред влашћу, што се мора скорим учинити и што је већ давно учињено за обичне облигације.

Неки су разлог даљем постојању ове забране хтели наћи чак и у пропису, по коме се земљоделцу не може продати извесно имање (§. 471. тач. 4. грађ. пост.). Али то је неумесно. Остављајући на страну то, што би онда требало отуда искључити и ратаре по варошима, за које такође вреди горњи пропис, ми напомињемо само толико, да овај пропис не би сметао обавезивању по меници онако исто, као што он не смета ни обавезивању по облигацији.

61. — 2) *Прости војници и сви нижи чиновни од потпоруџика гарнизонске војске.* дакле: редови и нижи чиновни данашњег сталног кадра (не и резерве, I и II позива) — §. 77. трг. зак. Ми смо видели (бр. 45.) да се је раније менични дужник могао затварати и због самога дуга. И како би ово затварање могло бити веома незгодно за службу војника, који је свакога тренутка морао бити готов поћи тамо где се позове, то је још у доба онакве меничне строгости заведено, да се војник не може менично ни обвезати. Из истог узрока је по негде то заведено и за официре, па се је чак и до данас задржало (н. пр. у Аустрији) и ако је давно отпао онај разлог изведен из правила о притвору меничном.

Наш законодавац је без икаквог разлога усвојио ову забрану, али само за војнике и ниже чиновне. Јер и само то, што се она не односи и на официре, довољно показује, да положај војника, сам по себи, не мора бити разлог његовој пасивној меничној неспособности. У осталом, данас када више нема притвора за меничног дужника и када је војна обавеза постала општом (те тамо може доћи и онај, који би, ради продужења својих редовних послова, можда свакога дана морао радити с меницама) не

може више бити никаква разлога овај забрани. Нема сумње да њој и не предстоји дуги век.

62. — Ова менична неспособност набројаних сељака и војника јесте *апсолутна*: они се никако не могу менично обвезати, нити ради тога могу бити како год овлашћени или заступљени, као што то може бити код менично неспособних лица прве групе — бр. 58. и код удатих жена. Ово са тога што је њихова менична неспособност прокламована понајвише у јавном интересу.

63. — 3.) *Удате жене* (дакле не и пунолетне удовице и девојке) јесу, у опште узев, такође неспособне менично се обвезати. О њима §. 77. трг. закон. нарочито говори, не задовољавајући се само њиховим општим изравнањем са малољетницима по грађанском законнику (вид. бр. 57. *in fine*). Разлог овој забрани налази се у породичном и социјалном положају удате жене, у оним правима мужа на њено имање (§. 766. гр. зак.), која би се могла крћити, па и илузорним учинити, ако би се жена могла сама по својој вољи обвезивати. То би, веле људи, неизбежно реметило онај однос, који постоји и треба да постоји између мужа и жене; то би потресало онај основ на коме почива брак, породица, па и сама држава.

По изузетку и удата жена може се менично обвезати, ако има „на то прописаног дозвољења,“ а тога има:

а) ако јој муж нарочито одобри или даде своје саизвољење да се она задужи или обавезе — §§. 109, 110, 771. грађ. зак. и §. 78. трг. зак.

б) ако је с одобрењем мужа отворила какву радњу трговачку, почела трговати — §. 3. трг. зак., јер се онда сматра да је тим самим овлашћена и меничне послове предузимати — §. 4. тргов. законика, срани и бр. 56. тач. г. —

64. — *Начин давања или форма* овога нарочитога одобрења (прописаног дозвољења) менично неспособним лицима (малолетницима, удатим женама), о коме смо досада говорили (бр. 56. и 63.), може бити *двојак*:

а) *изречан* т. ј, кад се неспособном лицу даде нарочито, изречно допуштење, да се може менично обвезати или у опште предузети какав менични посао. Ово се допуштење може н. пр. написати на самој меници, али може и на каквом особеном акту; или

б.) *прећутан* кад заступник менично неспособног лица каквом својом радњом покаже да му допушта менично се обвезати. Н. пр. ако муж вуче меницу на своју жену и ова је акцептира; отац означи у меници свога сина за адресата у нужди и т. д. У свима таквим радњама налази се прећутно одобрење за закључивање одговарајућих меничних послова.

Б.

Менична способност странаца у Србији.

65. — Разна законодавства разио и расправљају питање о меничној способности у опште. И како се догађа, да људи закључују меничне послове и у страним земљама, ван своје отаџбине, то често настаје питање: какву меничну способност има у једној земљи странац какав, дакле лице које није њен држављанин, њен поданик? Да-ли се менична способност странаца мери по законима њихове домовине, земље чији су поданици, или по законима места где су менични посао предузели?

66. — Што се тиче *активне* меничне способности странаца у Србији упућујемо на речено у бр. 50. — §. 6. грађ. зак. У томе и нема никаквих практичних тешкоћа кад се она поклана са општом грађанско-правном способношћу.

67. — Ну што се тиче *пасивне* меничне способности странаца, ту је већ друкчије. За њу није увек меродаван ни сам закон њихове домовине, нити опет сам закон места закљученог меничног посла, најмање пак закон места где исти ваља извршити. Овај последњи закон и не узима се у обзир, већ се прави извесна комбинација из она два прва. Тако и у нас постоји о томе овај пропис:

§. 168.

Способност странаца менично обвезати се, суди се по законима земље, којој странац припада. Но ипак неспособан по својим законима странац, ако је по српским законима способан и у Србији меничне послове предузме, менично је обвезан.

Према овоме, ако би какав год *странац у Србији* менични посао предузео, па би се у Србији процењивало да-ли је он за то био способан, чиниће се то најпре према закону његове отаџбине, т. ј. земље чији је он поданик. И тако, ако би он по томе закону био способан менично се обвезати у својој земљи, сматраће се да је био способан узети меничну обавезу и у Србији. То, у осталом, одговара начелу *националитета*, по коме су закони о правној способности везани за личност. По томе, ако би н. пр. у Србији меницу акцептирао какав немачки сељак, који је по немачк. праву менично способан, тај би се акцент и код нас имао сматрати као пуноважан и ако се по нашем закону сељак (бр. 59.) не може менично обвезивати.

Али, ако би какав странац по законима своје домовине био менично неспособан, али би по нашем закону био способан, онда ће овај и за њ важити односно његове меничне обавезе у Србији учињене; ова његова обавеза сматраће се пред нашим зако-

ном као пуноважна и вредећа. Ово опет одговара начелу *територијалитета*, по коме на земљишту једне државе важе њени закони за свакога. Ово је одступање од једног принципа међународног приватног права и оно је овде учињено само ради заштите наших грађана, који не могу знати туђих закона и који са странцима раде држећи се својих домаћих закона. И тако, ако би какав Аустријанац у својој 23-ој години у Србији акцентирао меницу, обавеза његова не би могла важити као менична по аустријском закону, пошто се тамо пунолетство добија са навршетком 24-те год., али би ипак вредила пред нашим законом, јер се код нас пунолетство добија са навршетком 21. године.

В.

Менична способност Србина на страни.

68. — Под рецју Србин разумемо сваког српског поданика. И ако би он где на страни, дакле у другој којој држави, предузео какав менични посао, онда се његова менична способност може ценити двојако и то:

а) Ако се буде ценила *на страни*, пред страним судовима, н. пр, у Аустрији, Немачкој, онда ће се ценити по правилима, која изложисмо у бр. 67., јер и тамо важе иста таква правила. По томе наш сељак ратар биће способан да се менично обавезе у Аустрији и н. пр. акцент, који би он тамо дао, важиће као пуноважна менична обавеза пред тамошњим судовима.

б) Али, ако се ова способност *буде ценила код нас*, пред нашим судовима, онда ће настати другачије стање. По §. 5. грађ. законика „Сваки житељ српски, био он у Србији или ван Србије има ће се ови закона држати.“ Дакле, правна способност, српског житеља има се пред нашим судовима свагда ре-

гулисати и ценити по нашим законима. То је правило којег ће се наши судови увек држати кад *они* буду процењивали ову његову способност. Из тога следује: и ако је онај акцент сељака нашег у Аустрији пуноважан пред онамошњим судовима, опет он то не може бити кад дође пред наш суд да се цени; код нас он неће бити исправна менична обавеза.

Г.

Време за оцену меничне способности.

69. — По самој природи ствари менична способност лица цени се према његовом стању, које је постојало у *моменту постанка његове обавезе* по меници; дакле, за процену меничне способности или неспособности каквог меничног лица меродавно је оно стање и време, у којем је то лице на се узело дотичну обавезу.

70. — Ако се после примљене обавезе по меници измени лично стање обавезаног лица; ако се, дакле, измени његова оновремена менична способност или неспособност, онда та *накнадна* измена не може утицати на *првобитно стање*, које је постојало у времену закључења меничне обавезе. При томе би могли разликовати два случаја:

а) Или је раније менично способно лице у току времена *постало неспособним* и онда оваква промена никада не утиче на меничне обавезе, које су дате за време раније способности. Оне и даље остају пуноважне као што су и биле.

б) Или је у време обвезивања менично неспособно лице *касније постало способним* и онда ова промена, ово накнадно оспособљење не може имати никаква менично-правна дејства, т. ј. не може ранију неважећу обавезу сада учинити важећом (сем ако на то пристане дотично лице и своју обавезу уредно поновити или је иначе призна). Али овакво накнадно

оспособљење може бити веома значајно при оцени грађанско-правне важности обавезе менично оспособљенога лица (§§. 919—921. грађ. законика).

Д.

Правно дејство обавеза менично неспособних лица.

71. — Овде се сва ствар тиче *пасивне* меничне способности, а ми смо већ видели која лица немају исту. Ну сада настаје питање: ако које од пасивно менично неспособних лица ипак узме на се какву меничну обавезу (издањем, акцентирањем, преносом менице и т. д.), онда шта бива са овом; да ли, како и у колико може важити таква обавеза?

Најбољи, јер најошштији одговор на ово питање јесте: *све обавезе по меници, које потичу од лица што немају пасивне меничне способности, не сматрају се као меничне обавезе, немају менично правне важности против тих лица.* И баш у овоме порицању важности оваквим обавезама и лежи правна санкција законских прописа о меничној неспособности. Али, ако је ово један општи принцип, то ипак не смета запитати се даље: да ли те обавезе имају ма какву и ма колику важност? И при одговору на ово питање ваља разликовати два случаја и то:

72. — *Први* је случај у коме се меничне обавезе неспособних лица сматрају као *проста грађанска обавеза*. О томе важи пропис:

§. 78.

Менице издате од сељака, простог војника и војника нижег чина од подпоручика гарнизонске војске, и жене удате без саизвољења мужа, сматрају се у призрењу на њих као проста грађанска обавеза.

На првом месту примети је, да се ово односи на сваку меничну изјаву, а не само на издање ме-

нице, како би то по тексту изгледало. Дакле, ако су меницу ма како потписали, ако су по меници ма какву обавезу на се узели: сељаци ратари, редови и нижи чиновни сталног кадра или удате жене без одобрења мужевља, онда се дотична обавеза по меници, као и ова сама, сматра у погледу на ова лица као проста *грађанско-правна обавеза*. И каква ће даља правна дејства, какве ће стварне вредности имати таква обавеза, то се ни мало не тиче меничнога, већ чисто грађанскога права. (Приметити је још да и обавеза удате жене по меници не мора бити ни проста грађанско-правна обавеза, ма да се то вели тако у самоме закону. Она ће бити: или пуноважна менична обавеза, ако постоји мужевље одобрење или ипаче могућност обвезивати се, или никаква обавеза, ако ни једно од тога не постоји — §. 920. грађ. зак.).

Ове пак обавезе, и ако се сматрају као грађанске, ипак неморају имати и све грађанско-правне форме; за њих у погледу форме важе прописи меничнога права (неписменог могу потписати сведоци и т. д.).

72. bis. — И даље, ове обавезе имају грађанско правно дејство само против лица, која су их на се узела; према осталим лицима оне имају обично дејство меничне обавезе. Тако н. пр. пренос извршен од сељака је за овога грађанска обавеза; али он ипак жигатару даје сва права према осталим лицима, као кад би га извршило и неко менично способно лице.

73. — *Други* случај је у коме се обавезе неспособних лица по меници не могу ни узети као ма какве обавезе. О томе важи пропис:

§. 79.

А меница од малолетника, без дозвољења оца или татора издата у смотрењу малолетника не важи ништа, осим ако је отуда добивено у његову корист пришло, чега се накнада ипак у обичној грађанској парници тражити може.

И ово се не односи само на издавање менице, него и на свако друго менично изјашњење — акцепт, пренос и т. д. Дакле, ако је малолетник без надлежног одобрења примио на се какву год меничну обавезу, онда таква обавеза не би према њему имала *никакве важности*, не би вредила ништа, ни по меничном нити по грађанском праву. Таква обавеза малолетникова не би важила ни као менична, нити као проста грађанско-правна обавеза, пошто се и по грађанскоме праву малолетник сам собом не може задуживати, не може сам чинити никаква теретна уговора — §. 533. грађ. законика.

Од овога правила има два изузетна случаја, у којима и оваква обавеза малолетникова — дакле по меници и без надлежног одобрења — може повлачити његову грађанско-правну одговорност, меничну никада. Ти су случаји:

а) *Први* који предвиђа горњи §. 79. јесте онда: кад је она вредност, што је малолетник за своју обавезу по меници добио, утрошена на његове праве потребе, дакле, „ако је отуда добивено у његову корист пришло.“ Јер у томе случају донста не би било разлога допуштати малолетнику, да се *неправедно* користи на туђу штету — испореди и §§. 891. и 916. грађ. законика. — Напоменути је овде, да је редакција горњег §. таква, да изгледа као да би у томе случају и сама дотична обавеза по меници била важећа као *менична обавеза*. Ну то није, нити може бити. Јер овде закон само даје право *накнаде* оштећеноме и то у толико, у колико је се овај малолетник у ствари *користио*, а не у колико је и примио, или на колико меница гласи. Према томе, оваква обавеза малолетника не сматра се као правно пуноважна менична обавеза, већ сам *факт неправедне користи* сматра се као *узрок његовој грађанско-правној одговорности*.

б) *Други* случај предвиђа §. 917. грађ. законика, а наступа онда, кад је малолетник „лукавством и преваром другога уверио о пунолетности својој“, па је на се узео какву меничну обавезу. Истина наш трговачки законик о овоме случају не говори ништа; али је ван сваке сумње, да ће, према поменутом §. грађанског законика, и овакав малолетник бити дужан да испуни своју дотичну обавезу. Јер, кад закон вели да оваквим варалицама „младолетност не помаже“, онда то значи да они морају одговарати и за овакве обавезе, као и да су били пунолетни узимајући их на се; дакле одговарају без обзира на то: *да-ли су се и у колико њима користили*. —

У осталом, даља расправа о одговорности у овим случајевима (н. пр. о томе шта је то лукавство, а шта опет превара и т. д.) пада под одредбе општег грађанског, а не меничног права.

У Београду, 25. Јануара 1895. год.

За четири месеца од данас илајитије за ову меницу по наредби Висе Мешинџа Динара Дилџагу у злату. Вредности приимљена у гоштову.

Тосиод.

Давид Марковић.

Мивану Рајковићу,

из Београда.

ОДЕЉЕЊЕ ДРУГО

О ВУЧЕНИМ МЕНИЦАМА

ОДСЕК ПРВИ

Издавање, појам и облик (форма)
вучене менице.

§§. 80—84.

ГЛАВА I.

Саставци облика вучене менице.

74. — Раније, при говору о основној деоби меница на вучене и сопствене — бр. 38., — ми смо видели, да је вучена меница она писмена исправа, којом њен издавалац налаже неком другом лицу (трасату), да у њој означену суму плати њеном имаоцу (по наредби ремитента): Овде исплату меничне суме издавалац трасира, вуче или преноси на трасата, те се са тога оваква меница и зове *трасирана* или *вучена меница* или просто *траса*.

Говорећи о развоју и току односа код вучене менице (бр. 30), ми смо видели, да код ње мора бити најмање три лица (бар по спољној форми — вид. бр. 85, 103.) и то: *издавалац* или *трасант*, *трасат* и *ремитент*. И тако најпростији облик вучене менице био би овај:

75. — С једне стране ради избегнућа ма какве неодређености, коју менични односи у опште никако не трпе, а с друге опет због свих оних повластица, које уживају менични односи, изузетно од општих правила за остале правне одношаје, — и наш законодавац, као и сви други, за важност сваке меничне обавезе тражи, да се она даде у облику и на начин у напред и тачно прописани. У томе тачном одређивању и саме спољне форме сваке меничне обавезе, у оној неразлучној зависности ма које меничне обавезе од облика у којем је она исказана, — закон налази јамство за ону збиљу, солидност и исправност, коју она мора имати.

Ти исти разлози руководили су законодавца да тачно пропише и услове, који се морају испунити и при издавању менице; руководили су га да тачно пропише облик у којем се и меница мора издати, ако се хоће да она пред законом вреди као меница. И наш законодавац прописује тачну форму ове вучене менице у §. 80. трг. законика, набрајајући све оне саставне делове њене, које она апсолутно мора имати; наводећи шта се све при издавању вучене менице мора у њу унети, ако се жели да она важи. —

Него, поред тих саставних делова форме вучене менице, које она мора увек садржавати, имаде још

и других саставака, које она не мора садржавати, али који се ипак, према потребама меничних лица, или према захтевима трговачкога саобраћаја, уносе у ову меницу. По томе се они први и зову *битни*, *суштаствени* (§. 164. ал. 2. трг. зак.), *нужни саставци* меничне форме, а ови други *небитни* или и *трговачки саставци* њени.

Разгледаћемо редом и једне и друге, а по том и утицај недостатка једних и других.

А.

Битни саставци облика вучене менице.

76. — За облик вучене менице меродаван је §. 80. трг. зак. Али и у §. 82. налазе се одредбе, које се, у некој извесној мери, такође односе делом на форму некојих особених врста вучене менице (комисијона трата), а делом или на модификације, или пак на ближе опредељење некојих битних саставака трате (означавање особеног домицила, потписивање издатеља по пуномоћју). Зато ћемо све ово у вези узајамној и разгледати.

§. 80.

Вучена меница мора садржавати:

1. *Означење да је меница, или ако је у каквом страном језику издана, мора садржавати израз у страном језику одговарајући ономе назвању.*
2. *Суму новца која се има платити. Сума мора бити писменима и у слогу (тексту) менице написана.*
3. *По чијој се наредби има платити. Издатељ менице може плаћање и по својој наредби ставити и тада је меница на сопствену наредбу.*
4. *Време кад ће се исплатити.*
5. *Подпис издатеља с његовим именом или фирмом;*

ако он не може потписати то ће поред свога имена крст ставити, које ће осим онога, који га је потписао, још два сведока својим потписом на меници посведочити.

6. *Место, дан, месец и годину издања менице (datum).*

7. *Име лица или фирме која има платити (на кога је меница вучена). Издатељ менице може ипак на самога себе вукти; но ово може бити ако определи друго место где ће платити, а не оно где меницу издаје (вучена сопствена меница).*

8. *Место где ће се меница платити. Није ли ово особено означено, то се узима за место плаћања место онога, на кога се меница вуче (трасата), које се такође и за његово место пребивања узима. Осим овога ако је меница прва, друга, трећа, четврта и т. д. мора се и то означити.*

9. *Вредност у новцу, еспаши, рачуну или на други који начин примљену.*

§. 82.

Меница може се издати на једно лице, а да се има платити у месту пребивања кога другог. Она се може вукти на наредбу и за рачун кога другог, но ово се мора испод потписа издатеља означити са речима „по наредби тога и тога“ или „по налогу Н. Н.“ или „као пуномоћник Н.“ или другим сходним изразима. Не назначи ли се ово, то се сматра да пуномоћник издаје меницу за свој рачун.

76. bis. — Према овим законским прописима вучена меница мора имати у сваком случају *девет* саставака. То су ти *битни саставци* њене форме. Они су следећи:

I.

Менична клауза.

77. — По §. 80. тач. 1. трг. зак. мора се, дакле, у самоме писмену меничном означити, да је то писмено *меница*, и то баш овом речи, која се никаквим другим изразом не може заменити (н. пр: *по меничном*

праву и т. д.). Ако је меница написана на каквом страном језику, онда она мора садржавати његов израз, који одговара нашој речи *меница* (н. пр. Wechsel, lettre de change, lettera di cambio и т. д.). Реч *меница* обично се ставља у сами текст (види формулар код бр. 74.); али она би могла стајати и ван текста, но само мора са њиме бити у вези и образovati једну целину. Тако вредила би и оваква меница:

<p><i>Меница вучена</i> на</p> <p><i>Госпог.</i> <i>Мивана Рајковића,</i> Београд</p> <p><i>По наредби Васе Мешинца плаћенице 15.-ог</i> <i>Фебруара ове год. Динара Хиљаду у злату. Вред-</i> <i>ности примио сам у гошћу.</i></p> <p><i>26. Јануара 1895. год.</i> Београд. <i>Давид Марковић.</i></p>
--

Важност и оваквој меници не би се могла оспорити, пошто она садржи све законом прописане саставке за вучене менице и пошто се и иначе из ње види, да је она једна савршена целина. Међу тим, пракса је већ утврдила извесни формулар и није саветно од њега одступати, јер се иначе лакше може погрешити у састављању меничне форме; али се одступити може.

Ово означавање менице као такве, дакле ова реч *меница* (или још боље сами изрази: *по овој меници*, *за ову меницу*), зове се *менична клауза*, *менично означање*. Разлог овој клаузи налажен је у томе, што се на тај начин трасант тобож опомиње, да на се

узима меничну обавезу са свима њеним строгостима, па да са тога треба да пази шта чини. Данас је тај разлог без велике практичке вредности. Али се данас ова клауза правда тиме, што се по њој меница може одмах и на први поглед као таква распознати и, већ и по самој својој спољној форми, разликовати од некојих трговачких упутница (ових имаде и таквих, да се по некад од менице могу разликовати само тиме, што се у њима место *меница* каже *упутница*, или се ни то не каже). — Међу тим, имаде закона који и не траже ову клаузу (н. пр. францески), а она је и код нас сувишна поред клаузе о примљеној вредности (бр. 111).

II.

Означање меничне суме.

78. — По тачци 2. §. 80. трг. зак. мора се у меници означити и *сума новаца која са има платити* и то *исменима* и у *самоме тексту* менице.

Упознавајући се напред са постанком и задањом менице, ми смо видели да она може (а и за што може) гласити само на *новац*, само на извесну *новчану суму*, а никако и никада и на какве друге ствари (па ни на какве друге вредности, нити на какве суме метала — злата, сребра и т. д. н. пр: *лугриски лозова 3% за динара хиљаду, чиста злата за динара хиљаду* и т. д.). И онда је са свим умесно што се захтева, да се у њој мора та сума и означити, те да се зна шта се и колико се по меници има тражити, односно платити. Без тога меница не би вредила, јер не би имала својега тачно и несумњиво одређенога предмета; не би, дакле, било предмета обавезе, па по томе ни саме обавезе.

79. — Ова менична сума мора се, даље, са свим *тачно одредити*, а никако се не сме употребити ка-

кав општи, неопредељени израз н. пр: *платите уговорену суму* и т. д. Баш ради те тачности, коју захтева извесност потребна меничноме саобраћају, закон тражи да се сума ова означи у самоме *тексту* менице (в. бр. 112.) и *писменима*, словима, а не ван текста или цифрама, бројевима. Означење њено ван текста у ма коме виду, или и у тексту али цифрама, не вреди и сматра се као да она није ни означена. — Међу тим, ради лакше и брже прегледности менице, пракса је завела, да се ова сума означава још и цифрама и то ван текста и у врху менице (види формулар код бр. 84.). Али ако се ова не слаже са оном сумом што је у тексту и писменима означена, меродавна је ова последња. Ако би било више разних сума у тексту и писменима, онда вреди она најмања, изузимајући случај менице на рате (в. бр. 80.).

80. — Менична сума се не може делити на *рате* (делове) *са разним роковима плаћања*; а ако се то ипак учини меница је невредећа. Јер тим дељењем би се не само ометала употреба менице и ова чинила неопредељеном, него би се чинио немогућим њен даљи задатак служити као средство у исплатама, као што би се стварала и забуна при тражењу исплате или предузимању нужних корака због неисплате (законски аргументи у §. 80. тач. 2. „суму“; тач. 4. „време“; види и бр. 86.). Ова *меница на рате* изгледала би:

Београд, 26. Јануара 1895. год.

Од динара 2000 сребра.

Платити се за ову меницу по наредби Саве Марича на Бурфев-дан о. год. пет стотина, а на Петров-дан о. год. хиљаду пет стотина динара у сребру. Вредост приликом у исплату.

Госпог.

Тошко Јовић

Јовану Швабићу из Београда

81. — Претежно је мишљење да се у меници не може уговарати и *интерес*: ни у опште по проценту, а ни у опредељеној суми (н. пр: *хиљаду динара са шест по сто интереса*, или *хиљаду динара са шездесет динара интереса*). Разлог за ово налази се у томе, што би, вели се, овим уговарањем интереса менична сума постајала неопредељеном, а за улогу менице је нужно, да се увек и са свим тачно зна шта се по њој има о року тражити и платити. — Ако се ипак интерес у меници означи, онда једни мисле да меница никако не важи, док други налазе да ће она важити само за главну суму, а интерес сматраће се као да није ни уговорен.

Код нас ова питања нису још коначно расправљена и по самоме закону нашем било би тешко прићи ма којем од горњих мишљења. Ово наравно онда кад би интерес био тачно одређен, те би се вредност менице могла израчунати, н. пр. израз: *сто динара сребра са шест на сто год. интереса од данас* — не би сметао важности менице. Ипак је саветно никако и не уносити интерес у меницу, као што се то, у осталом, у саобраћају и не чини; јер она цел, која би се хтела постићи овим означавањем интереса, данас се постиже путем есконтнога обрачуњавања.

III.

Означење ремитента.

82. — По тач. 3. §. 80. трг. зак. мора се у меници означити лице *по чијој се наредби она има платити*; другим речима: мора се означити поверилац менични, први сопственик или ремитент менице. Ремитент менице то је први њен ималац, први поверилац по меници, која се најпре у корист његову и издаје. Он је, дакле, лице са којим издавалац и уговара обавезу, те без њега ове не може ни бити. Са тога се

ово означање ремитента свуда, па и код нас, сматра као битан саставак меничне форме. Меница без означања ремитента не представља никакву обавезу, јер нема ни лица у чију би корист ова постојала.

83. — Ремитент се обично означаје у самоме тексту менице, као што се види и из досадањих формулара; али није немогућа комбинација и такве менице, у којој би он био означен и ван текста, са којим то означање ипак мора стајати у вези представљајући једну целину. Он се, даље, мора увек означити по имену (било име грађанско или фирма каква) онако како се он обично зове, али му се не мора означити ни занимање ни место становања, и ако би то било корисно ради лакшег распознавања. Једини изузетак је код меница вучених на *сопствену наредбу*; код њих место имена ремитентова по правилу се употребљавају други погодни изрази („мојој сопственој“, „мојој“, „напој“), који су по све задовољавајући (в. бр. 85.). По томе нису ни допуштене менице на *доносиоца* (сем у Енглеској преко 5 ф. стерл.), што се, у осталом, правда практичарским разлозима, али не и теоријском следственошћу.

84. — Међу тим, и ако се ремитент има означити по имену, опет меница код нас не може да гласи *директно и само у корист какве именоване личности*. Држећи се у овоме питању францескога законика, као својег изворника, наш закон сматра, да меница мора увек гласити *по наредби* или *на наредбу* чију, а не *само на личност*. Није овде места више о томе говорити; доста је само рећи, да се код нас уз име ремитента (или и друкчије означање његово по бр. 85.) мора увек ставити и клауза *по наредби*, *на наредбу*, или какав други израз, који би, као и они, најпре садржавао овлашћење ремитента и сваког следећег имаоца менице даље је преносити; а по том (и као последицу) и овлашћење сваког жиратара вршити

сва права по меници исто онако као и први њен ималац — ремитент, али самостално. Сам историјски развој францеског менично-правног система донео је собом, да се тамо преносивост менице узме као њена *битност*, а не само као једна природна особина њена, и да се она документира изразом *по наредби*. Ова клауза тамо представља један део суштине саме менице: представља овлашћење за пренашање исте, а по томе већ и основ гаранџи издаваоца менице (следствено и осталих обвезника) према свима каснијим сопственицима њеним, дакле основ *непосредне* обавезе издаваоца (и следећих обвезника) менице према свима њеним каснијим имаоцима. На томе становишту стоји и наш закон као превод францескога (види и §. 109. „на кога се *наредбу* она преноси“). Тако ваља разумети речи §. 80. тач. 3: „по чијој се *наредби* има платити“.

То су, у главном, разлози са којих ми, противно чешћем схватању код нас, сматрамо: да по нашем закону меница вучена не може бити издана друкчије, већ *само на наредбу нечију*, или бар да се у њој садржи поред имена ремитента још и клауза *по наредби* ма у којем виду. Према томе не вреди код нас т. зв. *ректа* (recta) меница, т. ј. она у којој је ремитент означен само по имену без клаузе *по наредби*. Таква би била ова меница:

Београд, 26. Јануара 1895.

Од 1000 динара злата

За три месеца од данас платите по овој меници Господ. Сретену Турареком обд. суму од Динара хиљаду у злату. Вредност приложена у рачуну.

Господ.

Јосиф Анкалај.

Спирит Милошевићу, Београд.

На против, иста таква меница, само са додатком *по наредби* уз име ремитента, вредила би. Она би, даље, вредила, ако би после речи: *Господ. Сретену Бугарском оvd.* стајале још и речи: *или по његовој наредби, или на његову наредбу, по његовом наређењу* и т. д. Овако је ова ствар расправљена у Францеској. Па ипак је веома саветно држати се само речи *по наредби* и већ уобичајене форме: *по наредби Н. Н.* (ово тим пре, што је у §. 82. трг. зак. термин *на наредбу* употребљен за још један са свим друкчији појам — в. бр. 91.).

85. — *Издавац менице може илаћане и по својој наредби ставити и тада је меница на сопствену наредбу,* — вели се у тач. 3. §. 80. трг. законика.

Може наступити потреба па је зато и допуштено, да издавалац вучене менице сам буде и њен ремитент, да он, дакле, изда меницу *на своју наредбу*. Таква меница имала би исту форму као и свака друга меница. Само је приметити, да се код таквих меница ремитент обично означава не баш именом својим, већ речима: *по наредби мојој* или *по наредби мојој сопственој*; а ако је више издавалаца, онда: *по наредби нашој* или *по наредби нашој сопственој* (в. бр. 83.). Али у начелу није немогуће да се и у овоме случају напише баш и име ремитента, ако то не би правило какве збрке у разликовању личности; као што, према реченоме, није немогуће да се напише и: *платите мени или по мојој наредби* и т. д. Пуноважни формулари таквих меница били би н. пр. ови:

Београд, 26. Јануара 1896.

Од Дин. 1000 у злату.

За годину дана од данас платите за ову меницу по наредби тојој сопственој суму од динара Хиладу у злату. Вредност примљена у мени само.

Господ.

Никола Петровић.

Милутину Шибичу,

Београд.

Београд, 26. Јануара 1895.

Од дин. 1000 сребра.

За недељу дана по виђењу платите за ову меницу Београдској Шривацкој Банци или по њеној наредби суму од Динара хиладу сребра. Вредност примљена у мени само.

Господ.

Београдска Шривацка Банка

Н. Н. Н. Н.

Мијаилу Марковићу,

Београд.

Овакве менице — код којих је издавалац и ремитент исто лице — зову се *менице вучене на сопствену наредбу*. Код њих имамо само по форми (бр. 74.) три, а у ствари само два различна лица — *издаваоца*, који је и ремитент, и *трасата*. Отуда оне и не представљају какву стварну обавезу, односно

тражбину, све док се не *акцептирају*, или док се не *жирирају*; тек од тога доба јављају се код њих поверилац и дужник у двама разним личностима. — Употреба оваквих меница је нарочито развита код наших новчаних завода, који, дајући кредите на менице, обично ову врсту меница добијају.

IV.

Време плаћања.

86. — Тач. 4. §. 80. тргов. зак. захтева да се у меници значи *време кад ће се она исплатити*. То је четврти битни саставак меничне форме, који она мора увек имати. Као у свима другим обзирима, тако и односно рока плаћања меница мора бити савршено опредељена; мора се по њој самој свагда и у напред тачно знати кад ће се она платити, јер само тада моћи ће она успешно вршити намењену јој улогу у трговини и саобраћају. Сем тога, тачан рок исплате мора се знати и зато, да би се увек и на време могли предузети сви они кораци, који су нужни зарад правилног остварења или одржања меничних права (презентација рад исплате, протест због неисплате и т. д.). У осталом, кад се рок тај не би тачно знао, или кад би о њему могло бити макар какве сумње, онда какав би кредит уживала меница; како би она могла служити као средство плаћања; ко би могао знати кад да тражи исплату, а да не ризикује много због могућности разнога разумевања?

Из горњих разлога јасно је, даље, да у меници не може бити *више разних рокова* (ни за целу суму нити за делове од ове — меница на рате, бр. 80.); као што не би могло бити ни таквог значења, по коме се или не би могао знати изван дан у који рок пада, или по коме би остајало било дужнику било пак повериоцу да га они бирају. (Према томе рок

менице не може се везати за какав неодређени, ма и извесни догађај, као: *кад умре Н.*, још мање пак за неизвестан, као: *кад Н. постане пунолетан*; исто тако се рок не може састојати из читавог низа дана, као: *платите до 30. Јануара о. год.*, или *платите између 1. и 15. Фебруара о. год.* и т. д, па да онда дужник или поверилац бирају који ће баш дан узети.). У свима тим случајима већ не би било оне тачности и претходне опредељености рока која се тражи.

Из свих ових разлога закон увек тражи тачно значење овога рока. И ако њега нема, или је неуредно, онда се не може претпостављати, како неки мисле, да ће важити *обично време* (в. бр. 190), већ се меница мора сматрати као неуредна.

Само пак значење рока може се извршити и на разне начине и разним изразима. Са тим ћемо се упознати касније — бр. 180. и след. —

V.

Потпис издаваоца — трасанта.

87. — Пети битан саставак форме сваке вучене менице јесте *потпис њеног издаваоца* — §. 80. тач. 5. трг.зак. Јер менична обавеза, као искључиво писмена обавеза, не да се ни замислити без потписа онога ко ју је на се узео. Издавалац је, по правилу, творец менице и да би ова била савршена неопходно је нужно да ју он и потпише; без његова потписа, ако би све друго и било испуњено на меници, ова би била само један пројект, само спремање; исправна пуноважна постаје тек онда кад на њу дође и потпис издаваоцев. Али сем потписа није нужно да трасант још што сам својом руком пише на меници; сву осталу садржину њену може написати ко му драго, као што она може бити и штампана и т. д. —

Потпис издаваоачев састоји се, по правилу, из његовог имена и презимена, како се он већ обично потписује [Истина закон помиње само *име* издатеља, али оно само (без презимена) неће бити довољно, сем случаја кад меницу издају личности, које се и иначе само именом потписују. Исто тако при питањима односно форме потписа свагда се мора водити рачун о већ уобичајеном скраћивању имена при потписивању, а не може се тражити увек пуно исписивање имена]. Него ако меницу издаје каква фирма, онда се ова и потписује начином, који је за њен потпис предвиђен, о чему већ важе особена правила. И онда има случајева где се цела фирма мора написати руком потписника (н. пр. кад се састоји у именима ортака као: *Перовић и Андрејевић, Мијат Дамјановић и Друг* и т. д.); а имаде их опет где се назив фирме може ударити штампом, а само потписи овлашћеника бити својеручни (н. пр. код акционарских друштава — види потпис Београдске Тргов. Банке на формулару код бр. 85.). — У сваком пак случају потпис трасантов мора доћи на меницу и испод текста меничног; то захтева сама природа ствари, а то значи и законски израз *потпис издатеља*.

88. — Из разлога што је у добу редиговања нашег трговачког законика (1860. год.) било још доста неписмених трговаца код нас, допуштено је да и неписмени могу уз сведоцбу сведока издавати менице, како би се употреба ових што више омогућила и без формалности при потврђивању код власти. И по одредби тач. 5. §. 80. тргов. законика потпис неписменог издаваоца на меници важи, ако су испуњени следећи услови:

а) ако један сведок потпише издаваоца, па овај поред свог имена крст стави (закрети, напише знак крста по обичају пред именом);

б) ако све то *својим потписима* осведоче онај,

који је издаваоца потписао и још друга два сведока. Дакле, сва ова три сведока морају бити писмени и њихови се потписи не могу стављати средством нових сведока; и

в) ако је све ово учињено на самој меници и, наравно, испод текста меничног; ово потписивање на неком особеном, од менице одвојеном акту не вреди.

Ну данас је већ престала потреба за овом одредбом, која ни до сада није била одвећ умесна. Данас је ретка меница на којој се не би налазио својеручни потпис сваког њеног обвезника. И горњу одредбу ваљало би што пре укинути, јер она и није неопходно нужна, а међу тим даје могућности за фалсификате. Ако би ипак и неписменом лицу затребало да меницу издаје, нека то чини пред влашћу, као што то бива и у другим земљама.

88. bis. — Каже се се обично да меница, ако се хоће да важи, мора садржавати и *потпис* издаваоца. Међу тим, ово ваља разумети тако, да је довољно за важност такве менице да она садржи само означено *име* (в. бр. 87.) какве било личности и *у форми издавачког потписа* (т. ј. име и презиме, односно фирму какву, написано испод текста), а не мора садржавати баш прави и истинити потпис лица, које као издавалац фигурише на њој. Тако н. пр. кад М. изда неку меницу и на њој као издаваоца потпише неко са свим друго лице Н. лажним потписом, онда при том Н. фигурише као издавалац и ако он то у ствари није и ако меница не садржи *његов потпис*, већ само постоји гола форма. Па све то ипак не смета такву меницу сматрати као уредну, јер она по форми садржи потпис издавачки.

У овоме смислу има се разумети законски пропис, по коме је за форму менице потребан *потпис издатеља*.

89. — На овом месту биће згодно упознати се са *комисијоном тратом* и са *заступањем* при издавању менице.

О овим двама предметима, који ничег заједничког немају, налази се веома карактеристичан пропис у §. 82. тргов. закон. који гласи: „Меница . . . се може вући *на наредбу* и *за рачун* кога другог, но ово се мора *испод подписа издатеља* означити са речима „по наредби тога и тога“ или „по налогу Н. Н.“ или „као пуномоћник Н.“ или другим сходним изразима. Не назначи ли се ово, то се сматра да пуномоћник издаје меницу за свој рачун.“ — Наш законодавац није се, на жалост, задовољио да само преведе добар текст францескога закона, него је сам додао оно објашњење о потписивању, а тиме је направио једну збрку и две различне ствари немилосрдно измешао. Да разгледамо сваку посебице:

90. — *Комисијона трата* то је она вучена меница, коју једно лице — комисијонар — издаје *за рачун* другог лица — свога комитента. У оним многим и разноврсним односима, који се јављају између комитента и комисијонара, може се десити да овај изда и какву меницу за рачун онога. И тада комисијонар као такав издаје меницу само *за рачун* другог, али је издаје у *своје име*, као што се и раде комисијонарски послови. Комисијонар, дакле, сам и потписује такву меницу и једино он и фигурише као њен издавалац. При томе пак, он својега комитента или никако и не помиње, ако овај то неће и састара се да трасата обавести за чији је рачун меница вучена на њ, — или и кад га помене, он то не чини никако при својем потпису, већ у тексту менице и на начин, који се види из следећег формулара. Истина у првome случају, а по самој спољној форми, не види се да има комисијоне трате; у дру-

гоме се то одмах види. Права комисијона трата изгледала би:

Београд, 26. Јануара 1895. год.

Динара 1000 сребра.

Одмах по виђењу платити за ову меницу по наредби Милка Стојковића суму од динара хиљаду сребра. Вредности примљена у роби и ставити исту на рачун Мијанла Кандића из Београда.

Тосилог.

Илија Цвијанић.

Говану Бојанићу,
Београд.

Овде је *Цвијанић*, као комисијонар, прави и једини издавалац менице (вид. и §. 85. трг. зак.), који не ставља име својега комитента *Кандића* уз свој потпис, већ га означава у тексту, упућујући трасата *Бојанића*, да плаћену суму стави на његов рачун, т. ј. да са њоме задужи комитента Кандића, а не издаваоца. Овај пак, издајући меницу у *своје име* (и ако за туђ рачун), остаје према трећим лицима (преносиоцима и имаоцу менице) одговоран као издавалац, а комитент нема према истима никакве *меничне* обавезе. Најзад, међусобни односи издаваоца, акцептанта и комитента овакве менице јесу особене природе (в. бр. 141. тач. 2.): између издаваоца и комитента постоји однос мандата (пуномоћства); тако по правилу и између комитента и трасата, који за рачун онога меницу акцептира или плати (изузе-так од тога је кад трасат, не извештен о постојању комитента, и не ради за рачун овога, у којем слу-

чају он стоји у односима само са издаваоцем — в. бр. 141. тач. 2. а, бр. 142).

Из досадањег се види, да се на ову меницу односе само законске речи: *Она се може вући .... и за рачун кога другог*; све остало из §. 82. трг. зак. не тиче се ње. — Сем тога, из горњег се формулара види, да се речима: ..... *и ставите исту на рачун Мијаила Кандића из Београда* обележава онај за чији се рачун издаје комисијона *трата* (дакле комитент), која се по томе спољно и распознаје. Међу тим, неким чудним обртом та је формула код нас усвојена у *цели означена трасита* и налази се на свакој трати и ако је то бесмислица и ако, строго узев, може због ње доћи у питање и сама важност менице (в. бр. 100)

91. — *Заступање при издавању трате* или *издавање менице „на наредбу“ кога другог.*

Овде најпре да скренемо пажњу на употребљени термин за овај појам: издавање менице „на наредбу“ ради могућег разликовања од термина: издавање менице „по наредби“ (бр. 84. и §. 80. тач. 3.), који је тамо употребљен за други појам. Међу тим, утврдити какву строгу разлику између ова два термина не можемо већ ни са тога, што су оба употребљена за један и исти појам баш и у тач. 3. §. 80., као што су опет за друкчији појам употребљена оба у §. 82. трг. зак. Дакле, изрази *по наредби* и *на наредбу* имају се по закону сматрати као синоними и ако би, можда, по себи могли обележавати разне појмове (à ordre — par ordre).

Може бити више разлога са којих ће неке бити потребно, да меницу не издаје лично, већ да то *место* њега учини његов *заступник* или *пуномоћник*. И онда би имали меницу издату *на наредбу* кога другог. Таква би меница изгледала:

Београд, 26. Јануара 1895.

Дин. 1000 сребра.

За исти недеља по виђену платите за ову меницу по наредби Ђорђа Милића суму од Динара хиљаду сребра. Вредност приимена у роби (и ставише исту на рачун издаваоца).

За Димитрија Цумића
Ђорђе Макас.

Госпо.

Ђорђу Здравковићу,
Београд.

Овде је *Цумић* једини и прави издавалац и меница је ова издата не само за његов рачун, већ и у његово име: сматра се да ју је он и издао и он сам по њој и одговара као издавалац. *Жакас* је овде прост *пуномоћник*, *заступник*, који не ради, не издаје меницу у своје, већ у име својег властодавца *Цумића*. Наравно да он за то мора имати уредно пуномоћје, које ремитент ради своје сигурности треба увек да види, ако не и уз меницу приложи (бар препис, ако не ориџинал). И кад се меница тако изда, онда пуномоћник никад и никако не одговара по меници. Чак и за злоупотребе, само ако пуномоћје није и по форми прекорачено, одговара само својем властодавцу, а овај остаје по меници обавезан према сваком савесном имаоцу њеном.

92. — Ну да би се видело да је *Жакас* ову меницу издао као пуномоћник *Цумићев*, нужно је да он то означи речима: *По наредби Цумића, по налогу Цумића, као пуномоћник Цумића*, или којим другим сходним изразом, као оно у формулару: *За Димитрија Цумића*. По закону као да изгледа, да се ова формула мора ставити *испод* потписа издавао-

чевог, али то није тако. Јер, пре свега, законодавцу не може бити овде од важности спољни ред, већ само ствар; а после из законских примера види се, да се речи §. 82: *но ово се мора . . . . . означити* не односе на оно: *испод потписа издатеља*, дакле на ред, већ на оно: *за рачун кога другог*, дакле на ствар, на однос пуномоћства. Према томе у горњем формулару могао би бити потпис:

Борђе Жакас
за Димитрија Цумића,

или:

Борђе Жакас
као пуномоћник
Димитрија Цумића и т. д.

93. — Ну могао би наступити и случај у коме ће пуномоћник моћи на меници потписати и *само име својега властодавца*, без икаквих додатака, па да ипак овај буде обавезан н. пр: кад би то у пуномоћству било предвиђено, или кад би у њему био изложен и сам формулар менице и т. д. Јер, како се не каже да би и таква меница била забрањена, то нема разлога мислити, да властодавац не би био обавезан кад његов заступник има овлашћење, да у име његово закључи такву и такву обавезу и кад он садржину тога овлашћења није прекорачио. — Али пуномоћник не може никако изоставити име својег властодавца, па *само своје потписати*, јер би се тада сматрало да је он сам меницу издао у своје име, па би и одговарао *као њен издавалац* — §. 82. *in fine*. — Најзад, ако би пуномоћник написао само име властодавца и своје, без икаквог другог значења, онда би се према трећима обојица сматрала као издаваоци, а између себе равнали би се по основима пуномоћства.

94. — Како ће меницу издавати *прокуриста* фирме какве, то ће се увек имати да расправља према дотичном овлашћењу које му је дато. И при томе важиће горња правила о форми потписа.

95. — При потписивању од стране пуномоћника или прокуристе нужно је, да ови сами потпишу своје име, било својеручно ако су писмени, било по §. 80. тач. 5. (в. бр. 88.) ако су неписмени. А име властодавца или фирму његову може написати ко му драго, па се и штампилем може ударити. —

96. — *Заступање у меничним пословима*. — Овде ће бити најподесније рећи о томе нешто.

Наш трговачки законик говори о овоме заступању само при *издавању* менице. Међу тим, ван спора је да њему има места и код свих осталих меничних послова — пријема, преноса, авала и т. д. И кад год би наступио такав случај потребно би било држати се већ изложених прописа о потписивању властодавца, паравно водећи рачуна о разноликости форме потписа, који се на меници јављају.

VI.

Место и време издања менице.

97. — По тач. 6. §. 80. трг. зак. свака вучена меница мора садржавати и *место* у коме је и *време* кад је издана, мора, дакле, садржавати *датум* издања (под којим закон разуме не само време, него и место). Као код свих писмених исправа, тако и код менице, и још са далеко јачим разлозима, тражи се, да се увек значи *место* и *време издања* њеног.

Прво — *место* — састоји се у значењу извесног *географског* места, у коме је — бар по форми — меница постала, у коме ју је трасант издао. Ово је нужно са тога, што је, као што смо видели (бр. 67.) и као што ћемо још видети (бр. 392.), место где се меница издаје, где се, дакле, ствара менична обавеза, веома важно не само при оцени меничне способности дотичнога лица, него и још више при процени питања о форми менице и сваке меничне обавезе, која се, по

правилу, регулише законима места где је и постала — §. 169. тргов. законика (као и при оцени да ли постоји меница сопствено-вучена — в. бр. 102.), а и при примени прописа о повратној меници.

Друго опет, т. ј. *време издања* састоји се у означавању *дана*, *месеца* и *године* кад је меница издава. Оно је нужно са тога, што се по њему има најпре ценити способност издаваоца (в. бр. 69.), а после и одредити рок плаћања оних меница, код којих овај почиње тећи од дана издања (кад се то у меници каже, или кад наступи случај из §. 92. in fine — в. бр. 183, 185).

То су разлози са којих је место и време (дан, месец, година) издања менице оглашено за битни саставак њене форме. По себи се већ разуме, да ни једно ни друго не мора увек одговарати истини, него може бити и измишљено (лажан датум издања није узрок казни као код преноса — бр. 206). Али тако исто ни једно ни друго не може се два пута различно означити, не могу бити у меници два разна датума. (Имаде мишљења да меница вучена на сопствену наредбу — бр. 85 — може вредити и без датума издања у случају кад је ремитент пренесе с пуним преносом: место и датум преноса сматра се онда као место и датум издања. Ми то мишљење не делимо. Кад би се оно усвојило, онда би ова врста менице била невредећа и кад би је трасат акцептирао, али још не би била пренесена. — Испореди и бр. 206).

98. — У закону се изречно тражи да сезначи *дан*, *месец* и *година* издања. По томе није довољно н. пр. означити дан *по имену* (среда, петак и т. д.), већ мора бити *по броју* (н. пр. 25. Јануар, 8. Март и т. д.) Међу тим, држимо да би се дан могао означити и именом, ако је то какав дан с неким особеним

именом, или је какав познати празник, који се од свих осталих дана разликује, па чак да се у томе случају месец и не означава. Тако кад би се казало: *Београд, на велики четвртак 1895.* или: *Београд, на Сретење 1895.*, то би били уредни датуми. Не знамо шта би се против тога могло навести, јер је ту довољно тачно обележен дан издања. [За то би се, најзад, могао наћи и формалистички разлог у закону, који за „место, дан, месец и годину“ употребљује једну реч „датум“, а датум у горњем облику по себи је довољан]. — На против пак, месец се може означити не само по имену, него и по свом редном броју; а година и пуним и скраћеним бројем без додатка *год.*, *година* и т. д. Тако н. пр. били би исправни датуми издања, који би гласили:

Београд, 27. Јануара 1895. године

или

Београд, 27.—I.— 1895. год.

или

Београд, 27.—1.—95. и т. д. Ово са тога, што су и ови начини датирања постали данас тако обични, да се ни с којим разлогом не би могло тврдити, да они нису исто тако одређени и јасни, као и они други начини. [У осталом, кад закон тражи да сезначи *дан*, па се он по правилу и услед обичаја означаје бројем, а не именом, онда се бројем може означити и *месец*, јер је и то већ постао обичај]. Разлог, који би се изводио из лакоће предругојачавања оваквога датирања, не може се наводити против његове важности, али може бити један озбиљан савет против његове употребе.

VII.

Означење трасата.

99. — Означење трасата, или *лица*, на које се *меница вуче*, јесте неопходно потребно, битно за

сваку вучену меницу, чиме се она, у осталом, и разликује од сопствене менице (бр. 362. и сл.). Вученом меницом трасант налаже другом лицу да исплату изврши, те по томе се у меници мора и садржавати означање тога другог лица. Без њега нити би се знало од кога треба тражити исплату, нити би, по томе, могло бити онога налагања исплате, које се у трати јавља. И то у меници означено лице на које се она вуче зове се *трасат*; а само то означање, или и форма тога означања зове се *адреса*.

Означање трасата или адреса његова састоји се у исписивању *његова имена* [дакле имена и презимена, или и само имена или само презимена, ако би оно само било довољно за тачно обележење дотичног лица] или *фирме његове* (код сопствено-вучене менице могућно је и означање трасата другим речма и без помена самога имена — формулар у бр. 103. Томе слично односно означања ремитента наоди се код менице вучене на сопствену наредбу — в. бр. 83 и в. бр. 85.). Уз то се обично додаје и *место становања* трасатовог, које се и не мора означити (сем случаја кад оно треба да замени место плаћања — бр. 104.), али које може бити и кориено, а и од велике важности (н. пр. код домицилиране менице). Поред тога се махом означава и *занимање* трасатовог, што је корисно ради тачнијег обележја, али што се ипак не мора чинити. Према свему досадањем јасно је, да се ова адреса мора ставити *на саму меницу* (и на њено лице), у текст или и ван текста но тако да са њим стоји у вези и једну целину образује.

100. — Код нас су у употреби следећи формулари менице:

Београд, 29. Јануара 1895.

Од Дин. 1000 сребра.

За четири месеца од данас плаћити за ову прву меницу по наредби Трговца С. Рајића суму од динара хиљаду у сребру вредности примљена у готову и ставите исту у рачун без извештаја на Господ. Антонија Јовановића из Београда

Владислав Стојановић.

Као што је познато, код нас се у овој меници Антоније Јовановић сматра као трасат и *ако је то погрешно*. Јер формула, којом је он овде обележен, приличи комисијоној трати код које се њоме означаје комитент (в. формулар код бр. 90, а испор. и бр. 122.); али она никако не приличи и за означање трасата. И доиста, ако се правилно посматре менични послови као што они теку, онда како се могу разумети оне речи: *вредност примљена у готовом и ставите исту у рачун на г. Антонија Јовановића ....?* Никако друкчије него да је њима означено само то, да је та меница издата за рачун Антонијев. По томе, то би била једна непотпуна, дакле неважећа меница, пошто *у њој нема трасата*. Јер онај Антоније не може се никако сматрати као трасат, већ само као комитент, пошто сам текст каже да је меница издата *за његов рачун*. То се види отуда, што се налаже, да се исплата менице стави на рачун његов, т. ј. да се он њоме задужи. А то се извесно не би могло рећи кад би Антоније био трасат, јер би била бесмислица наређивати њему да меницу плати и да са исплатом себе опет још и задужи! Ван спора је да су овакви формулари менице неисправни (и ми их не би за важеће признали) све док на њих не би дошло и

оно што им недостаје, *а то је трасат*. Међу тим, ове наопаке формуларе издала је наша финансијска управа (са колико разумевања ми већ рекосмо, а ка-заћемо и још нешто — бр. 133.), а наши су их су-дови примили као исправне (такође са мало разлога) и *они данас важе и употребљују се*. Ну веома је же-лети да се они и у овоме погледу исправе, како се не би, при правилној примени меничнога права, оште-тили људи због неразумевања посла од стране онога, ко је ове формуларе правно.

Правилан начин за означавање трасата ми смо износили у ранијим формуларима, у којима се то обично чини *у виду адресе и испод текста*. Наравно не смета да та адреса буде и над текстом, па и у тексту. Само је и тада, као и у свима другим слу-чајима, нужно, да та адреса са осталим текстом образује једну потпуну целину. И тако ће бити уре-дно и означање трасата Јована Јовановића у следе-ћој меници:

Београд, 29. Јануара 1895.

Од дин. 1000 сребра.

Господ.

Јовану Јовановићу,

Београд.

На Турфеб-дан о. год. плаћите за ову ме-ницу по наредби Богдана Здравковића од суму од динара хиљаду у сребру. Вредности приложена у готову.

Модор Модоровић.

101. — Појмљиво је да се у једној адреси могу више разних лица означити као саграсати н. пр: *Господи Н. Н., Б. Б. А. А. . . . .* Меница с таквим

означењем више трасата важећа је. — Али може се десити, да се на меницу ставе *више разних адреса*, дакле да се посебице означе више разних један од другог независних трасата н. пр. над текстом стоји:

Господину Н. Н. из Б,

а испод текста опет;

Господину М. М. из В.

У оваком случају питање о важности менице ваља расправити с обзиром на правило: да код трате може бити само једно место плаћања (бр. 104.). И онда добијамо овакво решење: ако је на меници посебице означено место плаћања њеног, онда ништа не смета што је означено више трасата, па ма и из разних места (аргументат за могућност више трасата има и у правилу по коме је допуштено, да може бити и више разних акценатаната за част — вид. бр. 124, 173. bis, — следствено и више нужних адреса). Али, ако није означено посебице место плаћања, онда ће меница са више разних трасата бити уредна, ако је поред свију написано једно и исто место њихова ста-новања; а неће бити уредна, ако су написана разна места, јер би у томе случају било више разних места плаћања, што код трате није допуштено.

102. — *Соиствено-вучена меница.* — О томе §. 80. тач. 7. трг. зак. садржи пропис: *Издавац ме-нице може исту на самога себе вући; но ово може бити ако определи друго место где ће платити, а не оно где меницу издаје (вучена соиствена меница).* —

Може се, дакле, десити, да издавалац какве трате хоће сам себе дазначи као трасата, да на самога себе вуче меницу. То бива кад ко хоће ву-ченом меницом да сврши какав посао, који би иначе морао вршити сувом меницом [н. пр: кад каква фирма хоће да нареди исплату од стране својега филијала и обратно; или кад би неко ван свога места примио валуту па издао трату, обвезујући се да је у своје

месту сам и исплати и т. д.]. Само у томе случају је неопходно потребно, да место издања буде географски различно од места плаћања менице (И у томе јединоме случају потребна је и по нашем праву она стара разлика места издања од места плаћања). Ну и за то се наводи само један формалистички разлог, без велике стварне вредности. Вели се на име: кад тога не би било, кад би место издања и плаћања било једно и исто, онда се не би могло ни разумети за што би издавалац сам себи налагао исплату, дакле употребљавао вучену меницу, а не би употребио суву, којом би исто тако могао површити посао.

103. — Форма овакве менице била би:

Београд, 30. Јануара 1895.

Од дин. 100 сребра.

За три месеца од данас платите за ову меницу по наредби Станислава Богдановића суму од динара сто у сребру. Вредност приложена у готову.

На мене самога,
у Ниш.

Сава Павловић

Код оваквих меница трасант и трасат је једно и исто лице; ту трасант вуче меницу на самога себе са чега се она и зове *сопствено-вучена меница* (или и *вучена сопствена меница*). И кад је код ње место издања разно од места плаћања, онда јој ништа не смета, да се сматра као вучена меница и ако има три лица по форми, а само два у ствари (в. бр. 74, 85).

Него о означању трасата код оваквих меница има се рећи још и ово: Трасант може или казати: *на мене самога у Ниш*, као у горњем формулару, или било у тексту било испод њега написати: *Плаћање*

у *Нишу*, а у виду одвојене адресе ставити само: *на мене самога*, а може ставити баш и *своје име*. Ма да имаде мишљења као да означање *на мене самога* није довољно, него да се мора написати баш име оваквог трасата, опет ми не можемо прићи томе мишљењу. Јер и означање *на мене самога* не допушта сумњати о личности трасатовој; а сем тога и сам закон каже, да трасант може *на самога себе вући меницу*, а не вели на своје име — (сравни бр. 99).

VIII.

Место плаћања менице.

104. — Пропис §. 80. тач. 8. трг. зак. гласи, да свака вучена меница мора садржавати *место где ће се платити*. Оно се, по томе, мора видети из саме менице. И то је и природно и разумљиво, пошто сам менични саобраћај захтева, да се увек тачно зна где ће поверилац тражити и добити исплату. Јер, супротно правилима грађанскога права, поверилац менични не може очекивати дужника да му овај дође и дуг плати (пошто овакав дужник због велике и брзе циркулације менице не може увек ни знати где је она), него он сам мора ићи дужнику и исплату захтевати. С друге стране опет, због честих промена поверилаца сваки од ових не може ни познавати трасата (акцептанта), те без нарочитог означања места плаћања не би могао ни знати где да иде и исплату тражи.

Међу тим, ако се у меници не значи посебице њено место плаћања, онда за тај случај закон каже: *... то се узима за место плаћања место онога, на кога се меница вуче (трасата), које се такође и за његово место пребивања узима*. И доиста је у оваквом случају (кад у меници није посебно означено какво место плаћања) са свим природно узети, да ће плаћање бити

онде где је трасат; а трасат узима се да је у ономе месту, које је означено *поред његовога имена* и које се, дакле, сматра као *његово место становања*, без обзира на саму стварност.

По томе, меница мора у себи садржавати место плаћања и *то једно једино место плаћања*, било као *особено означено место*, било као место које је *означено поред имена трасатова*. Ако је означено и једно и друго, онда се оно прво сматра за важеће. Ако није означено ни једно ни друго, онда је и сама меница невредећа, јер се из ње не би могло видети где јој је место плаћања. За такво не би се могло узети оно место у коме трасат фактички живи, али о коме нема ни спомена у меници, као што неки мисле; а још мање би се могло узети место њеног издања, као што би други хтели. Ради бољег објашњења узмимо следећи формулар трате:

Београд, 30. Јануара 1895

Од дин. 100 сребра.

На Петров-дан с. год. платите за ову прву меницу по наредби Петра Константиновића одг. суму од динара сто у сребру. Вредност примљена у готову.

Плаћање у Нишу.

Господ. Милорад Јовановић.

Милану Столићу,

Шабац.

Оваквој меници је, дакле, плаћање у *Нишу*, пошто је то тако нарочито означено и она би била са свим исправна и онда кад поред имена трасата *Томића* не би ни било означено место његова становања

(Шабац). Међу тим, кад се у горњој меници не би налазило означање: *Плаћање у Нишу*, онда би она ипак важила, а као место плаћања њеног сматрао би се Шабац, који би се у једно сматрао и као место становања трасата *Томића*, без обзира на то да ли он доиста станује у *Шапцу* или не. Ако пак у горњој меници не би било означено ни оно нарочито место плаћања (*Ниш*), а ни оно место поред имена трасатова (*Шабац*), онда би таква меница била непотпуна и невредећа, јер не би садржавала означање места плаћања, те се из ње саме не би видело где се она има платити.

105. — Ради правилнијег појма домицилиране менице напоменути је нарочито ову ствар: Оно место што је на каквој меници означено уз име трасата (у горњем примеру *Шабац*) узима се у сваком случају као његов *менични домицил*, као његово место становања у погледу на дотичну меницу, без икаква обзира на то да ли он тамо доиста пребива или не. То се место увек подразумева кад год се каже: *менични домицил трасатов, место становања или пребивања трасата* или просто *место трасата*. Такво је сматрање утврђено и нашим законом и то и јесте разлог, што се место означено поред трасатоваг имена може узимати и као место плаћања менице, ако што другачије није наређено, па и као место других меничних акта — презентација, протеста — без обзира на стварност.

106. — *Домицилирана трата*. — У редовном и правилном меничном саобраћају, менице се издају или вуку на своје дужнике, т. ј. поверилац налаже средством вучене менице својем дужнику, да је овај исплати и тако се дуга ослободи. И кад год је требало меницу платити онде где трасат живи, ствар је била лака. Него потреба захтева често да се меница плати у каквом месту у коме трасат не живи.

Тада је издавалац морао нарочито одређивати то друго место, које је различно од места трасатовога живљења, морао је, дакле, издавати домицилирану трату. (Он је, до душе, могао све то постићи и тиме, што би поред имена трасатова написао не његово право место пребивања, већ оно место на којем жели да се исплата учини. Али ма да је то могуће, опет то не би био са свим исправан поступак. За то је и боље и обичније да се та потреба подмири правилним путем — домицилираном тратом).

107. — Односно домицилиране трате налазимо у нашем трговачком законику некоје непотпуне одредбе. Те одредбе јесу:

§. 82.

Меница може се издати на једно лице, а да се плати у месту пребивања кога другог.

§. 93.

Пријем оне менице, која гласи да се наплати на другом месту, у ком пријемник не обитава, изискује да се назначи пребивалиште где ће се она исплатити, или где се други потребни кораци учинити имају.

Ми ћемо се касније, при говору о акцену, ближе упознати са овом другом одредбом. Међу тим, кад се оне обе упореде и сравне са принципима што потичу из тач. 8. §. 80. трг. зак., онда можемо добити следећу дефиницију: *домицилирана вучена меница је она, у којој је нарочито означено место плаћања различно од места што је обележено поред имена трасатовог.* Форма њена била би:

Београд, 30. Јануара 1895.

Од дин. 1000 сребра.

Три недеље од данас платите за ову прву меницу по наредби Вубомира Марковића суму од динара хиљаду сребра. Вредност примљена у готову.

Платане у Београду код Драгутина Милићевића трг.

Тргов.

Давид Леви.

Драгољубу Бранковићу, Валево.

Код овакве менице главно је да има разлике између места означеног уз име трасата (Ваљево) и места њенога плаћања (Београд). Та разлика мора бити географска, а не само просторна. Она се, даље, мора видети из саме те менице јасно и тачно. По томе није домицилирана она трата:

а) у којој је нарочито означено место плаћања, али није означено никакво место поред имена трасатовог или је означено оно исто место;

б) у којој је за место плаћања означена само друга улица или предграђе оног истог места, што је означено уз име трасата.

108. — Кад ће трасат сам извршити исплату на означеном месту плаћања, онда се ништа даље на меници и не означава, јер се и иначе увек претпоставља, да ће он сам то и учинити кад год се противно не нареди. Али може он, или поверилац, или и сам трасант желети, да домицилирану меницу плати неко друго лице као *заступник* трасатов. И ако је то случај, онда се такво лице мора означити, на меници самој имевати (у горњем формулару Драгутина Милићевића). То лице, које се на тај начин (дакле на самој ме-

ници) одреди, да место трасата плати домицилирану трату на њену домицилу, зове се *домицилијат*. Домицилијат може бити свако лице сем трасата, односно акцептанта и он не стоји ни у каквој меничној обавези, већ је *прост заступник при вршењу исплате*. — Оно пак лице, које означава домицилијата, зове се *домицилијант* и то може бити или трасант или акцептант, а нико други (изузимајући случаје нарочитога споразума).

109. — Означавање оваквог *особеног места плаћања* је управ стварање домицилиране трате; то се зове *домицилирање* вучене менице. Према томе, *означење таквога места* јесте један битан саставан део форме *овакве* менице, те отуда и може потицати *само од трасанта* као творца менице, или од лица, које је он на то изречно или прећутно овластио. — Само то нарочито означено место зове се *домицил* менице у правој смислу, за разлику од домицила менице у опште, под којим се разуме свако место плаћања менице.

По самој природи ствари и домицилирање, као и означавање домицилијата, мора се вршити на самој меници и то на лицу њеном, у тексту или ван, над њим или испод њега, али увек у извесној вези и целини са њим. Но и једно и друго се махом ставља на крају текста и у виду адресе, као што је то у наведеном формулару. [Напоменути је да се код вашарских меница (бр. 188) ово домицилирање може састојати и у самом начину означања рока. Тако н. пр. домицилирана је она трата у којој је означен трасант Н. Н. из Ниша, али се рок опредељује: *платите на новембарском крагујевачком вашару*].

110. — У трговачком је свету познато и једно *друкчије домицилирање менице*. Тако бива да већи трговци плаћање својих меница (као и других папира) упућују на својег банкара увек, без обзира

на место означено уз име трасата. И онда се то и такво упућивање зове *домицилирање* менице, које се може, али не мора и поклапати са појмом правога домицилирања. Место где се такве менице плаћају, односно радња банкарова, зове се *домицил* њихов, (а и домицил онога за чији се рачун те менице плаћају). — У овоме смислу домицилирање се практикује и код свих осталих папира од вредности — чекова, упутница, облигација, купона и т. д.

IX.

Означење примљене вредности, валуте.

111. — Поред свега досадањег у свакој меници мора се означити још и *вредност у новцу, еспању, рачуну или на други који начин примљена* — §. 80. тач. 9. трг. зак.

По примеру францескога закона и само за љубав историјскога развоја и наш трговачки законик тражи, да се у меници увек значи она вредност, коју је трасант примио од ремитента као накнаду за издату му меницу. Та вредност, коју трасант прима од ремитента, зове се *менична валута*, а форма њеног означавања у меници — *менична клауза о валути*.

Тражећи да се у меници мора увек означити пријем валуте, закон сматра да се тиме констатује узрок трасантове обавезе (*causa debendi*). Са тога се и вели, да је овој клаузи задатак обратити пажњу издаваоца на то, да не даје меницу олако док не добије њену против вредност. Мисли се чак да се овом клаузом спречава и то, да се под меницом не би прикривао прост зајам! Него сви ти разлози су неозбиљни, а оном првом нема места ни по томе, што је и код нас усвојена менична клауза (бр. 77), чија је цел њиста, а ни по томе, што је признато, да се по меници дугује и због самога потписа, а не цигло

због примљене валуте (в. н. пр. §§. 83, 84). Према томе, ово означавање примљене валуте, нарочито још поред меничне клаузе, у пракси се своди само на једну излишњу формалност.

Форма ове клаузе је већ из досадањих примерака позната и ставља се обично на крају текста. По нашем закону мора се рећи не само да је вредност примљена, *него и у чему је примљена*. И са тога није довољно употребити формулу: *вредност примљена* без означања *у чему је примљена*, или *вредност у готову* без речи *примљена*, премда је то већ врло често и пролази код нас. Међу тим, код меница вучених на сопствену наредбу бесмислица је да издавалац констатује пријем валуте од самога себе и још и врсту њену. И са тога ми држимо, да код таквих меница и само ради задовољења закона издавалац може ставити: *вредност у мени самом*, или најзад и *вредност примљена у мени самом* (види формуларе у бр. 85.).

112. — Ми смо до сада чешће говорили о томе: да-ли овај или онај битни саставак мора доћи у *текст* менице или не. Питање ово није регулисано каквим изречним законским прописом. Није нигде речено шта све баш сачињава текст менице, али није ни нужно то рећи. Јер сама природа посла показује, да текст менице образују све оне ствари, које је потребно казати у каквом везаном писменом облику, који је кадар бити извесна целина што представља исправно трасантово менично изјашњење. [У §. 80. тач. 2. тргов. закон. каже се само за *суму* да мора бити у тексту менице. Али из тога не треба изводити као да остали саставци никако и не морају улазити у сами текст. Не; јер је јасно, да *сума* само са још неким саставцима и може образовати текст, а

никако и сама за се. Даље је још у тач. 5. §. 80. трг. зак. речено, да означање трасанта може доћи само као *потпис*, дакле испод онога што саставља текст.]

У опште говорећи, сви битни саставци менице ваља да су тако исказани, *како ће стајати у међусобној нужној вези и представљати извесну органску целину*.

113. — Ма да наш трг. законик не прописује баш нарочито и изречно, опет је по некојим његовим речима (н. пр: *текст* у тач. 2., *потпис* у тач. 5. §. 80, особито *писмено* у §. 81. и т. д.), а још више по самој природи ствари (бр. 25. 27) очевидно, да и по њему меница мора бити *писмена*. Ово већ и по томе, што се само на писмену и могу ставити сви они саставци, које закон за меницу тражи. — Наш закон, даље, не прописује какав материјал мора бити за меницу; не каже на чему се и чиме се меница мора написати. Ипак са свим је умесно мислити, да менично писмено треба да очитује озбиљност обавезе у опште, нарочито пак да одговара природи самога посла и задаћи својој. И тешко је дати неку општу формулу за расправу ове ствари. Но на сваки начин меница написана на хартији, платну, папиру и мастилом, бојом, плајвазом и т. д. има све особине вредне исправе и може вршити своју редовну улогу.

Б.

Небитни саставци облика вучене менице.

114. — Сем разгледаних битних, законских саставака меничне форме, које мора имати свака вучена меница, ова може садржавати још и доста других саставака, који нису неопходно потребни за важност њену. То су ти т. звани *небитни*, *несуштствени*, *факултативни* или *трговачки* саставци меничне форме, јер се у њу уносе према потребама меничног и у опште трговачког саобраћаја, било зато да поједине

одношаје нарочито обележе, било пак зато да пре-
другојаче поједине законске последице овог или оног
меничног изјашњења. Од свих тих саставака ми ћемо
овде разгледати само оне најчешће и најважније, а
остале ћемо упознавати у току даљег говора.

115. — Ради бољег и лакшег разјашњења узимамо следећи формулар:

Београд, на Сретене 1895.

Од дин. 1000 сребра.

За три месеца од данас платите за ову
прву меницу по наредби Гаврила Борђевића
суму од Динара хиљаду и сребру, ове извештаја.
Вредност примљена у готову; исту оставише
на мој рачун.

Господин Боривоје Гистик.
Благоју Антонијевићу, Ниш.
Упути на Александра Месароша онд.

На овој меници имамо следеће небитне саставке:

I.

Презентацијона клауза.

116. — Као год што се менично-правни односи
не могу коначно засновати и утврдити између изда-
ваоца и ремитента све док се меница не изда и овоме
не преда, исто тако се и пренос менице, односно
пренос права по њој, на друго лице не може, по
правилу, коначно извршити док се и она сама овоме
лицу не преда. Следствено овоме и поништај права
односно обавеза по меници треба, по правилу, да је
праћен повраћајем или поништајем саме исправе, дакле

менице. То је особина менице као презентацијоног
папира. А та њена особина, и у погледу наплате
њене, исказује се у њој самој нарочитом *презента-*
цијоном клаузом, т. ј. изречном наредбом да се при
тражењу исплате мора показати сама меница, односно
да се исплата изврши само уз показивање и предају
менице. То се огледа у речима: *платите за ову ме-*
ницу..... Нема сумње да нико не би ни хтео платити
меницу, ако му се иста не преда или се не поништи;
али горњом клаузом то се баш изречно и наређује.
И са тога што би меница важила и без ове клаузе
(н. пр. кад би гласила: *овом меницом позивате се*
да за три месеца од данас платите по наредби.....)
сматра се да она и није битна потреба меничне форме.

II.

Број примерака једне менице.

117. — С једне стране ради *сигурности* — у
случају губитка менице, а с друге ради *угодности* —
да би се један примерак могао пустити у саобраћај
док други иде на пријем, — пракса је завела, а после
су и законодавства одобрила, да се *једна и иста* ме-
ница може издати у *више* егземплара, који сви скупа
образују опет само једну и исту меницу. И да би
ово последње било за свакога јасно, мора сваки по-
једини егземпляр носити и свој редни број: *први,*
други, трећи и т. д. О томе се и у нашем трг. зак.
у §. 80. тач. 8. налази следећи пропис:

„.....Осим овога *ако* је меница прва, друга, трећа,
четврта и т. д. мора се и то означити.“

Као што се и одавде види, означање менице као
прва (prima), *друга* (secunda), *трећа* (tertia), *четврта*
(quarta) и т. д., *мора* се у њој садржавати само онда,
кад се меница издаје у више примерака [иначе не
мора, н. пр. ако се каква меница хоће да изда као

једина, онда се у њој не само не мора, већ и не може рећи да је *прва*, него се може баш и противно рећи: да је *једина* меница — *sola*; ипак приметити је, да се израз *соло меница* обично идентификује са термином *сопствена меница*, као што се употребљава и за *сопствено-вучену меницу*. — Према томе, кад се једна меница већ изда као *једина*, онда тим самим отпада практичка могућност после издавати другу, трећу и т. д. И само је у томе разлог што се увек у меници ставља реч „прва“, да се иначе не би спречила могућност касније издати и *другу* и т. д, ако би се за то потреба појавила]. Јер ако се каква трата изда у више примерака, па се ови не означе као *први*, *други* и т. д., онда то не повлачи за собом неважност тих меница, већ сви ти разни примерци сматрају се као самосталне менице, сваки за се образује меницу.

118. — Наш трговачки законик садржи врло непотпуне одредбе о овим разним примерцима једне и исте менице. Међу тим, има правила менично-правних, која се на њих односе и која ће несумњиво и код нас важити. И тако:

Сви ови разни егземплари или примерци (први, други, трећи и т. д.) једне и исте менице укупно узети образују само *једну једину меницу*. По томе се сви они сматрају као једнаки и као *оригинали* и зову се општим именом *дуликати* (за разлику од *преписа* или *копија* менице од којих су у основи друкчији). Отуда, даље, следује, да све ове разне егземпларе може издавати само *трасант* менице: овај издаје приму, па следствено само он може издавати и секунду, терцију и т. д. Него то није увек само право, већ по некад и дужност трасантова: овај је обавезан издати дупликат кад му то затражи овлашћено лице (в. бр. 285. а).

Пошто је издавању дупликата циљ и да се он преносом пушта у саобраћај, док прима иде на акцент, то следује, да су издавалац и жиранти првога примерка дужни на захтев овлашћенога лица ставити своје *оригиналне* потписе на други, трећи и т. д. егземплар онако исто, као што они стоје на ономе првоме, јер то омогућава горњи циљ. На против пак, на њ нису дужни поново стављати своје потписе акцентант, његов авалиста, акцентант за част, јер њихови потписи нису непосредно управљени на то, да се створи дупликат и да се пренашањем омогући промет његов. — Исто ће тако бити и кад се издаје дупликат у случају губитка менице (вид. бр. 285. а.).

Пошто, даље, сви ови разни примерци образују само једну меницу, то су издавалац и сви преносиоци, који равногласно потпишу више егземплара једне менице, ма колико их било, одговорни и обавезни *само један пут* по свима њима, а не за сваки посебице. По томе, ако се уредно исплати један примерак тиме губе важност сви остали и цела меница сматра се као исплаћена. Ово по нашем закону (§. 123) несумњиво важи за приму; за секунду, терцију и т. д. важиће како закон изречно каже: *ако се на исплаћеној стави да се том исплатом вредност свију других уништава*. [Ма да изгледа као да би се ова примедба — т. зв. *касаторичка клауза* — имала стављати на меницу при самој исплати њеној, опет се то не може тако и узети. Пре свега то је речено тако само погрешком преводиоца (место „*porte*“ = носи, дошло је „стави“), а после то је противно и природи ствари. Ова касаторичка клауза никада се не ставља. нити може стављати, при самој исплати, већ једино *при самом издавању* дотичног егземплара. Н. пр. ако је прима изгубљена, па њен сопственик добије секунду, онда ова гласи: *платите за ову другу, а не за прву меницу.....*; ако су обе изгубљене, па добије терцију,

у овој се при самом издању ставља: *платите за ову трећу, али не прву и другу меницу*..... и т. д. в. бр. 285. а.] — При правилном току ствари нема никакве опасности и без ове клаузе. Јер сваки од кога се буде тражила исплата захтеваће да му се поднесу сви егземплари, нарочито онај акцептирани. Без тога акцептант неће платити, пошто би иначе остајао у обавези по акценту; а ни остала лица неће платити, јер се без акцептованог примерка не би могли обратити на акцептанта за накнаду. Само кад се поремети ход менице, изгуби се прима, онда долази у помоћ она касаторична клауза.

119. — Од правила по коме се по свима егземплярима одговара само један пут изузеци су:

а) Ако би неко поједине егземпларе пренео на разна лица, онда би такав преносилац по сваком преносу засебно и одговарао. За њега и за све његове последнике сваки егземплар би се сматрао као засебна меница.

б) Ако би трасат акцептирао више примерака, што није дужан учинити, био би један пут обавезан само према онима, који су постали сопственици свих тих егземплара знајући да они сачињавају само једну меницу и примајући их као једну меницу. Међу тим, ако би ови егземплари били пренесени на разна лица, па би акцептант платио по једном, а не узео натраг и оне остале које је акцептирао, он не би таквом исплатом био ослобођен и према ономе (наравно савесном) лицу код којег би се налазио други акцептирани примерак — в. §. 124. и бр. 276. а. и 277. б, — већ би и њему морао платити.

120. — Случаји употребе више егземплара разни су. Тако н. пр. кад је трасат далеко, па му се на пријем пошаље *прима*, менични поверилац не мора чекати на повратак исте, већ може од трасанта изискати *секунду* (ако је већ не би имао) и ову пустити

даље у саобраћај преносећи је на друго лице. При томе се на секунди означа где је онај први егземплар (обично: *прима је ради акцента код Н. Н. у М. или акцептирана прима је код Н. Н. у М.* — ово је т. зв. *депозициони примедба или клауза*), како би менични поверилац знао где да га тражи и узме (а депозитар му је дужан издати приму чим се онај са секундом уредно легитимира). — Сем овога издавање секунде, терције и т. д. корисно је кад се изгуби претходећи егземплар. При томе, као што ћемо видети — бр. 280 и след., нема свих оних опасности и тешкоћа, које собом доноси губитак исправе.

121. — *Препис* или *копија* менице, ма да може служити за пренашање менице исто као и дупликат, опет се од њега у основи разликује. Он мора садржавати *дословни* препис свега што се налази на егземплару који се преписује. По томе, он се никада не може у тексту означавати са каквим бројем различним од броја дотичнога егземплара, дакле не може као дупликат бити први, други, трећи и т. д. Препис већ по природи својој не може носити ориђиналне потписе свих лица, него само онога које га је издало и свих његових последника. Најзад, препис може издати сваки сопственик менице, а не само њен трасант и помоћу њега се може меница даље преносити, али се њиме не може тражити ни акцент ни исплата, као што се то може са дупликатом — вид. даље у бр. 251.

III.

Клауза о покрићу.

122. — Да би трасат пристао акцептом узети на се обавезу да меницу плати, нужно му је у напред знати: ко и за кога вуче на њ меницу и од кога ће он добити накнаду за то. Кад је трасат дужник тра-

сантов, односно онога за чији се рачун меница вуче (дакле комитента код комисијоне трате), онда он примајући меницу пренавља тај свој дуг, плаћајући исту он га се ослобађа. Него бива да трасат и није дужник ових лица, већ примајући и плаћајући меницу њихову он им даје кредит.

У једном као и у другом случају, трасат мора знати за чији рачун плаћа меницу и на чији ће терет ставити плаћену суму. О томе се он обавештава *клаузом о покрићу*. Ова код обичне трате ваља да гласи: *исту* (т. ј. вредност) *ставите на мој рачун*, дакле на рачун самога издаваоца; код трате *по наредби* нечијој вучене (бр. 91.) гласи: *исту ставите на рачун издаваоца*, или..... *на рачун Н. Н.* (т. ј. онога за кога је меница издата); најзад код комисијоне трате ова клауза гласи и треба да гласи: *исту ставите на рачун Н. Н.* (т. ј. комитента — в. бр. 90. Тамо смо казали да је неправилно што је код нас уобичајено и у обичној трати рећи:..... *и ставите исту у рачун без извештаја на Н. Н. из М.*, па се ту напише име самога трасата. Јер овај очевидно не може и платити меницу и вредност плаћену опет ставити на свој рачун, дакле себе задужити! Сем тога, овде изгледа као да би трасат (акцептант) требао слати тај извештај ономе на чији је рачун ставио исплаћену суму, а то није. Најзад оваквом погрешном употребом ове формуле чини се немогућним спољно обележје комисијоне трате, поред тога што се доводи у питање и сама важност меничне форме — бр. 100.). У овим случајевима трасат са плаћеном сумом задужује издаваоца, односно комитента.

IV.

По извештају и без извештаја.

123. — Природа трговачких односа и исправност њихова захтевају, да издавалац извести трасата да

је и каква је меница на њ' вучена, под којим условима, чиме ће се она платити, покрити и т. д. Потребно је, дакле, да се трасат обавести о свему што му ваља знати, те да би се могао решити да меницу акцептира, следствено и плати. То све издавалац чини особеним писмом, *авизом*. Бива, међу тим, да се та авиза и не шаље, кад је н. пр. о томе већ раније све уговорено, или трасат и без ње зна све што му треба. У првome случају издавалац ставља у саму меницу речи: *по извештају*, што значи: да трасат треба да очекује горње писмо и без њега не плаћа, дакле и не акцептира меницу. У другом пак случају издавалац ставља у меницу речи: *без извештаја*, што значи: да трасат не очекује ону авизу, већ и без ње меницу плати, дакле и акцептира. — Према оваквом значењу ове клаузе њој нема места код сопствено-вучене менице (бр. 102); а код комисијоне трате могу извешће слати и комисијонар, а и сам комитент (обично ће то обојица чинити).

V.

Адреса и адресат у нужди.

124. — Бива и то да трасант није увек сигуран, да ће трасат хтети или моћи меницу да прими или плати. И да би се у таквом случају избегле незгоде што отуда потичу (које се, у осталом, по нашем праву тешко могу избећи, јер и кад би адресат у нужди примио меницу, он би био акцептант за част, а у томе случају ималац менице ипак има право на обезбеђење — в. бр. 178. *in fine*; у толико би пре он тога права имао, ако адресат у нужди не би ни акцептирао меницу), трасант још одмах при издавању менице означи какво лице (на самом месту плаћања), коме би се меница имала поднети на пријем, односно исплату, ако једно или друго трасат одрекне. Такви

случаји се зову *нужда*, а то означење зове се *адреса у нужди* или *нужна адреса*; лице у тој адреси именовано — *адресат у нужди*. Форма тога означења је обично: *у нужди на Н. Н. из Н.* — види формулар код бр. 115.

На једној меници може бити и више нужних адреса (в. бр. 101).

Нужну адресу може ставити и жирант у преносу својем.

125. — Кад какав менични обвезник — трасант, жирант — није сигуран у пријем или исплату менице, па би хтео да се ослободи обавезе накнадити трошкове око подизања протеста услед непријема или неисплате, он то може постићи тиме што би уговорио, да се та меница и не протестује, већ да му се врати и од њега наплата и без протеста тражи. То уговарање врши он тиме, што у својој дотичној изјави — у меници, односно у преносу — стави речи: *без протеста* или *повраћај без трошкова* и т. д. У тим случајима ималац менице је ослобођен дужности дати протест, а трасант, односно жирант, и без протеста одговара онако исто као што би одговарао и са протестом. — Према томе да-ли је ову клаузу ставио трасант или који жирант, и дејство је њено шире или уже, о чему ћемо говорити на својим местима [в. бр. 320. Ове клаузе нема на формулару из бр. 115. зато што тамо има адресата у нужди. Јер кад овај не може ни акцептирати ни платити меницу без протеста (бр. 172, 297), онда би ова клауза била без дејства и ималац менице и поред ње морао би ову протестирати у случају каквог посредовања].

126. — Сем ових набројаних небитних саставака форме меничне имаде још и других као: *без акцепта*,

без обавезе и т. д. Ну о њима биће говора при акценту (бр. 152), преносу (бр. 218.) и т. д.

ГЛАВА II.

Последице недостатака меничне форме.

§. 81.

Ако које од ових изискиваних условија оскудева на меници, то онда није меница, нити меничне обвезности има. Исто тако сва изјашњења на такво писмено стављена (пренос, пријем, јемства) немају меничну важност.

127. — Ми смо се упознали са двама врстама саставака („условија“) меничне форме, са битним и небитним саставцима њеним.

Ако би који од ових последњих на меници недостајао, онда тај недостатак *не може утицати и на саму важност менице*. Јер кад неки од тих небитних саставака (ма који, или и сви) не стоји у меници, онда може и бити незгода било у разумевању, било у расправљању односа (нарочито грађанско-правних) између гдекојих меничних лица, али се сама меница *сматра као уредна и важећа*.

128. — По све друкчије је ако у меници недостаје који од изложених *битних* саставака њене форме. Они исти разлози, који су диктовали да се за меницу прописе тачна форма, налагали су и да се прописе шта бива, ако те форме нема. Без ове последње одредбе била би илузорна и она прва. И тако, пропис §. 80. трг. зак., који набраја битне саставке менице, налази своју потврду или основу своје практичне важности у пропису §. 81. истог зак., који каже: *да оно писмено на којем недостаје ма какав битан саставак менични није меница и да сва изјашњења на њему стављена немају меничну важност.*

Ово је правило апсолутно: ма какав био битни

недостатак менице, ма који од изискиваних услова оскудевао меници, он јој је материјални узрок неважности њеној. Писмено, које је названо меницом, ако нема све напред побројане битне саставке „није меница, нити меничне обвезаности има.“ Такви недостатци не могу се никако и ничим накнадно попуњавати ни на меници самој (ма да то наши судови по који пут допуштају), нити у каквом особеном акту. Оно прво би могло бити само по сагласности интересованих меничних лица (в. бр. 137.).

129. — Па кад једно такво писмено није меница, онда је природно, да и сва остала изјашњења на њему стављена немају меничне важности. На меници која н. пр. нема ремитента, стављени акцент, пренос, авал и т. д., не могу имати никакве меничне важности. Јер кад не вреди меница као сама основа, онда се по себи разуме, да не може вредити ни све остало што на таквој невредећој основи почива.

130. — Нарочито у пракси важно је питање: шта је оно писмено, које се са горњих разлога не сматра као меница; а шта су она на њој стављена изјашњења, која немају меничну важност? — Најбољи, јер најоштитији одговор јесте: *све друго може бити то писмено само не меница и све друго могу бити та изјашњења само не менична изјашњења.* Од часа кад се неко писмено огласи да није меница, а неко његово изјашњење да није менично изјашњење, од тога часа све се то цени и квалификује по начелима општег материјалног и формалног грађанског права. Према природи недостатка таквог писмена, оно може бити и каква друкчија исправа, а може и не бити ништа. У томе погледу могу се јавити сјасет разних случајева и комбинација, али се све то има расправљати не у опште, већ за сваки конкретни случај посебице и све је то предмет грађанскога, а не меничнога права.

ГЛАВА III.

Менична такса.

131. — Како код нас све исправе, које се у приватноме саобраћају употребљавају као докази о каквом праву или обавези, подлеже плаћању извесне таксе, то и меница у приватноме саобраћају мора на себи носити прописану таксу према њеној вредности и по овој тарифи:

Од	до дин.	100	такса	0·20	дин.
” 101	” ”	250	”	0·40	”
” 251	” ”	500	”	0·80	”
” 501	” ”	800	”	1·50	”
” 801	” ”	1200	”	2·—	”
” 1201	” ”	2000	”	3·—	”
” 2001	” ”	3500	”	5·—	”
” 3501	” ”	5000	”	7·—	”
” 5001	” ”	7500	”	9·—	”
” 7501	” ”	10.000	”	12·—	”

Преко последње суме на сваку 1000 дин. плаћа се још по 1 дин. таксе.

Ова такса плаћа се само при издавању менице, дакле један пут за свагда. Акцент, пренос, авал не подлеже никаквој особеној такси.

132. — Ако каква меница нема на себи ове таксе, онда је власт не може ни у каквом послу узети као какав доказ — Чл. 23. закона о таксама. И због тога би се, у неку руку, и такса менична могла сматрати као један потребан саставак форме меничне, као један услов за важност њену. Међу тим, ближим разматрањем саме природе ствари и других прописа закона о таксама увиђа се, да ова такса на меници није никакав саставак саме форме меничнога писмена у оном специфичном смислу, у којем се узимљу они

други саставци њени. Јер, на супрот овима, недостатак таксе на меници не чини ову неважећом у основи, него јој само оспорава процесуалну силу доказа и то из чисто фискалних разлога. Отуда се и та на време неплаћена такса може нешто повећана (као *казнена такса*) и накнадно платити и онда ће меница тиме задобити пуну доказну силу — Чл. 24. зак. о таксама.

133. — До душе код нас постоји један распис Министра Финансија (од 24.—VIII—1888 год.), којим се у саобраћај пуштају монополисани бланкети вучених меница са утиснутом таксеном марком и још наређује: да ће имати вредност само оне менице, које су написане на монополисаној хартији израђеној у државној штампарији. Али ова последња одредба не важи, јер и нема ослоња у чл. 18. закона о таксама, на који се и она сама позива [а и иначе је бесмислена зато: *а*) што су издати бланкети само за вучене, а не и за сопствене менице; *б*) што се и они издати могу употребити само за приму, али не и секунду и т. д., нити пак за једину (соло) меницу; *в*) што су и сами бланкети погрешни, јер упућују на неисправно означање трасата (в. бр. 100) и *г*) што и тих бланкета нема свуда и увек довољно], па је, шта више, у посредној супротности и са чл. 23. и 24. зак. о таксама. Ми држимо да ће меница код нас важити и ако се напише на обичној хартији, па се благовремено и уредно прилепи прописна такса, или накнадно плати казнена такса. Према томе писање на прописним бланкетима није неопходно потребно за важност менице.

134. — Менице на страни издате подлеже плаћању таксе по нашем закону, ако се у нашој земљи у саобраћај пуште.

ГЛАВА IV.

Измишљене и лажне менице и менична изјашњења.

§. 83.

Ма да је име издатеља подметнуто, ипак истинити пријем и истинити пренос задржавају меничну важност.

§. 84.

Меницом, на којој је пријем или пренос подметнут, бивају обвезани сви они преноситељи и издатељ, чији су потписи истинити.

135. — Овде се могу подразумевати две по форми разне, а по дејствима исте ствари и то:

1.) Или је неко написао меницу у правилној форми, па је за издаваоца, ремитента и трасата, или и само за неког од ових, ставио измишљена лица, која и не постоје, па на крају дао свој истинити потпис ма у ком виду (обично као жирант при есконтовању) и онда меницу у саобраћај пустио. То су т. зв. *измишљене* или *подрумске* менице.

2.) Или је неко у каквој меници лажно потписао какво постојеће лице у ма каквом виду (као издаваоца, акцептанта, жиранта, авалисту), или већ постојећи потпис, суму, рок и т. д. изменио. То су у правом смислу *лажне* или *фалсификоване* менице.

И за једну као и за другу врсту важи опште правило: *измишљени и лажни потписи на меници ништа не утичу на њену формалну важност*. Она ће важити као меница само ако по форми садржи све битне саставке меничне, без обзира на то, што они не постоје тако и у самој ствари. Наравно је да ће по тој меници бити пуноважно обвезана само она лица, чија су менична изјашњења и потписи истинити; али не и она, чији су потписи измишљени или фалсификовани. Онај пак, који је стављао измишљене

потписе или лажна менична изјашњења, не може по њима увек менично одговарати. Његова ће се обавеза пенити по меничном праву, ако и он на меници фигурира; иначе пак цениће се по грађанском и кривичном праву, а то не спада овде.

136. — Него што се тиче фалсификовања већ постојеће меничне садржине, ту може бити више комбинација. Али и при томе важиће као опште правило: *ни један менични потписник не може бити обавезан ни више ни дружије, него онолико и онако на колико и како се је он сам првобитно обвезао био.* Тога се правила ваља држати при просуђивању оваквих питања. И тако, кад би неко н. пр. првобитну суму менице повећао, онда одговарају само за првобитну сви они, који су се обвезали пре промене, а за повећану суму сви који су се обвезали после промене њене. Наравно да ово вреди само према савесном имаоцу менице, а не и према несавесном или према фалсификатору, који не могу тражити више но што су и сами дали, дакле првобитну суму и т. д.

Односно једне од ових ствари има пропис у §. 115. трг. зак. по коме се стављање старијега датума на преносу сматра као прављење лажне исправе. Но о томе в. бр. 206.

137. — Од свега овога ваља разликовати *накнадно попуњавање* формалних недостатака меничне форме. То се може чинити или *овлашћено*, по сагласу меничних лица и онда меница задобија важност (н. пр. може издавалац оставити празно место за име ремитента, па меницу пустити у саобраћај, те ће њен последњи ималац моћи написати своје име на остављеном празном месту), или *неовлашћено* и онда меница и даље остаје неважећа.

138. — Питања о доказима: да-ли је и кад каква меница фалсификована, да-ли је ово или оно менично изјашњење учињено пре или после фалсификата, да-ли

је који недостатак меничне форме накнадно попуњаван или није и да-ли је то чињено с овлашћењем или не, — све су то питања фактичка и не спадају овде.

ОДСЕК ДРУГИ.

О меничном покрићу.

§§. 85—87.

139. — Опште је правило, да трасат неће меницу акцептирати, т. ј. неће се обавезивати да је плати, ако за то није добио какве накнаде, или ако се бар не нада да ће је добити. Та накнада коју добија трасат, односно акцептант, зове се *покриће* (провизија). Наш закон, по примеру францескога, узима да је ово покриће као неки фонд, који служи томе, да се у своје време меница *њиме* исплати („сума за плаћање потребна“, „повучену меницом суму“, „сума за измирење потребна“, „сума за подмирење менице“ и т. д. јесу изрази, које закон употребљује за ово покриће). А узевши га тако, он га је даље учинио основицом не само регулисању одношаја између трасанта и трасата, односно акцептанта, него чак и нормирању некојих чисто меничних одношаја између трасанта и имаоца менице, као и извесних одношаја трасата и имаоца прејудициране трате (§§. 146, 157. трг. зак.). Покриће је, према овоме, по нашем закону једна менично-правна институција, која има не само грађанско-правног, него и извесног менично-правног утецаја на односе појединих лица у меници.

140. — О овој ствари наш тргов. законик има следеће прописе:

„О благовременом пошљању суме за плаћање потребне.

§. 85.

Издатељ менице или онај, за кога се рачун она издаје, мора се бринути да благовремено пошље меницом повучену суму; но издатељ менице за рачун кога другог лично је обавезан само према преносиоцима и притежатељу менице.

§. 86.

Закон сматра да су новци благовремено послани ако онај, на кога је меница повучена, у време кад је рок њеном плаћању, дугује издатељу или ономе, за кога је рачун меница вучена, онолику суму колика је у меници означена.

Сви ови прописи дају повода следећим питањима:

А.

Шта је покриће, ко и коме га даје?

141. — И према раније реченоме, а и по самом тексту законском излази:

Покриће менично је она сума новца или она вредност, коју добија трасат, односно акцептант, као еквивалент или накнаду за то, што ће се обвезати, или што се је обвезао својим акцептом да меницу плати. Оно се, дакле, даје самоме трасату, односно акцептанту [испореди изразе: ономе на кога је меница повучена — §§. 86, 87, 146, у рукама пријемника (акцептанта) — §. 87, пријемник био снабдевен с новцима — §. 146. трг. зак.]

По свима прописима закона (§§. 85, 86, 87, 146, 147), а и по самој природи ствари, покриће мора дати онај, који прима валуту менице од ремитента. По томе:

1.) Код свих вучених меница, изузимајући комисијону трату, покриће мора дати сам издавалац. Јер издавалац је тај, који наређује трасату да меницу

плати и који је за то, односно за меницу, добио њену вредност од ремитента, те се мора сам и „брити“, да благовремено пошље повучену меницом суму“ (§. 85. трг. зак.) трасату и да тиме осигура исплату менице о року.

2.) Код комисијоне трате (бр. 90.) опште је правило: да покриће даје не њен издавалац (комисијонар), већ онај за чији је рачун она издата (дакле комитент, јер он овде и валуту прима). Међу тим, има случајева у којима је и издавалац овакве трате дужан и сам дати, или је бар интересован да се даде покриће и то:

а.) Ако је трасат ма из ког узрока (н. пр. што се из менице није видело да се она вуче за рачун другога) остао необавештен и комисијону трату акцептирао или платио за рачун самога издаваоца, онда би овај био обавезан дати му покриће, или бар издејствовати да му га даде сам комитент.

б.) Према преносиоцу менице је издавалац увек лично обавезан у погледу на покриће, т. ј. дужан је састарати се да се покриће уредно даде; са тога је његова обавеза као издаваоца везана за постојање покрића исто онако као и обавеза трасанта сваке друге менице — в. бр. 332. —

142. — Односи и потраживања између трасата, акцептанта с једне и трасанта или онога за чији је рачун меница издата с друге стране, могу бити веома разнолики и расправа њихова закорачује поглавито у област општег грађанског права (испор. §§. 85. 86 и 87 и бр. 90. 145. 154.).

Б.

Где и кад се мора дати покриће?

143. — Према реченоме о лицу које прима покриће и о улози коју врши покриће, оно се мора

дати трасату онде где се он налази, а не на месту плаћања као таквом (испоредити случај домицилиране трате). — Оно се, даље, мора дати најдаље до рока плаћања менице. Истина је да трасат, по правилу, неће ни акцептирати меницу док покриће не добије, или се иначе не осигура; али ако је прими он тиме добија право тражити покриће. У осталом, ту ствар могу трасат и трасант и међу собом регулисати како хоће. Него закон сам сматра да је покриће дато благовремено, ако се даде до рока плаћања менице — §. 86; после тога рока дато покриће нема оних правних ефеката, који му се иначе признају — в. §. 146. и бр. 332. —

В

Састав и величина покрића.

144. — Ма да по дословном значењу некојих прописа нашег трг. законика изгледа, као да се покриће има дати само у *новцу*, опет ни сама природа ствари, а ни дух осталих прописа не забрањују, да се покриће може дати и у каквој другој вредности. У осталом и сам §. 86. каже, да се покриће може састојати и у *дуговању* трасата према трасанту или и онеме за чији је рачун издата комисијона трата (дакле комитенту). А пошто ово дуговање може бити од робе, зараде и т. д., то је јасно да се покриће може дати и у ма којој од ових вредности, а не искључиво у новцу. По томе је опште правило: да покрића има онда, кад трасат ма из каквог узрока, или ма по коме основу дугује о року менице трасанту (или онеме за чији је рачун меница издата) какву вредност равну меничној суми. Дуговање ово мора, дакле, бити проценимо, ликвидно и у величини меничне суме.

Него и ако су то апсолутно важећи принципи

у погледу односа даваоца покрића према свима осталим меничним лицима, ипак се мора код њих учинити једна модификација у погледу на трасата, односно акцептанта: овај, ако већ не дугује какву новчану суму, није дужан против своје воље примити у име покрића што друго до новац. Иначе би он сам могао имати каквих незгода, пошто се плаћање менице мора на захтев увек извршити само новцем.

Г.

Однос меничних лица према покрићу.

145. — Као што већ напоменусмо, покриће је по нашем закону извесна менично-правна установа и има јака утецаја не само на грађанско-правне, него и на менично-правне односе лица у меници. Остављајући за сада све друго на страну, овде ћемо разгледати само односе главних меничних лица ка савоме покрићу. И тако:

а) *Трасант*, или онај за чији је рачун меница вучена (комитент), има извесних својих права на покрићу, које је дао трасату. Ако се оно не састоји у дугу трасатову, онда онај који му га је дао и даље задржава право сопствености над њим, нити оно прелази у својину трасатову. По томе може га он од овога и натраг захтевати и добити по основу својине у случају непријема или банкротства (иа и смрти) трасатове. — Али од часа кад трасат меницу акцептира, онај који је дао покриће не може више никако њиме располагати, нити га натраг тражити.

Међу тим, ако би се покриће састојало у дугу трасата према онеме који га је дужан дати, онда овај нема никаквих стварних права над њим.

б) *Трасат* односно *акцептант* има права тражити уредно покриће и кад се ово даде онда ваља разликовати двоје:

α) Трасат као такав нема никаквих стварних права на примљеном покрићу, сем ако се оно са-стоји у дугу, у којем случају је, по самој природи ствари, он његов власник. Али он само због примљеног покрића и ако не може бити увек (в. бр. 154) обавезан меницу акцептирати, ипак може бити дужан платити је и без акцепта (§. 146 и бр. 332.).

β) Ако пак трасат меницу акцептира онда је он као акцептант овлашћен добивено покриће коначно за се задржати (а ако га још није добио — тражити) у име накнаде за обавезу акцептом узету.

в) *Соиственик* или ималац менице не може имати никаквих *својих* права на покрићу. Истина су неки наши теоричари, по примеру францеских, који меницу сматрају као неку упутницу на покриће, хтели признати имаоцу сваке менице извесно првенствено право наплате из покрића. Шта више, они би му, у по некојем случају, хтели признати чак и право својине на покрићу. Али ми не мислимо да за то и у нашим законима можемо наћи довољно јакога ослоња. Него има једна тачка, коју би нам ипак ваљало овде додирнути, а на име:

Ималац неакцептиране менице има по §. 146. тргов. законика права своју тражбину за накнаду управити само противу трасата, ако меница није због неисплате протестована, а покриће је уредно дато. И како у овоме случају трасат није никако обавезан по самој меници, а међу тим му се ипак намеће одговорност према имаоцу њеном, то је јасно, да се ова одговорност оснива искључно на томе ванменичном факту што је трасат примио покриће. Из овога, даље, излази: да ималац *овакве* прејудициране менице ипак има некакво право на покриће ово. Сада, према томе да ли се покриће садржи у каквим специјелно одређеним и одвојитим стварима, или пак у дугу трасата према трасанту (односно комитенту ко-

мисијоне трате) и ово право имаоца менице биће или какво стварно право на самоме покрићу, или ће бити у неку руку уступљено тражбено право трасанта према трасату. У осталом цело то питање имало би се расправљати и по начелима грађанскога права, а за нас је важно то, што се тим прописом само потврђује како и наш закон меницу сматра до некле као неку упутницу на покриће (испореди и §. 147. с његовом интересном али и бесмисленом одредбом о жирантима, као остатком некадање теорије о покрићу — види бр. 147 и 333. in fine).

Д.

Доказ о постојању покрића.

§. 87.

Прими ли се (акцептира) меница, онда се сматра да је сума за измирење потребна у рукама пријемника (акцептанта); пријем служи за доказ о томе према преноситељима (жирантима). Али примила се меница или непримила то опет издатељу, у случају одрицања, припада доказати, да су они, на које је меница вучена била, имали у рукама суму за подмирење њено потребну. Не узможе ли то доказати, мора дати јемство, ма да је протест и после времена изискат.

146. — Све до сада речено о покрићу и односима лица, који су за њ везани, довољно сведочи, да у пракси може бити важно питање о томе: да ли покриће постоји или не, да ли је оно дато или није дато и ко мора доказивати једно или друго? И одговор на то питање треба да нам даде цитирани §. 87. Међу тим, сама редакција овог §. није ни мало удешена како би се могло желети. Али ако се она испореди са свима осталим законским прописима, па се расмотри по њеном извору, њеној суштини и цели, онда ће се, зар, моћи изаћи на чисто.

Пре свега ако се запитамо: између којих меничних лица може у опште настати спор о постојању покрића, видећемо да тога може бити:

а) Између трасата и трасанта (или онога за чији се рачун меница издаје) кад трасат добивши покриће неће меницу да прими, односно плати.

б) Између трасата и имаоца менице у случају прејудициране трате по §. 146. тач. 2. тргов. законика.

в) Између акцептанта и трасанта кад онај и не добивши покриће меницу исплати, па онда од овога накнаду затражи.

г) Између акцептанта и трасанта кад овај и поред датог покрића меницу плати и накнаду од онога затражи.

д) Између трасанта и имаоца менице у случају прејудиције по §. 146. тач. 1. тргов. законика.

147. — Пре него би претресли ове случаје напомнимо, да је некада тај спор могао настати и између жираната и имаоца менице. Јер раније се и жиранти услед непротеста ослобођаваху одговорности тек ако докажу да је покриће било дато коме треба, дакле онако као што је то данас код трасанта. И трагови те теорије виде се у речима §. 87: *пријем служи за доказ о томе према преноситељима*, као и у одредби §. 147. по којој одговорност жиранта прејудициране трате ипак постоји, ако је *подмирењем једног потраживања за друго, или другим којим начином суму за исплату менице потребну примио* натраг од трасата, односно акцептанта. Међу тим, како је данас она теорија напуштена и одговорност жиранта везана само за протест (§§. 144, 145), а никако и за постојање покрића, то се не може сада ни замислити случај, у којем би се горњи спор могао породити. Са тога су наведене речи §. 87. без икакве стварне вредности и сваки их може избрисати. — Што се тиче поменутих одредбе §. 147. о њој ћемо гово-

рити касније (бр. 333). Овде само да речемо да је тешко навести случај у коме би она имала примене.

148. — Сада да се вратимо на оне случаје спора о постојању покрића (в. бр. 146.) и да их редом разгледамо. И тако:

а) У оном првом случају трасант (комитент) могао би да тражи повраћај датог покрића (можда и какву штету што је без разлога одречен пријем, односно исплата, а то је особено питање зависно од многих околности). У томе случају по самој природи спора, а сходно правилима грађ. судског поступка, *трасант* би сам и морао доказивати да је дао покриће.

б) У случају другом ималац прејудициране менице тражио би да му је плати трасат и ту своју тражбу могао би основати само на томе факту што је трасат примио покриће (§. 146. тач. 2. трг. зак.). По томе, а према начелима о вођењу спорова, очевидно је, да би ималац менице као тужилац морао доказивати основ одговорности трасатовој, дакле пријем покрића, односно постојање покрића. Да-ли би му трасант као заштитник морао помагати, то је друго питање и оно овде не спада.

в) У трећем случају постоји претпоставка против акцептанта као и у следећем.

г) Четврти је случај кад акцептант неће да плати меницу, па је њен ималац наплати од трасанта и ако је овај дао покриће. [Ово може бити: или α) кад је меница уредно протестована, или β) кад није протестована, али трасант или буде вољан платити и поред датог покрића, или пак не могне према имаоцу менице доказати да је покриће дао]. У оваквим, дакле, случајима важи прва пола 1. тач. §. 87., т. ј. ако је меница акцептирана, онда постоји правна претпоставка у корист трасанта да је покриће дато. Међу тим, ову претпоставку може акцептант обарати против доказа, ако их буде имао.

д) Најзад у петом случају где би се од трасанта тражила исплата менице он би могао навести у одбрану да је дао покриће. Према томе он би и морао доказивати факт на којем заснива своју одбрану, дакле морао би доказати постојање покрића. И на овај случај се односи пропис 2-ге тач. §. 87, као што се то каже и у §. 146. трг. зак.

149. — Докази који се у овим споровима могу употребити јесу предмет веома важног питања, али оно не спада у прави оквир меничнога права.

ОДСЕК ТРЕЋИ.

О пријему (акцептирању.)

§. 88.

Издатељ и преноситељи (жиранги) јемче један за другог да ће меница примљена и у одређено време исплаћена бити.

§. 89.

Одрече-ли се пријем, онда треба то доказати актом, који се зове протест због непријема

§. 90.

Чим се протест због непријема покаже, преноситељ и издатељ дужни су дати обезбеђење да ће се меница на одређени рок платити с трошковима протеста и курса. Јемац за издатеља или преноситеља одговара заједнички само с остим, за кога је јемчио.

§. 91.

Онај, који меницу прими узима на себе обавезаство, да ће и суму назначену у њој платити. И тако пријемник се од плаћања не ослобођава ма и да није знао, да је издатељ постао презадужен пре, него што је он меницу примио

§. 92.

Пријем менице треба да се означи са овом речу: „примљена“, под то треба ставити име и презиме пријемника, ако овај не зна писати, онда треба да има осим оног, који га је подписао, још два сведока. Ту се има записати датум, ако меница гласи на један или више дана или месеци по виђењу; и у овом последњем случају, кад датум пријема није стављен, меница се плаћа на одређени у њој рок, рачунајући од датума кад је издана.

§. 93.

Пријем оне менице, која гласи да се наплати на другом месту, у ком пријемник не обитава, изискује да се назначи пребивалиште где ће се она исплаћити, или где се други потребни кораци учинити имају.

§. 94.

Пријем не сме бити услован, ал се може ограничити само на један део меничне суме, у ком случају притежатељ менице дужан је подићи протест за онај остатак, који му није примљен.

§. 95.

Меница мора се примити најдуже за 24 сата од кад је показана. Онај, који је за 24 сата не врати, примио је или не примио, дужан је притежатељу менице штету накнадити.

§. 139. тач. 2.

Ако је пријемник пао у презадужено стање пре рока за исплату одређеног, притежатељ може протестирати и накнаду тражити.

150. — Ми већ знамо да трасант издајући или вукући меницу на трасата наређује овоме да је плати. Међу тим, самим овим наређењем трасат још нити је, нити може бити менично обавезан; он јесте и остаје меници стране лице и ван меничних односа

све донде, док не пристане примити онај налог трасантов и не обећа извршити га, т. ј. меницу платити. Тек кад ово учини, трасат постаје менично обавезно лице и добија назив *акцентант*, *прималац* (*прималац* у §. 114. трг. зак.). Пристанак овај и обећање ово огледа се у *пријему* или *акценту* менице. — Односно пријема ваља нам разгледати неколика особена питања, а на име:

А.

Презентација менице ради пријема.

151. — *Поднашање менице на пријем; презентант и презентат.* — Да би трасат добио прилике изјаснити се сврх налога трасантова да меницу плати, мора му се ова поднети и то његово изјашњење захтевати, дакле *тражити пријем*. Ово и у тој цели чињено поднашање зове се *поднашање* или *презентација менице на пријем*, ради пријема и т. д.

Ову презентацију може вршити ма који *притежалац* менице, не мора баш сопственик њен; а мора се чинити увек и само лично *трасату*, односно његовом пуномоћнику, ако би овога било. Лице које ову презентацију врши зове се *презентант* (подносилац), а лице коме се она чини — *презентат* ради пријема.

152. — *Обвезност ове презентације.* — У опште говорећи, меничном повериоцу стоји до воље да пријем менице захтева или не, руководећи се при том искључиво својим личним разлозима. Ово само по себи следује из правила, по коме је пријему циљ да даде обезбеду или гаранцију да ће се меница платити (§. 117. трг. зак.), а нико се против воље не може нагонити да ту обезбеду и тражи. И кад ималац менице није обавезан тражити пријем, следствено је да му стоји до воље хоће-ли вршити и ову пре-

зентацију или неће: *вршење исте јесте право, али не и дужност његова.* — Него од овога општега правила има по један изузетак у оба правца, а на име: Ако је трасант изречно наредио да се пријем тражи, односно да се ова презентација врши, онда ће се све то морати и учинити. Ако ли је он пак наредио да се пријем не захтева (а то може наредити или што покриће не би хтео до рока слати, или што би желео са датим покрићем до рока располагати, па би се бојао да због тога трасат не откаже акцент), онда се он не може захтевати, па, дакле, ни ова презентација вршити. Само ова дужност имаоца менице у оба случаја није менично-правне природе; ималац менице не може бити менично одговоран ако ту дужност не изврши.

Међу тим, махом се вели да од горњег правила има изузетака и у случају §. 93. тргов. зак. — кад је меница домицилирана, — као и у случају §. 136. трг. зак. — кад се рок менице има рачунати *по виђењу*, а она је издата у Србији или где на страни, но да се плати у Србији. Тада, вели се, ималац менице мора тражити пријем, па дакле и презентацију вршити. Ну ово мишљење није правилно. Ми ћемо видети (бр. 162.) да у случају §. 93. није нужно тражити и *пријем*, па, дакле, ни вршити презентацију ради пријема. Што се пак тиче случаја §. 136. трг. зак. ту би приметили ово: ма да овај §. прописује, да се пријем оваквих меница мора тражити у извесном року, опет се то не може тако дословно узети. Јер по самоме циљу своме пропис овог §. показује, да се ни по њему не мора тражити баш *пријем* и исти добити. Не; ту је довољно ако трасат само напише дан виђења (визу — бр. 306), па и ако га не би написао, опет нема других последица сем што би се рок рачунао од дана издања менице (§. 92. трг. зак. in fine, бр. 183. α). Према свему овоме

јасно је, да се и у овоме случају не мора вршити баш *презентација ради пријема*, већ је довољна и *презентација ради простог виђења и датирања*, па се чак и без ње може бити. —

153. — *Време и место ове презентације.* — И једно и друго зависи од циља презентације и циља самога акцепта.

По самом циљу пријема да обезбеди исплату менице, он треба да се тражи, односно ова презентација треба да се изврши, *до меничнога рока*. Јер о року ималац менице би морао тражити исплату и ову не би смео одбивати и захтевати да се меница најпре прими, па после плати. Трасат би био у праву да, и не дајући пријем, нуди непосредно саму исплату; поверилац би је морао примити, јер би иначе радио на своју одговорност и штету. — Међу тим, код меница што се плаћају *по виђењу* презентацију рад виђења (а може и ради пријема) треба извршити у извесним роковима опредељеним у §. 136. трг. зак., иначе наступају последице §. 92. *in fine* (у могућној комбинацији са последицама по §. 144. тргов. законика). — На сваки начин презентација се ова може увек вршити и после рока плаћања, као и пријем дати после истога, ако поверилац и трасат на то пристају. У колико би таква послерочна презентација, односно пријем везивали трећа лица то је особено питање. —

Према циљу презентације ове и личности презентата (бр. 151. од 2.) јасно је, да се она има извршити у *месту трасатовог становања*, т. ј. у месту означеном поред његовог имена, односно у месту његовог фактичког домицила ако онога првога нема. Ово по томе што је нужно ову презентацију учинити лично трасату, односно његовом пуномоћнику, као лицу једино позваноме да меницу акцептира.

154. — *Однос лица према овој презентацији.* — Издавалац менице пошто већ изда меницу и тиме учини понуду трасату да је овај прими, следствено и плати и она изађе из руку његових, не може више одустајати од ове понуде. По томе он није више у стању спречити ни извршење презентације ради пријема. Отуда се меница може презентирати и пуновожно акцептирати, ако би трасант међу тим и подстециште пао; дакле ни само банкротство трасанта не опозива његову наредбу издату трасату да меницу плати, односно прими — §. 91. тач. 2. трг. зак.

Трасат пак и ако пре акцепта не може имати никаквих меничних обавеза, опет може при овој презентацији бити дужан да меницу прими. Наравно је да ће та његова обавеза моћи бити само грађанско-правне природе и постојати само у случајима:

а) Ако је примио покриће уредно и то баш нарочито ради пријема дотичног, дакле н. пр. у новцу. Међу тим, ако се покриће састоји у каквом трговачком дугу трасата према трасанту, онда онај може бити обавезан да меницу прими, ако се тај дуг може у опште обратити у новац и ако му рок долази о року плаћања менице. Кад и поред ових услова трасат неће да акцентује меницу, он вређа један осветитани трговачки обичај, те тиме навлачи на се извесну одговорност. Ну по нашим законима не би се могла ова обавеза трасатова сматрати као каква правна обавеза, јер и нема никакве законске санкције; трасант би могао тражити само повраћај покрића. Теорија пак била би вољна ићи са свим другим правцем и трасанту признати још и право извесне накнаде штете поред повраћаја покрића.

б) Ако је између трасанта и трасата закључен какав нарочити уговор о примању менице, што у пракси бива, онда је обавеза трасатова да меницу акцептира заснована на томе уговору, па ће се по

њему и расправљати, с обзиром на принципе општег облигацијоног права. Овде ће се према уговору одмераваати и санкција ове обавезе, која се обично састоји у томе, што је трасант властан тражити не само повраћај покрића, него и извесну накнаду за неоправдано отказивање акцепта, што је у трговачком свету ствар тугаљиве природе.

У оба пак случаја, ако би трасант повукао на трасата меницу од веће суме, но што је дато покриће, или но што су уговорили, трасат би могао бити дужан примити је само за суму до износа покрића, а за остатак отказати пријем.

Сем ова два случаја, т. ј. ако не постоји покриће, а ни уговор о пријему, или управо сем овог другог случаја, трасат није никако и ни у колико обавезан меницу акцептирати.

Б.

Примање менице.

155. — *Рок за давање акцепта.* — Сама природа меничних односа захтева, да свако менично лице зна како стоји са својим правима. Тако и онај који меницу презентира ради пријема има велика интереса знати хоће ли се она примити или неће. Из тога разлога §. 95. тргов. зак. прописује, да се меница мора примити најдуже за 24 сата од када је показана; но сем тога, она се у овоме року мора још и вратити презентанту, било да се прими или не.

По овоме пропису трасат је, дакле, овлашћен неко време размишљати о томе: да-ли да меницу акцептира или не. То време може најдуже бити 24 сата, рачунећи од часа кад му је меница показана, т. ј. кад му је рад пријема презентирана. — За ово време трасат не само мора изјавити да меницу прима (дакле ставити на њу свој акцент) или је не прима,

него је мора још и вратити ономе, који ју је поднео — презентанту. Свакојачко ће се код овога повраћаја менице гледати на моменат, у којем је трасат започео акт повраћаја н. пр. кад је меницу дао на пошту, или неком лицу које је презентант ради тога одредио и т. д.

Ако трасат у горњем року не изврши овај повраћај, онда он одговара за штету имаоцу менице. Закон поставља ову одговорност за штету услед повраћаја менице без обзира на то да-ли је она примљена или не. Ове штете тешко би могло бити у случају примљене менице; али у опште говорећи, она би се могла заснивати на разним фактима, који се не могу у напред побројати, већ се имају оцењивати за сваки поједини случај. Ње би било н. пр. кад у случају непријема менице ималац њен не би, услед овога задоцнења, могао добити обезбеђење од трасанта и осталих обвезника из узрока што би јви међу тим пали под стечај и т. д.

156. — *Пријем; циљ и садржина његова.* — Кад се трасат реши да прими понуду или наредбу трасантову о плаћању менице, он ће то изјавити прописаним путем и начином (бр. 158). Тр ај његов прописани пристанак да меницу плати, или прописно изјашњење његово, којим имаоц, или прописно исплату исте, зове се *пријем, примање, акцепт, акцептирање* или *акцептација* менице.

Циљ пријема је, како већ рекосмо — бр. 153, да огарантује исплату менице; њиме се добија још једно лице, које не само одговара за исплату као и трасант или остали потписници, него још и строжије — безусловно и на првоме месту.

Од часа кад се овај пријем изврши трасат постаје *акцептант* и тек од тога часа постаје он менично обавезано лице. Пријем садржи апсолутну обавезу *акцептанта*, по којој је он дужан о року менице

и уз повраћај исте платити меничну суму ономе лицу, које у то време буде њен сопственик, односно које буде овлашћено тражити исплату — §. 91. тргов. зак. Са овим пријемом добијен је још један дужник по меници, који је у првome реду и безусловно обавезан платити је и на чију обавезу не утиче ни протест, ни давање покрића, па дакле ни то што би трасант можда и пре пријема постао презадужен (тач. 2. §. 91. тргов. зак. бр. 154).

Са овога разлога меница се по правилу и не сматра за потпуно сигурну и исправну све док није и примљена, па ма колико био сигуран њен издавалац или који преносилац. Тек кад на меници има и пријема, кад и трасат себе менично обавезе, тек од тога часа меница може задобити све оно поверење, које се њој обично поклања. Меница неакцентирана, и поред најсигурнијег издаваоца и преносиоца, носи сама у себи основ сумње. Сам недостатак пријема по себи јесте узрок, који порађа сумњу у сигурност дотичне менице.

157. — *Кад је пријем свршен?* — Мишљања о томе, т. ј. о питању кад се пријем има сматрати као свршени посао од којег пријемник не може више одустајати, веома су подељена и зависе од тога како ко сматра саму меницу. Полазећи са гледишта: да је меница једна апстрактна обавеза, или бар основа за такве обавезе, ваљало би узети, да је пријем свршен онога часа кад се на меници *напише*; да, по томе, акцептант не може више одустајати чим на меницу стави свој акцент. Али се код нас не би могло усвојити ово мишљење. Због самог прописа §. 95. нашег трговачког законика мора се признати, да је пријем свршен тек онда, кад се примљена меница врати презентанту, или кад се овај иначе извести да је она акцентирана. По томе, ако би се меница акцентирала, али се то не би ником јављало, већ би се пријем

избрисао, па се меница вратила, нарочито још у року оном од 24 сата (бр. 155), онда би ово брисање морало важити, т. ј. морало би се признати да пријема нема као да није био ни учињен.

158. — *Форма пријема.* — И за пријем, као и за остала менична изјашњења, законодавац прописује нарочиту форму. О томе говори §. 92. тргов. законика.

Закон каже да се пристанак акцептантов или пријем има означити речју *примљена*, т. ј. дотична меница. Већ и по томе, а и по самој природи ствари, пријем може бити само *шисмен*; усмени пријем не може имати никакве менично-правне вредности. Он се, даље, има ставити на *саму меницу* (а никако на какав особени акт) и по правилу на њено лице (може и на полеђину, али се то не чини), обично испод или и преко меничнога текста. Испод речи *примљена* долази потпис пријемников и то име и презиме, како се он већ обично потписује, или фирма његова. Пријем може изгледати (за меницу из бр. 104):

примљена

Милан Томић

а за меницу из бр. 91. пријем би изгледао:

признајем

Београд, 3. Фебруара 1895.

Ђорђе Здравковић

Односно саме оне речи *примљена* има се напоменути следеће:

Наши су судови одлучили и то с разлогом, да ту реч не мора написати оно исто лице, које и потпис ставља, већ то може учинити и неко друго лице (имаде и противних мишљења). Сагласно са основном идејом оваквих одлука ваљало би признати, као што

млоги и чине, да је за постојање или пуноважну форму пријема довољан потпис акцептанта и без оне речи *примљена*. Ово пак тим пре, што ту реч нико и не сматра као једино употребљиву (в. бр. 158. bis) и што би се такво схватање бранило још и самом природом ствари: јер је несумњиво да је трасат, стављајући свој потпис, могао и морао имати само ту намеру, да прими на њ упућени налог. Па ипак с недовољним наклоном на сам законски текст код нас претеже мишљење: да сам потпис трасатов без речи *примљена* не може бити уредан и пуноважан пријем. Саветно је, дакле, у акцепт вазда уносити и ову реч.

158. bis. — И код нас је као ванспорно признато, да се пријем не мора исказивати само речју *примљена*, коју закон употребљава, већ и каквим другим равнозначећим изразом, као: *примам*, *признајем*, *акцептирам*, *пристајем* и т. д. И о овим изразима вреди све што и о оној речи.

159. — Неписменог пријемника могу потписати сведоци онако исто као и трасанта (бр. 88.) и из истих разлога. Само овде закон не тражи изречно и то да пријемник мора сам ставити и крст поред имена својега (што је ствар без значаја).

160. — И ако се не каже у закону, опет је ван сваке сумње да се и пријем може извршити средством пуномоћника. О томе би важили принципи о пуномоћству при издању менице (в. бр. 91, 96).

161. — *Датирање пријема* није потребно сем јединог случаја кад меница гласи да се плати *неко време по виђењу* (али не и одмах по виђењу, јер је ту рок чим се исплата затражи). Виђење ово бива кад се меница презентира ради пријема и тада је уз пријем нужно означити и датум његов, да би се од тога доба почео рачунати рок исплате. То је циљ овога датирања и зато пријем овај важи и без тога

датума, само што се почетак рока друкчије прорачунава и утврђује (в. бр. 183.). — Ако ли такву меницу трасат неће да прими, он може ради исте цели само ставити *визу*, т. ј. написати да ју је и када ју је видео, н. пр: *виђена 7. Фебруара 1895.* и то потписати; али ни то не мора чинити ако неће. Кад пак то учини, он самом овом визом не узима на се никакву меничну обавезу: њоме се *само утврђује дан* од којег почиње тећи рок плаћања (ако се то не учини, онда се рок друкчије рачуна — в. бр. 183.). — Међу тим, датирање пријема може често бити потребно у питању о меничној способности акцептанта, али га закон ипак не тражи увек. Са тога остаје, да се у случају потребе као полазна тачка, у недостатку сваке друге, узме датум издања менице.

Ко треба да изврши само датирање пријема? — Закон не даје никаква одговора на ово питање. Ми пак, према реченоме у бр. 158, као и према правилима о датирању саме менице и преноса, мислимо, да ово датирање не мора извршити сам акцептант, већ може и ма које друго лице.

162. — *Пријем домицилиране трате.* — И о овоме ће важити све што рекосмо о пријему у опште. Само код овога се по §. 93. тргов. зак. тражи још, да се назначи и *пробивалиште* где ће се меница исплатити, или где се други потребни кораци учинити имају. Код оваквих меница претпоставка је да трасат, односно акцептант, није на месту плаћања и са тога закон са свим умесно тражи, да се у пријему означи и какво *пробивалиште*, где би поверилац могао тражити исплату и т. д. Без тога би овај морао лутати и не би у напред знао једно тачно место на којем би тражио исплату и т. д. У осталом, ово пробивалиште може бити какви му драго локал (као што може бити и неко лице, које ће га представљати), а само се мора налазити у рејону места пла-

ћања. Ако се оно не би означило, пријем ипак остаје важећ, само би ималац менице могао сматрати га за непотпуног и протестовати. — Под горњом одредбом не може се подразумевати значење домицилјата, као што неки мисле; а још мање се из ње може изводити обвезност тражити пријем — бр. 152.

163. — *Услован пријем.* — Из оправданих разлога није допуштено, да се против воље имаоца чини услован пријем. Јер ако би се исплата менице везала за ма какав услов — одлажући или раскидни, — меница не би имала оне извесности и сигурности какву она ваља да има, нити би могла служити циљу којему ваља да служи. Са тога, ако би трасат хтео да акцентира меницу под каквим било условом, или би какав год услов унео у већ дати пријем, ималац менице је у праву не пристати на такав условни пријем, или ако је на меницу већ стављен, сматрати га као да није ни учињен, дакле сматрати га и као прост непријем.

164. — *Почестан или делимичан пријем* је онај, којим се меница акценује само за један део њене суме, а не за целу суму. Њиме акцентант обећава исплату само једнога дела меничне суме, једне чести њене. Из разлога што трасат може и не имати покрића за целу меничну суму, већ само за један њен део, те је по томе неће моћи ни хтети сву ни платити; као и из разлога што се жели осигурати исплата бар једне чести меничне суме, кад се не може целе, — допуштено је да трасат може дати и почестан пријем. Код оваквог пријема и нема ничега условнога. Ту трасат прима безусловну обавезу само за један део меничне суме, обећавајући само исплату његову; остатак он неће да акцентира, не обвезује се и њега платити. Ималац менице је по §. 94. трг. зак. дужан примити и такав почестан акцент и са њиме се задовољити за примљени део; само остатак сматра се да није примљен.

Непријем менице и његове последице.

165. — *Непријем менице.* — Да би пријем могао бити исправан нужно је, да он потпуно одговара наредби трасантовој, т. ј. да се његова наредба акценује онаква каква је. Само такав пријем сматра се као уредан. По томе сматра се да пријема нема: кад се са свим одрече и кад се даде под каквим било условом. Кад се пак у случају плаћања неко време по виђењу пријем неће да датира (бр. 161), или се у случају домицилиране трате неће да означити пребивалиште (бр. 162), онда је такав пријем *неуредан*; менични ималац тада је у праву: или не пристати на такав пријем и сматрати као да се овај неће ни да учини, или може и узети такав пријем, а само због недатирања или неозначења пребивалишта подићи протест (в. §. 101. трг. зак.). Међу тим, кад се не прими цела сума менична, већ само један део њен, онда акцент постоји као уредан за примљени део, а за онај непримљени остатак сматра се да га никако и нема, те се само за њ може протест подићи.

166. — *Доказ о непријему.* — О томе постоје прописи у §§. 89. и 151. трг. зак. По тим прописима доказ о непријему је само и искључиво *протест због непријема*. Овај протест је једини доказ да трасат меницу није хтео примити и то се не може ничим другим доказивати, па чак ни тиме, што би се поднела и сама меница без акцента. Јер овим би се могло само доказати да пријема нема, али не и да је он одречен, да га, дакле, *трасат није хтео дати*. [Случај *клаузе без протеста* (в. бр. 125.) јесте једини изузетак; тада се одсућност пријема може доказати и без протеста, самом меницом — в. бр. 169. in fine.]. Сем тога оваквим протестом ваља докази-

вати и то, да је трасат хтео примити или и примио под каквим условом, као и да није примио целу суму меничну. (Ни само признање трасата не би могло заменити овај протест, сем случаја ако би то требало доказивати против њега, дакле у спору из бр. 154. тач. б. — Даље у бр. 338).

167. — *Форма, место и време протеста; протестант и протестат.* — О форми овога протеста види бр. 343. — Он се диже на ономе месту где се врши и презентација ради пријема — бр. 340. Рок за његово дизање није утврђен, али из саме природе ствари следује, да се може дизати само до рока менице, јер тада долази било исплата, било протест због неисплате. — Протест овај диже ималац или у опште презентант (бр. 341), а диже се против презентата (бр. 339). Ко га диже зове се *протестант*, против кога се диже — *протестат*.

168. — *Последице непријема.* — Ма да издавалац меницом налаже трасату да је плати, а не и прими, бар не изречно, опет сам ток менично-правних односа, сам циљ и развој пријема учинили су те се подразумева, да издавалац, наређујући исплату менице, прећутно и једновремено налаже и пријем исте. Отуда §. 88. тргов. зак. и каже: да издавалац и жиранти јамче да ће меница бити и акцептирана од трасата (а по §. 139. тач. 2. они јамче и да ће пријем остати сигуран све до исплате — в. бр. 171). И кад овај то не учини, онда, на супрот добивеном обећању, ималац менице не стиче још једног дужника [акцептанта] као непосредног платца, на кога је рачунао, дакле трпи уштрба у својим правима. Са тога је са свим умесно, да му за то морају одговарати они, који су му и гарантовали пријем, да му они, дакле, морају накнадити оно што је он изгубио не добивши га. То су разлози са којих §. 90. трг. зак. прописује, да су трасант и жиранти

у случају непријема (као и неуредног пријема) дужни имаоцу менице дати *обезбеђење* да ће се меница на одређени рок платити са трошковима протеста и курса.

168. bis. — *Регрес због непријема; регресант и регресат.* — Ово обезбеђење, што се даје имаоцу менице у случају непријема исте, зове се *накнада* или *регрес због непријема*. Лице које га тражи зове се *регресант*, а лице од којег се тражи — *регресат*.

169. — *Састав, величина, рок и услови за тражење овога обезбеђења.*

Ово обезбеђење може се састојати по правилу само у новцу. Ну, како у овоме погледу нема никаквог нарочитог законског прописа, то ће се по §. 844. грађ. законика морати ипак оставити суду да он цени: да ли се ово обезбеђење може дати и у стварима, личном јемству, ако се странке не би о томе саме споразумеле.

Величина овога обезбеђења мора бити толика, да потпуно покрива целу меничну суму, односно онај непримљени део код почесног пријема, а тако и све трошкове учињене око протеста. Ну сем тога, оно ће морати да покрије и *трошкове курса*, т. ј. ону разлику, која би постојала између курса меничне монете на месту плаћања према месту на коме би платио онај који је обезбеђење дао, ако би до тога дошло (испоредити о курсу код повратних меница — бр. 352. тач. 4., 357, 358). Наравно је да се из тога обезбеђења могу наплатити и сви остали нужни трошкови, као и све штете, које би настале услед неуредно извршене исплате.

Рок за тражење овога обезбеђења није законом изречно опредељен. Ну по самој природи посла он ће се моћи тражити само до рока менице; кад овај дође, онда ће се моћи тражити само исплата — вид. §.

140. тач. 1. Ако би се и тада тражило или нудило какво обезбеђење, то није оно о коме је овде реч.

Услов за тражење овога обезбеђења је да се има онај једини доказ о непријему, дакле протест због непријема и да се он покаже лицу од којег се тражи ово обезбеђење. Ну није нужно овај протест неким редом и у неко извесно време достављати одговорним лицима, као што је то случај с протестом због неисплате (и ако по неки мисле да и тога треба). Једини је случај кад се овај протест не мора имати, ако је неко ставио клаузу *без протеста*, јер се она и на овај протест односи (в. бр. 166.).

170. — *Регресат*. — Обезбеђење се ово може тражити или од издаваоца или од преносилаца, било укупно, било засебно ма од кога између њих. Јемац за којег од њих одговара солидарно („заједнички“) само с оним за кога је јемчио (и наравно само према последницима — §. 90. трг. зак.), те се ово обезбеђење може тражити од њега, а да се и не тражи од онога за кога је јемчио. Ну, ако ма које од ових лица даде ово обезбеђење, онда га више не може тражити и од осталих обвезника онај, који га је од једнога добио.

Г.

Несигурност пријема и последице тога.

171. — *Несигурност пријема*. — Према наведеном пропису §. 139. тач. 2. тргов. зак. сматра се, да је дати пријем постао несигурним само онда, кад *акцептант падне у презадужено стање*, т. ј. кад дође под стецинте (али не и у ма ком другом случају н. пр. не кад би акцептант умр'о и т. д.). Да је ту пријем доиста постао несигурним ствар је са свим чиста. Јер је више но извесно, да такав акцептант

неће моћи о року испунити своју обавезу, т. ј. извршити исплату менице чим се ова затражи.

171. bis. — *Последице*. — У овоме случају имаца менице је у праву меницу протестирати због несигурности пријема, односно акцептанта. Тај протест зове се *протест због несигурности пријема* (в. бр. 337). На основи овога протеста може даље *накнаду тражити*, т. ј. може од одговорних лица захтевати обезбеђење или *регрес због несигурности пријема*. Правни основ обавези меничних потписника да овај регрес даду по себи лежи у природи меничних односа. Јер, кад они гарантују пријем и исплату (бр. 168), природно је да морају гарантовати и сигурност пријема. Законски пак основ овој обавези налази се у наведеном пропису §. 139. тач. 2. и §. 116. трг. зак. — У осталом правила за регрес због непријема имају се сходно применити и на овај регрес.

ОДСЕК ЧЕТВРТИ.

О посредовању при пријему.

§. 96.

Кад се пријем менице откаже и протест због непријема подигне, може њу примити ко други као посредственик или за част издатеља или за част кога од преноситеља (жиранта). Посредствовање ово треба означити у протесту, који ће посредственик подписати и пошто трошкове око протеста проузроковане плати, изискати.

§. 97.

Посредственик је дужан најдаље за три дана дати на пошту писмо са протестом и то на реченис којим о томе извештава онога, за кога је част посредствовао.

Изостави ли он ово учинити, то одговара за штетј, која би тим проузрокована била.

§. 98.

*Притежатељ менице задржава сва права против изда-
теља и преноситеља, кад је не прими онај, на кога је ву-
чена била без ириврења на то што је она посредовањем
примљена.*

172. — Трасат може имати ма каквог својег разлога са кога неће меницу да акцентира. И кад он то не учини, па се меница због непријема протес-тира, онда може наступити случај, да ту меницу прими какав посредник за част којег било меничног обвезника. Тај случај може бити двојак и то:

а) Може на меници већ постојати адресат у нужди, па се имаоца на њега обрати, ако то хоће, и овај меницу акцентује за част чију (по правилу за част адресанта, а може и за друго које менично лице).

б) Или се пак може имаоцу менице (са или без нужне адресе) пријавити какво друго лице и понудити му се да ту меницу акцентује за част некојег обвезника њеног.

Оба ова случаја су по нашем закону савршено једнака (в. бр. 178 in fine) и овакво акцентирање било од стране адресата у нужди, или од стране ко-јег другог лица, зове се *посредствовање* или *интервен-ција при пријему, хонорација* или *почастовање при-јема, пријем за част* или *почастан пријем, пријем после протеста, пријем под протестом* и т. д. Такав акцентант зове се *посредственик* при пријему, *акцен-тант за част* или *хонорант пријема*; а онај за чију је част посредовано, зове се *хонорат*.

172. bis. — У меничном праву важи правило: *без протеста нема хонорације пријема*. По томе, по-средствовању или хонорацији пријема има места само онда, ако меницу није хтео примити трасат и ако се тај факт уредно докаже, дакле *ако се дигне протест*

због непријема. Без овога протеста не може бити ове хонорације, па ни онда, ако би је хтео дати баш и сам трасат (има и противног мишљења). — У случају делимичног пријема може се хонорацијом акцентирати непримљени део, ако је за њ дигнут протест.

173. — *Хонорант* може бити свако меници *страно лице*, дакле свако лице, које по дотичној меници још није обавезно, а међу тим је способно менично се обвезати. Јер, ако би то могло бити и како менично већ обвезано лице, онда имаоца менице не би ништа добијао тиме, што би му се оно обвезивало још и као акцентант за част. Према овоме хонорант може бити и трасат, а тако и неки последник за част једног, а у корисет другог *својег претходника* по меници [н. пр. А, Б, В, Г, Д, В јесу жиратари. У овом случају Д, као и Г, могу меницу примити за част А или Б, а само у корисет имаоца В, јер према овоме они нису никако обавезни по овој меници].

173. bis. — Више хонораната пријема закон не предвиђа (као што то чини за хоноранте исплате, §. 135. трг. зак. и бр. 299), али их ипак може бити. Из ћутања законодавчева о томе не треба противно изводити. Јер оно се лако објашњава тиме, што овде нема смисла ни одређивати какав ред у избору хонораната, ако се њих више понуде да посредују. Сви би они само обећавали, још не и вршили исплату, па са тога могу сви и акцентирати као гаран-ти за исту, ма колико их било.

174. — *Хонорат* може бити издавалац, прено-силац, авалиста, дакле свако по меници већ обвезано лице, т. ј. свако лице које гарантује пријем и које је дужно дати обезбеђење због непријема.

175. — *Форма акцента за част*. — По самој природи ствари и овај акцент има се ставити на саму меницу и у форми обичног акцента — бр. 158. Само

је за њ нужно још додати и речи за *част Н. Н.*, или *посредовање за Н. Н. и т. д.* Ако се незначи за чију је част акцент дат, сматраће се да је дат за издаваоца као главног дужника, чији се налог тада и прима.

Ако би узели да меница из бр. 115. није примљена, већ протестована због непријема, онда би је могао адресат у нужди А. Месарош акцентирати за част чију, рецимо за част првог преносиоца, дакле ремитента Гав. Ђорђевића. Такав пријем изгледао би:

пријем за част Гаврила Ђорђевића
А. Месарош.

Него поред овога је по §. 96. нужно, да се посредовањезначи или напомене и у самој протесту због непријема и да овај потпише хонорант (сам акцент за част не ставља се на протест, нити би он био довољан, као што то изгледа по §. 96. тач. 2).

176. — Пријем овај не може бити *услован* (бр. 163). Против воље имаоца он не може бити ни *почестан*, сем као допуна већ датог делимичног правог пријема (бр. 164).

177. — *Циљ и садржина пријема за част.* —

Циљ хонорацији пријема (разумемо непосредни циљ) требао би бити, да се обавезом хоноранта замени онај регрес због непријема, који би хонорат иначе морао дати. Међу тим, ми ћемо видети (бр. 179. *in fine*), да то по нашем закону није циљ акценту за част и да он скоро и нема никаква паметна разлога.

Садржина (управ дејство или последица) овога пријема за част је у томе, што се хонорант обвезује као менични јемац за хонората, т. ј. што се он исто као и хонорат менично обвезује, да ће се меница о року платити — §. 90. тач. 2. трг. зак. Хо-

норант није, дакле, обвезан непосредно и безусловно као прави акцентант, већ само онако како је обавезан и његов хонорат и солидарно са њим. По томе, меница се ипак подноси на исплату трасату кад јој рок дође и ако је он није акцептирао, па ако је овај и не плати, онда тек наступа одговорност оваковог хоноранта уз протест или и без протеста, према томе да-ли је он прави регресни дужник или не (в. бр. 253). Обавеза хонорантова постоји само у корист последника хоноратових, а никако и његових претходника, јер овима ни хонорат није ничим обавезан.

178. — *Правни односи хоноранта, хонората и имаоца менице.* —

Поред јемачке обавезе о којој отиош говорисмо, хонорант је обавезан још платити трошкове око протеста због непријема, овај узети — §. 96. тач. 2. — и послати га својем хонорату уз писмо, којим ће га извести о својем посредовању — §. 97. тач. 1. То је нужно да би хонорат могао с протестом овим (бр. 169) тражити накнаду због непријема од својих претходника, или ако је трасант хонорат, онда да не би слао покриће трасату и т. д. Ово писмо са протестом мора се дати на пошту и на рецесис најдаље *за три дана* [од када? — закон не каже, али ће бити, на сваки начин, *од пријема протеста*]. Ако ово хонорант не учини, или доцкан учини, па због тога наступи каква штета за хонората, онда је онај дужан накнадити му је — §. 97. тач. 2. тргов. законика.

У осталом, ови односи хоноранта и хонората (као и сви други до исплате) јесу *грађанско-правне природе*, а никако меничне. Хонорант, ако је био означен као адресат у нужди, сматраће се као *уномоћник* хоноратов; ако ли је се сам умешао, онда ће бити *деловођа* његов. Према томе ће се оцењивати и њихови односи све док се они тичу само

посредовања при пријему. Тек ако би хонорант и платио меницу односи њихови добијају менично-правни карактер (в. бр. 303).

Што се тиче имаоца менице, ту је закон чудноватан. Без обзира на то да-ли има нужне адресе или је нема, ималац менице није дужан пристати ни на какву хонорацију, још мање је сам тражити. Али не само то, него он може ако хоће и пристати на ову хонорацију, може и допустити да хонорант свој пријем стави на меницу (па му и протест дати, а себи други извадити), па ће ипак имати право да од свих својих претходника, дакле и од хонората, тражи регрес због непријема! Ово му право несумњиво дају §§. 90. и 98. тргов. зак. и зато смо са основом рекли, да је хонорација пријема код нас без икакве цели (бр. 177) у погледу на замену регреса због непријема. Њоме само менични поверилац добија још једног јемца; све остало остаје по старом (Хтело је се наћи разлога и доказати, да је ималац менице обавезан задовољити се бар са хонорацијом од стране адресата у нужди или и од трасата. Али све то, и поред најбољих разлога, не би се могло усвојити против апсолутне одредбе закона нашега. Највише што би се могло учинити то је, да се имаоцу менице оспори право на регрес бар онда, кад је хонорант какво сигурно лице; дакле не зато што је хонорант, већ са тога што је лице сигурно — вид. бр. 169. тач. 1).

ОДСЕК ПЕТИ.

О року плаћања.

§. 99.

Меница може вучена бити да се плати: одмах по виђењу; на један или више дана, на један или више месеци по

виђењу; на један или више дана, на један или више месеци од дана издања менице; на један одређени дан; на какав празник; на каквом панађуру; или на обично време.

§. 100.

Меница, којој је термин плаћања одма по виђењу, мора се исплатити чим се покаже.

§. 101.

Термин исплате менице издате на један или више дана по виђењу, на један или више месеци по виђењу, одређује се датумом пријема или датумом протеста, изисканог због непријема. (У §. 92. in fine стоји: „.....и у овом последњем случају, кад датум пријема није стављен меница се плаћа на одређени у њој рок, рачунајући од датума кад је издана“).

§. 102.

Меница, која се на ком панађуру исплатити има, плаћа се у очи оног дана, у који ће се панађур свршити, или на дан панађура, ако овај само један дан траје.

§. 103.

Обично време јесте 15 дана, који се броје од следећег дана по издању менице.

§. 104.

Ако термин исплате менице пада на какав у српском календару црвеним словима означени празник, онда се мора исплатити први дан после празника.

Друге вере пак последоватељи дужни су своју меницу којој рок исплате на какав њихов празник пада, један дан пре тога платити.

§. 105.

При меницама, које се по истечењу одређеног рока по виђењу или по издању менице платити имају, рок је плаћања:

1) Ако је рок плаћања по данима определен, последњи дан тога рока. При рачунању рока од датума не рачуна се онај дан, кад је меница издана, као ни код менице по виђењу дан кад је иста поднесена (презентирана).

2) Ако је рок по месецима определен, онда рок је плаћања онај дан последњег месеца, који својим датумом лану издања менице, или дану подношења (презентације) при меници по виђењу, одговара; нема ли овога дана у последњем месецу, то је рок плаћања последњи дан тога месеца.

§. 106.

Дани чека за исплату менице ни под каквим изговором места немају.

§. 107.

За менице издате у земљама где нови календар вреди, ако није изреком стављено по коме ће се календару рок рачунати, разуме се да је по новом календару.

179. — Говорећи о форми менице видели смо да је и за што је потребно, да се у свакој меници тачнозначи и њен рок плаћања — бр. 86. И баш ради те исте тачности, закон поставља нарочита правила не само о томе, како се и на које начине рок плаћања може у меници обележавати, него и о томе, како се он прорачунава у сваком поједином случају, какав значај има овај или онај начин његова означавања. Све то разгледаћемо редом:

А.

Начини означавања меничнога рока плаћања.

180. — О тим начинима специјелан пропис садржи §. 99. трг. законика. Тамо се набрајају 13 разних начина, којима се може опредељивати рок плаћања менице. Међу тим, нема нити може бити сумње, да су оних 13 случајева у §. 99. наведени само као

примери, а никако као искључиви начини за означавање овога рока, поред којих не би могли постојати и други неки начини. Ове сумње не може бити једно због саме природе ствари, а друго и са тога, што се у по некојим од осталих одредаба самога трговачкога законика налазе прописи, из којих се види, да се рок менични може одређивати и на такве начине, које §. 99. никако и не спомиње. Тако и. пр. у §§. 136. и 144. каже се, да се меница може издати са налогом да се плати *на обично време по виђењу*, а тај се баш начин и не предвиђа у §. 99. (па чак ни у §. 103. нема ни помена о њему).

Према досадањем мора се признати, да се рок плаћања менице може означити не само на који од начина из §. 99., него и на начин из §§. 136. и 144. (дакле на обично време по виђењу), па и на ма који други начин, који би увек давао могућности, да се сам дан рока може у напред и тачно знати и определити (в. бр. 86). По томе се рок менице може означавати и *недељама* и *годинама* по виђењу или издању и т. д.

Б.

Деоба меница према начину означавања рока плаћања.

181. — Према томе како је и на који начин означен рок плаћања, могу се разликовати више врста меница, управо више посебних група, од којих опет по неке садрже више разних типова. Те групе су ове:

І.

Менице са роком по виђењу.

182. — Код ових меница за полазну тачку рока узима се дан њихове презентације трасату, т. ј. дан

виђења менице. Овде се рок може одредити у главном на три разна начина и то:

1) *одмах* по виђењу,

2) *обично време* по виђењу и

3) *извесно време* — дани, недеље, месеци, године — по виђењу. (Неки узимљу да меница може гласити и *по поновном виђењу*: при првом виђењу се меница прима, при другом плаћа. Ова врста, која ће се теже слагати са §. 136., изравнава се са меницом на извесно време по виђењу. У осталом тај термин *поновно виђење* најбоље би пристајао за сопствено-вучене менице и то из разлога са којег је он у ствари и примењен код сопствених меница — вид. бр. 378).

Форма једне менице из ове групе била би:

Београд, 8. Фебруара 1895.

Од дин. 100 сребра.

За ову прву меницу платите одмах по виђењу, а по наредби Петра Јовановића, суму од динара сто у сребру. Вредност приложена у готову и ставиће исту без извештаја на мој рачун.

Госпог.

Никола Недељковић.

Мијаилу Станковићу,

Београд.

Кад би менични рок био обично време по виђењу, или неко извесно време по виђењу, онда би у горњем формулару место речи *одмах* за први случај дошле речи: *обично време*, а за други речи: *пет дана*, *три месеца*, *две недеље*, *годину дана* ит. д., како кад већ буде потребно.

183. — Код ових меница почетак рока рачуна се од дана *виђења*, т. ј. дана кад се меница поднесе трасату (или његову заступнику) ради пријема, односно ради самога виђења; кад му се она, дакле, презентира (бр. 161).

Према овоме, ако је рок плаћања *одмах по виђењу*, онда се меница мора исплатити чим се покаже трасату, т. ј. чим се од њега исплата затражи — §. 100. тргов. законика.

Ако је пак рок плаћања одређен неко време — извесно одређено или само обично — по виђењу, онда је плаћање на крају тога времена почевши рачунати од дана *виђења*. Почетак и крај овога времена или рока има се у сваком случају прорачунати по следећем и то:

а) *Почетак* је, у опште говорећи, од дана *виђења*. Тај дан је *датум пријема*, ако овога има; ако њега нема, онда је *датум протеста због непријема* (или због недатирања пријема) — §. 101. тргов. зак.; ако нема ни пријема ни протеста, али је стављена *виза* с датумом (бр. 161), онда се рачуна од њеног датума (јер и ако наш закон ништа не говори о овој *визи*, опет се може узети, да би се *виђење* менице могло утврдити и датираном визом. Основа за то има у §. 105. где се говори у опште о презентацији, а време ове је несумњиво обележено датумом *визе*); најзад ако од свега тога ништа нема, почетак рока рачуна се од *дана издања* (§. 92. in fine, а тако и §. 136. где се опет дан издања узима као меродаван за случај да виђења није било, према чему за овај случај важиће правила из бр. 185). — У свима овим случајима сам *дан виђења* (дакле: датум пријема, протеста, *визе* и *издања*) не узима се у рачун, јер се рок рачуна *од* виђења — §. 105. тргов. законика. (Ма да §. 103. трг. зак. у опште вели, да се „*обично време*“ броји од следећег дана

по издању менице, опет је несумњиво, да ће се оно тако бројати само кад је у меници речено..... за *обично време од данас* или *од издања* — в. бр. 185; али оно ће се бројати од следећег дана по *виђењу* менице онда кад ова гласи на *обично време по виђењу*).

β) *Крај* рока изналази се разво за сваки поједини начин његовог означања. И тако:

а) Ако је рок плаћања опредељен по *данима*, онда је плаћање *последњег дана* тога рока — §. 105. тач. 1. трг. зак. Овде долази и случај кад је рок означен на *обично време*, јер се под овим разуме рок од 15 дана (§. 103. трг. зак.), те и плаћање је последњег дана тога рока, дакле петнајестог дана.

б) Ако је рок означен по *недељама*, онда је плаћање оног дана *последње недеље*, који својим *именом* одговара дану виђења менице (аргументат у §. 105. тач. 2.). Н. пр. меница је виђена 9. фебруара у четвртак, а гласи на 3 недеље по виђењу: плаћање јој је у трећи следећи четвртак, т. ј. 2. Марта (али ако рок пада у недељу плаћање је у понедељак — в. бр. 187, 191).

в) Ако је рок по *месецима* опредељен, онда је плаћање онога дана *последњег месеца*, који *датумом* својим одговара датуму виђења (пријема, протеста, визе, издања) — §. 105. тач. 2. трг. зак. Н. пр. меница гласи на три месеца, а виђена је 9. Фебруара: плаћање је 9. Маја. Ну, ако у последњем месецу не би било одговарајућег датума, онда је плаћање његовог последњег дана — §. 105. тач. 2. in fine. Н. пр. меница гласи на месец дана и виђена је 31. Јануара: плаћање је 28. Фебруара (за преступну годину 29.).

г) Ако-ли је рок меници опредељен *годинама*, онда је плаћање оног дана *последње године*, који да-

тумом својим одговара дану виђења менице (аргументат у §. 105. тач. 2.). Н. пр. меница гласи на две године, а виђена је 9. фебруара 1895: плаћање јој је 9. Фебруара 1897. год. Него ако у последњој години не би било одговарајућег датума последњег месеца, онда се узима његов последњи дан. Н. пр. меница је у преступној години виђена 29. Фебруара, а гласи на годину дана: плаћање јој је идуће године 28. Фебруара.

II.

Менице са роком по издању.

184. — Код ових меница као полазна тачка рока узима се дан њихова издања и он се може означити на два главна начина, а на име:

- 1) на *обично време* по издању и
- 2) на *извесно време* — дани, недеље, месеци, године — по издању.

Форма једне менице из ове групе била би:

Београд, 9. Фебруара 1895.

Од дин. 100 сребра.

За три месеца од данас платити за ову прву меницу по наредби Милана Умићка динара једну стоотину у сребру Вредност прелих у рачуну.

Госпођ.

Коста Димитријевић.

Јовану Стојановићу,

Београд.

Речи од данас означавају дан издања, т. ј. 9. Фебруар. И на место њих може се по вољи ставити од издања или по издању; значај свих тих израза је једнак.

Место горњих речи *три месеца* може се према потреби и вољи ставити *обично време, десет дана, шест недеља, једну годину* и т. д.

185. — *Почетак* рока код ових меница рачуна се *од дана издања*; при том сам дан издања не узима се у рачун, већ први по њему следећи дан — §§. 103. и 105. тач. 1. трг. зак. То је правило без изузетка.

Крај рока изналази се за сваки случај посебице, а по оним истим правилима по којима се изналази и крај рока код меница по виђењу (в. бр. 183. тач. β.) Само овде је меродаван *дан издања*, а онамо дан виђења.

III.

Дато менице.

186. — Меница којој је плаћање означено *на један одређени дан* — н. пр. *платите..... 9. Фебруара ове год.* — зове се *дато меница*, јер је њен рок плаћања одређен једним извесним *датумом*. Исплата тих меница пада на сам обележени дан; у горњем примеру на 9. Фебруар. О томе специјелне одредбе законске нема, али се то јасно види из §§. 88, 106, 137. и др.

IV.

Празничне менице.

187. — У меници се може означити да се она има платити на *какав празник*, било да је овај означен у календару првеним словима (н. пр. *Ђурђевдан*) или не (н. пр. св. *Марко*). Такве се менице зову *празничне*. Ако им је рок означен празником, који је у српском календару обележен првеним словима, плаћање им је првог следећег радног дана — §. 104. вид. бр. 191. Ако је пак означен какав празник, који

народ празнује, али није обележен првеним словима у календару, плаћање је на сам дан тога празника.

V.

Панађурске или вашарске менице.

188. — Меници се може одредити рок и тиме, што би се у њој наредило, да се она има исплатити *на ком панађуру* или *вашару*. Означење рока може бити разним изразима н. пр: *платите на крагујевачком мајском вашару* (21. Маја), или *о крагујевачком мајском панађуру* и т. д. Сам дан исплате зависи од трајања дотичног вашара: ако вашар траје само један дан, плаћање је тога дана; ако ли траје више дана, плаћање је претпоследњег (у очи последњег) вашарског дана — §. 102. тргов. зак. Ма да не одговара самој природи ових меница, нит се слаже с њиховим историјским развојем, опет ће и за њих вредити то, да им се исплата одлаже за први следећи радни дан, ако би се десило, да им рок падне на какав празник, који би истина био вашарски дан, али је првеним словима обележен у српском календару — §. 104. вид. бр. 191.

Овакве менице се зову *панађурске* или *вашарске*. Оне су некада биле скоро једине (те се зваху *редовне* за разлику од осталих *нередовних*, које се не плаћаху на каквом вашару); после беху чешће од осталих (све до 17. века), али се данас ређе јављају и то само у по неким крајевима. Код нас мучно да их и има. Закон их предвиђа више ради успомене на њихову некадању велику важност.

VI.

Обичајне или часо менице.

189. — У меници се може рок плаћања одредити и *на обично време*. Ми смо видели да се може

рок определити и на обично време по виђењу (бр. 183.) или по издању (бр. 184). Међу тим, може меница садржавати само означање рока плаћања речима: *платите за обично време без икаква додатка н. пр.*

Београд, 9. Фебруара 1895.

Од дин. 100 сребра.

За о ишло време платити за ову прву меницу по наредби Владислава Петковића бинара сто у сребру. Вредност приложена у роби.

Госпог. Димитрије Стефановић.

Димитр. Стануловићу, Београд.

У овоме случају закон каже да се под изразом *обично време* увек подразумева рок од 15 дана и да се он рачуна од дана издања, т. ј. почињући с првим следећим даном по издању. Плаћање је на крају овог рока, дакле 15-ог дана — §. 103. трг. зак. Овакве менице у ствари падају у групу меница са роком по дану издања, јер је овај и код њих ме-
родаван.

Ма да закон не каже, опет ће се рок моћи означити и н. пр.: *од краја Фебруара о. г. па за обично време*. Овде би се рок почео рачунати са 1. Мартом и плаћање би било 15. Марта.

Ове менице, којима је горњим начином рок опредељен на обично време, зову се *обичајне* или *узо менице*. (Тако се чешће и ако неумесно зову и оне менице, које се плаћају за обично време по виђењу и т. д.) Данас ће се оне једва и јављати и спомињу се само као некадања старина.

190. — Погрешно би било као праву *узо* меницу сматрати и ону у којој рок никако и ничим

није опредељен, нити бар поменут (а таквих мишљења било је и код нас — вид бр. 86). Ако се у меници рок никако не значи, она неће важити; таква меница не може се подвести под §. 103. и сматрати као да се има платити на обично време. У овоме §. одређује се само дужина тога обичнога времена и његов почетак, ако овај није особено означен; али се његов пропис може применити само на оне менице, у којима је употребљен израз *обично време*. Јер ако се о року баш ништа не каже, онда по чему би се то знало, да је се хтело баш ово обично време из §. 103., а не н. пр. обично време од виђења и т. д.?

В.

Празничан рок плаћања.

191. — Ако би се десило, да рок плаћања какве менице падне на какав празник, који је у српском календару црвеним словима означен, онда ће се она морати исплатити не на тај празник, већ на први радни дан после њега. [Закон не каже *радни дан*, већ *први дан после празника*, што је једна и иста ствар]. И тако, ако би рок био 25. Децембар, плаћање неће бити првог дана после тога, дакле 26., па ни 27., него тек 28. Децембра — §. 104. тач. 1. трг. зак. Под *српским календаром* разуме се званичан, државни календар (Шематизам), а не и сваки други. При томе се не води рачун о празницима, које наш народ држи, али који нису означени црвеним словима у овоме календару.

192. — Тач. 2. §. 104. трг. зак. садржи нарочити пропис за последнике других (а не православно-источне) вера, а на име: „Друге вере последоватељи дужни су своју меницу којој рок исплате „на какав њихов празник пада, један дан пре тога „платити.“

Нема сумње да се и ови последници других вера (Евреји, Мухамедовци, Католици и т. д.) користе прописом §. 104. тач. 1. исто као и православни. И баш зато се не може то исто правило применити и на њихове празнике (кад се ови не поклапају са нашим празницима), јер би они онда изузетно уживали два пута исте користи. Са тога је наређено, да ће они своје менице, којима рок пада на какав њихов празник (пасха, бајрам), морати да плате на радни дан у очи тога празника. По томе, ако би плаћање падало на последњи дан неког њиховог празника, који траје више дана, меницу ће они морати да плате на радни дан у очи првога дана тога празника. Тако се имају разумети речи у закону „један дан пре тога платити.“ — Разуме се да овим није искључена могућност, да се меница плати и на сам празник, ако се странке о томе споразуму.

Г.

Одлагање рока меничног.

193. — Из разлога тачности, који налазе добра основа у меничним односима, није допуштено да се рок за исплату менице може ма како одлагати или продужавати. Тако §. 106. трг. зак. каже: „дани „почека за исплату менице ни под каквим изговором „места немају.“ Раније, данас још само по негде, било је уобичајено, да менични дужник на дан рока може захтевати који дан почека — т. зв. *дани респекта* — и да му је се морало и допустити, да за који дан касније меницу исплати. Отуда је временом постало правило, да су и ти дани почека већ самим обичајем утврђени (н. пр. у Енглеској 3 дана) тако, да менични дужник може и не платити меницу на сам дан рока, већ последњег респектног дана. (И данас кад се есконтирају менице, које се плаћају

у земљама где има ових респектних дана, увек се уз рок прибарају и ти дани). Наш законодавац је ово забранио и менични дужник ни под каквим изговором не може тражити никакав почек, исто као што ни поверилац не може оклевати са тражењем исплате. Та је одредба допуњена још и §. 133. трг. законика, по коме ни „суд не може никакав рок за „исплату менице продужити.“ Меница се мора, дакле, платити тачно онога дана на који јој рок пада.

Д.

Рок меница издатих по новоме календару.

194. — Не само да може, него се код нас често и дешава, да се овде — у Србији — има платити нека меница, која је издата у каквој страни земљи, у којој важи нови (григоријански, римски, „швапски“) календар. Само са тога, што је меница издата у таквој земљи где важи нови календар, претпоставља се да је и њен датум стављен по онде важећем календару, дакле новом, те се по њему има рачунати и сам рок плаћања, ако друкчије није уговорено, т. ј. ако на самој меници није означено да ће се рок рачунати по старом календару.

То је прави значај §. 107. тргов. зак. Али он не помиње следеће две ствари и ако их обе обухвата онај принцип, који је исказан речима овога §. И тако :

195. — *Прво* закон не каже овде како ће се рачунати рок оним меницама, које су издате у земљама у којима не важи ни стари ни нови, већ неки трећи (н. пр. турски) календар.

На сваки начин ће се и овде применити начело §. 107. трг. зак. и рачунати према календару земље где је меница издата, ако у њој није што друкчије уговорено. Ако је што друкчије уговорено, онда ће се по томе уговору и поступати.

196. — Друга је ствар како ће се извршити само то прорачунавање рока. Закон не каже да ли ће се рок истраживати преобраћајући дан издања, односно виђења, или дан плаћања по новом (турском, еврејском и т. д.) календару у одговарајући датум старога календара. А то није увек равнодушна ствар. Тако н. пр.: ако би нека меница била издата, односно виђена, у Бечу 12. Марта, а да се плати за месец дана (од издања, односно виђења) у Србији, онда не би било све једно који ће се од ова два начина употребити. Јер плаћање ове менице у Србији било би 31. Марта, ако би се дан плаћања по новом календару (дакле 12. Април) обртао у одговарајући датум старога календара; ако би се пак дан издања, односно виђења по новом календару (12. Март) обртао у одговарајући датум старога календара (дакле 28. Фебруар), онда би тој истој меници рок плаћања у Србији био 28. Марта. Између ова два начина рачунања постоји, дакле, у овоме случају разлика од 3 дана.

Данас је овај други начин признат као исправан, те се свагда дан издања, односно виђења, по новоме календару обрне у одговарајући дан старога календара и онда рок изналази. — Овако се има поступати и при обртању из ма којег другога календара.

ОДСЕК ШЕСТИ.

О преносу или жиру.

§§. 108—115.

197. — Пренос менице у данашњем облику јесте новија установа меничнога права. На свом месту (бр. 12—15) речено је: како је и кад је заведен овај пренос и како је он учинио да меница, од про-

стога средства за извршење уговора о ремитовању новца с места на место, постане ово што је данас — особено средство циркулације и кредита, трговачки новац. Проста форма преноса, удружена са његовим особеним дејствима, учинила је, те се је пренашање менице са лица на лице могло вршити невероватно брзо и сигурно.

Првобитно је преносом постизавано, да меница прелази с једног на друго измеђ оних лица, која су међусобно стајала у извесним пословним односима. Она је, дакле, помоћу преноса кружила између извесних лица, кретала се у кругу (*giro*) извесних лица и њихових пословних веза и односа. Отуда се пренос назива и *жиро*. Пренос се је још у прво време стављао на полеђини менице (*dorsum* = леђа), те отуда му и назив *индорсо*, *индосо*, *индосман*. По овоме, само вршење преноса, т. ј. радња та зове се *пренашање*, *жирирање*, *индосирање* менице. Лице које пренос врши, које меницу пренаша, зове се *преносилац*, *жирант*, *индосант*; а лице у чију се корист то врши, на које се меница преноси — *жиратар*, *индосатар* (нови притежалац или ималац, поверилац менице).

198. — Под *преносом* у меничном праву разуме се, по правилу, пренашање менице с једног лица на друго са свима правима и дужностима, што се на њој заснивају; дакле, као што се обично каже, *пренашање сопствености менице*. То је главни циљ преноса. Међу тим, пренос може имати и других циљева. Тако се он може извршити у циљу давања *уномоћства*, или овлашћења за вршење меничних права и обавеза, као што се, опет, може учинити и ради тога, да би се меница дала коме у *залогу* (а може и само ради давања *јемства* н. пр. кад неко пренесе меницу на кога само да би ју овај опет натраг пренео и као жирант постао обавезан доцнијим имаоцима менице

ове. Међу тим, тај циљ оваквог преноса је ствар, која важи само између дотичних лица; а према сваком трећем лицу и овакав пренос јавља се као пренос својине, те са тога није потребно о њему особено ни говорити).

Према овоме у погледу циља може се разликовати тројакі пренос менице и то: *пренос у својину, пренос у пуномоћство и пренос у залогу*. За сваки од ових преноса менице важе извесна особена правила како о форми, тако и о дејству њихову. Са тога ћемо их посебице разгледати.

ГЛАВА I.

Пренос својине менице.

199. — Овим преносом ималац менице хоће да је пренесе на друго лице са свима правима и дужностима са њом склопаним. То се може учинити на *два начина*. Један је о коме говори наш трговачки законик и то у форми коју он и прописује, т. зв. *менично-правни пренос* или просто *менични пренос*. Други је о коме се ништа не говори у меничном праву нашем, али који ће се вршити у формама и начинима општег грађанског права, т. зв. *грађанско-правни пренос менице* или *уступљење менице* (цесија у разним видовима њеним: право уступљење, наслеђе куповина и т. д).

Обе ове врсте преноса имају једнак главни циљ: *пренос својине менице*, дакле пренос менице са правима и дужностима што су са њом склопана. Али оне се међусобно јако разликују не само по форми, него и поглавито још и по својим правним дејствима; по начину на који се и обиму у коме се преносе та менична права и обавезе. За сваку од ових врста

важе са свим друкчија правила како односно њихова облика, тако и поглавито и односно њихове садржине. Оне се морају засебно разматрати и тако:

A.

Менично-правни пренос.

200. — Менично-правни пренос својине менице јесте онај пренос, којим се, у форми прописаној меничним правом, преноси сама меница с једнога лица на друго са свима правима и обавезама што се на њој заснивају.

Клауза *по наредби*, која се у меници мора садржавати — бр. 84, значи: да се трасант обвезује ремитенту, да ће се меница платити било њему лично, било *по наредби* његовој, т. ј. неком другом лицу, које он за то прописним путем овласти, другим речима: на које он меницу пренесе. По томе, ова клауза *по наредби* садржи у себи овлашћење ремитента да меницу пренесе (испореди бр. 209. за ту клаузу у преносу); у њој је, дакле, први и формални основ преносивости менице (по немачком систему меница је већ као таква способна за пренашање, без обзира на горњу клаузу).

201. — *Правна природа* преноса овога разно је схватана. Најинтересније је оно схватање, по коме је пренос овај био управо *нова трата*. Преносилац се је сматрао као трасант, а жиратар као ремитент. Трасат, односно акцептант остајао је стари. Трагови оваквог схватања виде се још у пропису о форми пуног меничног преноса (§. 109. и бр. 204. и след.), као и у извесним речима §. 87. (в. бр. 147.) и §. 147. тргов. закон. (в. бр. 147 и 333.). Међу тим, то је мишљење данас напуштено, па и сам наш закон га је напустио више него и његов изворник (Францески Code de Commerce). Јер наш закон не

само да не везује одговорност жираната за покриће (као ни францески — в. бр. 331. и 333. in fine), него допушта још и бланко пренос (то не чини и францески), а то су ствари којих не би могло бити према горњем схватању. Данас се пренос менични има сматрати као један уговор *особене врсте*, као једна особена менично-правна операција, којом има-лац менице ову са свима њеним правима и дужно-стима преноси на друго неко лице.

202. — При овоме преносу сва питања која се на њ односе могу се свести на двоје: на питање о *форми* и о *садржини* или *дејству* његовом.

Форма овога преноса је тачно обележена и он се увек већ и по њој самој може распознасти. Његово постојање везано је за извесну, тачно описану спољну форму без које њега не може ни бити.

Дејства правна (или садржина) овога преноса су особене врсте, различна од дејстава сваког другачијег начина пренашања својине менице. Него и дејства овога преноса могу бити различна у разним приликама; све зависи од тога: да-ли је он учињен пре или после извеснога рока (в. бр. 213. и след.).

Са тих разлога потребно је разгледати најпре облик, а по томе и правна дејства овога преноса у оба наведена случаја.

I.

Облик меничнога преноса својине.

203. — Као за свако менично изјашњење, тако и за пренос овај закон прописује нарочиту форму. У њој он налази гаранцију за исправност изјашњења жирантовог, која је увек веома нужна у менично-правним односима. И ако се хоће да пренашање менице важи пред законом као менично, онда је неопходно потребно, да се оно изврши баш у оној форми,

коју закон за њ прописује. Јер ако се тако не поступи, онда пренашање нема вредности меничнога преноса (в. бр. 246).

Као што ће нам показати и сами законски прописи, које ћемо скоро навести (§§. 109. и 111.), менични пренос може имати *двојаки* облик: може бити *пун* и *бланко* пренос.

За један као и за други од ових преноса важи: а) да они могу бити само *писмени*; дакле и форма меничнога преноса, као год и форма сваког другог меничног изјашњења, може бити само писмена: менични пренос не може се никада усмено извршити; — б) пренос се мора ставити на саму меницу, јер је и он њен део, те се из ње саме мора и видети; он може бити не само на ориџиналу, него и на препису менице (в. бр. 251.), али већ није све једно да-ли ће бити на лицу или на полеђини менице (бр. 210, 211). Ну сем ових заједничких правила за обе ове врсте преноса, имаде свака од њих још по нека особена правила, која не важе за обе. И са тога их ваља особено и проучити. И тако:

1.

Пун пренос.

§. 109.

Сваки пренос менице мора имати свој датум, он мора означити вредност, која је примљена за пренос, име и презиме онога, који је преноси, и име и презиме онога, на кога се наредбу она преноси.

§. 115.

Строго се забрањује на пренашању старији датум ставити; ово ће се сматрати и казнити као кад когод лажну какву исправу начини.

204. — Менични пренос, који би био извршен по пропису §. 109., изгледао би:

За мене илатите по наредби Милана Петровића суму од динара хиљаду сребра; вредност ири. илена у готову.

18. фебруара 1895.

Београд. Петар Петровић.

или

По наредби Милана Петровића илатите хиљаду динара сребра; вредност ири. илено

18.—2—95.

Београд Петар Петровић.

и т. д.

Овакав пренос зове се *цун*, *цотцун*, *испуњен* (а и *редован*) пренос и може бити састављен на различите начине. Само он мора имати увек извесне саставке, који су битни за његову форму. Наравно је да форма овога преноса може имати и по некоје саставке, који јој нису битни, већ који се у њу уносе према потребама (в. бр. 218). Него за нас је главно упознати *битне* саставке форме цунога преноса, дакле оне који се у њој увек морају садржавати. Њих има четири, а на име:

205. — а) *Датум* кад је пренос извршен. Датум се и овде по правилу састоји у означењу дана, месеца, године, дакле *времена* када је и *места* где је пренос извршен. Све то саветно је увек означавати на меници. Међу тим, сматра се да би пренос важио и кад би био означен само датум кад је, али не и место где је он извршен. Тада би могла наступити извесна сумња у питању по којем би се закону ценила форма преноса (в. бр. 392.), али би се увек могло помоћи гледајући на личност жиранта и жиратара. Дакле означење овога места није неоп-

ходно потребно, али може бити веома корисно. — Могу се такође замислити случајеви, у којима би било довољно означити и само дан и месец преноса, без године његове. Тако н. пр. онда кад би се из саме менице и времена у коме се пренос цени могла сазнати година у којој је он извршен (н. пр. меница је издата 2. Јануара 1895., а пренос је датиран 18. Фебруара, па се цени рецимо о року менице у 1895. год. Ту је јасно да је и пренос извршен у 1895. год. Исто тако, ако би се такав пренос ценио у 1896. год. пре 18. фебруара. Али, ако би се он ценио после 18. фебруара 1896., онда се већ не би знало у којој је години извршен. Ово питање може бити од великог интереса у случајима §. 113. — в. бр. 236. и след.).

Датум овај обично се ставља испод текста преноса. Али се може ставити ма на које друго место, па и у сами текст; нужно је само да са овим образложењу једну органску целину. О самим знацима за означавање дана, месеца и године важи оно, што је о томе речено и за датум издања — в. бр. 98. —

205. bis. — Датум преноса, у начелу узевши, потребан је из два разлога: *прво* да би се могла ценити менична способност жиранта у добу кад је пренос извршен; а *друго* да би се увек могло знати да ли је пренос извршен пре или после рока за протест, ако овај није дигнут. (в. бр. 235). Међу тим, наведени пропис §. 115. тргов. зак. каже, да је строго забрањено на преносу ставити *старији* датум. Из тога, наравно, следује: да се датум и не тражи баш ради оцене способности жиранта. Јер кад би то био случај, онда би се забранило стављати не само *старији*, него и *новији* датум. (Ово са тога, што би неко могао имати интереса да на преносу стави и *новији* датум, н. пр. кад би раније неспособан жирант доцније постао способан). А кад то није учињено мора се

мислити, да датум и није тражен ради оцене ове способности, премда ће он и за то служити кад га већ мора бити (н. пр. и код акцепта не мора бити датума, па ће се за оцену меничне способности акцептантове, кад акцепт није датиран, морати као полазна тачка узети датум издања, ако нема чега другог сигурнијег, као н. пр. протест због недатирања акцепта — бр. 161. — и т. д.).

И тако остаје мислити, да је тражењу датума за пренос циљ: спречити да се непротестована меница не би преносила после рока, а пренос се лажно датирао као да је учињен пре рока — §. 113. бр. 235. Тако н. пр. ко после рока пренесе непротестовану меницу, тај би имао интереса да стави старији датум из доба пре рока, јер би онда услед непротеста био ослобођен. — За случај преноса протестоване менице — §. 114. бр. 239. — нико нема интереса стављати лажан датум. Ту је протестом већ утврђено извесно стање, које нико више не може мењати, па ма какве датуме стављао.

206. — Стављање *старијега* датума на преносу је забрањено и §. 115. трг. зак. без икаква разликовања апсолутно наређује: „ово ће се сматрати и „казнити као кад когод лажну исправу начини.“ Па ипак, поред све тако апсолутне одредбе ваља и овде правити извесне разлике. Тако стављање ранијега датума на преносу казниће се као фалсификат само онда, кад је учињено на штету којег лица у злој намери (а ако би се то учинило при испуњавању бланко преноса, код којег жиратару може бити и немогућно да сазна прави датум кад је бланко пренос стављен, — в. бр. 212.). — С друге опет стране, ма да се овде стављање *новијега* датума не оглашава као забрањено и кажњиво дело, опет оно то може у приликама и бити. — У осталом ова питања већ засецају у кривично право.

Сагласно овим начелима признато је, да ће пренос имати важност и онда кад је стављен нетачан датум, али се у њему иначе не налази никаква превара.

207. — б.) *Други* саставак форме пунога преноса јесте *клауза о валути*, т. ј. значење „вредности, која је примљена за пренос“. Жирант мора, дакле, у самоме преносу изјавити, да је примио вредност зато што је меницу пренео. По самоме тексту законском могло би се помислити, као да би било нужно баш означити специфично ону „вредност, која је примљена за пренос.“ Ну то није тако; то се може урадити, али се не мора урадити. Довољан је и општи израз: „вредност примљена“, а није нужно означавати и у чему је примљена, као што је то (бар према тексту закона) случај при издању меница.

Клауза „вредност примљена“ у овом општем облику значи да је примљена цела вредност менична. Међу тим, пренос може бити извршен и за мању суму, па се то може казати и у самом преносу н. пр. у случају раније примљене делимичне исплате. Али се не могу поједини делови меничне суме цепати и преносити разним преносима на разна лица. То би било противно самој улози менице. Јер да се ова наплати мора се и притежавати, а њу у једно и исто време не могу притежавати више разних лица.

208. — в.) *Трећи* саставак форме пунога преноса је „име и презиме онога, који је преноси“, т. ј. *потпис жирантов* (испор. бр. 216. bis). Овај потпис састоји се из имена и презимена жирантовог, као што то и сам закон каже (а може и из самога имена или самога презимена, ако је такво потписивање уобичајено), или и из фирме његове. Потпис мора ставити сам жирант, ако је писмен; иначе, ма да закон то не каже изречно, жиранта могу потписати и сведоци по правилима о потписивању издаваоца и акцептанта — бр. 88, 159.

209. — г.) *Четврти* саставак форме преноса је „име и презиме онога, на кога се наредбу она преноси“, т. ј. *означене жиратара*. (Исто као горе тако се и овде може означити и само име или презиме жиратара, као што се за таквога може означити и фирма каква). Овде је важно још и ово двоје:

Прво уз име жиратара морају увек стајати и речи *по наредби*. Њима се он овлашћује меницу даље преносити и оне су битне за пренос онако исто и из истог разлога, као што су битне и за саму меницу — бр. 84, 200. По томе, пун пренос, исто као и меница, не може никада гласити само на једну личност без ових речи *по наредби*.

Друго је да пун пренос не може гласити на *доносиоца*. Жиратар се мора именовати, а не може се казати н. пр. *по наредби доносиоца*. Међу тим, то се у самој ствари постиже бланко преносом.

Ово су четири битна саставка форме пунога преноса. Њих мора имати сваки пун пренос, који хоће увек и према сваком да важи као такав. Ако недостаје ма који од њих, онда настаје случај о коме ћемо говорити у бр. 244. и след.

210. — Што се тиче места на коме се у меници ставља овај пренос, о томе закон ништа и не говори. Признато је да се овај пун пренос може ставити на лице, а и на полеђину менице. Ово последње је скоро опште правило — пренос овај стоји увек на леђима менице (испреди бр. 211.), као што то одговара и самом називу његовом (индосман).

2.

Бланко пренос.

§. 110.

Пренос важи и онда, кад преноситељ напише своје име или своју фирму на леђи менице, оставивши за попуњење празно место.

211. — Менични пренос, који би се извршио према пропису овога §., састојао би се у томе, што би преносилац написао само своје име и презиме или фирму на полеђини менице. Овакав пренос зове се *чист, бео, бланко* (bianco) *неиспуњен* (а и *нередован*) пренос.

О томе из чега се састоји овај потпис жирантов и ко га може стављати важе већ изнесена правила у бр. 208.

Закон каже да потпис овај треба написати „оставивши за попуњење празно место.“ Због овога празног, дакле чистог, белог места, пренос је овај и добио своје име *бео* (бланко) пренос. Ово празно место пред потписом може сваки каснији ималац менице попуњити према потреби, стављајући на њему све већ познате битне саставке пунога преноса.

По изречном наређењу закона овај се пренос мора ставити на *полеђину* менице. Само то, што би сопственик написао име своје на полеђини менице, довољно је, да самом формом својом покаже, да је то учињено у цели преноса менице. Али, ако би сопственик менице своје име написао на лицу менице и ову дао некоме, шта онда? — Све док би то тако стајало притежалац овакве менице не би се могао сматрати као жиратар. Ну, чим би се празно место уредно испунило, а то може да се учини, пренос би постао пун и као такав би важио и кад на лицу менице стоји.

212. — Ималац менице са бланко преносом властан је овај испунити. А шта бива ако би он при том испуњавању ставио неки други датум, а не баш онај када је пренос извршен? Нема сумње да би важило оно речено у бр. 206. Само би овде ваљало водити одговарајућег рачуна о томе, да је онај, који ово попуњавање чини, врло често у апсолутној немогућности и знати тачан датум кад је пренос извршен. Јер меница са бланко преносом може проћи

кроз много руку док дође до некога, који би тај пренос хтео испунити.

212. bis — Као год издање (бр. 91), тако и пренос менице може се извршити средством пуномоћника. И у томе случају форма преноса мора бити таква да се види, да га је извршило једно лице у име и за рачун другог. То се означава речима: *за Н. Н., као пуномоћник Н. Н.* и т. д. (види бр. 92 — 96).

II.

Дејства меничнога преноса својине.

213. — Правна дејства или ефекти овога преноса су не само једне особене врсте, него су веома значајна и према приликама јако разнолика. И од свих оних прилика, које ова дејства могу модификовати, најзнатнија је: *време* у коме је пренос извршен. Наш закон прави значајну разлику између дејства овога преноса кад се он изврши *пре* и кад се изврши *после рока за протест због неисплате*. (По неки за основицу овога разликовања узимљу рок плаћања. То је погрешно — вид. бр. 235). Са тога разлога дејства овога преноса ваља разматрати посебно у оба наведена случаја и то:

1.

Пренос менице пре рока за протест због неисплате.

Дејства оваквога преноса ради бољег разумевања ваља упознати најпре *у начелу*, дакле у опште исказана онако, како их сам закон опредељује; а по том и *посебно*, дакле онаква, каква се она јављају према појединим лицима.

а.

ДЕЈСТВА ПРЕНОСА НАЧЕЛНО ПОСМАТРАНА.

214. — Пренос менице извршен пре но што истече рок за подизање протеста због неисплате, може

се сматрати као најисправнији менични пренос. Само код њега јављају нам се сва она дејства, која менично право у начелу признаје преносу; само код њега могу се сва та дејства разматрати у свима видовима и у свој пространости њиховој. Код сваког другог преноса менице дејства се ова измењују, модификују; код овога остају онаква, каква она по правилу и задаћи менице треба и да буду.

Овакав пренос по својим дејствима јавља нам се као један особени менично-правни посао, који обухвата двоје, а на име:

а) Пренашање својине менице са свима њеним правима и дужностима на жиратара.

б) Оснивање једне нове обавезе жиранта у томе, што и он менично јамчи своме жиратару (и осталим последницима) за остварење меничних права.

Сваки од ова два ефекта је од особене важности и за сваки од њих важе особена правила и тако:

а) Пренашање својине менице.

§. 108.

Својственост менице прелази од једнога лица на друго средством преноса.

215. — Овим прописом законским исказано је само у опште да се преносом пренаша својина менице. Међу тим, он сам по себи и у вези са осталим прописима закона значи: оваквим преносом жиратар стиче својину менице у томе смислу, што, стичући саму меницу, он задобија и сва она и онаква права, која се и каква се оснивају на самој меници као таквој, без обзира на лице од којег је меница добивена, дакле без обзира на права жиранта. Меница као таква представља извесну суму новца и право имаоца њеног захтевати исплату ове суме. То право прелази с лица на лице средством преноса

остајући увек исто, независно од личних односа тратата — акцентанта и жиранта.

У овоме што рекосмо и састоји се оно, што је код овога преноса главно, што његова дејства чини особеним. Јер н. пр. преносом по грађанском праву, дакле уступљењем (цесија), пријемник може добити само онаква и онолика права, каква је и колика је имао и његов уступилац у часу уступљења; никад већа и никад друкчија. Ту правопримјеник може стећи само права *изведена* (деривативна) из права његова уступљивца. На против, овим меничним преносом жиратар стиче не изведена, већ *ориџинална* права по меници, дакле она и онаква, која и каква се заснивају на самој пренесеној меници. Он их стиче, дакле, са свим *самостално*, т. ј. без обзира на права својега жиранта и постаје према меничном дужнику непосредан поверилац, као да између њих овога жиранта није ни било. Једном речи, жиратар оваквим преносом не стиче права својега жиранта према меничном дужнику, већ стиче према овоме она права, која потичу из саме менице као једног самосталног имовинског објекта. И тако, док за пренашање права по грађанском праву апсолутно важи начело: нико не може на другога пренети више права, но што сам има, — дотле по меничном праву жиратар овим преносом задобија права по меници, без обзира на то, да-ли их је баш сва и у истој мери имао и његов жирант, или их није имао.

216. — Најважније практично-правне последице овог ориџиналног или самосталног стицања права од стране жиратара јесу у томе: што се менични дужник против његове тражбине не може послужити и оним одбранама, које би могао употребити против којег од његових претходника и што се при преносу дужник менични никада не мора извештавати о личности жиратара као новог повериоца. И једно и друго је само природна нужност у меничним односима: због брзе

циркулације менице жиратар нема када распитивати да-ли његов жирант и шта има с дужником меничним; он прима меницу налазећи вредности у њој самој. Са тога разлога опет ни жирант ни жиратар не могу при сваком преносу ићи дужнику и о томе га извештавати. Овај, с друге стране, задобија одговарајућу заштиту у томе, што је он обавезан меницу платити само кад му се она покаже и ако је по спољној форми уредно плати, ослобођен је меничне обавезе без обзира на фактичко стање ствари — бр. 276, тач. б.

216. bis. — *Важност форме* је друга ствар, коју код преноса ваља имати у виду. Јер да се неко сматра као сопственик менице довољно је ако има преноса, који се и *само по форми* показује као исправан. Кад сви преноси иду један за другим правилним и непрекинутим редом, онда се последњи жиратар сматра за сопственика менице, без икаква испитивања да ли ју је на њ пренело лице, које је и *у ствари* било овлашћено то учинити; довољно је ако је и само по форми као овлашћено изгледало. По томе је могуће да неко постане поверилац по меници и ако ју није добио од њеног правога сопственика.

По себи је већ јасно да ће сама спољна форма преноса имати овакав значај само у погледу савесних лица. Јер дајући њој овакав и оволики значај тежи се томе да се савесност заштити, али не да се и несавесности иде на руку. — Испор. бр. 276.

б) Обавеза (јемство) жиранта.

§. 88.

Издатељ и преноситељи (жиранти) јемче један за другог да ће меница примљена и у одређено време исплаћена бити.

217. — Наведено дејство преноса — пренашање својине менице — јесте његово главно дејство, које

је за њ увек везано. Оно је управо и циљ његов. Друго дејство овога преноса је у томе, што жирант постаје нови и самостални дужник по меници, јамчећи за остварење меничних права. И ово друго дејство по правилу има сваки овакав пренос, али га по изузетку може и немати — в. бр. 218. То дејство, даље, није по правилу непосредан циљ преноса, већ само његова последица, али по изузетку може бити баш и циљ — в. бр. 198.

Ово јемство жиранта према §. 88. (у вези и са одредбама §§. 83, 84, 90, 98, 116, 140 и др.) трг. зак. састоји се у томе: што и он сада, исто као и његови претходници, гарантује жиратару (и његовим последницима): да ће се меница акцентирати, да ће акцент остати сигуран и да ће се меница на време платити од стране главног дужника (трасата, односно акцентанта); а ако све то не буде, да ће он сам дати обезбеђење, односно платити меницу. И ова обавеза жирантова је самостална, узета према жиратару без обзира на остала лица у меници. По томе, жирант је одговоран својем жиратару и онда, кад му, ма из кога разлога, не би био одговоран ни сам главни дужник — акцентант, односно издавалац.

218. — Ова и оваква обавеза жиранта према жиратару је правило; то је редовна последица преноса. Међу тим, по изузетку може ове обавезе жирантове и не бити.

Пракса је најпре увела, а теорија и законодавства су одобрили, да преносилац може и не бити одговоран за остварење меничних права, ако се тако погоди и договори са жиратаром. Разлог за ово у томе је: што је жирант меницу и сам платио кад ју је стекао, па, уступајући је другоме, он добија само оно, што је за њу и дао, те се не би могао богатити на штету жиратара, ако овоме не би гарантовао исплату (пријем и т. д.). Он преноси меницу онакву

какву је и сам добио, па може уговорати да не јамчи за исплату, ако се са тим саглашава жиратар.

Ово ослобођење жиранта од гаранције према жиратару изражава се тиме, што се у сам пренос ставља уметак *без моје обавезе* — без обавезе, без даље обвезе, без гаранције, *sine obligo* и т. д. — или који други равнозначећи уметак. (Наравно је да се ово ослобођење односи само на гарантовање исплате и само у корист савесног жиранта. Јер жирант и поред овога уметка јамчи да је меница по његову знању права и истинита. По томе он одговара, ако би ма и с овом клаузом пренео меницу за коју ма како зна да је лажна, или коју је сам лажно створио). Овакво уговорено ослобођење односи се само на онога преносиоца, који га је уговорио, а важи не само према жиратару, већ и према сваком његовом последнику. Ово са тога, што и ови стичу ту меницу са изјавом онога жиранта, да неће да јамчи и онда га нико противно закљученом уговору не може враћати у обавезу.

Код меница вучених на сопствену наредбу издавалац је уједно и ремитент, па као такав он следствено мора бити и први преносилац. И кад он ово буде, т. ј. кад он меницу пренесе, порађа се питање: може ли и он у том својем преносу ставити пуноважну изјаву „без моје обавезе“? — Може ако је дао покриће трасату, јер се тада не би неправедно богатио на штету другог; не може, и ако је и стави она не вреди, ако покриће није дато.

Према реченоме ослобођење ово може уговорати само преносилац, дакле се само у преносу може стављати клауза *sine obligo*; издавалац при издавању, још мање акцентант при акценту не може тога чинити.

Наш закон о овој ствари не говори, али се она и код нас мора тако узимати. Јер само то одговара вољи оних странака, које буду ово и уговорале.

β.

ДЕЈСТВА ПРЕНОСА ПРЕМА ПОЈЕДИНИМ ЛИЦИМА.

219. — Упознавши дејства меничног преноса у начелу, корисно је расмотрити их и у погледу на поједина лица. При овој ствари ваља правити извесну разлику према томе: да ли је меница пренесена на какво лице, које је њој страна, или је пак пренесена на које од оних лица, што већ у њој фигуришу у овоме или ономе својству. Ваља, дакле, правити разлику: да ли је жиратар какво страна, или је пак какво менично лице. И тако:

а) Жиратар је страна, ново лице.

220. — Кад се меница пренесе на неко лице, које дотле у њој није никако учествовало, онда:

Жиратар стиче сва менична права по пренесеној меници, постајући њен нови сопственик, ималац или „притежалац“ — како га закон зове. Као таквом жирант и сви претходници му јамче, да ће меница бити примљена и у одређено време плаћена. По томе он има права презентирати меницу ради пријема, ако још није акцептирана; ако се не акцептује, или ако акцепт постане несигуран, он има права дићи протест због непријема, односно због несигурности пријема и тражити обезбеђење; ако је акцепт дат, он постаје самостални поверилац акцептантов и може од овога непосредно тражити исплату без обзира на односе између овога и својег жиранта; ако меницу не плати за то позвано лице, он има право дићи протест због неисплате и тражити регрес од својих претходника; у праву је меницу даље пренети, захтевати дупликат исте, издати и у обрт пустити њен препис. Сва ова права жиратар има према свима претходницима (сем случаја из бр. 218.) и са свим самостално, т. ј. као да им је он био непосредни поверилац, а не да је то постао тек посредовањем жиранта.

221. — *Трасант* је обавезан према жиратару са свим самостално, непосредно, а не тек посредно, преко жиранта. Он му гарантује пријем, сигурност овога и исплату; ако се ово не изврши, он је обавезан дати му одговарајућу накнаду, регрес.

222. — *Акцептант*, односно трасат, обавезан је жиратару исто онако као и ремитенту, односно жиранту, али самостално, т. ј. обавезан је меницу му платити без икаква обзира на односе, које би сам имао са претходницима његовим.

223. — *Жирант* по правилу гарантује жиратару и свима његовим последницима пријем, сигурност овога и исплату менице; иначе је дужан дати му регрес. Само регрес због неисплате условљен је тиме, да је жиратар увек брижљив у чувању својих права, т. ј. да на време дигне протест због неисплате. — *Ремитент* фигурира као први жирант, па је и обавезан као и овај.

224. — Правило да је сваки претходник обавезан према својем последнику, мора се примењивати строго назећи на то: које је лице и према коме претходник, а које је и према коме последник. Ради тога узмимо случај: да је ремитент А. пренео меницу на жиратара Б., овај на В., овај опет на Г., овај даље на Д., а овај је пренесе натраг на В. У овоме случају А. је претходник за сва горња лица, дакле за Б, В, Г и Д; Б. је претходник за В, Г и Д; В. је претходник за Г. и Д; Г. је претходник за Д, али не и за В; а Д. нема последника у правном смислу. С друге опет стране Б. је последник према А.; В. према А и Б; Г. према А, Б и В; Д. према А, Б, В и Г. Али сада В., поставши поново жиратар, враћа се на своје првобитно место, те не би био последник и према Г. и Д, нити би они били његови претходници, већ би непрестано остајали његови последници, па, дакле, не би му ничим ни били оба-

везни. Ово са тога, што су они баш од тога В. и добили меницу, па му овако вратили оно исто, што им је он и дао. И тако, све док би В. био сопственик ове менице, све дотле Г. и Д. не би имали никакве меничне обавезе према њему. Али чим би В. меницу пренео на друго лице н. пр. Ђ., њихова првобитна и привремено угашена обавеза као жиратара оживила би у корист новог жиратара Ђ. и они би овоме били обавезни као претходници.

б) *Жиратар је неко менично лице.*

225. — Кад се једна меница пренесе на какво лице, које у њој већ учествује у ма каквом виду, онда могу наступити разне модификације меничних права и обавеза. Ми ћемо то разгледати редом по лицима, јер се при томе најлепше види прави значај начела о самосталности права и дужности меничних лица. Док по грађанскоме праву једна облигација престаје важити кад пређе на самога дужника и не може се више оживљавати, дотле по меничном праву важи правило, да меница, прелазећи на дужника, не мора увек и за свагда престати да важи. Да разгледамо разне случајеве и узмемо да је меница пренесена:

226. — *На трасанта* који се тада јавља као индосатар. Док је меница у његовим рукама, дотле он може имати права само према акцептанту и овога авалисти. Сва остала лица — ремитент и овога последници — нису према њему ничим обавезна. Она су његови последници и он њима као трасант дугује све оно, што би од њих као жиратар могао тражити, па се је све то конфузијом потр'ло.

Али овакав трасант је сада као жиратар властан меницу даље пренети путем меничног преноса, као и сваки други жиратар и са истим дејствима. И кад то учини, онда оне обавезе његових последника, које

према њему не беху вредеће, оживљују и постају важеће према новом жиратару и овога последницима — в. бр. 224. Сам пак овај трасант својим последницима до преноса његовог одговара само као трасант, а онима после преноса одговара и као трасант и као жирант, дакле *двојерсно*. Отуда, ако је као трасант био неспособан, он ће одговарати само као жирант, ако је у доба својег преноса постао способан и. т. д.

227. — Ако би се десило, да меница има више трасаната, па се она касније пренесе на једнога од њих, шта онда? — Ми мислимо овако: за односе између тога жиратара и свих осталих лица меничних, изузимајући његове сатрасанте, важиће правила оточич изложена. Што се пак тиче сатрасаната његових, он ће се према њима јављати као жиратар, дакле као менични поверилац. Јер и ако су сви они обавезни солидарно, опет се они не могу на то изговарати и одрицати му свако право. Он је примио валуту са њима заједно, а за пренос платио је сам целу вредност, те мора имати право на одговарајућу накнаду. Тако је у начелу; а колика ће сад бити та накнада, то је ствар сваког посебног случаја и решаваће се према односима самих сатрасаната у погледу на примљену валуту менице.

228. — *На трасата* кад се меница пренесе, дејства су иста као и кад се пренесе на ма какво ванменично лице, јер трасат нема никакве обавезе меничне. — Ако би пак овакав трасат акцептирао меницу још док је жиратар, његов ће положај бити као и у следећем случају.

229. — *На акцептанта* кад се пренесе меница шта бива? Овде ваља разликовати два случаја:

Први случај: меница је пренета *пре рока за исплату* њену. Постоје разна мишљења о дејству таквог преноса. Ми пак налазимо, да је меница без икаква дејства док је у рукама акцептанта; али је

он у праву даље је пренети и онда сва она пређе угашена права, односно обавезе, оживљују у корист новогa жиратара. Сам акцептант одговара још и као жирант дакле *двојерсно*. Овако мислимо са тога, што је обавеза акцептанта строго везана за рок, те је он меницу морао платити само о року, а не и пре овога.

Други случај: меница је пренета *после рока за исцлату*. У овоме случају тражбина и дуг састављају се у једноме лицу, те по томе наступа конфузија: сва менична права и обавезе коначно се гасе и меница престаје даље важити.

230. — На *акцептанта за част* је меница пренесена. Овај има сва права обичнога жиратара према својем хонорату и претходницима његовим; према последницима својега хонората нема права, јер је и он њима обавезан као њихов претходник. Ако би меницу даље пренео, онда би наступило познато оживљавање обавеза његових последника у корист новогa жиратара. Према овоме, он би својим последницима после преноса одговарао и као акцептант за част и као жирант, дакле *двојерсно*.

231. — На *авалисту* је меница пренесена. Овде ваља применити она иста правила, која важе и за оно лице за које је авалиста јамчио.

232. — На *жиранта* је меница пренесена. Ако се меница поново пренесе на некога ко у њој већ фигурише као жирант и жиратар, онда се овај јавља као прави жиратар према свима својим претходницима до његовог првог преноса. Лица између његовог првог преноса и овога последњег нису према њему одговорна, јер је он њихов претходник (в. бр. 224.). Ако он опет даље меницу пренесе, онда настаје познато оживљавање оних привремено угашених обавеза жираната измеђ његовог првог и другог преноса.

Али, ако је овакав жирант у својем првом преносу ставио уметак *без даље обавезе*, шта онда? —

Он према овоме уметку није одговарао својим последницима од првога преноса. Са тога, ако поново стече меницу, он ће према њима имати права редовног жиратара.

2.

Пренос менице после рока за протест због неисплате.

233. — Питање о преносу менице после рока за овај протест веома је различно регулисано у различним законодавствима. Негде такав пренос није ни допуштен, дакле му се не признаје менично-правна важност; по негде он се потпуно изравнава са преносом учињеним пре овога рока; најзад негде се опет узима са свим трећи правац, т. ј. допушта се и овај пренос, али му се онда не признају увек сва она дејства, која има пренос учињен пре овога рока.

И у самој теорији не влада једнодушност у питању о томе: каква дејства ваља да има овај пренос; да-ли он треба да има сва дејства што се у опште признају преносу меничном, или ће, по својим ефектима, бити раван грађанско-правном уступљењу, или ће пак бити нешто треће. Практички интерес овога питања огледа се у овоме: ако се и овакав пренос сматра као менични, онда права и дужности лица што су у њему учествовала јесу самостална; узме ли се да је он раван уступљењу, онда се одговорност и права једнога лица равнају одговорности и правима његовога уступитеља (жиранта).

234. — Наш законодавац је се и у овоме питању одвојио од својега изворника, па, наравно без довољно разлога, пришао немачкоме систему. Према томе, он је ово питање о пренашању везао за рок до кога се може дизати протест због неисплате, па онда после разликовао два случаја и то пренос *непротестиране* и пренос *протестиране* менице. У сваком од ова два случаја ефекти су различни и тако:

а.

ПРЕНОС НЕПРОТЕСТИРАНЕ МЕНИЦЕ.

§. 113.

Кад се пренесе меница почем је време за подизање протеста због неисплате протекло, онда онај на кога је пренета добија права из пријема, ако је меница примљена, према пријемнику, и права накнаде према онима, који су меницу по истеку овога рока пренели.

235. — Према самом наведеном тексту закона ваља нам обратити пажњу на *форму, време и дејства* овога преноса.

Форма овога преноса има бити менична. Саме речи закона „кад се пренесе меница“, као и место где тај пропис стоји, довољно показују, да је овде говор о преносу својине менице у форми меничнога преноса, а не и у форми грађанско-правног уступљења, јер би ово било са свим друго питање (в. бр. 240.). Форма ова има, дакле, бити удешена по §. 109. или и §. 110. трг. зак., премда би у овоме последњем случају оно попуњавање преноса (в. бр. 211.) било неопходно нужно за оцену питања о времену, у којем је извршен овај бланко пренос.

Време овога преноса почиње од часа „почем је време за подизање протеста због неисплате протекло.“ Ми смо већ напоменули (бр. 213), да је погрешно при овоме узимати као меродаван рок за *исплату* менице. Овај је по §. 138. увек краћи од онога и никада се не поклапају. Шта више, рок исплате може бити за неколико дана краћи од рока за протест због неисплате (случај §. 138. тач. 2.). У осталом и сам текст и смисао наведенога §. јасно показују, да се тај пропис не односи и на пренос, који је истина учињен после рока исплате, али пре но је истекао рок за протест због неисплате. И у међувремену

ова два рока извршени пренос менице сматра се као благовремено извршен и има сва дејства, која се у опште признају преносу.

236. — *Дејства* оваквога преноса ваља нам посебице размотрити.

На првоме месту ваља нам обратити пажњу на она лица, која закон не помиње као одговорна при оваквом преносу. Ту долазе:

а) *Сви ранији жиранти*, т. ј. они који су меницу пренели до овога рока, почињући од ремитента, као првог жиранта, па све до онога ко је овај послерочни пренос извршио. Ово је са тога, што су сви ти жиранти услед непротеста због неисплате ослобођени сваке даље обавезе по дотичној меници. — Овде спадају и авалисте, као и хоноранти за горња лица.

б) *Издавалац* се такође не помиње као обавезно лице, код оваквог преноса, али је то погрешка; и он је овде ипак одговоран, ако није дао покриће — в. бр. след. и 332. —

237. — Дејства оваквога преноса у односима послерочног жиратара и осталих меничних лица јесу:

По закону овакав жиратар „добија права из пријема према пријемнику“, т. ј. он има према акцептанту онаква иста права, каква има и сваки други жиратар, дакле *менична*. И овим послерочним преносом он долази у непосредни менични однос с акцептантом, а не тек посредно преко његовога жиранта. Према томе, пренос овај између ових лица има се сматрати као и прави менични пренос у погледу на дејства његова. — Према трасату овакав жиратар нема исти положај, као и други жиратари пре овога рока. Тако он нема права тек сада захтевати пријем, нити протестовати због непријема, нити пак тражити регрес због непријема. Све то могло је се и требало је се тражити до рока исплате; а кад овај прође, онда је за све то доцкан и ваља тражити саму исплату. —

Према издаваоцу овакав жиратар има право накнаде, ако онај не буде дао покриће. А што се у §. 113. не помиње да је и издавалац одговоран, то је само једна разумљива погрешка. Пропис је тај узет из немачкога система, у коме је са свим уместан, пошто се тамо и издавалац ослобађа услед не-протеста, као и жирант; али пропис тај не може односно издаваоца вредити и у нашем трг. законнику, пошто овај (§. 146.) ослобађа издаваоца непротестоване менице од обавезе само ако докаже, да је благовремено дао покриће — в. бр. 332.

Даље, овакав жиратар добија „и права накнаде према онима који су *по истечењу* овог рока меницу пренели“. Дакле, сви они, који меницу буду преносили после рока за протест, одговарају својим последницима као и жиранги код преноса пре овога рока извршеног. По томе, дејства та два преноса су једнака и између њих нема разлике у погледу на ова лица.

238. — Према свему досадањем излази, да је и пренос непротестиране менице, извршен после рока за протест због неисплате, по дејствима својим раван меничноме преносу извршеном пре рока овога (само што су ранији жиранти испали из обавезе услед не-протеста). Између та два преноса нема никакве разлике у природи њихових ефеката: оба имају менично-правна, а не грађанско-правна дејства.

β.

ПРЕНОС ПРОТЕСТИРАНЕ МЕНИЦЕ.

§. 114.

Но ако је меница већ пре пренашања због неисплате протестирана била, онда онај, на кога је пренета добија само права свога преноситеља према тржицу, издаатељу и према

онима, који су меницу до изисканог протеста пренели. Преноситељ овакве протестиране менице није менично обавезан.

239. — Текст овога §. можда је потребно по-пунити тиме што би рекли: да је сваки преносилац протестоване менице обавезан грађански-правно.

У осталом из наведенога прописа види се одмах, да наш закон пренос *протестоване* менице извршен после рока за протест, дакле после дигнутог протеста, сматра као *грађанско-правно уступљење*. Дејства оваквога преноса нису менична, већ *грађанско-правна*. Код њега жиратар добија *само права свога преноситеља*, дакле по начелу грађанскога права: нико не може на другога пренети више права, но што сам има. Овде се жирант јавља као *уступилац* и не одговара менично, а жиратар се јавља као обичан *пријемник* жирантових права.

Практично-правни интерес оваквог схватања видеће се при упоређењу меничнога преноса и цесије (испор. бр. 242, 243.). И чиме се овакав пренос разликује од уступљења то је, што се он може ставити само на меницу и у форми меничној, према чему код њега није потребно да се дужник извештава о новом повериоцу (већ и са тога, што жирант не може меницу ни наплатити без воље жиратарове, ако дужник буде довољно обазрив; види и бр. 242. тач. 2). — Све то вреди ако је овај пренос стављен и на пропис или наставак.

Б.

Грађанско-правни пренос менице.

240. — Ма да наш трговачки законик говори само о менично-правном преносу својине менице, опет је ван сваке сумње, да се то може учинити и у форми *грађанско правнога преноса*, дакле у форми

уступљења или *цесије* (в. бр. 199.). Сваки менични поверилац може по својој вољи права своја преносити на кога хоће и како хоће. То му се мора признати већ и по општим правним принципима који свуда важе (Наш грађ. зак. §. 864: „Ко право своје првашње тако преиначи да га другоме уступи, да му је слободно то чинити и за наплату и без наплате.“) Међу тим и ван тога може се десити, да уступљење наступи само собом и независно од воље меничног повериоца, по каквој било неодољивој нужди (наслеђе, продаја принудна и т. д.) Оно се, дакле, мора допустити и код меница и са тога нам је потребно упознати се и са овим начином пренашања својине над меницом. Долазећи у опсег општег грађанског права, ово питање нећемо овде ни претресати опширно, већ само сумарно разгледати форму и дејства оваквог преноса.

241. — *Форма* овог начина преноса може бити разна према приликама. Тако, ако га врши сам менични поверилац по својој вољи, дакле у виду правог уступљења, он ће своју одговарајућу изјаву написати на самој меници, онако као што се то пише и на обичним облигацијама. Али уступилац ову своју изјаву може написати и на каквом засебном од менице одвојеном акту. — У случају да неко стиче какву меницу путем наслеђа форма преноса може бити разна (може бити писмена у самом тестаменту, а и на меници; може бити и усмена, ако је и тестаменат усмен; може се састојати у каквом акту надлежне власти, ако је случај законског наслеђа). — Најзад, може неко стећи меницу путем куповине н. пр. на каквој лицитацији, у коме ће се случају форма преноса садржавати у продајном протоколу или и на самој меници (код меница, које би извршилац Београдске Берзе продао, дужан је он сам на њу ставити потребан пренос — Чл. 179. тач. 2. Статута Београдске

Берзе) и т. д. и т. д. Дакле, форма оваквога преноса може према приликама бити веома разнолика, а свагда ће се управљати по прописима грађан. поступка (при том потпис уступшиоца никад се не може извршити средством сведока).

242. — *Дејства* оваквога грађанско-правнога преноса, дакле уступљења, јесу по све различна од дејстава правог меничног преноса и равна су дејствима преноса извршеног по §. 114. тргов. закон. О њему важе прописи нашег грађанског законика (§§. 867 до 871), а из њих следује:

1) Уступилац преноси на пријемника сва своја права тако, да обавезе свих дужника по меници остају *исте* и према право-пријемнику, као год што су биле и према уступшоцу. Овај може на онога пренети само онаква и онолика права, каква и колика је и сам имао; никада друкчија и никада већа. То следује из саме природе облигацијоних односа, по којој је својство поверилаштва увек везано за једну известну личност. — Из тога, даље, излази, да менични дужник може против својег новог повериоца, дакле против право-пријемника, употребити не само све изговоре или одбране, које би лично према њему имао, већ и оне, које би имао и према самом уступшоцу. Тако н. пр. ако је овоме био отплатио неки део меничне суме, он би и према њему био, па ће и према право-пријемнику бити одговоран само још за онај неплаћени остатак. На против то код правог меничног преноса не може бити (сем ако је отплата на самој меници забележена).

2) Дужник по меници, која је овако уступљена, ваља увек да се извести о овој промени повериоца. Јер само ако је то учињено, дужан је он платити том новом повериоцу своје — пријемнику. Иначе пак он може пуноважно платити и свом првобитном повериоцу, т. ј. самом уступшоцу и тиме би се осло-

бодио обавезе своје; право-пријемник би у томе случају могао тражити накнаду још само од уступшиоца.

3) Овим уступљењем рађа се нова обавеза уступшочева у томе, што он јамчи право-пријемнику да је уступљени дуг истинит и да се може од дужника наплатити. Отуда ће сам уступилац бити дужан меницу платити тек пошто се докаже, да се она није могла од дужника наплатити — било што дуг није истинит, било што га дужник нема откуда платити. Наравно је да и уступилац ни у колико не одговара, ако је немогућност наплатити меницу од дужника наступила услед небрежења или и кривицом право-пријемника и т. д.

243. — *Разлике између изложених преноса својине менице.* — После досадањег да сумарно покажемо разлике између свих врста пренашања меничне својине. Те се разлике могу посматрати са гледишта *форме* и са гледишта *дејстава*.

1.) Са гледишта *форме* све те преносе можемо поделити у две групе: *меничне* и *грађанске* преносе. У прву групу долазе сви преноси извршени по прописима §§. 109. и 110. трговачког законика ма у које време (бр. 203—212). Ови преноси могу бити само писмени и стављени на саму меницу (наставак) или препис њен, а у форми законом прописаној. Они могу потицати само од имаоца менице (односно његовог заступника — види изузетак у бр. 216. bis). и могу се потписивати и средством сведока. — У другу групу долазе грађанско-правни преноси или обична уступљења. Ови могу бити усмени и писмени, стављати се на саму меницу, њен препис или и какав особени акт, а исказани у разноликим формама. Они могу потицати од имаоца менице, а и другог лица (н. пр. извршиоца продаје), и не могу се никада потписивати и средством сведока.

2.) Са гледишта природе правних *дејстава* много је важније разликовање ових преноса. С тога гледишта можемо их поделити у три групе:

а) Пренос сваке менице до рока за протест због неисплате и пренос непротестоване менице после тога рока. Жиратар овде стиче самостална права менична, а жирант постаје нови самостални дужник — бр. 214—232, 235—238.

б) Пренос протестоване менице. Дејства као и код уступљења само што није потребно извештавати дужника — бр. 239.

в) Грађанско правно уступљење; дејства у свему саобразна прописима грађанскога права — бр. 240 до 241.

ГЛАВА II.

Пренос менице у пуномоћство.

244. — Већ је напоменуто — бр. 198. — да пренос менице може имати за циљ давање пуномоћства, т. ј. овлашћење да се у име и за рачун преносиоца врше они менично-правни послови, које би он сам имао и требао вршити. Кад би, дакле, имаоца менице, ма из којих разлога, хтео неко друго лице овластити, да за њ врши ове послове, он то може учинити на више разних начина. Један од свих њих јесте давање пуномоћства у виду преноса менице, а остали спадају под прописе општег грађанског права.

О ономе говори наш трговачки законик. Пошто је у §§. 109. и 110. прописао форму за пун и бланко пренос својине менице, он вели даље у

§. 111.

Ако пренос није устројен овако, као што предидући §. прописује, онда није уступање менице него само просто пуномоћје.

245. — Пре свакога говора о овој ствари ваља нам рећи, да се овај пропис односи на §. 109. тргов. зак. Текст §. 109. узет је из францеског тргов. зак., а тако и текст §. 111. Међу тим, текст §. 110. је утиснут између њих, а узет је из немачког система, јер у францеском се бланко пренос не признаје као пренос својине. Према томе под речима „предидући §.“ у §. 111. ваља разумевати §. 109., а не §. 110. тргов. зак. Ово последње већ и са тога не, што би иначе пропис §. 111. постао савршено илузоран, јер никада не би се ни могао применити (па баш ни онда, кад би преносилац свој гô потпис ставио на лице менице).

246. — Као што знамо — бр. 204 и след. — пун пренос мора садржавати датум, вредност примљену, означење жиратара и потпис жиранта. Ако би у преносу недостајао који од ових његових потребних саставака, онда се он по §. 111. тргов. зак. не сматра као пренос својине („уступање менице“ — вели закон), него само као *просто пуномоћје*. Међу тим, очевидно је да би ово важило само за случаје преноса, у којима би недостајао који од она прва три саставка, дакле датум, вредност, жиратар, а никада и за случај, у коме би недостајао и потпис жирантов. Јер без овога потписа (који и овде може бити својеручан или написан средством сведока) све оно што је написано морало би се узети као проста спрема за пренос, као неостварени план жирирања. То без потписа не би имало никакве правне вредности, пошто се без њега не може ни замислити никаква коначно опредељена изјава воље имаоца менице, па ни воља за давање пуномоћства. И ово би се тако морало узети баш и онда, кад би све остало било писано руком самог имаоца менице.

Дакле, ако би се на меницу ставио непотпун пренос, т. ј. пренос у коме би недостајао датум, или

означење жиратара или примљене вредности, то би се сматрало као пуномоћство, издато од стране жиранта у цели вршења његових права, односно обавеза. И у случају где не би био означен жиратар, за таквога би се сматрао онај, који меницу у рукама има.

247. — И код оваквог преноса оно лице које преноси зове се жирант (овде дакле властодавац), а оно на које се меница преноси — жиратар (пуномоћник).

Дејства оваквога преноса равна су дејствима обичног пуномоћја и нормирају се по прописима грађанскога законика (§§. 609—627.). Само се мора узети, да овакво пуномоћје већ по себи садржи овлашћење и на оне радње, за које иначе треба специјалног овлашћења (вид. §§. 613. и 614. грађ. зак.), али којима се *остварују* менична права властодавчева. Жирант и даље остаје сопственик менице, а жиратар постаје његов пуномоћник. Као такав овај, према реченоме, може за жиранта вршити све радње управљене на *остварење* меничних права (тражити акцент, наплату, дизати протесте, захтевати обезбеђења, тужити, на другога пуномоћје пренети и т. д.); али не и радње, које не би имале за резултат то остварење, т. ј. наплату меничне суме у корист жиранта (дакле не да поклони меницу, или се поравна за мању суму и т. д.). — Веома је спорно питање: да-ли овакав жиратар може меницу даље *пренети у својину* меничним преносом и са менично-правним ефектима? Држимо да он то не може чинити. Према начину овога овлашћења жирант је очевидно тежио, да жиратар за њ наплати меницу. А кад би је овај пренео у својину некоме, онда би се истина добила менична сума, али би се опет и жирант менично обвезао за исто толико, те се не би могло рећи, да је поступљено у смислу датога овлашћења.

248. — Него ако овакав жиратар — пуномоћник — ипак изврши пренос менице, шта онда? —

Кад није овлашћен то чинити, онда његов властодавац очевидно не би могао менично одговорати новоме имаоцу менице. Међу тим, сам пуномоћник као преносилац такође не би био менично обавезан. Ово са тога, што он тај пренос није могао ни вршити кад пред њиме стоји други пренос, из којег се не види, да је он и на то био овлашћен. Обавеза, његова, као и његовог властодавца, ценила би се по грађанском, а не по меничном праву.

Овде наравно не спада случај, у коме би првобитно непотпуни пренос, дакле пренос пуномоћства, био накнадно у ред доведен, дакле обрнут у прави пуни пренос. Такви случаји би се морали расправљати засебно, водећи на првом месту рачуна о томе, да ли је ово накнадно попуњавање извршено самовласно и несавесно, или пак по надлежном одобрењу и ко га је извршио; а на другом и о томе, да ли је питање заподето између пуномоћника и властодавца, или између ових и каснијих ималаца менице. О томе се не може овде више говорити, а за по нешто од тих ствари сравнити бр. 137, 216. bis.

248. а. — Кад постоји онакав пренос пуномоћства какав предвиђа §. 111. трг. зак., онда може ли ко доказивати да је он ипак учињен у цели преноса својине? — Овде ваља разликовати два случаја:

а) Између жиранта — властодавца и жиратара — пуномоћника може се то доказивати. Овај последњи може имати интереса да докаже, да је њему меница пренета у својину, а не ради пуномоћства. Терет доказивања пада на њ, јер по закону стоји против њега претпоставка, да је овај пренос учињен у цели давања пуномоћства. То се може доказивати свима доказним средствима — §. 75. тргов. зак.

б) Између жиранта или жиратара према трећим лицима никако се не може доказивати противно поставци §. 111. Такав пренос према трећим лицима увек се сматра као пуномоћство.

248. б. — Сем овога вида пуномоћства, ималац менице може дати пуномоћје и на друге начине. Тако је већ најобичнији начин давања пуномоћја онај кад ималац даде изречну изјаву у томе смислу и њу потпише. Та се изјава чини обично изразима: *за наплату*, *per procura* и т. д. И за овакво пуномоћје вреди све што је речено и за претходни вид.

Оба ова пуномоћства могу се ставити само на ориџинал, дупликат или препис менице; никако и на неки особени акт.

248. в. — Наравно је да ималац менице може дати и пуномоћје у виду каквог особеног акта. Али тада то пуномоћје савршено потпада под одредбе грађанскога права, како односно форме, тако и односно дејстава или садржине његове.

ГЛАВА III.

Пренос менице у залогу.

249. — И о овој врсти преноса ништа не говори наш трговачки законик. Међу тим, само због тога не може се спорити, да је ималац менице властан на њу ставити и такав пренос, којим је некоме даје у залогу. Он то може учинити и каквим особеним од менице одвојеним актом.

У једном, као и у другом случају и форма, као и садржина оваквога преноса цениће се по правилима грађанскога законика. Овде није место о томе ближе говорити.

ДОДАТАК А.

Наставак менице (алонж).

§. 112.

Кад се на меници напише већ толико преноса да се више преноситеља на њој подписати не може онда се додаје меници наставак. Тај наставак ваља за меницу прилепити и печатом утврдити оног преноситеља, који се на истом први подише.

250. — Идући од руке до руке, меница може бити пренесена много пута. И кад преносилац стави бланко жиро, онда само са њим једним меница може кружити међу безброј лица. Али ако преносиоци стављају сваки свој пренос — пун или бланко, — онда се сва меница може попуњити тако, да на њој не остане више места ни за какав нови пренос. Међу тим, да би се то омогућило, закон допушта, да се тој меници дода *наставак* (продужак, алонж), на који се могу даље стављати нови преноси.

Наставак овај је парче хартије, широко обично као и меница, које се настави на онај њен крај, на коме се свршују дотадашњи преноси. (Али се оно може наставити и на који други крај, ма да то у пракси нити бива, нити је у реду. То би могло бити и незгодно, ако би имало више наставака на разним крајевима — види даље). Закон каже да то парче ваља прилепити за меницу и озго ударити још и печат онога, који први стави на њ свој пренос, дакле онога који је последњи жиратар на првобитној меници (или његовог пуномоћника). Али је довољно ако се овакав наставак правилно утврди за меницу и без ударања овога печата.

Овакав наставак се сматра као *нераздвојан* део менице, онако исто као да је она првобитно и била толика. И на њему се сада нижу нови преноси исто

онако, као што би се они стављали и на првобитном формату менице кад би за то места било. Да би се отклонила могућност злоупотреба обично се један део преноса пише на првобитној меници, а други са потписом жиранта продужи на наставак. Сем тога се на другој страни наставак (окренутој лицу саме менице) напише да он припада дотичној меници (н. пр: наставак уз меницу од 26. Маја 1895. на Дин. 1000, три м-ца од издања, издата од Н. Н. на М. М., по наредби Д. Д. и т. д.).

Кад би се и овај наставак испунио, онда се опет на његов крај по горњим правилима наставља други, на овај трећи и т. д. догод буде требало. Ну није немогуће, да се други наставак не дода првome, већ се настави на саму меницу у другом крају. По правилу ће се и тада из реда потписа моћи видети и ред којим су преноси ишли ако су ови пуни. Али ни при овима, још мање пак при бланко преносима, није немогуће, да настане збрка и пометња у реду којим су преноси стављани. Са тога је саветно увек наставак настављати оном крају менице или наставак, на коме се завршује ранији ред преноса.

ДОДАТАК Б.

Препис менице (копија).

251. — Наш тргов. законик ништа не говори о употреби преписа ради пренашања менице и ако је то баш најважнија употреба његова.

Напред смо већ видели (бр. 121.) шта је препис менице и у чему се разликује од дупликата. Употреба преписа је разнолика, али је најважнија она у цели пренашања менице. И у овој цели препис радије употребљава него и сам дупликат, пошто је сваком имаоцу менице далеко лакше напра-

вити препис исте, него тражити дупликат од трасанта и свих својих претходника.

Кад неко, ма из каквог разлога, хоће да чува ориџинал менице (н. пр. што јој је вредност велика, што је се артија већ искварила и т. д.), али је жели пренети, он може ту меницу преписати у свему онако како она гласи, па, назначивши на препису: *довде препис или одавде оригинал*, ставити после свој ориџинални пренос на препис и овај жиратару предати. Ако се уз то не даје и ориџинал (што такође може да се чини), онда се на препису означаје где се онај налази (т. зв. *депозиција примедба* — в. и бр. 120).

Овакав препис јавља се као представник или заменик ориџинала менице и сопственик преписа је, при правилном току послова, уједно и сопственик ориџинала, па га може захтевати и добити од онога код кога би се он налазио (ако му није већ дат при самом преносу) и онда са њиме тражити исплату. Број преписа, исто као и дупликата, није ограничен и они се могу издавати по вољи и потреби. Издавати их пак може сваки сопственик менице.

При њиховој употреби је правило, да по препису одговарају само они, који су своје потписе на њ ставили; потписници ориџинала одговарају само по овоме. Према томе, ималац менице не може препис преносити на једно, а ориџинал на друго лице, нити пак разне преписе на разна лица, већ мора све преносити равногласно и на исто лице. Само тако се препис стапа са ориџиналом и са њиме чини једну целину. И тада сваки потписник одговара и по ориџиналу и по препису само један пут и према једном повериоцу. Ако би пак неко препис пренео на једно, а ориџинал на друго лице, или би више преписа пренео на разна лица, онда би он одвојито одговарао по сваком таквом преносу дотичноме жиратару онако

како је жирант у опште одговоран. За њ и његове последнике сваки тако разногласно пренесени препис представљао би засебну меницу. — Испореди бр. 118 и 119.

ОДСЕК СЕДМИ.

О заједничком јемству.

§. 116.

Сви они, који су меницу подписали, њу примили или пренели, обвезани су један за другог јемствујући према њеном притежатељу.

252. — Ово „заједничко јемство“ меничних обвезника јесте једна установа меничнога права, која је у њему од највеће практичко-правне важности и која управо чини основу оној сигурности, што је представља меница, односно што је дају меничне обавезе. Сам развој меничнога права учинио је да се постави апсолутно правило: *да сви потписници менице солидарно и самостално гарантују имаоцу менице за остварење његових меничних права*; они сви укупно, а и сваки посебице, јамче меничном повериоцу: да ће трасат меницу акцентирати, да ће акцентант остати сигуран и да ће он меницу платити. То је садржина овог заједничког јемства по меничном праву.

Него ово јемство у основи је различно од јемства по грађанском праву, по коме јемац плаћа тек ако дужник не може платити. Овде ово заједничко јемство постоји као нарочита *солидарна* обавеза свију меничних потписника, која је за свакога од њих *самостална*. И те две особине његове састоје се у следећем:

Солидарност (заједништво у смислу меничног права) потписника менице је у томе, што се сви они према имаоцу менице јављају у исто доба и као јемци један за другог, али и као самостални дужници у томе смислу, што су обавезни платити меницу (и трошкове) чим је, ма из којег узрока, не плати трасат или акцептант и то било сви укупно, или ма који од њих. Сваки од њих обавезан је за целу суму и онда је он мора платити, а не може захтевати ни да се она најпре тражи од ранијих потписника, нити пак да се од њега тражи само један део њен, а остатак од осталих. Нужно је само да се зарад извесних потписника докаже, да меницу није платио трасат, односно акцептант и онда ће они бити дужни платити је. А кад је један плати, онда су том исплатом ослобођени сви његови последници, а остају у обавези још само његови претходници.

Не мање је важна и напоменута *самосталност* ових солидарних обавеза меничних потписника. Она се састоји у томе, што обавеза једног потписника, противно правилима о обавези обичног јемца, ни мало не зависи од обавезе кога другог потписника (изузетак односно авалисте у бр. 45, 260, 261). Јер, као год што се по меници стичу потпуно самостална права (н. пр. жиратарова, в. бр. 215.), исто тако и из истих разлога њоме се узимљу и савршено самосталне обавезе. Отуда, ако је ранији потписник био неспособан менично се обвезати, то ништа не смета да буде пуноважна обавеза следећег потписника, ако је овај менично способан. Ако издавалац менице и не би био способан издати је, то ништа не смета да акцепт такве менице буде потпуно важећ, ако је само акцептант био способан. Исто тако, ако би ма какав потпис на меници био измишљен или фалсификован, опет ће сваки истинити потпис на таквој меници садржавати пуноважну меничну обавезу не-

зависно од оних невредећих (испореди бр. 135, 136 и 216 bis.).

253. — Али, ако је ово што изложисмо једно опште правило, опет нису сви менични потписници са свим подједнако обавезни. Ми ћемо се већ упознати с правилима, која о томе важе у нашем меничном праву, а овде би приметили, да се сви менични потписници, према начину и обиму својих обавеза, могу поделити у две велике групе: *непосредне* или *безусловне* и *посредне* или *условне* (евангуелне, регресне) обвезнике (ови термини су мало незгодни, али нема бољих). У прву групу долазе они потписници, који су у првоме реду позвани, да исплате меницу као њени главни дужници. Ови по правилу плаћају само меничну суму и ништа више. И да би они то били дужни учинити, довољно је имати само меницу, ништа друго (дакле не и протест какав). У ту групу спадају акцептант и издавалац који није дао покриће, са својим авалистама. — Сви остали менични потписници, дакле и издавалац који је дао покриће, сачињавају ону другу групу посредних или боље евангуелних обвезника, који су дужни платити меницу тек онда, кад се уредним протестом докаже, да је нису платили обвезници прве групе. И кад на њих дође ред плаћања, они, по правилу, плаћају не само меничну суму, већ и све трошкове, дакле *регрес*, те се зову и *регресни* дужници. Али да би они били то дужни учинити, није довољно имати само меницу с њиховим потписом, него је потребан још и протест због њене неисплате. Јер обвезници ове друге групе су управ гаранџи, јемци за обвезнике оне прве групе и плаћају *ако* ови не плате, те је са тога и нужно да се протестом докаже неисплата ових последњих.

О томе даље види одсек једанајести.

ОДСЕК ОСМИ

О нарочитом меничном јемству (авалу).

§. 90. алин. 2.

.....*Јемац за издатеља или преноситеља одговара заједнички само с оним, за кога је јемчио.*

§. 117.

Исилата менице осим пријема и преноса може се обезбедити и нарочним меничним јемством.

§. 118.

Јемство ово даје се од трећег лица, које се као јемац подпише или на самој меници или изда особито за то писмено. Овај јемац обвезује се заједнички и оним истим начином, као што су обвезани издатељ и преноситељи, ако дотичне стране нису друкчије уговориле.

А.

Значај и одредба авала; авалиста.

254. — Поред оног заједничког јемства свих меничних потписника, које отојич разгледасмо, закон особено поставља и регулише и једно *нарочито менично јемство*. Као код свих других, тако и код меничних обавеза може настати потреба, да се њихово извршење, поред осталих гарантија (акцепт, пренос) обезбеди још и особеним јемством. И то јемство у меничном праву зове се *авал*, који се састоји у томе: *што се неко меници страна лице обавезе као солидаран јемац за каквог меничног потписника.*

Авал је један нарочити и, по форми и по дејствима, изузетни уговор, коме има места само код менице (по нашем праву). Он није што и јемство, јер је солидарна и до некле самостална обавеза менична; али он, према нашем закону, није раван ни

обавези осталих потписника менице, јер није онако потпуно самостална обавеза, као што је то обавеза н. пр. издаваоца, жиранта и т. д. (в. §§. 83 и 84. трг. зак. и бр. 260. ове књиге).

255. — Лице које даје ово менично јемство или авал зове се *авалиста*. Као што се и у §. 118. трг. законика каже, авалиста менице може бити свако *треће* лице, т. ј. свако оно лице, које по дотичној меници није већ у ма ком виду обавезно. Јер кад би авал дао неко ко је већ обавезан по меници — акцептант, издавалац, жирант, — онда тиме меница не би добијала никакву већу сигурност, никаквог новог обвезника. Али и овде ваља увек гледати на самог повериоца меничног. Претходници овога не могу бити авалисте, а последници, ако би их било — в. случај у бр. 173 —, могли би то бити. —

По себи се већ разуме, да авалиста може бити оно лице, које има меничну способност. И за њ важе изложена правила о овој способности.

Б.

Форма и место авала; лице за које се даје.

256. — Као и сва остала менична изјашњења, тако и авал има своју нарочиту форму. О њој се налазе прописи у §. 118. тргов. закон. из којих следује:

1) Авал мора бити *писмен*, саобразно познатом правилу, по коме је писменост услов за сваку меничну обавезу. По томе *усменога* авала не може ни бити, нити би он имао какве менично-правне вредности.

2) Авалиста се мора *као такав потписати*, т. ј. он мора ставити потпис свој са изјашњењем да се он *као јемац* обвезује, а не како друкчије. И сам закон у §. 118. каже, да је авалиста оно лице „које се као јемац подпише“. Како ће пак авалиста ово

исказати ствар је споредна и може се учинити разним изразима н. пр: *као јемац*, *као авалиста*, *per aval* и т. д. Довољно је ако се употреби ма какав израз којим ће се јасно обележити или исказати његов јемачки положај.

О томе из чега се састоји овај потпис закон ништа не говори, али је извесно, да ће за то важити већ позната нам правила о потписима. Дакле се и тај потпис има састојати из имена и презимена или из самог имена или презимена и, најзад, и из фирме авалисте, како се он већ буде обично потписивао.

Начин стављања овога потписа зависи од места где се авал налази (види даље).

257. — *Место авала.* — Саобразно начелу, по коме је само менично писмено искључива основа за заснивање сваке меничне обавезе, авал се по правилу и ставља на саму меницу или на препис исте, према томе да-ли се на оној или на овоме налази потпис лица за које се даје авал. — У овоме случају начин стављања потписа авалисте, и ако закон ништа о томе не наређује, има се управљати по прописима за потпис издаваоца, акцептанта, жиранта (в. бр. 88, 159, 208). По томе потпис ваља да буде својеручан, ако је авалиста писмен; иначе оверен сведоцима, односно потврђен влашћу.

У законнику се не каже да-ли авалиста мора сам да напише и оне речи *као јемац* и т. д., а и према тексту §. 118. не може се баш тврдити да је то нужно (испореди бр. 158, 161). Те пак речи могу се ставити пред или иза потписа авалисте; нужно је само да оне са њиме стоје у таквој вези, како се не би могло сумњати, да оне потичу из воље авалисте и у циљу давања авала.

258. — Али авал се не мора увек ставити на саму меницу или препис. Од тога меничног правила овде је учињен изузетак и допуштено је, да се авал

може дати и *потписом неког особеног од менице одвојеног акта.* Ово је у целој меничној праву *једини изузетак*, којим се допушта, да се једна менична обавеза — авал — узме и потписом не саме менице, већ неког другог акта. И ово изузеће, вели се, учињено је са тога, што је веома незгодно за кредит менице, ако би се из ње саме одмах видело, да њој, односно каквој обавези на њој, треба још и јемства; а то би се увек видело, ако би се авалиста само на њој могао потписивати.

Овај пак особени акт, на који се авал може ставити, јесте нарочита писмена исправа, у којој авалиста изјављује вољу своју да буде менични јемац за некога потписника менице. Та воља се може изразити на разне начине (в. бр. 256. тач. 2.). Односно садржине овог акта може се рећи, да она треба да је тако састављена, како би се јасно видело, да се њиме даје авал и на коју се меницу и које се лице исти односи. Што се тиче форме ове исправе она може бити разна, а увек ће се управљати по прописима грађанског поступка судског о форми издавања исправа. По томе њу мора сам авалиста својеручно написати и потписати, или се мора влашћу оверити; потпис авалисте средством сведока не може се код ње употребљавати. Овај акт може бити и у форми обичнога писма.

259. — *Означене лица за које се даје авал.* — Ово је потребно већ и са тога, што није све једно да-ли ће се авал дати за акцептанта, трасанта или којег од преносилаца. И у томе погледу, било да се авал ставља на меницу или на особени акт, важи као правило, да увек треба означити оно лице за које се даје авал (н. пр. као јемац за издаваоца, или за жиранта Н. Н.). То лице, ма да израз није најбољи, зваћемо *главни дужник.*

Него може се десити, да авалиста не означи то лице, већ се само као јемац потпише. И онда ваља разликовати два случаја:

а) Ако је авал дат особеним актом, онда се мора узети да је дат за главног дужника, дакле за акцептанта ако овога има, иначе за издаваоца.

б) Ако је пак авал стављен на меницу — а може се ставити на лице, полеђину, алонж, препис, — онда може бити веома важно место на којем баш стоји. Тако кад стоји уз нечији потпис сматра се да је дат за потписано лице; кад је између два преносача, онда за првога, јер потпису овога авал слеђује, а не претходи и т. д. А ако се ни по томе месту не да закључити ништа сигурно, онда се узима да је дат за главног дужника — акцептанта, односно издаваоца ако онога нема (тач. а). Ну кад би овако неодређени авал стајао на препису менице, онда би се морало узети да је дат за творца преписа, дакле његовог првог преносника, јер је овај први обвезник по препису.

В.

Садржина, дејства авала.

260. — Садржина (или дејства) авала обухвата права и обавезе авалисте.

Обавезе авалисте. — Непосредни прописи о томе налазе се у наведеним одредбама §. 90. алинеи 2. и §. 118. ал. 2. трговачк. законика. Расматрајући те одредбе ваља нам учинити две примедбе односно саме редакције и то:

1) Кад су у наш трг. законик већ унесени §§. 83. и 84. (вид. бр. 135—136), онда би логично било и авал прогласити као самосталну меничну обавезу, која се оснива на самоме потпису, а није везана за

постојање обавезе онога лица ради којег је и дат. То би било следствено. Јер кад по §. 83. остаје пуноважно обавезан акцептант менице, којој је издавалац измишљена личност, или кад по §. 84. остају обавезни жиранти, који су своје истините потписе ставили на лажну меницу, онда је по том истом правилу требао бити обавезан и авалиста, који је свој авал ставио уз какви потпис што је измишљен или фалсификован. Тако је то и по немачком систему. — Међу тим, по наведеним прописима нашег трг. законика код нас је друкчије. По нашем закону (в. даље под 2) обавеза авалисте није потпуно самостална обавеза, независна од обавезе лица за које је авал дат; њена је судба везана за судбу ове и њено постојање условљено је постојањем ове — она је њена акцесорија. Према томе, прописи о обавези авалисте, о којима је овде реч, морају се сматрати као изузеци од правила постављених у §§. 83. и 84: ова не важе и за авалисту. —

2). Кад се у §. 118. трг. зак. каже, да је авалиста обавезан „заједнички и оним истим начином као што су обавезни *издатељ* и *преноситељи*“, онда ту има једне неисправности саме редакције. [Ова је чист превод францескога Code de Comm. art. 142., који је опет потекао из art. 33. Ordonnance pour le commerce од 1673., али је по готову од ње погрешнији. Јер док ова набраја све меничне обвезнике, дотле францески, а по њему и наш трговачки законик помињу само издаваоца и преносиоце]. Погрешно је тако апсолутно рећи, да се авалиста обвезује заједнички и оним истим начином као што су обавезани *издавалац* и *преносиоци*, него је он обавезан заједнички и оним истим начином као што је и лице за које је авал дао или јамчио. И тако: као акцептант ако је за њ јамчио, као жирант ако је за овога јамчио и т. д. Та је мисао са свим правилно исказана

у наведеној одредби §. 90., по којој јемац одговара заједнички само са оним за кога је јамчио.

261. — Према овоме једино исправан резултат ових посматрања јесте: авалиста је одговоран *онако исто*, као и лице за које је јамчио и са њиме *солидарно* (заједнички), али не и самостално, т. ј. независно од обавезе тога лица. И та његова обавеза према §§. 88 и 90 трг. зак. (в. бр. 168, 170, 171 bis) простире се на гарантовање пријема, сигурности пријема и исплате о року. — Од овога правила изузетак може бити само кад се нарочито уговори — в. бр. 263. —

262. — *Значај овога правила.* — У овоме правилу о обавези авалисте две су главне ствари и то:

а) Прво да је авалиста *заједнички* обавезан са оним за кога је јамчио. Док је јемац по грађанском праву обавезан платити ојемчени дуг тек пошто се докаже, да се од главног дужника не може наплатити, дотле је јемац по меничном праву, дакле авалиста, солидарно обавезан са главним дужником, т. ј. обавезан је платити меницу чим се то од њега уредно затражи. Он не може меничнога повериоца упућивати да наплату менице тражи најпре од потписника за кога је јамчио, већ мора је сам платити, ако поверилац то од њега затражи (нема т. зв. *beneficium ordinis, discussionis*). Кад н. пр. меницу не плати акцептант, онда се ремитент може одмах и непосредно обратити на авалисту издаваоачевог и од њега захтевати исплату, а не мора је тражити од издаваоца, нити пак доказивати, да се од овога није могла меница наплатити. — Овако је и односно тражења регреса због непријема, или због несигурности пријема.

Исти принцип има се применити и на случај кад има два или више авалиста за једног истог меничног обвезника. У томе случају менични поверилац

може целу суму тражити и од једнога авалисте, јер је он обвезан за све, а не мора исту делити и од свакога захтевати само сразмерни део ($\frac{1}{2}$ ако су двојица, $\frac{1}{3}$ ако су тројица и т. д.), као што је то код јемства по грађанском праву. Авалиста је, дакле, дужан платити целу суму, а после сам нека гледа како ће је распоредити на другове своје (он нема т. зв. *beneficium divisionis*).

То је значај одредбе: да је авалиста заједнички или солидарно одговоран са главним дужником. У томе и јесте разлика између авала и обичног јемства по грађанскоме праву.

262. bis. — б) Друга главна ствар у правилу о обавези авалисте је у одредби, по којој је он обавезан „оним истим начином“, т. ј. онако исто као и онај за кога је авал и дао. Ово значи: да је н. пр. авалиста за акцептанта обавезан као и овај безусловно платити меницу и без икаква протеста, или да је авалиста издаваоца, који је дао покриће, или гаранта обавезан платити тек ако има протеста због неисплате (в. бр. 253, 321, 331, 332) и т. д. Али ово значи још нешто, што је особито важно и што показује, да обавеза авалисте ипак није са свим самостална (бр. 260. тач. 1). Јер кад је авалиста обавезан онако исто као и главни дужник, онда ни његова обавеза не може вредити, ако не вреди и обавеза овога (било због његове неспособности или због фалсификовања обавезе његове и т. д.) По томе је судба обавезе авалисте везана за судбу обавезе главнога дужника, те се у томе смислу и јавља као њена принадлежност (акцесија), као нешто што само поред ње, никако пак и без ње може постојати.

Из овога пак следује правило: да се и авалиста може против имаоца менице бранити не само својим личним одбранама — н. пр. компенсацијом, неспособношћу — него и одбранама главног дужника.

У томе је значај одредбе да је авалиста обавезан *онако исто као и главни дужник*. У томе и јесте сличност авала са обичним јемством по грађанском праву.

263. — *Изузетак* од горњих правила о обавези авалисте допуштен је у меничном праву.

Давање авала је по правилу бесплатно; авалиста ништа не добија за то, што се је обвезао јамчити као такав. И онда је са свим природно што закон у §. 118. допушта, да странке о авалу и друкчије уговоре, на наређује, да се онда према томе уговору и поступати има. Тада ће се по томе уговору и просуђивати права и обавезе авалисте.

Какав ће бити овај посебни уговор то је ствар дотичних странака. Међу тим, за њ по самој природи посла важе ова два правила:

а) *Место овог уговора*. — Тај уговор је нераздвајан од самога уговора о авалу; он се мора налазити онде где и сам авал, дакле на меници, препису, односно на особеном акту. Тада он веже не само јемца и главног дужника, већ и сваког имаоца менице. А ако је авал стављен на меницу, а овај уговор одвојено на какав други акт, онда он не може бити меродаван и за повериоца меничног који о њему ништа незна, већ само за авалисту главног дужника и онога повериоца, који га је и уговорио.

б) *Садржај овог уговора*. — Овај уговор никада не може садржавати обавезе авалисте, које би биле веће од обавеза главног дужника. То би било противно самој природи авала као јемства меничног. Циљ овог уговору очевидно може бити само то, да авалиста буде мање или друкчије обавезан него главни дужник, да се, дакле, *ограничи* или *измени* она обавеза авалисте, коју сам закон поставља. Ово ограничење (као и измена) може се односити како на солидарност, тако и на начин обавезе авалисте. И

тако, авалиста може уговорити благодејање реда, или ако их има више — благодејање поделе, што значи да се он може обвезати као обични јемац по грађанском праву; он може даље јемчити само за један део меничне суме; или само за пријем; само за исплату, а не и пријем и т. д.

264. — *Права авалисте*. — Ма да се у закону посебице не каже, опет је јасно, да авалиста има право тражити накнаду кад меницу плати. Ово право има он према лицу за које је дао авал и према свима његовим претходницима. Ово је у опште узев положај авалисте. Али се то правило може и мењати било неким посебним уговором о авалу, било пак оним разликама, које се морају чинити у случајима кад авалиста плати као такав, или кад стече меницу путем преноса. О томе вид. бр. 231, 326.

ОДСЕК ДЕВЕТИ.

О п л а ћ а њ у.

§§. 119—133.

265. — Као све остале тако и меничне обавезе могу се извршити (односно поништити, престати) на више разних начина: исплатом, преновом, застарелошћу, компенсацијом и т. д. Међу тим, наш трговачки законик говори само о двама начинима за поништај меничних обавеза: о *исплати* и о *застарелости*. (Повратне менице, о којима говоре §§. 153—160 трг. зак., имају по правилу као циљ наплату регреса — бр. 344. По изузетку, ако би се т. ј. акцептирале, могле би представљати *пренов* старе обавезе по протестованој меници — бр. 349 in fine). Па ипак нема сумње, да и за поништај меничних обавеза важе и они остали начини о којима се овде не говори, али

који су за такве у праву признати, н. пр. компенсација или пребивање дуга за дуг, конфузија или стицање дуга и тражбине у једноме лицу. Само што за њихову примену у меничном праву важе гдекоја особена правила у погледу појединих меничних лица.

Ми ћемо се нарочито упознати са оним двама начинима о којима и закон говори; овде пак посебно са исплатом менице (о застарелости вид. бр. 386. и след).

А.

Исплата уредна и њена дејства.

І.

Циљ ове исплате и њен вршилац, платалац.

266. — Крајњи циљ менице, свих меничних односа и послова, јесте исплата меничне суме. Меница се зато издаје и из руке у руку промеће, да се једнога дана, кад јој рок дође, исплати. То је њен крајњи циљ; то разлог њеноме бићу. И једно и друго она губи онога часа кад се уредно исплати: тада она престаје даље живети, губи своје биће и нема више никакве цели пред собом — ње нестаје, а једновремено са тим гасе се и све меничне обавезе, што на њој почиваху. Оно што би и после уредно исплаћене менице могло још преостати, то је накнада платца — трасата, акцептанта, који није добио покриће. Али и то није више ствар менице, нити се то тиче меничнога права; то је један особени однос, који закорачује у широку и пространу област општег облигацијоног права.

267. — Кад је реч о уредној исплати менице, онда се ту подразумева исплата, коју изврши лице непосредно и у првome реду позвано да меницу плати, дакле акцептант, односно трасат. Ту се не подра-

зумева и исплата регресних дужника, дакле оних, који су обавезни меницу платити тек ако је не плати онај, на кога је она и упућена. Ова последња исплата не сматра се као исплата, која се по правилу има очекивати, већ као *никада* због неизвршења уредне исплате.

268. — Прописи, о којима ћемо говорити у овоме одсеку, односе се поглавито на ону уредну исплату, којом се ништи сама меница, па по томе и све друге обавезе по њој. Али у тим прописима имаде одредаба, које се односе и на сваку другу исплату, па и на исплату од стране регресних дужника. То ће се видети из даљег говора о исплати.

ІІ.

Средство исплате.

§. 119.

Меница има се платити или монетом у њој за исплату означеном или монетом, која на месту плаћања законит течај има.

269. — Пропис овога §. има се применити на исплату сваке оне менице, у којој не би било ништа друкчије и нарочито уговорено о исплати.

Опште је правило да се исплата врши *само новцем*. Ми већ знамо (бр. 78.) да меница може гласити само на какву новчану суму, а ни на шта друго. По томе, на исплату позвани менични дужник, ако хоће ову уредно да изврши, мора то учинити само новцем; он не може никада захтевати, да му се, у име исплате менице, прими каква друга вредност (н. пр. ствари, папири од вредности и т. д.). — Разуме се већ по себи, да се менични поверилац и дужник могу међусобно споразумети, да се у име исплате менице даде и прими и каква друга вредност, а не

баш новац. Но и без овог парочитог споразума може се меница исплатити пребивањем дуга за дуг и то само у случају особенога односа повериоца и дужника меничног, у коме би постојала узајамна и подједнака потраживања једног према другом.

270. — Односно саме *монете* или врсте новца, којом се исплата менице мора извршити, важи по §. 119. као правило: меница се плаћа монетом у њој означеном, односно монетом, која на месту плаћања има законити течај. То правило у пракци има се овако примењивати:

Ако меница гласи на монету, која у месту плаћања законити течај има (код нас динарски систем), онда се мора исплатити баш том монетом и то сребром, ако на сребро, а златом ако на злато гласи.

Ако меница гласи на монету, која у месту плаћања нема законити течај — н. пр. форинте аустр. код нас, — онда је дужнику остављено право, да по вољи плати или у тој монети, дакле у форинтама, или пак у монети „која на месту плаћања законити течај има“, дакле у динарима. По себи се већ разуме, да би се у овом последњем случају преобраћање једне монете у другу имало прорачунати према њиховом узајамном курсу, како ни једна страна не би била оштећена.

Ако би, најзад, било уговорено, да се меница плати баш у некој нарочито и специјелно одређеној врсти новца, онда се по томе уговору мора и поступити. Тај нарочити уговор се огледа у томе, што се уз меничну суму дода и реч *ефективно* (стварно, у ствари) или која друга равнозначећа реч. И тако, кад би меница гласила на *сто дуката ефективно*, онда се уредна исплата може извршити само са 100 # и никако друкчије.

271. — *Законити течај* имају само они новци, за које је држава законом наредила, да се у саобраћају при исплатама морају као новац примати. По

закону о новцима законити течај имају у Србији: у динарском систему ковани златни новци неограничено; а сребрни, бакарни и од никла ограничено и то: сребрни крупни (комади од 5 дин.) до суме од 500, ситни (од 2, 1 и 1/2 дин.) до суме од 50, бакарни до 1 и никелски до 5 динара; преко ових сума нико не мора примати тај новац у једној исплати, сем ако сам није тако уговорио. (Наравно да због нашег монетарног и економског стања многи је задовољан кад може да прими ма какав новац, а и не пада му на памет да и ту пробира).

Под појам новца у овоме смислу не потпадају потпуно и повчанице наше Народне Банке. Јер по чл. 12. закона о овој Банци њене новчанице морају у исплатама као новац примати само државне касе и оне касе, које под надзором државе стоје; приватни ако неће не морају тога чинити. Према томе, ако би каква меница гласила на сребро или и злато, поверилац, ако је приватно лице, не би морао у име исплате примити банкноте, већ има права захтевати звечећи новац. Али ако их прими, онда се сматра, да је исплата одмах и коначно свршена и поверилац ништа више не би могао тражити од дотичнога платца у случају да не мogle уновчити примљене новчанице (сем ако су оне биле лажне); самим тим што их је он примио, признао их је за новац, те сам има и да сноси све даље последице тога признања. — Природно је што видимо, да се у саобраћају банкноте примају радије но звечећи новац све док је Банка сигурна, јер их је лакше бројати, чувати, носити и т. д.

III.

Величина исплате.

§. 132.

Почесне исплате на рачун менице дужан је притежатељ примити, а за остатак неизплаћене суме протест подићи. По-

чесне исплате спадају на олакшицу и издатељу и преноситељима.

272. — Уредна исплата има бити равна меничној суми. То се види из многих законских прописа, ма да се баш специјелно о томе нигде не говори, а то се и по себи разуме. Само толика исплата јесте *уредна*.

Али се може десити, да дужник неће, или и не може да исплати целу меничну суму, већ само неки део њен; ово пак по правилу мора и да буде у случају делимичног акцепта (бр. 164). Тада је менични поверилац дужан примити и такву делимичну исплату. Противно правилу грађанскога права, по коме поверилац није дужан примити и отплату једног дела своје тражбине, већ може захтевати целу исплату, — менично је право из добрих разлога усвојило са свим противно правило, да је поверилац менични обавезан примити и отплату само једнога дела меничне суме. Јер, ако се у грађанскоме праву исплата каквог дуга по правилу тиче само повериоца и дужника, — у меничноме се праву она тиче многих лица, која су веома интересована да се исплата изврши и којима је, на сваки начин, корисније, да се ма колико од суме меничне отплати, него да се ништа не отплати. У осталом, чим је допуштен делимичан пријем, тим самим је већ призната и нужност допуштења делимичне исплате, пошто дотични акцептант не мора ни платити више, но колико је акцептирао.

Са свих тих разлога менично право нагони повериоца, да прими онај део меничне суме, који му се нуди. За онај неплаћени остатак њен, повериоцу остаје право да дигне протест због неисплате и накнаду тражи.

273. — Завршна одредба §. 132. односи се очевидно на отплату, коју би извршио акцептант,

односно трасат. Али она је ипак непотпуна у толико, што спомиње само издаваоца и преносиоце. Јер кад би акцептант дао какву отплату, онда она спада на олакшицу свих меничних обвезника, дакле и авалиста и т. д.

По себи се разуме, да се и она почесна отплата, коју би дао какав други обвезник н. пр. жирант, урачунава у олакшицу свима обвезницима у односу на повериоца, који ју је примио.

Због познате самосталности меничних права и обавеза, као и због правила да се и та права и те обавезе морају видети из саме менице, безусловно је потребно, да се ове почесне отплате увек забележе на самој меници. Јер особена признаница или квита користила би само лично против оног повериоца, који је отплату примио, а не и против осталих, који би меницу стекли и не знајући за ту отплату.

IV.

Услови за уредну исплату.

§. 120.

Ко плаћа меницу пре рока, плаћа је на своју одговорност.

§. 121.

Онај, који плати меницу на одређени рок и без сваке забране, сматра се да је ипноважно ослобођен.

§. 122.

Притежатељ менице не може се приморати да новце за њу узме пре одређеног за исплату рока.

§. 123.

Исплата менице учињена на другу, трећу, четврту и т. д. ипноважна је, ако се на исплаћеној стави, да се том исплатом вредност свију других уништава.

§. 124.

Онај, који плати другу, трећу, четврту и т. д. меницу а не узме натраг ону, на којој се његов пријем налази, не ослобођава се том исплатом спрам онога, у кога се рукама његов пријем налази.

§. 113.

Суд не може никакав рок за исплату менице продужити.

274. — Као што се види, услови за уредну исплату односе се како на време, тако и на начин њена извршења.

Ми већ знамо, да је један од битних саставака меничне форме и означење времена плаћања менице: из ње саме мора се увек видети кад јој је рок плаћања. У томе је велики интерес свакога повериоца, а нарочито меничнога, којем је прва потреба да му се меница тачно о року исплати. Са тога је у меничном праву усвојено као апсолутно правило, да се рок никако не може ни продужити, нити пак скратити; меница се мора платити тачно о року.

Да би искључио могућност продужења рока меничног, што у ранијим временима беше навика, закон у §. 133. прописује, да ни суд не може продужити никакав рок за исплату менице, дакле ни у којем случају. Та се одредба још допуњује и поткрепљује и одредбом §. 106. која гласи: „Дани почека за исплату менице ни под каквим изговором места не „мају“ (испореди бр. 193). — А да би опет искључио примену правила грађанскога права, по коме је поверилац дужан примити исплату дуга и пре рока, ако му се интерес доплати, закон у §. 122. прописује, да се менични поверилац не може нагонити, да против своје воље прими меничну суму и пре рока у меници одређенога.

275. — Па при свем овом што показасмо, де-

шава се ипак, да се исплата менице не врши само о року, већ и пре овога, као и после овога рока. И онда за сваку од њих важиће по нека особена правила. Остављајући исплату после рока да о њој особено говоримо (бр. 318 и след.), овде ћемо разгледати само правила о исплати о року и исплати пре рока.

1.

Исплата о року

§§. 121, 123, 124.

276. — Према досадањем као уредна исплата сматра се она, која је извршена тачно о року меничном. И о таквој исплати закон у §. 121. каже: „онај, који плати меницу на одређени рок и без сваке забране, *сматра се* да је пуноважно ослобођен.“ Под овим условима извршена исплата сматра се, дакле, као пуноважна и то је једна претпоставка, која постоји у корист платца.

Међу тим, да би се исплата о року сматрала као пуноважна није довољно само то, да је она извршена „без сваке забране“, као што то закон вели, већ је нужно, да се при њој испуне и још неки услови, које закон овде не помиње изречно. И тако, да би исплата менице о року била пуноважна и да би она платца коначно ослобођавала обавезе по дотичној меници, нужно је троје, а на име:

а) Да је она учињена *без сваке забране*, т. ј. да нико није прописним путем заказао платцу да ту исплату не чини. Забрану ову може, путем суда, ставити: било какав поверилац сопственика менице, било пак сам њен сопственик у случају губитка менице (§§. 128, 129; бр. 283 и др.).

б) Да је лице које исплату прима *уредно легитимирано* као сопственик менице, или као лице иначе

овлашћено да исплату прими (пуномоћник сопственика). А то је онда кад сви преноси редом теку без икаква прекида тако, да се по последњем преносу као жиратар јавља оно лице, које исплату прима. Све се то, наравно, односи само на уредност ових преноса по спољној форми њиховој. Отуда платац и није обавезан испитивати да-ли су преноси у ствари и истинити. — Ако је случај бланко преноса, онда је сама државина менице довољна, да се њен држалац легитимира као њен сопственик по спољној форми (в. бр. 216. bis).

Но правила ова постављена су само зарад олакшања употребе меница, а никако и ради лакшег вршења каквих било злоупотреба са њом. Отуда на горњи начин извршеној исплати може се оспорити важност, ако се докаже *несавесност* или *небрежливост* самога платца. Тако н. пр: ако би неко платио меницу њеном притежаоцу, знајући да је овај њен несавесни држалац, или знајући да он није оно лице, које је у последњем преносу као жиратар именовано, или је пак при већој пажњи и правилном разумевању могао видети да није уредно легитимиран, — онда се такав платац не би могао ослободити обавезе према правом сопственику менице, ма да је ову платио о року и без икакве забране.

Са свега тога се у §. 121. и каже: да се исплата о року и без забране само *сматра* као пуноважна; т. ј. може се и противно доказивати.

276. а) — в). Као трећи услов за пуноважност ове исплате јесте то: да платац мора *узети натраг исцлаћену меницу*.

Ми већ знамо да се свака менична обавеза конституише само потписом менице (код авала и потписом особеног акта — в. бр. 258.). Менична обавеза акцептантова заснива се онога часа када акцент буде свршен (бр. 157.); акцептант тада постаје дужник на

првome месту позван да меницу о року плати. И онда је са свим природно, што се он према свакоме ослобођава своје обавезе по меници само тада, ако плативши узме натраг ону меницу на којој се налази његов потпис, акцент — види §. 124. тргов. зак. Јер ако то не учини, него плати меницу и особену квиту узме, он би био ослобођен према ономе коме је платио, али би ипак и даље остао у старој обавези према ономе, који би не знајући за ову исплату после ње постао сопствеником менице с његовим акцентом. — Кад меница није ни акцентирана, онда трасат није ни обавезан по њој. Но ипак може он бити дужан да плати меницу само због примљеног покрића (бр. 145 и 332). И кад буде у таком случају вољан платити меницу, он ову треба да узме натраг, ако жели да се том исплатом могне увек користити као доказом да је извршио горњу обавезу своју, те се тако бранити и против онога, који му је покриће дао. —

277. — *Случај дупликата менице.* — Кад постоје више егземплара једне менице (прва, друга, трећа и т. д.), онда односно саме исплате ваља разликовати два случаја: ако постоји акцент и ако он не постоји. Јер и за ове случајеве важе горња правила о условима за уредност исплате само се она у неколико допуњују. И тако:

а.

НЕМА АКЦЕНТА.

§. 123.

277. а — При редовном и правилном току ствари, трасату ће се о року јавити менични поверилац са свима егземпларима. И тада трасат може платити узевши натраг све егземпларе. Тако извршена исплата уредна је; дејства овакве исплате су као и

кад се плати соло меница — види бр. 276. и 276. а. Исто је тако, ако би се трасату јавио поверилац менични само са примом или са којим другим егземпларом, на коме би стајала т. зв. касаторична клауза (бр. 118.) и ако би трасат исплатио узевши натраг исплаћени егземплар. — §. 123. тргов. законика.

Али, ако би разни егземплари били пренесени на више разних лица, па би се сва ова, или и само нека од њих, о року јавила трасату тражећи исплату, овај не треба да плаћа. Само у случају ако један од тих егземплара буде носио касаторичку клаузу, трасат га може платити узевши га натраг. Дејства овакве исплате била би као и у горњем случају — §. 123. трг. зак.

И онда кад би се трасату ради исплате поднела секунда, терција, кварта и т. д., али без касаторичне клаузе, он не треба да изврши исплату, јер би могао доћи у положај да је сам и сноси.

β.

ИМА АКЦЕПТА.

§. 124.

277. б. — И овде, при редовном и правилном току ствари, менични поверилац ће (било сам непосредно, било средством депозитара акцептираног примерка — в. бр. 120.) о року поднети акцептанту ради исплате акцептирани егземплар заједно са свима осталима. И тада ће акцептантова исплата бити пуноважна само ако узме натраг акцептирани примерак — §. 124. трг. зак. (наравно је да ће он тада узети натраг и остале примерке). Јер, ако би платио по непримљеном егземплару, а не би узео натраг и онај на коме стоји његов акцент, он би и даље остао одговоран савесном имаоцу акцептираног примерка.

Но ако је акцептант више примерака једне и исте менице акцептирао, мораће да исплати сваки свој акцент и да сваки натраг узме. Ко акцентује тај плаћа — јесте стародревно начело меничнога права. Један пут по више акцептираних примерака могао би само онда платити, ако би се они налазили у рукама једнога лица, које их је и добило све као једну меницу.

При овоме ваља напоменути да ће акцептант, који плати више разних егземплара зато што их је сам својом погрешком акцептирао, моћи од издаваоца захтевати само једно покриће; све остале издатке за исплату осталих примерака мора сам сносити, јер је сам и крив (у колико му штету не би накнадили они, који су разне егземпларе пренели на разна лица и који би били дужни ту штету накнадити).

То су правила којих ваља да се држи онај, који меницу плаћа о року.

2.

ИСПЛАТА ПРЕ РОКА.

§. 120.

278. — Разлози који налазе добра основа у потреби за тачношћу и исправношћу меничних односа, диктовали су правило, по коме меницу *не треба плаћати пре њенога рока*. И ако се то ипак учини, онда платац носи сам одговорност за овакву прерочну исплату — §. 120. трг. зак. Ова одговорност састоји се у томе, што за важност такве исплате није довољно, ако је презентант менице био само по спољној форми уредно легитимиран (као што је то код исплате о року — в. бр. 276. тач. б.), већ је потребно да је он био *доиста прави сопственик менице*.

Отуда, ако би н. пр. меница са бланко преносом била украдена или изгубљена, па је држалац поднесе на исплату пре рока и она му се исплати, онда такав плаћац није коначно ослобођен оваквом исплатом, него ће морати поново платити правом сопственику менице, ако овај уредно докаже, да је њен прави господар. Јер, ма да бланко жиро иначе довољно легитимира притежаоца менице као њеног сопственика, опет оно овде нема тога дејства само зато, што је плаћено пре рока, до кога би се прави ималац могао још јавити и извршење исплате обуставити.

У осталом, она друга правила о исплати о року — да је плаћено без забране, да се натраг узме пријем и т. д. — имају се сходно примењивати и на исплату пре рока извршену.

О исплати после рока види бр. 318. и след.

Б.

Одрицање исплате.

§. 125.

Исплата се не може одрећи, осим ако се меница изгуби или ако притежатељ падне у презадужено стање.

279. — Одрећи или неизвршити исплату може дужник из разних узрока; а у разним приликама биће разне и последице тога одрицања. Овде пак закон регулише два специјелна случаја, у којима менични дужник може с правом и без икакве своје одговорности одрећи исплату менице, која је иначе по себи уредна и којој је и рок дошао. Шта више, дужник тада и мора то учинити, ако не жели доћи у положај да буде обавезан поново платити.

Ова два случаја, у којима дужник има оправданог узрока одрећи исплату менице, јесу:

I.

Губитај менице.

Ако би менични поверилац тражио исплату не могући показати и саму меницу зато што ју је изгубио, онда му дужник не мора платити. Ово са тога, што се менични дужник ослобађа своје обавезе само тако, ако, поред испуњења осталих услова, још узме натраг и ону меницу на којој је његов потпис. Како то овди није могуће, то ни он није дужан платити по изгубљеној меници.

Но ово значи само толико, да дужник по изгубљеној меници не мора платити на прост захтев повериоца. Али то не значи и да сопственик овакве менице не може никада доћи до својега права. О томе ћемо особено говорити — в. бр. 280. и след.

II.

Презадуженост меничног повериоца.

Овде се реч *презадуженост* узима не у њеном општем значењу (јер има пуно људи, који су фактички презадужени, па ипак још слободно рукују и располажу имовином својом), већ у њеном техничко-правном смислу, т. ј. ако је менични поверилац пао под стецинште. Таквим лицима је одузета управа над имањем (§. 24. стец. пост.) и она не могу ни своја потраживања наплаћивати. — Ако би ко оваквим лицима и знајући за њихово стање платио меницу, та би се исплата могла оспоравати и непризнавати као важећа. (Овако се има расправити и случај ако би ималац менице био судски проглашен за раскошника — §§. 41, 894, 920. грађ. зак.).

Закон не каже овде да се исплата може, а и мора одрећи још и онда, ако би стајала каква било забрана уредним путем стављена. То је и по себи очевидна ствар, а о њој се говори посредним начином и у §. 121 — вид. бр. 276. Јер ако би се меница и поред овакве забране исплатила, та исплата не би ослобођавала платца од његових обавеза.

В.

Исплата изгубљене менице.

280. — Као што отиоц видесмо, менични дужник не мора платити меничну суму док му се сама меница не покаже и следствено не врати. То је правило постављено у корист меничног обвезника, те да овај не би дошао у незгоду два пута плаћати. Међу тим, исто је тако праведно помоћи и сопственику изгубљене менице да дође до својег потраживања, на које иначе има права. Са тога закон прописује нарочита (али и веома недовољна и јако компликована) правила, по којима и сопственик изгубљене менице може наплатити суму њену, а по којима ће и менични дужник бити осигуран да је не плати два пута (но то се ипак може десити, в. бр. 295).

Садржина ових правила је таква, да се у случају губитка менице сав рад око њене наплате може посматрати најпре: у времену *пре* и *после рока њене исплате*, а за тим још и у случајима: кад сопственик изгубљене менице *има други егземпляр* (и то са или без пријема) и *кад га нема*. За сваки од тих случајева важе некоји особени прописи. И тако:

1.

Рад до рока изгубљене менице у цели наплате њене.

281. — Да би се видело шта ваља да ради сопственик изгубљене менице до њенога рока, ако

жели наплатити је, треба разликовати два случаја и то: ако тај сопственик има у рукама други који егземпляр и ако нема више никакви. И тако:

1.

Изгубилац има други егземпляр.

282. — Кад сопственик изгубљене менице има у рукама други који егземпляр њен (дакле другу, трећу, четврту и т. д. меницу), онда ће он свој рад удешавати према томе: да-ли је пријем извршен или није и да-ли је изгубљен примљени или непримљени егземпляр; а по том још: да-ли се и какви преноси налазе на изгубљеном егземплару. Да видимо:

а.

акцепт није извршен.

283. — Овде је, дакле, изгубљен примерак без акцепта. И ту су могућа два случаја:

а) *Изгубљен је примерак са бланко преносом*. Тада губитак ваља обзнанити трасату — забрана из §. 121, — те да овај не би случајно изгубљени егземпляр акцептирао, односно платио о року. Ово нарочито онда кад би изгубљени примерак носио *касторичку клаузу* (в. бр. 291). Ову обзнану треба учинити и осталим потписницима. Међу тим ваља се састарати било за повраћај, било за поништај изгубљеног егземплара, а све према правилима из грађ. суд. поступка.

б) Изгубљен је примерак *без икаква преноса*, или са *шуним преносом*, којим се нико сем правог сопственика не може легитимирати и наплату тражити. Тада се обзнана губитка трасату може чинити, па се по правилу и чини, но може се и не чинити; али се ваља састарати било за повраћај,

било за поништај изгубљеног егземплара као и у горњем случају.

У оба пак ова случаја, нарочито ако се има примерак са касаторичком клаузом, ималац ће од трасата захтевати пријем другог егземплара.

β.

АКЦЕПТ ЈЕ ИЗВРШЕН.

284. — Ако је меница већ акцентирана, онда најпре ваља разликовати: да-ли је изгубљен примљени или непримљени примерак. И тако:

а) Изгубљен је *неакцентиран* примерак. Овде се има поступати саобразно правилима из броја 283.

б) Изгубљен је *акцентиран* примерак. И овде ваља водити рачуна о томе: да-ли су на томе примерку стављени и какви преноси, па онда и поступати према правилима из бр. 283. У случају бланко преноса нарочито је нужно акцептанту доставити до знања губитак менице и ставити забрану плаћања према §. 121. трг. зак., па даље радити или на повраћају, или на поништају изгубљеног примерка и добијању нове исправе.

2.

Изгубилац нема други егземплар.

§. 130.

Онај, чија је меница изгубљена, да би другу набавио, треба да се обрати свом преноситељу (жиранту) који је дужан дати му своје име и сво старање употребити, да може дејствовати против даљег преноситеља, док од једног до другог идући до издатеља менице не доспе. Но онај чија је изгубљена меница мора сав трошак поднети.

285. — Ма да закон не каже, опет се и овде морају разликовати случаји: да-ли је изгубљени примерак био акцентиран или није. И тако:

α.

ИЗГУБЉЕНИ ПРИМЕРАК НИЈЕ АКЦЕПТИРАН.

285. а. — За овај случај закон утврђује *право* сопственика менице, а *дужност* свих његових претходника, да онај тражи, а ови му издаду *другу меницу*. Кад сопственик наведеним распитивањем дође до издаваоца изгубљене менице, онда му је овај дужан *издати другу* (јер је прва изгубљена) равногласећу меницу, дакле други егземплар. Ремитент, а за њим и остали преносиоци дужни су на овај примерак стављати редом своја жира, као што су она стављена и на изгубљеном примерку, све дотле док се најзад не учини пренос и на самога сопственика изгубљене менице. Сви претходници овога сопственика дужни су „сво старање употребити“ да он до овакве друге менице дође. И кад се тај посао добро и правилно изврши, онда ће сопственик имати другу меницу, по којој ће му потписници бити обавезни исто онако, као и по изгубљеном егземплару, но наравно по обојима само једанпут, пошто оба та егземплара сачињавају само једну меницу (в. бр. 118.).

На овако издату меницу ставља се обично *касаторичка* клауза при самом издању њеном. —

Што се тиче трасата овај овде још није обавезан по изгубљеном примерку, те се не може ни сматрати као претходник сопствеников, па се на њ и не односи горња одредба о обвезности давања потписа. Међу тим, ако је примио покриће он треба да акцентира ову другу меницу са касаторичком клаузом. Ово са тога, што за њ и нема никакве опасности ако то учини, јер он по изгубљеном а непримљеном егземплару не може никако бити обавезан. Наравно је ова његова дужност ванменична (в. бр. 154).

β.

ИЗГУБЉЕНИ ПРИМЕРАК АКЦЕПТИРАН ЈЕ.

286. — Ако је изгубљени егземплар акцептиран и онда ће се други тражити већ описаним путем. И у томе случају дужни су поново дати своје потписе и указати нужно старање ради набавке другог егземплара сви потписници изгубљеног примерка, сем акцептанта. Овај у овоме случају не само да не мора, него и не сме примити и овај други егземплар, јер би иначе ризиковао да дође до одговорности по обожима (в. бр. 277. в.).

287. — Овде је био један егземплар и он је изгубљен. По томе преноси могли су и бити само на томе изгубљеноме егземплару, те са тога овде ваља правити разлику: да-ли је на изгубљеној меници последњи пренос пун или бланко.

Ако је пун, онда потписницима ништа не смета издати другу меницу; ако је бланко, онда ће они то моћи и одрећи, јер се иначе ти бланко преноси могу разно понунити, те би преносиоци по сваком примеру били особено обавезни.

Закон истина онако у опште каже, да су претходници сопственика изгубљене менице дужни дати му другу и помоћи му и иначе да до ње дође. Али то нити значи, нити треба да значи, да претходници ово не могу никада одрећи. Мора се, дакле, признати, да они ово могу и одрећи и то из више разлога: било што немају јасна доказа да је сопственик изгубљене менице баш онај, који другу тражи; било што изгубљена меница носи бланко пренос, те не могу ризиковати и поново дати други бланко пренос; било, најзад, што ни сами немају податка о томе како су и на које лице били пренели изгубљени егземплар и т. д. Потписници могу, дакле, имати разлога, да не дају другу меницу и онда се они на то имају нагонити

путем особенога спора; али та ствар не спада овде, већ у општи грађански судски поступак.

ДОДАТАК.

288. — У наведеним случајима (бр. 285. а. и 286) она обзнана губитка менице извршена је самим тражењем и добијањем другог егземплара, дакле самом оном процедуром тражења и давања нових потписа (а ако се трасат тим начином не обавести, онда га ваља нарочито известити).

Повраћај, односно поништај изгубљенога егземплара тражи се као и у претходним случајима.

288. — bis. — Све трошкове око издања, пренашања, евентуалног акцептирања и т. д. ове нове менице мора сносити онај, који је и тражи, пошто је он и узрок томе; он је изгубио меницу, па он треба и да сноси све последице од тога.

II.

Рад о року плаћања изгубљене менице.

289. — Кад дође или и прође рок исплате изгубљеној меници, па њен сопственик хтедне тражити исплату, онда поступање његово ваља разликовати према томе: да ли он већ има у рукама други који егземплар, или га нема. И тако:

1.

Изгубилац има други егземплар.

290. — Било да се овај егземплар има што је првобитно с изгубљеном меницом добивен (бр. 282.), било да је он накнадно добивен (бр. 285—288), сопственик изгубљене менице ради њене наплате мораће

своје радње управљати према томе: да-ли је извршен акцепт менице, чији је примерак изгубљен, или није извршен.

а.

НИЈЕ ИЗВРШЕН АКЦЕПТ.

§. 126.

Ако се меница непримљена изгуби, онај коме је она принадежала има право тражити, да му се исплати друга, трећа, четврта и т. д. (вид. и §. 123).

291. — Према овоме сопственик изгубљене неакцептиране менице има право захтевати од трасата, да му овај плати меничну суму по другом неком егземплару, ако овај на себи носи касаторичку клаузу (в. бр. 118 и 277. а. и §. 123. трг. зак.). За трасата пак не постоји менична обавеза извршити ту исплату. Али он може на то бити иначе обавезан према уредно легитимираним имаоцу овога другог егземплара, онако исто као што би био и по првоме (в. бр. 332.). Зато трасат, који је добио покриће, или који би у опште хтео платити, треба и може пуноважно платити и по овом другом (односно трећем и т. д.) егземплару, ако се на њему налази касаторичка клауза. Овако извршена исплата сматра се као уредна и сва лица потписана на тако исплаћеном примерку ослобођена су своје меничне обавезе. (Може се десити, да се после овакве исплате јави трасату неко друго лице са другим примерком менице и да тражи исплату, али је оно добити не може. То лице је или нашло изгубљени примерак, или је којим другим недозвољеним путем до њега дошло. У оба случаја оно није сопственик. Али оно може бити баш и прави сопственик н. пр. кад је оно изгубило, или му је украден наплаћени примерак, или

је неко пренео на њ изгубљени примерак, који има бланко пренос и т. д. Па и у овим случајима оно не може добити исплату, јер је требало обавестити трасата о губитку, односно тражити да му се предаду сви егземплари при преносу и т. д. Остаје му још само да тражи накнаду од лица, које му је нашло или украло наплаћени егземплар, односно које је на њ пренело овај други егземплар).

По овим правилима има се управљати и оваква исплата од стране регресних дужника.

б.

ИЗВРШЕН ЈЕ АКЦЕПТ.

§. 127.

Ако ли се примљена меница изгуби онда друга, трећа, четврта и т. д. не може се друкчије платити, него по наредби суда и на дато јемство.

§. 129.

Ако се исплата одрекне на захтевање у двама предреченим §-има (§§. 127 и 128) притежатељ изгубљене менице задржава сва своја права средством протеста. Акт тај мора се начинити други дан, кад је изгубљеној меници рок за исплату био. Овај протест мора обзнањен бити издатељу и преноситељима за време и по начину за обзнањивање протеста више одређеном.

292. *Изгубљен је неакцептирани примерак.* — Поверилац ће тражити и добити наплату по неизгубљеном акцептираним примерку. Онај изгубљени поништиће се сагласно правилима из бр. 283.

292. bis. — *Изгубљен је акцептирани примерак.* —

Кад је, дакле, изгубљена меница са акцентом, онда се не може од акцептанта захтевати, да он исплати меничну суму по неком другом егземплару,

који није акцептиран. Такво тражење исплате акцептанта је у праву одређи — §. 125, в. бр. 279. И ово из тог простог разлога, што би он и поред такве исплате остајао обавезан по оном примљеном егземплару све докле га не плати и натраг не узме.

Ну горњи §§. предвиђају могућност да се и у овоме случају добије исплата меничне суме. Ради тога је нужно, да услед одрицања исплате сопственик (а не „притежатељ“ као што то закон каже) изгубљене менице најпре подигне протест због неисплате и овај достави трасанту и жирантима (по правилима која ћемо упознати — бр. 323). Са тим протестом у руци и са другим егземпларом, који га као сопственика легитимира, има се тај сопственик обратити на надлежни суд и тражити наредбу, т. ј. пресуду судску (§. 204 и след. грађ. суд. пост.) да му се изгубљена меница исплати, ради чега је он дужан још дати и прописно јемство (в. бр. 294.) Кад ово буде учињено, онда ће суд о томе решавати, а процес око тога не спада овде. И кад се све то буде свршило, па сопственик добије тражену пресуду судску, онда он може с правом захтевати исплату дотичне менице. Акцептант је дужан ову исплату извршити. — О дејству овакве исплате види у бр. 295. тач. б.

2.

Изгубилац нема други егземплар.

§. 128.

Ако онај који је меницу изгубио, била она примљена или непримљена, не може показати другу, трећу, четврту и т. д. он ипак може захтевати да му се изгубљена исплати, а измирење ово добиће пресудом надлежнога суда, ако право сопствености на меницу књигама посведочи и јемство да. Ако не да јемство а тражи да му се изгубљена меница исплати

може искати да се сума, колико вредност менице износи, у судске руке положи.

293. — Овде сопственик изгубљене менице нема други егземплар, којим би се као такав могао легитимирати. И онда ако би хтео добити исплату, он би морао још и особено доказивати своје право сопствености на изгубљеној меници (дакле оно што не мора чинити и онај, који има у рукама други који егземплар).

И овакав сопственик моћи ће добити исплату тек по нарочито добивеној пресуди надлежнога суда. Сам процес око добијања ове пресуде водиће се по правилима грађ. суд. поступка, а то не спада овде. Што овде спада то су само она специјелна правила, која менично право за случај овога спора прописује, а на име:

а) И овде ће сопственик изгубљене менице најпре тражити исплату од трасата, односно акцептанта, коју, наравно, неће добити. Тада ће он подићи протест због неисплате (то је једини случај у коме ће се овај протест тражити без менице и на сваки начин ће се морати приложити препис њен), који ће доставити меничним обвезницима по обичним правилима за то (в. бр. 323).

б) Обраћајући се на надлежни суд и тражећи пресуду, он мора, поред протеста и преписа менице, поднети још и *нарочите* доказе о својем праву сопствености на изгубљеној меници (у случају бр. 292. ово не треба, јер сам егземплар те доказе замењује).

Закон каже да се ово доказивање има чинити помоћу књига. И то је са свим исправно (и ако мало непотпуно) кад се тиче трговца, јер је овај дужан водити уредне књиге, у којима ће бити заведена и таква меница. Али, ма да се у закону не каже, опет ће и они, а и нетрговци, моћи то доказивати

и каквим другим уредним исправама. Јер би била бесмислица у име тога доказа примати књиге, а не примати кореспонденцију или и какву уредну исправу, која тек мора имати веће веродостојности од једнострано вођених књига трговачких.

в) Ко овим путем тражи исплату мора положити јемство (бр. 295.) као и у претходном случају и онда ће добити исплату од акцентанта, трасата, односно регресата. —

Али овде је још допуштено, да се то јемство и не мора дати, већ се може и без њега захтевати, да дужник меничну суму положи код надлежнога суда као депозит. Дакле, ако неко овим путем нарочитога спора докаже право сопствености на изгубљеној меници, он може и не давати јемство, већ захтевати да дужник меничну суму депонује код суда. — Дејство овога види у бр. 295. тач. в.

ДОДАТЦИ:

а.

О ЈЕМСТВУ КОД ИСПЛАТЕ ИЗГУБЉЕНЕ МЕНИЦЕ.

§. 131.

Обвезности јемца у §. 127. и 128. споменутог престају по истечењу 3 године, ако за ово време не буду у том предмету ни тражења ни тужбе пред судом

294. — О јемству овоме (в. бр. 292 и 293 тач. в.) закон не каже изречно све што би требало о њему рећи. Али се из одредаба §§. 127, 128 и 131. тргов. зак. могу о њему извести следећа правила:

а) *Циљ* овога јемства је да послужи као *накнада*

платцу изгубљене менице (о томе види у бр. 295. тач. б.).

б) *Величина* овога јемства (по његовој вредности) мора, по природи саме ствари, бити *равна меничној суми*, односно самој исплати (са додатком законитих трошкова). Онолико колико је плаћено, толико мора и ово јемство бити (а толико би могао тражити и касније појављени прави сопственик менице — в. бр. 295.) За ово има аргумента у законским речима: „...сума, колико вредност менице износи, у судске руке положи“ — §. 128. in fine.

в) *Врста, каквоћа* овога јемства не опредељује се законом нарочито и изречно. Међу тим, из горњих закључних речи §. 128. види се, да оно може бити у *новцу*, као што се опет из §. 131. види, да оно може бити и *лично*, ма да овоме последњем не би овде било оправдана места. Но због саме природе меничних односа било би неугодно признати, да се ово јемство може састојати и у стварима (сравни §§. 844, 845. грађанск. закон.).

г) *Трајање* или *рок* овога јемства ограничен је законом на *три године*. После овога рока положено јемство, односно обавеза јемца престаје: јемство положено може се натраг узети, а јемац постаје слободан. — Овде је важно знати од кад се *почиње* рачунати овај трогодишњи рок. То је питање спорно. Неки мисле од дана рока плаћања саме менице у свакоме случају. Али ми не само према речима §. 131., него још више према самој природи посла мислимо, да почетак овога рока ваља рачунати *од дана кад је јемство дато*, те је исплата услед њега извршена. Јер тога је дана јемство постало факт, о чијем трајању и престајању може се говорити. Наравно је да се тај дан може и поклапати са даном рока меничног, али се може и разликовати од њега.

β.

ДЕЈСТВО ИСПЛАТЕ ПО ИЗГУБЉЕНОЈ МЕНИЦИ.

295. — У погледу ових дејстава ваља разликовати три врсте исплата изгубљене менице:

а) Исплата изгубљене а неакцептиране менице по другом егземплару извршена (саобразно правилима из бр. 291. и §. 126.) сматра се да је пуноважна и да платца (као и његове последнике) ослобађа меничне обавезе.

*

б) Исплата изгубљене а примљене менице извршена по другом егземплару (§. 127. бр. 292), као и исплата ма какве (т. ј. примљене или непримљене) изгубљене менице од које се нема други егземплар (§. 128. бр. 293), дакле исплате извршене *по наредби* (пресуди) *суда и на дато јемство*, имају особени један значај, који представља једну велику неправилност у меничном праву.

Кад је платац ову исплату извршио по наредби суда, а не по својој вољи; кад, дакле, он не само што није овде ништа учинио сам на своју руку, већ друкчије није ни могао, а ни смео радити, због постојеће наредбе судске да меницу плати, — онда би такву њему од суда наметнуту исплату ваљало сматрати као пуноважну. Требало би да је таквом исплатом њен платац са свим ослобођен своје обавезе по дотичној меници. А ако би се касније јавио прави сопственик изгубљене менице, онда би њега требало упутити, да се наплати: било из онога датог јемства, ако оно још постоји, било пак од онога, који је од суда наређену исплату неумесно примио, ако јемство више не постоји.

То би, збиља, било и логично и право. И такво мишљење су по неки и заступали. Па ипак је противно мишљење данас преовладало.

Владајуће мишљење о овој ствари гласи: да онај који овакву исплату учини *није ослобођен обавезе по меници*; он ће ову морати поново да плати, ако би се прави сопственик јавио у року застарелости (в. бр. 387.), а повраћај први пут и по наредби суда дате исплате моћи ће тражити било из датог јемства, ако ово још постоји, било пак од онога, који је ону прву исплату примио, ако то јемство више не постоји. Овакво разумевање налаже и сам текст закона, а такво схватање изношено је и при самоме стварању ових одредаба (у Францеској).

Као што се види, овде је узето са свим противно од онога што је требало узети. И према томе циљ онога јемства о коме говорисмо (бр. 294.) јесте: да послужи као гаранција *платцу* (дакле акцептанту, трасату, регресату) из које би он добио накнаду, ако би меницу понова морао платити (а требало је да служи као гаранција правоме сопственику). Па и то би се најзад могло примити кад би оно јемство трајало 5, а не само 3 године. Овако пак такав платац без икаква разлога изложен је следећој опасности: он плати меницу пошто се даде прописно јемство. Ово пак по §. 131. траје 3 године и онда га нестане. Међу тим, застарелост је најкраћа од 5. година по §. 167. трг. зак. И прави ималац се јави после истека рока за јемство, али пре навршене застарелости. Акцептант менице је дужан платити му ову; али накнаду не може више добити из јемства. Остаје му само тражити је од онога, коме је меницу први пут платио по наредби суда; ако од овога не могне да се наплати, он сноси обе ове исплате без икакве своје кривице, већ само због небрежливости правога имаоца, који је све дотле ћутао и губитак менице никоме не јављао.

И чиме се брани овај накарадни систем? Само тиме, што у пракси нема бојазни да ће наступити

случај, да неко не јави за губитак менице и да ће са тим чекати тако дуго док и оно јемство престане!

Систем овај показује се у толико гори, што допушта да оно јемство буде и лично. Каква је то гаранција за онога, који даје новац — плаћа меницу и накнаду своју везује за превртљиву судбу једне личности?!

Дакле систем овај, по коме платац изгубљене менице по наредби суда и на дато јемство није ослобођен меничне обавезе, јесте наopak и неправедан. Али га је закон таквога поставио и утврдио, те се не може обићи докле постоји — *dura lex, sed lex*.

*

в) Исплата која се у смислу §. 128. (бр. 293. тач. в. одељак 2.) изврши тиме, што се код надлежнога суда положи менична сума у депозит. — Закон ништа не говори о дејству овакве исплате, нити се на њу ма како може применити одредба §. 131, који говори само о ономе јемству. И онда не остаје друго, него на њу применити прописе грађанскога права о депозитима (в. и §. 895. грађ. зак.), а по њима ће се оваква исплата сматрати као пуноважна: платац је коначно ослобођен своје обавезе по меници.

Било је мишљења да се и на ову исплату има применити систем под тач. б. Али ми нисмо за то. Тиме би се без нужде само још погоршавала неправда о којој отиш говорисмо.

Против исплате ма на који од ова три начина извршене, прави сопственик изгубљене менице може протестовати у року застарелости (§. 167. трг. зак. и бр. 387. и след.). Протест свој у случајима под а) и в) овога броја управитиће против онога ко је исплату примио; а у случају под б) против самога платца.

ОДСЕК ДЕСЕТИ.

О плаћању посредствовањем.

§. 134.

Меницу протестирану може платити посредственик или за част издатеља или за част кога од преноситеља.

Ово посредствовање плаћања означаће се у самом протесту или у придатку к истом.

§. 135.

Онај, који посредствовањем меницу исилати ступа у права притежатеља, али је дужан испунити и све обавезаности, које су за притежатеља прописане. Ако је плаћање посредствовањем учињено за част издатеља, онда су сви преноситељи ослобођени. Ако ли је учињено за част кога од преноситеља, сви после овога слеђујући ослобођавају се од својих обавезаности. Ако има њих више, који хоће посредствовањем меницу да плате, исилата ће се онога предоставити, којом се највише њих од обавезаности ослобођавају. Ако се онај јави да је плати на кога је она вучена, па је због непријема протест изискат, он ће над свима другима првенство имати.

296. — Говорећи о одрицању исплате (бр. 279) ми смо видели, да се меница може неплатити из разних оправданих узрока. Али кад ту исплату одрекне акцентант, односно трасат, ма са којег неоправданог узрока, онда може наступити случај, да ту меницу плати неко други за част каквог меничног обвезника.

Аналогично хонорацији пријема (бр. 172. и след.), менично право и код исплате допушта, да се може умањати какво лице, које и није никако, или бар није непосредно на исплату позвано. И кад такво лице изврши исплату менице, онда се та његова радња зове: *посредствовање* или *интервенција при исплати*, *хонорација* или *почаствовање исплате*; таква исплата зове се *почастна исилата*, *исилата за част*, *исилата*

после протеста или под протестом и т. д. Сам такав платац јесте посредственик при исплати, платац за част, хонорант при исплати; онај за чију је част посредовано, плаћено, зове се хонорат.

297. — Код сваке вучене менице исплату ваља најпре захтевати од лица, које је ради те цели у њој и именовано, дакле од акцептанта ако је примљена, а од трасата ако није примљена (од овог последњег и онда, ако би било и акцептанта за част — в. §. 139 и бр. 310). И ако меницу то лице не плати, па се та неисплата уредно и докаже, дакле подигне протест због неисплате, тек онда има места посредовању. Без овога протеста због неисплате, дигнутог против акцептанта, односно трасата, не може бити ни хонорације исплате, па баш ни онда, ако би је и сам трасат хтео дати. — У случају делимичне исплате (в. бр. 272—3) може се посредствовањем исплатити онај неплаћени остатак; наравно и то под условом, ако је и за тај остатак дигнут протест због неисплате.

Правило је да без горњег протеста не може бити хонорације исплате.

298. — Хонорант код исплате ко може бити? — То се питање има решити саобразно начелу, које важи за хоноранта пријема (в. бр. 173), али још с извесном изменом.

Хонорант при исплати може, пре свега, бити свако треће лице, т. ј. свако лице које по дотичној меници није већ обавезно, а које је способно исплату извршити. Од менично већ обавезних лица хонорант може бити по некад и оно лице, које не би било обавезно ни према дотичноме хонорату нити према имаоцу менице, дакле неки њихов последник (испор. пример из бр. 173).

Према овоме хонорант могу бити: а) свако лице које на меници никако не фигурише; а од лица у

меници именованих: б) трасат, в) адресат у нужди, г) домицилијат, д) акцептант за част а за свога хонората и претходнике његове и е) по некад жирант за својег претходника. А хонорант не могу бити: акцептант, издавалац, а и ни један претходник било за част, било у корист кога од својих последника, јер су они овима и иначе менично обавезни (те плаћајући меницу они врше дужност своју, а не стичу никаква права према хонорату). — Авалисте ових лица стоје у положају њихову.

299. — За разлику од сличног питања код пријема (бр. 173. а), овде је важно питање о праву на посредовање у исплати. То питање има два дела, а на име:

а) Ако више лица хоће да буду хоноранти за једног и истог меничног обвезника, онда закон не каже да ли и које од њих има прече право на посредовање. Тај део питања закон, дакле, не регулише, већ га оставља отвореног. И ту ће, на сваки начин, сам ималац менични имати право избора: он може узети исплату од кога хоће, а може и од свију укупно ако се ови сложе, али не и од свакога посебице.

б) Ако се пак пријаве више лица, па би свако хтело бити хонорант за другога, а не истог обвезника меничног, онда закон каже, да се између њих има извршити избор и првенство дати ономе, чијом се исплатом „највише њих од обвезаности ослобођавају“ — §. 135. тач. 4. Дакле, кад више хонораната понуде исплату менице за разне меничне обвезнике, онда ималац менице нема право избора, већ је дужан примити исплату од онога хоноранта, који плаћа за најранијег потписника менице. Према овоме најпречи је хонорант за акцептанта, по том за издаваоца, па онда редом за жиранте како су ови следовали.

Закон — §. 135. in fine — каже: „Ако се онај јави да је плати „на кога је она вучена, па је због „непријема протест изискат, он ће над свима дру-

„гима првенство имати.“ Ма да по овоме изгледа, да ће трасат бити првенствени хонорант чим постоји протест због неисплате, опет то није тако увек. Горња одредба има дословне важности само онда, кад је трасат меницу акцептирао за част издаваоца (у ком случају претходно већ мора постојати протест због непријема — бр. 172 bis), па се после јави да хоће и да плати за част издаваоца. А кад ово није случај, онда ће се то првенство одређивати према већ истакнутом правилу, т. ј. гледаће се ко је хонорат. И тако прече би као хонорант било неко лице, које хоће да плати за част трасанта, него ли трасат који би хтео платити за каквог жиранта и т. д. (Посредовању исплате, па баш и од стране трасата, има места и ако није изискат протест због *непријема*. Према томе, речи: „па је због непријема протест изискат“ ушле су §. 105. in fine не да се противно каже, већ само и једино да се њима обележи трасат, да се, дакле, каже, да све то не може вредити и за акцептанта, т. ј. да овај не може ни бити хонорант).

Разлог овоме давању првенства је у овоме: исплатом хоноранта ослобођавају се сваке обавезе последници хонората и онда је са свим разложно давати првенство ономе, услед чије ће се исплате ослободити највише меничних обвезника.

300. — *Хонорат* по речима §. 134. тач. 1. могу бити издавалац и преносиоци. Али је очевидно, да хоноратом може бити код исплате, исто као и код пријема — бр. 174, свако по меници већ обавезно лице, дакле и авалисте горњих лица, па и акцептант (има међу тим мишљења да акцептант не може бити хонорат, али она нису исправна).

301. — *Форма означавања исплате за част.* — По закону — §. 134. тач. 2. — посредовање при исплати мора се забележити или у самоме протесту,

т. ј. у његовом тексту, или и ван тога текста у виду додатка самоме протесту. Било на један или на други начин, сам факт посредовања мора се видети из протеста. Наравно је да се посредовање може (испоредити бр. 175.) још и на меници означити; али оно само за се није довољно.

Ово значење посредовања састоји се из наше мене: да је посредовао тај и тај, за част тога и тога, па се може још констатовати и исплата хонорантова. Али од свега тога је довољно, ако се у протесту само назначи да је и ко је посредовао. Само извршење исплате од стране хоноранта може се, као што обично и бива, констатовати особеном признаницом онога који је новац примио (било на меници или и на каквој особеној исправи).

Ако је хонорант нарочито означио лице за чију част меницу плаћа, онда се оно и сматра као хонорат. Ну ако то хонорант није учинио, онда се као хонорат сматра последњи жирант. Ово по томе што и овај остаје у обавези према хоноранту, који по §. 135. ступа у права притежатеља менице.

302. — *Делимична исплата за част.* — Начелно узев ималац менице није дужан примити само један део меничне суме на име исплате за част (испореди бр. 176, 272), сем случаја кад је већ извршена делимична исплата, па се онда јави хонорант за неплаћени остатак. На сваки начин и ова хонорација може увек бити делимична, ако поверилац на то пристане. Само би и тада могло бити незгода, што он, потпуно још неизмирен, не би могао хоноранту таквome дати протест и меницу ради тражења регреса.

303. — *Дејства исплате за част.* — Ова су двојака: у погледу хоноранта и у погледу меничних обвезника.

У погледу ових последњих важи правило: да се оваквом исплатом ослобођавају свих својих оба-

веза сви последници хоноратови — §. 135. тач. 2. и 3. Дакле, ако је плаћено за част акцептанта, ослобођени су издавалац и сви жиранти; ако је плаћено за част издаваоца, ослобођени су сви жиранти и т. д. Сам пак хонорат и његови претходници, као и дотичне авалисте, остају и даље у обавези својој, али према хоноранту.

Односно самога хоноранта пак важи, да он исплатом менице „ступа у права притежатеља, али је „дужан испунити и све обвезаности, које су за притежатеља прописане“ — §. 135. тач. 1. По овоме, хонорант стиче према своме хонорату и овога претходницима *права самога имаоца менице*, дакле не каква самостална права. Ималац менице овде исту уступа хоноранту, те се против овога могу употребити сви изговори везани лично за њ' и за бившег имаоца менице. — Хонорант се после исплате јавља као нови ималац менице, те онда има и права тражити регрес од заосталих обвезника (хонората и његових претходника), држећи се правила о томе прописаних за имаоца менице у опште (види о томе бр. 318. и след.).

ОДСЕК ЈЕДАНАЈЕСТИ.

Права и дужности притежатеља.

§§. 136—148.

304. — Овде под речју *притежатељ* менице не разуме се њен прост држалац, већ њен сопственик (односно лице које га заступа). Такав ималац менице има разна права и дужности, које се могу посматрати у двома главним фазама: у погледу пријема и у погледу наплате менице. И тако:

А.

Права и дужности имаоца менице у погледу акцепта.

305. — У III. одсеку — бр. 150. и след. — ми смо се упознали са овим правима и дужностима имаоца менице. Тамо је речено какав пријем, ради чега и од кога може он захтевати и на какав мора пристати. Овде би нам ваљало још разгледати из ближе дужност имаоца менице да тражи пријем, т. ј. да изврши презентацију менице ради акцепта, и право обезбеде због несигурности пријема. О тој дужности и о томе праву закон нарочито говори у следећим одредбама:

§. 136.

Притежатељ менице вучене у Европи, осим Исландије и острва ферерских, да се плати у Србији одма по виђењу, на један или више дана или месеци по виђењу, или на обично време по виђењу, дужан је тражити да му се иста плати или прими за три месеца, рачунајући од њеног датума. Рок од шест месеци опредељује се за приморске азијатске и африканске земље дуж средиземног и црног мора и за острове истим морама припадлеће. А за друге ван-европске земље, Исландију и ферерске острове рок је од осамнаест месеци. Исти више означени рокови имају места против притежатеља менице, која се вуче у Србији а да се одма по виђењу, или на обично време по виђењу, или на један или више дана или месеци по виђењу плати у којој од предизложених страних земаља.

§. 139. тач. 2.

Ако је пријемник као у презадужено стање пре рока за исилату одређеног, притежатељ може протестирати и накнаду тражити.

306. — *Дужност презентирати меницу ради пријема.* — Ми смо о томе и раније (бр. 152) говорили

изневши правило: да имаоцу, у опште узев, стоји на вољи тражити акцент или не. Међу тим, поред она тамо наведена два уговорна изузетка — кад се нареди да се тражи, или да се не тражи пријем — §. 136. поставља и трећи изузетак од горњег правила, по коме је ималац менице, којој је плаћање *по виђењу* (и то не само у роковима предвиђеним у §. 136., већ и у свима осталим, који су при томе могући — види бр. 180.) *дужан тражити да му се иста прими* у извесном року. Овај рок увек се почиње рачунати од *датума издања* менице, а траје 3, 6 или 18 месеца, како је кад удаљено место издања од места плаћања. И то важи како за менице, које се издају у Србији или где на страни, а да се плате у Србији, тако и за оне, које се издају у Србији, а да се плате где на страни.

Али и ово тражење акцента ипак није дужност имаоца менице у правом смислу те речи. Ималац овакве менице, и поред горњег законског наређења, не мора тражити баш акцент, већ може захтевати и само *визу* трасатову, па ће рок тећи као да је и акцент дат. И тек ако се не би учинило ни једно ни друго — не би се добио ни акцент нити виза — тек тада би се рок плаћања рачунао по роковима из §. 136. и од дана издања менице (бр. 152, 328).

ОвOME пропису разлог је у томе, што се имаоцу оваквих меница није хтелo оставити на вољу, да он оклева са презентацијом, те да на тај начин држи у неизвесности потписнике менице о томе, да-ли ће се она и када примити. Овим се он нагони да меницу презентира, те да се изврши виђење и од њега рок плаћања почне тећи. Ако се то не учини, рок овај почиње тећи од датума издања (в. бр. 312).

307. — *Право обезбеђења због несигурности пријема.* — Менични потписници јамче не само да ће се меница примити, него и да ће тај пријем остати

сигуран и као такав давати гаранцију, да ће акцептант меницу и платити, за шта они такође јамче. Према томе је са свим основано што §. 139. тач. 2. имаоцу менице даје право обезбедити исплату менице чим би акцептант постао несигуран. Ова пак несигурност постоји онда, кад акцептант падне у презадужено стање, т. ј. падне под стеднице пре рока менице.

Даље о овоме обезбеђењу вид. у бр. 171, 171. bis. Испоредити и бр. 168 bis. до 170.

Б.

Права и дужности имаоца менице у погледу наплате.

308. — Ова права и дужности имаоца менице могу се посматрати у разним фазама као што су: презентација ради исплате, исплата и неисплата. У свима овим фазама имаде особених правила за права и дужности меничнога повериоца. И тако:

І.

Презентација менице ради наплате.

§. 137.

Притежатељ менице дужан је захтевати да му се ова исплати оног дана, кад јој је рок исплати одређен.

309. — Код грађанско-правних обавеза дужник мора знати ко му је поверилац. Ако се овај промени мора се дужник о томе известити, иначе он може пуноважно платити дуг старом повериоцу (в. бр. 242). Са свим сагласно овоме правилу, грађанско право поставило је друго једно, по коме је дужник обавезан исплату дуга сам однети својем повериоцу.

И једно и друго правило гласе обрнуто у меничном праву. Менични дужник не може увек ни знати ко му је поверилац: меница брзо циркулише

и прелази из руке у руку, те се и не може њен дужник извештавати о овим брзим и честим променама повериоца меничног. Баш са тога је и постављено правило, да је менични поверилац дужан тражити меничнога дужника и од овога захтевати исплату.

Ову дужност меничнога повериоца изриче јасно §. 137., а њу потврђује и напред наведени §. 136. трг. зак.; она је апсолутна (сем што не постоји стварно у случају, кад је ималац менице у једно и њен домицилијат — бр. 108, 310) и невршење њено има врло озбиљне последице — бр. 328.

310. — Исплата менице може се с правом захтевати кад се поднесе и сама меница; отуда је тражење исплате увек везано са показивањем менице, те се зове и *иоднашање*, *презентација* менице ради наплате. Онај ко то чини зове се *презентант*; а онај коме се то чини, или од кога се исплата тражи — *презентат*.

Презентант може бити ималац менице уредно легитимиран или његов пуномоћник (испореди бр. 151. одељ. 2). Презентат може бити акцептант, трасат и домицилијат (односно њихови заступници), т. ј. по свакој меници исплата се мора тражити најпре од акцептанта, ако овога има, иначе од самога трасата (од овога баш и онда кад би било и акцептанта за част — бр. 297); ако је пак меница домицилирана и са домицилијатом (бр. 108.), онда се од овога има и тражити исплата.

311. — *Место* ове презентације јесте место плаћања. Само се и оно може још изближе одредити — в. бр. 162; ако ово није учињено, онда се исплата има захтевати у радњи, односно стану презентата.

312. — *Време* ове презентације одређено је §. 137. трг. зак. и пада на сами дан рока. Онога дана кад је рок плаћања менице — в. бр. 181 и след. — ова се мора поднети акцептанту (односно трасату,

домицилијату) и од њега исплата тражити. Тај се рок никако не може продужити, сем по каквом нарочитом уговору дотичних обвезника. Али и такав уговор не може везивати и трећа лица, нити може н. пр. мењати рок за протест, који је законом утврђен.

Ну о овоме времену презентације садржи се у §. 136. трг. зак. једна нарочита одредба за оне менице, које су издате на страни или у Србији, а имају се платити у Србији (или обратно) „одма по виђењу, на један или више дана или месеци по виђењу, или на обично време по виђењу.“ Ималац такве менице дужан је исплату тражити у року од три, шест или осамнајест месеца (према удаљености места издања и плаћања — види текст §. 136.) рачунајући од дана издања.

Овде нам ваља двоје приметити.

Прво то, да овај пропис треба да се односи на све менице по виђењу, а не само на оне код којих је рок одмах, обично време, један или више дана или месеца по виђењу — види бр. 306. тач. 1., — дакле и на оне, што гласе једну или више недеља, година по виђењу.

Друго то, да се горњи рок од три, шест, осамнајест месеца има рачунати од дана издања само онда, ако нема датираног пријема, протеста због непријема или датиране визе. Јер ако ма чега од овога има, онда ће се рок плаћања рачунати од дотичног датума (пријема, протеста или визе) по правилима из бр. 183.

Разлог овој одредби је у томе, што се имаоцу менице, којој се рок виђењем утврђује, није хтело оставити, да он по својој вољи оклева са тражењем наплате и дуго одржава лица менична, посебице издаваоца, у неизвесности о томе, да ли ће се меница платити или не.

II.

Исплата менице.

313. — Кад се презентат одлучи исплатити поднесу му меницу, онда ће се исплата извршити сходно правилама, која смо изложили у деветом одсеку — бр. 265. и след. Тамо су обележена права и дужности платца и повериоца у погледу саме исплате и овде се о томе нема шта особено говорити.

Ако се исплата правилним путем изврши, онда је све свршено. Меница је испунила своју задаћу и што још од ње може остати, то је право платца, дакле акцептанта, односно трасата, да од издаваоца тражи покриће, ако ово није већ добио (види бр. 145. тач. б.).

III.

Неисплата менице и последице њене.

314. — Кад презентат одрекне исплату менице, онда последице тога су: што имаоцу њеном остаје право, да тражи обезбеђење (в. бр. 334), а и накнаду од осталих меничних обвезника, ако не би могао или хтео гонити баш самога презентата. И при томе тражењу накнаде, односно обезбеђења, три ствари ваља посебице посматрати. *Прва* је само доказивање да је обећана исплата изостала, а то је услов за тражење ове накнаде, односно обезбеђења. *Друга* је опет сама ова накнада. *Трећа* пак је питање о обезбеђењу. И тако:

1.

Доказ о неисплати менице.

§. 138.

Ако се у одређени дан меница не исплати, мора се одма првог дана за овим протестом, који се зове протест због неисплате, доказати како је исплата изостала.

Ако је поменути дан празнични био, онда одма други дан.

§. 139.

Притежатељ менице није разрешен од изискивања протеста због неисплате нити тиме, што има протест због невријема, ни због смрти или презадужености онога на кога је меница вучена. Ако је иријемник пао у презадужено стање пре рока за исплату одређеног, притежатељ може протестирати и накнаду тражити.

315. — Код грађанско-правних обавеза неисплата истих може се, према сваком дужнику и у свима приликама, довољно доказати и самом државином дотичне исправе. Ту никако нису потребни и неки особени докази о неисплати.

Код меница је са свим друкчије и то баш из разлога, који налазе врло добра основа у самим начелима меничнога права, као што ћемо већ видети. Истина је да и код менице има дужника, против којих се неисплата њена не мора доказивати каквим особеним доказом, већ је довољно ако је поверилац има у рукама. То су т. звани *непосредни дужници* (в. бр. 253): акцептант, евангуелно и трасант (в. бр. 332), као и њихове авалисте. Али код менице имаде и таквих дужника, против којих се неисплата мора доказивати нарочитом исправом, ако се хоће да се и против њих имају сва права, што их менични поверилац може имати. То су т. звани *регресни дужници* (бр. 253.): жиранти, евангуелно трасант (в. бр. 332), као и њихове авалисте.

Овај доказ јесте *протест због неисплате*. Начин и форму издавања овог протеста види у бр. 337. и след.

316. — *Време* кад се овај протест диже утврђено је §. 138. трг. зак. По овој одредби тај се протест мора дићи *првог радног* дана, који следује дану плаћања. По томе, ако би плаћање какве ме-

нице падало у очи каквог празника, онда се протест због њене неисплате може и мора дићи не сутра дан на празник, већ првог радног дана по празнику. Ако би, дакле, рок плаћања био на велику суботу, онда се протест има дићи тек у идућу среду, јер је то први радни дан после рока плаћања.

317. — По §. 139. тргов. зак. (у вези са §. 151. — в. бр. 338.) протест овај једини је доказ о томе да меница није уредним путем и начином исплаћена и он се не може ничим другим заменити, нити се доказ овај може изводити из ма каквих других факата, који би иначе по себи могли тврдити, да исплата није учињена. И тако, кад трасат није хтео да акцептира меницу, па је ималац дигао протест због непријема, то га не ослобођава дужности, да исплату у своје време ипак тражи од тога трасата и, ако овај не плати, да дигне протест због неисплате. Исто тако, ако би трасат, односно акцентант, умр'о или под стецните пао, опет је ималац менице дужан дићи протест због неисплате, ма да ова два факта већ самим постојањем својим показују, да се исплата није могла извршити баш од стране непосредног дужника. Јер у оном првом случају могао би се трасат ипак решити да меницу плати и ако ју није акцентирао; а у друга два случаја може наследник умрлога или његова маса хтети да плати. Због тога се увек и захтева, да се протестом докаже, да ни те могућности нису наступиле; да је, дакле, обеђана и зајемчена исплата савршено изостала. —

Другу тачку §. 139. разгледали смо на својем месту (в. бр. 171, 171 bis, 307.)

2.

Регрес због неисплате менице.

318. — Кад меницу о року не исплати за то позвано лице (дакле: акцентант, трасат, домицилијат.)

онда меничном повериоцу, који уредним путем (бр. 315) докаже изостанак исплате о року остаје право да накнаду тражи од осталих меничних обвезника. Ова накнада састоји се из меничне суме, интереса и трошкова и то се обично зове *регрес* или *накнада због неисплате*. Поверилац менични, који тражи овај регрес, зове се *регресант*, а менични дужник од кога се он тражи — *регресат*.

У говору о овоме регресу ваља расматрати три оделите ствари, а на име:

- а) Право регреса и лица која су на њ обавезна.
- б) Поступак при тражењу регреса.
- γ) Губитак права на регрес.

а.

ПРАВО НА РЕГРЕС И РЕГРЕСНИ ОБВЕЗНИЦИ.

§. 140.

Притежатељ протестиране због неисплате менице може тражити да му је плати посебнице или издатељ, или који од преноситеља, или скупа издатељ и сви преноситељи. Ово исто право припада сваком преноситељу против издатеља и преноситеља који му прелазе.

319. — Из овога прописа, а не мање и из саме природе ствари, види се, да право на овај регрес има сваки поверилац менични, било да је он ремитент, или жиратар, или најзад да је меницу добио тек пошто је и сам већ платио регрес. Једним општим изразом речено: *сваки последник или право регреса према својем претходнику.*

У овоме смислу ваља узимати у закону употребљену реч „притежатељ“, јер се под њом не подразумева и прости држалац менице, већ само њен сопственик или заступник овога.

320. — Право регреса је у опште везано за

протест због неисплате; *без овога протеста нема регреси*. Отуда се и каже у закону, да накнаду може тражити „притежатељ протестиране због неисплате менице.“ Међу тим, у нашем меничном праву учињен је један једини изузетак од тога правила, а на име према трасанту, који није дао покриће. У овоме случају ималац менице може од њега тражити регрес и без протеста (в. бр. 332).

Као други изузетак могао би се сматрати случај уговореног отпуштања протеста, т. ј. кад који у меници стави клаузу *без протеста* (в. бр. 125). Ну то је изузетак само по форми, јер она клауза замењује протест и важи за сва лица ако потиче од издаваоца; ако потиче од преносиоца, онда важи само за њега и његове последнике.

321. — *Регресни обвезници* или дужници то су она менична лица, која су дужна платити меницу ако је не плати лице непосредно за исплату позвано (акцептант, трасат, домицилијат).

У §. 140. обележавају се та лица у погледу протестиране менице. Она су: издавалац и преносиоци. Међу тим, овај пропис потребује двојаку допуну:

Прва је та, што су код протестиране менице регресни обвезници *сви претходници* меничнога повериоца, као што је ово правило наглашено и самим §. 140. in fine, а особито истакнуто у §§. 141, 143, 145. трг. зак. Ту су, дакле, регресни обвезници не само издавалац и преносиоци, него и њихове авалисте, (на у извесном случају и сами трасат — в. бр. 253, 332. одељ. 1.).

Друга је та, што и код непротестиране менице може бити регресни обвезник издавалац, ако није дао покриће — в. бр. 253, 332. тач. 2).

Што се тиче акцептанта он се не може сматрати као прави регресни обвезник и ако се и од њега може тражити наплата како по протестираној, тако

и по непротестираној меници. Ово пак са тога, што против акцептанта никада није потребан протест због неисплате, пошто он и без њега мора знати да је исплата изостала. — Тако је и с његовим авалистом (испор. бр. 253).

321. bis. — Ми смо се већ упознали са солидарном одговорношћу свих меничних потписника — в. бр. 252 и след. Природна последица тога јесте, да су и сви регресни обвезници солидарно обавезни дати регрес. Отуда меничном повериоцу стоји на вољи, да регрес тражи било од свих својих регресних дужника укупно, било само од једнога између њих и то од којег он хоће. Није дужан држати се никаквога реда, већ може учинити избор какав се њему самоме допада.

Као неки изузетак од правила, које набраја регресне дужнике меничне, може се сматрати онај нарочити уговор изражен у формули *без обавезе* — в. бр. 218. Лице, које уз свој потпис пуноважно стави ову клаузу, испада из реда регресних обвезника, ма да би иначе оно међу њих долазило.

β.

ПОСТУПАК ПРИ ТРАЖЕЊУ РЕГРЕСА.

§. 141.

Ако се притежатељ менице посебно за исплату менице обрати своме претходнику, он треба овоме да остави протест, иако овај не плати, да га позове у суд најдуже за 15 дана, рачунајући од дана издатог протеста, ако претходник не пребива даље од 10 сати растојања. Време за претходника живећег даље од 10 сати од места у коме се меница исплатити морала, продужиће се за сваку даљину од 5 сати више с једним даном.

§. 142.

За менице вучене из Србије, а да се иплате изван Србије у Европи, осим Исландије и острова Ферерских, па су протестиране, тужба ће се подићи противу издатеља и преноситеља у Србији живећих за три месеца; ако је вучена меница за приморске азијатске и африканске земље дуж средњег и црног мора или за острве истим морима принадежне, за шест месеци; а ако је за друге ван — европске земље, Исландију и ферерске острове за 18 месеци.

§. 143.

Ако се пак притежатељ менице обрати уједно и против преноситеља и издатеља, онда он према сваком од њих има право на рокове у предидућем §. означене. Тако исто сваки преноситељ има право обратити се у предмету поменутог тражбине или на појединог или на све своје претходнике у течају више одређених рокова. Рок за ове тече од дана кад је противу њих тужба подигнута.

322. — Ови прописи регулишу поступак при тражењу регреса због неисплате менице. И при томе су два момента главна: достава протеста и подизање регресне тужбе.

а.

Достава (нотификација) протеста због неисплате.

323. — Кад се меница не исплати уредно и њен сопственик дигне протест због неисплате, он треба исти да пошаље ономе од кога намерава тражити регрес. Овом доставом протеста он управо извештава дотичнога регреснога обвезника да је исплата изостала, подносећи му протест као доказ о томе. По себи се већ разумје, да ће га он, у исто доба, позвати да му сада сам меницу исплати.

Све то скупа, достава протеста и позив на исплату, зове се *нотификација протеста*.

Рок у коме се ова нотификација мора извршити није изречно одређен у закону. Међу тим, из одредаба законских, којима се утврђују рокови за регресне тужбе, следује, да се та нотификација треба да изврши тако, како ће још увек остати времена да се тужба благовремено подигне. —

Него ова нотификација протеста није и формално обавезна. Закон каже да она треба да се изврши, али не и да мора; а сем тога, закон не везује никакве последице за њено невршење. Право на регрес није, дакле, зависно од ове нотификације и она се може заменити самом регресном тужбом (испореди §. 144. трг. зак.). Тако се у пракси понајвише и чини.

б.

Подизање регресне тужбе.

324. — Кад менични поверилац (за регресата в. бр. 326.) хоће да тражи регрес судским путем, било да је безуспешно чинио, или да није ни чинио нотификацију протеста, он се ради тога мора обратити суду нарочитом тужбом, у којој ће изложити шта и по каквом основу тражи и т. д. Та се тужба зове *регресна*. Форму њену регулише општи судски поступак у грађанским парницама и то не спада у чисто менично право. Али ово право прописује нарочите рокове у којима се ова тужба има подићи. О томе постоје извесна правила за поједине случаје. И тако:

Први случај. Регрес се тражи само од једног обвезника. Овде ваља разликовати два подслучаја и то:

а. а. — Меница се *плаћа* у Србији, а ту живи и регресат. Тада се тужба има поднети надлежном суду у року од 15 дана од дана протеста, ако регресат пребива на растојању од 10 сати од места плаћања. Ако је

ово растојање веће, онда се за сваких даљих 5 сати растојања горњи рок повећава са 1. даном. (Започетих 5 сати сматрају се као и навршени по оном истом разлогу, по коме се и започетих првих 10 сати рачунају као пуни. По томе: за растојање од 5, 6, 8, 10 сати рок је 15 дана, за растојање од 12, 15 рок је 16, за растојање од 16, 18, 20 рок је 17 дана и т. д. Сати растојања се узимљу по њиховом званичном рачунању).

б. б. — Меници је *плаћање на страни*, а регресат живи у Србији и у њој има да се поднесе регресна тужба. Рокови су и у овоме случају разни, али просечно опредељени и то:

Три месеца од дана протеста, ако је место плаћања у Европи сем Исланда и ферарских острова.

Шест месеца од дана протеста, ако је место плаћања у приморским азијским или афричким земљама дуж Средиземног и Црног Мора, или на коме острову тих мора.

Осамнајест месеца од дана протеста, ако је плаћање на Исланду, ферарским островима, или на којој другој ваневропској земљи.

325. — *Други случај*: регрес се тражи од више разних регресних обвезника.

И овде могу бити два подслучаја и то:

а. а. — Или се овај регрес тражи *једном* тужбом, — и

б. б. — Или се он пак тражи *разним* тужбама.

Не чинећи никакву разлику између ова два случаја, §. 143. трг. зак. само изриче правило, да ће тада регресант према сваком регресату посебице имати право на напред означене рокове за подизање тужбе. Како ће се сад ово правило применити на овај или онај практички случај, то се има засебно расправљати и решити.

Почетак свих ових рокова за регресне тужбе у до сада наведеним случајима јесте *од дана протеста*

због неисплате (сам пак дан протеста не рачуна се н. пр: протест датиран. 1. Априла, рок 15 дана, тужба се подноси најдаље 16. Априла закључно. Испоредити бр. 326).

326. — Довде је (бр. 324 и 325) било говора о томе: кад прави менични поверилац — дакле ремитент, односно последњи жиратар — тражи регрес. Међу тим, може се десити, као што се и дешава, да регресат плати меницу, па после и сам хоће да тражи регрес од својих претходника.

О овоме случају садржи се пропис у тач. 2. и 3. §. 143. тргов. зак. И за таквог регресанта важи све напред речено о праву на регрес — бр. 319, 320, 321, 321. bis, о нотификацији протеста — бр. 323, као и о подизању регресне тужбе — бр. 324, 325. Само и једино за оваквога регресанта рокови за подизање тужбе почињу се рачунати *од дана кад је и против њега тужба подигнута, а не од дана протеста*. Ово са тога, што би он често био у немогућности на време подићи тужбу, ако би му се рок рачунао од дана протеста; јер за овај он сазнаје не одмах, него тек кад му се тужба достави, или нотификација изврши.

у.

ГУБИТАК ПРАВА НА РЕГРЕС.

§. 144.

По истеку више поменутих рокова: — за подизање (презентирање) менице одма по виђењу, или на један или више дана или месеци по виђењу, или на обично време по виђењу, -- за протест због неисплате, — за подизање тужбе на накнаду — притежатељ менице губи сва права противу преноситеља.

§. 145.

Тако исто губе и преноситељи права на накнаду против претходника после више означенога рока и то сваки колико се кога тиче.

§. 146.

Исто тако губе ова права притежатељ и преноситељи према издатељу самом, ако овај докаже да је пријемник био снабдевен с новцима о року плаћања. У овом случају притежатељ менице има право тражбину своју изравити само противу онога, на кога је меница вучена.

§. 147.

Губитак у предидућа три §-а опредељени престаје на корист притежатеља противу издатеља или противу оног од преноситеља, који је по истечењу рока одређеног за протест, за обзнану истог или за позив у суд, рачуном, подмирењем једног потраживања за друго, или другим којим начином суму за исплату менице потребну примио.

327. — Ово су прописи законски, који говоре о губитку права на накнаду или регрес. Кад се они у њиховој укупности расмотре, онда се види, да они регулишу три главне ствари, а на име: случаје у којима се губи, лица која губе и лица према којима се губи право регреса. И тако:

а.

Случаји губитка права на регрес.

328. — О овоме се налази пропис у §. 144. тргов. зак. По њему менични поверилац губи право тражити накнаду због неисплате менице у три разна случаја, имено:

а. а. — Кад прође рок одређен „за поднашање (презентирање) менице одма по виђењу, или на је-

дан или више дана или месеци по виђењу, или на обично време по виђењу“ — тач. 1. §. 144; види бр. 306. и 312.

Пропис овај треба двојакe допуне.

Прва је та, што се он мора односити на све оне менице, којима је плаћање *по виђењу* на ма који рок, дакле и недеље, године и ако се то изречно не каже у овоме пропису — в. бр. 312.

Друга је у следећем:

Ма да сам текст тач. 1. §. 144. не каже изречно, опет је несумњиво, да се он односи на презентацију из §. 136. трг. зак. Овај пак § говори како о презентацији ради пријема (бр. 306), тако и о презентацији ради наплате (бр. 309, 312). То су, међу тим, две разне ствари и наведени пропис §. 144. никако се не може односити на обе ове презентације: он се не тиче презентације рад пријема, већ само презентације ради наплате и то оних меница, код којих не би било ни датираног пријема, ни датиране визе, нити протеста због непријема (а не и оних код којих би тога било, јер њихова презентација врши се по року у њима означеном, а не по роковима из §. 136).

[Раније смо видели (бр. 306), да је презентација менице ради пријема само право, али не и дужност имаоца њеног, па баш и у случају §. 136. Јер ако ималац менице *по виђењу* (на ма који рок) тражи пријем (односно визу, протест због непријема) по наређењу §. 136. и добије га, онда ће му се од тога доба и рачунати рок за плаћање (бр. 183), без икаква обзира на оне рокове из §. 136. Ну ако он то не учини, онда баш по §. 136. не губи право тражити исплату, дакле извршити презентацију ради наплате, већ само мора то да чини у извесном року, који му се тада рачуна од *датума издања* менице (то је последица нетражења пријема, ништа друго). И сада ако он ово учини у томе року, меница му се мора платити и он ништа не губи; али ако то не

учини, дакле не презентира меницу ради наплате, онда он губи право регреса. Него тада је очвидно, да је овај губитак наступио не са тога, што није извршена презентација ради пријема, већ зато што није учињена она ради наплате].

Дакле, први случај губитка права на регрес је онда, кад се меница, која се плаћа по виђењу (на ма који рок) и код које ово виђење није утврђено ни на један начин (бр. 152, 306), не презентира ради наплате у року, који одређује §. 136. (бр. 312).

б. б. — *Други* је случај овога губитка кад имаоц менице не дигне благовремено протест због неисплате — тач. 2. §. 144. трг зак.

На својем месту видели смо (бр. 253), да су регресни обвезници дужни платити меницу под условом, т. ј. ако је не плати лице у првом реду на исплату позвано. Да би они били дужни имаоцу менице дати накнаду, нужно је, дакле, доказати им, да је испуњен услов под којим су се они и обвезали, т. ј. да је изостала обећана уредна исплата. Доказ пак за то јесте, као што знамо — бр. 315, само и искључиво уредан протест због неисплате. Кад пак овога нема, онда није доказано да је исплата тражена па изостала, није, дакле, доказан услов за обавезу регресних дужника, те по томе ови нису ни обавезни плаћати ма какву накнаду.

Под овај би се случај дао подвести и онај први, јер и онамо нема протеста због неисплате чим презентација није на време извршена.

в. в. — *Трећи* је случај кад ималац менице не поднесе на време регресну тужбу — тач. 3. §. 144. трг. зак. Овде се нема шта особенога рећи после говора о подизању ове тужбе у бр. 324. и след.

328. bis. — Као правни разлог за све ове губитке права на регрес навођено је, да то захтева она извесност и тачност, која мора владати у ме-

ничним односима. Свака менична обавеза и право везани су за тачан рок; о року томе мора се прва испунити, а друго тражити: свако у томе мора бити брижљив и тачан, нити се може допустити, да небрежљивост једнога иде на штету другог лица. Са тога се и имаоцу менице не допушта, да тражење исплате или регреса развлачи по својој вољи, већ му се за то опредељују тачни рокови; ако их пропусти, закон ослобађа одговорности регресне обвезнике, јер сматра као неправично, да они вечно остају у обавези само због небрежења имаоца менице. Овај сам има највећа интереса да оствари своја права по меници, па сам треба и да се стара, да то увек на време учини; неће ли то, нека сам и сноси сваку штету.

б.

Лица која губе право на регрес.

329. — По самој природи ствари право на овај регрес може губити само онај који га има; дакле, према напред реченоме, сопственик менице, било да је он то као прави поверилац (ремитент, жиратар), било да је он то постао тек плативши регрес. И овде се то може исказати општим правилом: да регрес може губити последник према својим претходницима.

У §. 144. тргов. зак. говори се о губитку регреса притежатеља, а у §. 145. о губитку регреса преносилаца. Али обе те одредбе су само делови горњег општег правила.

в.

Лица према којима се губи право на регрес.

330. — Према самој садржини права на регрес оно се губи на спрам регресних дужника. Ови се, дакле, ослобођавају својих меничних обавеза.

Него ово је само једно опште правило, које у практичкој примени није једнако за све регресне дужнике. У ове, као што знамо, спадају издавалац (ако је дао покриће) и преносиоци са својим авалистама. Али сва та лица нису у једнаком положају, већ закон између њих прави разлике, а на име:

331. — *За преносиоце.* — Кад наступи који год случај губитка права на регрес, онда сопственик менице безусловно губи сва права против преносилаца (наравно против оних, који му претходе, јер последници његови нису му ни били обавезни) и не може ништа више од њих тражити по основи те менице.

Правни разлог овоме пропису упознали смо напред (в. бр. 328. bis.) Стварни пак разлог је у томе, што су преносиоци за меницу добили онолико, колико су за њу и платили, те се сада, услед овога ослобођавања меничне обавезе, неће неправедно богатити на штету небрежљивог повериоца. На против, баш сама правичност захтева ослободити их обавезе, кад имаца менице није хтео уредно вршити дужности своје у погледу наплате менице. —

Све ово важи и за авалисте преносилаца, јер су и они обавезни онако исто као и ови — бр. 261.

332. — *За издаваоца.* — Овај се у наведеним случајима по некада ослобађа своје обавезе, а по некада не; све зависи од тога: да-ли је он дао покриће (бр. 142.), или га није дао.

Ако је у стању доказати (в бр. 148. тач. г) да је трасату, односно акцептанту, *благовремено* и на правом месту (бр. 143) дао покриће, онда се он, исто као и преносиоци и са истих разлога, ослобађа своје обавезе, те имацац прејудициране менице не може по њој ништа више од њега тражити. Јер кад је дао покриће он је тиме вратио оно, што је у валути примио од ремитента и сада се не би неправедно ко-

ристио на штету имаоца менице. Овај треба сам да сноси све последице својега небрежења, а не може захтевати, да му као небрежљивом и даље одговара трасант, који је своју дужност испунио и суму за исплату менице потребну послао лицу, од којег је исплату требало и тражити.

У овоме случају имацац менице може наплату исте тражити још само од трасата (односно акцептанта и његовога авалисте), као лица које је примило покриће за исплату менице — §. 146. тач. 2. трг. зак.

Са свим противно стоји у случају кад трасант *није дао покриће*. Тада меница њега ништа не кошта; он је од ремитента примио валуту, а за то није ни коме дао никакву противвредност. И кад би се он и у овоме случају ослободио своје меничне обавезе, он би се очевидно неправедно богатио на штету имаоца менице. Тако што не би налазило оправдања ни у небрежљивости имаоца менице, јер је и трасант био исто тако небрежљив кад није дао покриће, а то је требао учинити.

Авалиста издаваочев је у истом положају као и сам издавалац.

333. — Од ових правила чини §. 147. трг. зак. извесне изузетке. Ту се вели: да се обавезе не ослобођавају издавалац и преносиоци, који би, по истеку раније опредељених рокова, ма „којим начином суму за исплату менице потребну“ патраг примили. Али ово и нису у ствари никакви изузеци, као што се види из следећег:

Издавалац може доћи у положај да од трасата прими патраг дато му покриће. У томе случају мора

се и сматрати као да покриће није ни дато, те ће он, следствено већ изложеном правилу, бити одговоран и по прејудицираној меници.

Што се тиче *преносилаца* ту је већ тешко замислити случај, у коме би они могли натраг примити дато покриће, јер га они по закону и не дају. Дотична одредба §. 147. имала је смисла донде, докле је владало правило, да су и преносиоци дужни старати се, да се покриће даде трасату. Али кад је та доктрина пала, а њу је напустио и наш закон, онда нема смисла ни онај пропис §. 147. у колико се тиче преносилаца. И што је он ипак остао, то је само једна омашка при редиговању закона; практичне примене он не може имати (в. бр. 145. in fine и 147.).

З.

Обезбеђење неплаћене менице.

§. 148.

Осим мера прописаних за тражење наплате, притежатељ протестиране због неисплате менице, има и то право, да посредством суда ради своје безбедности узалти ствари покретне издатеља, пријемника и преноситеља.

334. — Као код сваке тражбине, тако се овим и код протестиране менице допушта повериоцу, да, поред тражења регреса, тражи и обезбеђење меничне суме. Ради тога он је у праву ставити *забрану* на покретност свих меничних обвезника, дакле издаваоца, акцептанта и преносилаца. Али он то може учинити и према авалистама ових лица и ако закон о томе ништа не каже нарочито.

То је о протестираној меници.

335. — Ну горњи §. не помиње и меницу, која није протестирана због неисплате. Има ли њен сопственик право на ову забрану или обезбеђење?

На ово питање даје нам одговор опште грађанско право. По њему сопственик протестиране менице може ставити забрану на покретност акцептанта, јер је овај безусловно обавезан. Исто тако и на покретност издаваоца, јер овај мора сам да докаже услов својег ослобођења, т. ј. да је дао покриће; док то не докаже, он се сматра као менични дужник. Али то право забране не може имати сопственик протестоване менице и према жирантима; ови су ослобођени безусловно.

Овакав исти положај имају и авалисте дотичних лица.

336. — Што је речено о забрани, то све важи и о *прибелешци* и ако закон о њој ништа не говори. И она је обезбеђење само са некретним стварима.

ОДСЕК ДВANAЈЕСТИ

О протесту

§. 149.

Протест због непријема или неисплате мора се подићи по правилу за то прописаном код трговачког, где овог нема код окружног суда, а где ни овог нема код среке полицајне власти или код извршитеља судског.

§. 150.

У протест треба преписати меницу од речи до речи, пријем, пренос и онога, који је тамо означен да је по потреби исплати; даље, да је понуђен да меницу исплати, присуство или одсуство онога који треба да плати, узроке неисплаћања, немогућност или нехтење подписати се, и напослетку дан, месец и годину изискатог протеста.

§. 151.

Никакав други акт у виду сведочанства издат од трговаца или других којих лица не може протест заменити.

§. 152.

Лица законом за сачињавање протеста одређена обавезана су, ако не желе поднети под строги одговор, и накнадити трошкове и штете дотичним странама. — Концепте издатих протеста брижљиво чувати и у протокол по реду бројном заводити. Тај протокол у кога ће стране бити означене, биће јемствеником прошивен, и подписима и печатом утврђен.

337. — *Врсте и циљ протеста.* — Протеста може бити тројаких, а на име:

а) *Протест због непријема*, који се диже онда кад трасат неће никако, или неће потпуно и безусловно да акцептира меницу — §§. 89, 94. трг. зак. Овакав протест има за циљ, да докаже било цео или делимичан непријем, било условљавање пријема као недопуштену радњу.

б) *Протест због несигурности пријема*, који се диже кад акцептант, па дакле и сам акцепт, постане несигуран — §. 139. трг. зак., бр. 171, 171 bis. Овоме протесту је циљ доказати постојање ове несигурности као услова за тражење обезбеђења.

в.) *Протест због неисплате*, који се диже кад трасат, односно акцептант, домицилијат, неће меницу уредно да исплате, или неће неки део њене суме да исплате — §§. 132. и 138. трг. зак. Овим протестом хоће да се докаже, да је изостала било цела исплата, било један њен део.

338. — *Замене протеста* не може бити; он се не може заменити никојим другим актом ни сведошанством. Циљ протеста не може се постићи никојим другим путем ни средством; само и искључиво прописним протестом може се доказивати: да је пријем

изостао, несигурним постао или да је изостала исплата. — Раније је бивало да се је место данашњег протеста набављала друга каква сведошба или потврда. Зато је у §. 151. изречно и казано, да тога више не може бити — в. бр. 166.

339. — *Лица против којих се протести дижу* јесу она, која су требала извршити ону радњу, чије се неиспуњење протестом доказује. По томе, протест због непријема, делимичног и условног пријема, диже се против *трасата*; протест због несигурности пријема против *акцептанта*; а протест због неисплате менице против *трасата*, односно *акцептанта* или *домицилијата* ако би овога било. То се лице зове *протестат*.

340. — *Место где се протест диже.* — Опште је правило, да се протест има дићи на ономе месту, на коме се је десило оно, што се дотичним протестом хоће да докаже. По томе: протест због непријема, делимичног или условног пријема, има се дићи онде, где је ваљало пријем извршити, т. ј. код трасата где је вршена и презентација ради пријема (в. бр. 153.); протест због несигурности пријема у месту где је утврђена несигурност акцептанта; протест због целе или делимичне неисплате онде, где се је имала извршити исплата, односно презентација ради исплате (бр. 311.).

341. — *Лице које може протест захтевати* јесте, по правилу, сопственик менице или његов заступник. Али и сама проста државина менице може овлашћивати држаоца да протест тражи. То се лице зове *протестант*.

342. — *Лица која протест издају* јесу само органи државни и то: пријавник трговачког суда; ако овог суда нема, онда пријавник првостепеног суда онога места у коме протест ваља подићи; ако

у томе месту не би било ових судова, онда дотична полицијска средска власт под коју то место потпада.

Закон — §. 149. — говори и о извршиоцу судском, али ми овога органа још немамо.

343. — *Форма и садржина протеста; начин издавања његовог.*

Форма свакога протеста је писмени званични акт власти која протест издаје.

Садржина зависи и од тога какав је који протест. О томе важе одредбе §. 150. трг. зак. По њима сваки протест мора садржавати тачан препис целе менице са свима изјашњењима, која се на њој налазе, датум издања и потпис дотичног државног органа, са текућим бројем протеста (§. 152.) И сада се даља садржина управља према томе какав је протест, а на име:

Код протеста због непријема његов издавалац мора забележити: да је тражио и нашао трасата и овај изјавио да неће и зашто неће да прими меницу целу или делимично; ако га није нашао има само то и да забележи. Тако исто и код протеста због неисплате има да забележи изјаву трасата, односно акцептанта или домицилијата, да неће и зашто да плати, ако га је нашао и на то позвао; иначе само означити да се није могао наћи ни питати. Код протеста због несигурности је довољно да се на основу званичних акта само забележи узрок несигурности.

Начин издавања протеста је прописан делом у §. 152. трг. зак., а делом у нарочитој уредби Министра Правде од 8. Априла 1866.. № 1434. (која, у осталом, и не спомиње протест због несигурности пријема). — Није овде од потребе у ову ствар дубље улазити.

ОДСЕК ТРИНАЈЕСТИ

О намирењу средством повратних меница

§. 153.

Кад притежатељ протестиране због неисплате менице оће да се наплати за вредност исте, за интересе, разлику курса, трошкове око протеста и иначе учињене, он може вући повратну меницу на издатеља, или на кога од преноситеља.

§. 154.

Курс се према издатељу опредељава по одношењу курса оног места, где се меница имала платити, према месту где ће се ова повратна морати платити. Према преноситељима опредељава се курс по одношењу места, где је меница предана или продана, према месту, где ће се исплатити.

§. 155.

Уз повратну меницу мора се приложити и рачун, у који се ставља главно протестиране менице с интересом, трошковима протеста, и други закони трошкови, као што су комисијонарни, сензалски, поштански и т. д; даље се у њега ставља име и презиме онога, на кога се повратна меница вуче, курс по коме је она продата и датум. Рачун овај одостверавају два трговца; с истим рачуном шаље се протестирана меница, протест или одостворени пречиси истога. Ако се повратна меница вуче на ког од преноситеља, онда уз њу иле осим осталог и сведочанство показујуће меници курс места, у коме се меница платити морала, према месту, у ком је она вучена.

§. 156.

Више рачуна уз једну меницу не може се правити. Овај рачун плаћа се од једног преноситеља другоме, а најпосле од издатеља.

§. 157.

Сваки преноситељ као и издатељ дужан је по један курс сносити.

§. 158.

Интерес на главно протестиране због неисплате менице почиње од дана изискатог протеста.

§. 159.

Интерес на трошкове око протеста, меничне курсове и на друге законе трошкове, плаћа се само од дана подраживања пред судом.

§. 160.

Разлика курса не плаћа се, ако се уз рачун не приложи §-ом 155. прописано сведочанство трговаца.

344. — *Појам и циљ повратне менице.* — Кад се меница не исплати, на се услед тога дигне протест због неисплате, онда њен ималац може тражити накнаду или регрес познатим путем нарочитога спора (в. бр. 318 и след.). Али идући овим путем спора, регресант би очевидно морао дуже чекати док се псти сврши, а њему је, међу тим, највећи интерес што пре и што брже доћи до наплате менице. И ради задовољења овога интереса, пракса је увела, а менично право је признало и утврдило још један друкчији и краћи пут, којим ималац прејудициране трате може брже и лакше доћи до наплате њене суме и осталих трошкова, дакле до регреса, а на име:

Ималац због неисплате протестиране менице овлашћен је (изузев случај нарочите забране) на некога од својих регресних обвезника вући *нову меницу* (не губећи тиме права једновремено повести и регресни спор против истога — бр. 345. bis.), на ову или пренети на кога (продати, есконтovati, што ре-

довно и бива), или је пак сам непосредно наплатити од њенога трасата (што може да буде, али се, по правилу, не чини) и тако до накнаде (регреса) доћи бржим, лакшим и ванпарничним путем. У оном првом случају жиратар повратне менице наплаћује ову од њенога трасата; у другом то чини сам издавалац (као ремитент менице вучене на сопствену наредбу).

Та нова меница, коју ималац оне протестоване вуче на којег од њених потписника на накнаду обавезних, зове се *повратна меница*. Јер, док су ону прву вукли трасант и, у извесном смислу, преносиоци на једно лице, дотле се ова сада вуче натраг на првога или на ове последње: пређе је од њих потицало, сада се на њих *враћа* трасирање менице.

Циљ ове повратне менице јесте: наплата суме протестоване трате са интересом на исту и осталим трошковима, дакле наплата свега што сачињава регрес и то, по правилу, онде где је требало платити и ону стару, протестовану меницу (в. бр. 265).

345. — *Трасант повратне менице.* — По пропису §. 153. тргов. зак. повратну меницу може вући само „*притежатељ* због неисплате протестиране менице.“ Ово одговара самој природи свих оних односа, у којима посредује и кроз које пролази повратна меница. Наравно је да то може овај притежалац чинити било сам непосредно, било преко својег пуномоћника (в. бр. 96).

Горњи израз „*притежатељ* због неисплате протестиране менице“ ваља овде разумети у његовом правом, техничком значају. Он овде обележава *само* оно лице, које је *соиственик менице у времену протеста због неисплате*, а ни једно друго. Отуда, ако би овај вукао повратну меницу на једнога преносиоца старе менице и овај је исплатио, то ипак не даје права овоме, да он вуче другу повратну меницу на којег од својих претходника — в. бр. 360. б.

(Има и противних мишљења, али их ми не можемо усвојити. Јер циљ повратне менице по правилу јесте: да ималац старе добије наплату исте баш на *самоме месту њенога плаћања*. То пак право нема ни једно друго лице сем горњег притежаоца. Онај преносилац, који би повратну меницу исплатио, има права тражити регрес, али не баш на месту плаћања старе менице и не на своме домицилу, већ само на домицилу дотичнога регресата. И са тога је §. 153. баш и употребио онај израз „притежатељ протестиране због неисплате менице“. Противно схватање не би се никако дало измирити са свима прописима овога одељка у закону. Јер н. пр. противно схватање не би могло објаснити и једну с другом сложити последње тачке §§. 154. и 155. трг. зак. И још, оно би свакоме трасанту тих разних повратних меница морало признати (као што му и признаје) право особено рачунати курс. А кад се то чини, онда се долази у апсолутну немогућност задовољити §. 156. трг. зак., јер би се онда морало свакоме допустити прављење особенога повратнога рачуна, а то не може бити: један и исти повратни рачун, који прави први издавалац повратне менице, плаћају редом сви, а најзад издавалац старе менице — в. бр. 356. Привидна противност овоме мишљењу налази се у §. 157. трг. зак. Но о томе види бр. 358).

345. bis. — Начелно говорећи, притежалац због неисплате протестоване менице може једновремено и вући повратну меницу, а и путем особенога спора тражити регрес од њенога трасата. Ово се не би могло сматрати као намера двогубе наплате, јер би се тиме регресант само осигуравао да му не прође рок за регрес. И ако се повратна меница исплати, он одустаје од поведенога спора или се овај иначе одбацује (§. 143, §. 109. тач. 2. грађ. суд. пост.); не плати ли се пак повратна меница, он спор про-

дужава. Али се у пракси обично не чини ово обоје, већ се издавање повратне менице, по правилу, врши одмах после протеста старе менице и тако, како би издаваоцу њеном (односно њеном ремитенту, жиратару) остало још довољно времена тражити регрес путем спора, ако је трасат не би хтео платити. У осталом, повратна се меница неће ни вући чим се сумња, да ће је њен трасат платити; у случају сумње одмах се и полази путем спора.

Према овоме, издавање повратне менице је право њенога трасанта, које он може употребити, али употреба којег не пречи му наплату или накнаду тражити у исто доба и путем регреснога спора, па при овоме и даље остати, ако, међу тим, не би успео наплатити ту повратну меницу.

346. — *Трасат повратне менице.* — И на ово питање даје нам одговора сама природа ствари: трасат повратне менице може бити само онај, од кога се може тражити регрес по старој меници, дакле неки *регресни дужник*. О томе се у §. 153. *in fine* налази одредба, по којој се повратна меница може вући „на *издатеља* или на кога од *преноситеља*“ старе менице.

Ма да се у закону не каже, опет је ван сумње и не би имало разлога ни спорити, да се повратна меница може вући и на авалисте горњих лица. Јер и те авалисте су такви исти регресни обвезници. Од њих се је путем спора могао тражити регрес исто тако као и од издаваоца, односно преносилаца старе менице, па је онда са свим природно, да се на њих може вући и повратна меница.

На трасата, као ни на акцептанта старе менице не може се вући повратна меница.

На трасата већ и са тога, што он и није менично обавезан по старој меници.

На акцептанта пак зато, што је он и по старој меници непосредан, а не регресни дужник. Отуда, вукући на њ повратну меницу не би ни било онога враћања у смислу у којем оно постоји код повратне менице (в. бр. 344), већ би било једне нове трате, која се вуче на оно исто лице, на које је вучена и стара и која би се у самој ствари јављала као извесна пролонгација оне старе на време неплаћене менице. У осталом, кад акцептант није платио стару, онда по чему би се могло очекивати да ће он платити ову повратну и још већу (бр. 353) меницу? Ова би, по правилу, била проста дангуба, била би без икаквог циља. И зато се повратна меница и не вуче на акцептанта, већ се од њега наплата тражи само путем спора.

На издаваоца (по речима закона) може се вући повратна меница без обзира на то да-ли он спада у регресне или непосредне обвезнике.

346. bis. — Него напред изложено правило о трасату повратне менице потребује ради правилне примене једну допуну.

Право на издавање повратне менице и ако једнако по циљу, опет није и у свему осталом једнако са правом тражења регреса путем спора. Јер ми знамо (бр. 321. bis), да се регрес може тражити било од једнога, било од свих регресних обвезника укупно. Али томе нема места и код повратне менице: ова се може вући само на једнога регреснога дужника, било на трасанта, било на којег од преносилаца старе менице; али се она никако не може вући на све регресне обвезнике, нити се пак могу вући више повратних меница на више разних регресних дужника. У самој пракси, у осталом, повратна се меница најобичније вуче непосредно на својега жиранта, јер је овај, по правилу, најближи, те је и наплата менице најлакша и најбржа.

347. — *Рок за издавање повратне менице.* — У закону се ништа изречно не каже о томе до кога се времена може издавати повратна меница. Ипак се тај рок по својим крајњим границама може тачно одредити према осталим утврђеним правилима меничнога права. И тако:

Повратна меница, као што знамо, служи томе, да ималац старе менице добије накнаду због њене неисплате. Ова последња, као што смо видели, доказује се само протестом због неисплате. И по томе сама природа ствари доноси собом правило: да се повратна меница може вући само *после протеста* због неисплате старе менице. Пре и без овога протеста она се не може ни издавати, онако исто и из истог разлога, као што се без тога протеста не може тражити ни регрес због неисплате ма и парничним путем — вид. бр. 320. (Кад се стара меница протестује због несигурности акцепта — бр. 171, — онда се још не може вући повратна меница, јер се још не може ни наплата тражити од регресних обвезника, већ само обезбеђење — §. 139. трг. зак. и бр. 307. И у томе се налази један разлог са којег ваља разликовати протест због *несигурности акцепта* од протеста због *неисплате*, па их не мешати ни по форми, ни по дејствима, као што се је то код нас дешавало).

Према изложеноме рок у коме се повратна меница може вући *почиње* од протеста због неисплате старе менице.

Трајање и крај овога рока одређује се самим роком за тражење регреса. Ми смо видели — бр. 324. — да се регрес по протестованој меници мора тражити у извесним роковима, који се одмеравају према удаљености места плаћања и места регресата. И како се и повратном меницом на крају крајева хоће да добије тај исти регрес, али никако да се обиђу рокови прописани за тражење његово, то излази,

да се и повратна меница мора издати тако, како ће се и она моћи на исплату поднети трасату њеном најдаље до рока до кога се и регрес мора тражити. Јер после тога престало би право на тражење регреса, па следствено и на издавање повратне менице.

Из свега наведенога види се, да се рок за издавање повратне менице поклапа са роком за тражење регреса или за подизање регресне тужбе.

Као што и напред рекосмо ово су крајње границе овога рока. Али се само издавање у пракси не чини при самоме крају тога рока, јер би се иначе ризиковало да протече рок за подизање спора, ако се повратна меница не би платила — в. бр. 345. bis.

348. — *Рок за плаћање повратне менице.* — И овај рок зависи од околности поменутих у бр. 347., те и није, нити може бити, у свему и свагда остављен вољи издаваоца. Овај је у томе ограничен правилом, по коме се повратна меница мора наплатити, или бар ради наплате (евангуелно и пријема — бр. 349.) презентирати трасату, дајдаље до рока за тражење регреса. Ово у вези са разлозима до сада напоменутих (бр. 345 bis, 347 in fine) чини, те се повратне менице, по правилу, плаћају *одмах по виђењу*, тако да се то виђење, односно поднашање ради наплате, па и сама исплата (евангуелно подизање регресне тужбе) изврше у горњем року.

Ипак је погрешно мислити, као да повратна меница баш мора гласити да се плати *одмах по виђењу*, (то је по немачкоме праву, по нашем не). Јер не само да није немогуће повратној меници одредити плаћање и неко време по издању или по виђењу, него се може одредити још и на неки извесни датум, празник или вашар (вид. формуларе у бр. 350.) Само је у свима тим случајима потребно, да рок плаћања пада у границе рока до којег се у опште регрес може тражити (или бар да се у тим границама изврши акцент,

ако би овога било). Иначе би трасат због истека рока могао бити ослобођен и не би морао повратну меницу ни платити (односно ни акцептирати).

349. — *Акцент код повратне менице.* — Из тога простог разлога, што се повратне менице, по правилу, плаћају одмах по виђењу, није ни акцептирање код њих у употреби. Друкчије поступање не би баш у свему одговарало улози њиховој.

Ну како рок плаћања повратне менице може бити и неко време по виђењу и т. д., то се може замислити случај акцента и код повратне менице. Он законом није забрањен и дотичним странама ништа не стоји на путу да га и учине, ако баш нађу, да он одговара потребама и интересима њиховим. И у томе случају овакав акцент био би нова и самостална менична обавеза, управо пренов старе обавезе дотичнога акцептанта (в. бр. 265.)

350. — *Форма повратне менице.* —

Ради примера узмимо обичну меницу следеће форме :

Београд, 15. Јула 1895.

Од дин. 1000 у злату.

За три месеца од данас платити за ову прву меницу по наредби Петра Мондена динара злату у злату. Вредност приликом у готову.

Тосиод.

Милан Гистик.

*Јовану Перишону,
Париз.*

Претпоставимо сада да се наведена меница не исплати у Паризу и да се она због тога протестује. Њен ималац Монден хтео би вући повратну меницу

на издаваоца Милана Ристића. Форма те повратне менице могла би бити :

Париз, 30.*) Октобар 1895.

Од дин. 1057 у злату.

Одмах по виђену платите за ову повратну меницу по наредби мојој сопственој суму од динара хиљаду и педесет седам у злату. Вредност у вашој неплатеној трати на Јована Петришона овд.

Госпог. Петар Монден.
Милану Ристићу, Београд.

Ову меницу могао би наплатити и сам издавалац Монден. Али то не бива, већ он, потребујући новац у Паризу, есконтоваће тамо повратну меницу и на њу ставити пренос свој.

Ако би пак Монден хтео у Паризу издати повратну меницу по наредби којег другог лица, онда би форма њена могла бити :

*) Наравно по новом календару све је рачунато : рок плаћања старе, као и дан издања повратне менице — вид. бр. 194 и 196.

Париз, 30. Октобар 1895.

Од дин. 1057 у злату.

Четвртог Новембра о. г. платите за ову меницу по наредби Crédit Lyonnais суму од динара хиљаду и педесет седам у злату. Вредност примљена у готову по приложеном повратном рачуну.

Госпог. Петар Монден.
Милану Ристићу,
Београд

Узмимо случај да је ону стару протестирану меницу њен ремитент Монден био још раније жирирао на Мијаила Јовановића из Ниша, а овај опет је у Нишу пренесе на Емила Каза из Париза. Рок дође, она се не плати, Каз дигне протест и хоће да вуче повратну меницу на преносиоца Мијаила Јовановића из Ниша. Форма те менице могла би бити оваква :

Париз, 30. Октобра 1895.

Од дин. 1067 у злату.

За шест дана од данас платите за ову повратну меницу по наредби мојој сопственој динара хиљаду и шест седам у злату. Вредност у неплатеној трати на Јована Петришона овд., коју сте ви жирирали.

Госпог. Емил Каз.
Мијаилу Јовановићу, Ниш.

351. — Из досадањег види се, да и повратна меница мора имати све оне битне саставке меничне форме, које мора имати и свака обична трата (бр. 76. и след.). У томе погледу нема се шта особенога рећи, сем што би се имале учинити извесне напомене о означавању примљене вредности и меничне суме. И тако:

а) *Означење примљене вредности, валуте.* — Ово је потребно и код повратне менице и о томе важе начела на своме месту изложена (види бр. 111. —). Међу тим, како се повратна меница издаје у цели наплате старе, то се уз означање валуте увек погодним изразима напомене ова веза њихова, било тиме што се изречно спомене стара меница, било пак тиме што се спомене повратни рачун у коме се стара меница увек напомиње и урачунава (бр. 353.). Ове напомене служе да се оваква меница може одмах распознати као повратна (у којој се цели може, али не мора, у меничној клаузи ставити и сама реч „повратна“) и трасат је у стању одмах и не чекајући уобичајени извештај издаваоачев — бр. 123. — видети зашто је она на њега вучена.

О свему томе испоредити предње формуларе. —

352. — β.) *Означење меничне суме у повратној меници.* —

И ово означање је потребно и у повратној меници, а врши се у форми и на начин као и у свакој другој трати. Али, како је повратној меници циљ да се наплати стара меница са свима трошковима, то и сума оне мора стајати у неком извесном односу или вези са сумом ове старе и са трошковима учињеним, па се према свему томе и прорачунавати. Отуда по самој природи повратне менице у суму њену улази све оно, што сачињава сам регрес или накнаду по неплаћеној и протестованој меници (бр. 318), као и све оно што собом доноси или ствара само издавање повратне менице, а на име:

1) *Сума оне старе*, неплаћене и протестоване менице као главница — §§. 153. и 155. тргов. зак.

2) *Интерес на ову главницу*, суму старе менице, наравно законски, т. ј. 6%, јер уговорнога нема (в. бр. 81, §§. 601. и 602. грађ. зак.) и рачунајући га од дана изискатога протеста због неисплате — §§. 153, 155, 158. трг. зак. (Не рачуна се и дан протеста — види бр. 361).

3) *Разни трошкови.* Ови се помињу у §§. 153. и 155. трг. зак., али не лимитативно, т. ј. не набрајају се исцрпно, већ енунцијативно, т. ј. набројани су само по неки као примера ради, па је онда речено: „и други закони трошкови“, или трошкови „иначе учињени.“ Према томе и према суштини саме ствари у ове трошкове долазе:

а) трошкови око протеста старе менице — §§. 153. и 155. трг. зак;

б) трошкови око издавања повратне менице као: менична такса, евангуелна потврда власти кад би издавалац био неписмен, а не би хтео сведоке и др;

в) трошкови око продаје — преноса повратне менице као: сензарија, комисијон — 155. трг. зак;

г) поштански трошкови за евангуелно нотифицирање протеста старе (бр. 323, 345 bis.), за авизирање и пошљање повратне менице и т. д. —

4.) *Разлика курса* између места плаћања старе менице и места плаћања повратне менице.

Ова се разлика срачунава за суму све три напред поменуте позиције под 1, 2 и 3, а на име: на суму старе менице, интерес на њу и трошкове.

О правном основу за тражење, као и о начину за прорачунавање ове разлике курса види даље у бр. 357 и 358.

353. — *Повратни рачун.* — Већ из отоич реченога јасно је, да сума повратне менице мора бити већа од суме старе менице (сем ако би издавалац

хтео напуштати какво своје право). И да би трасат повратне менице знао чиме је и у колико је њена сума увећана, да би, дакле, он могао контролисати издаваоца њенога, те да овај не тражи какву претерану накнаду, закон (§. 155.) захтева, да се уз повратну меницу увек приложи и повратни рачун. У овоме се редом и тачно излажу оне 4 напред (бр. 352.) наведене позиције. Збир њихов, дакле целокупан износ повратног рачуна, образује оно што се повратном меницом може тражити и он се у њу уноси као њена сума повчана.

Повратни рачун се прави у форми обичног рачуна, а по §. 155. трг. зак. мора садржавати:

- 1) Име и презиме трасата повратне менице.
- 2) Напомену старе, протестоване менице, било засебно или уз означање њене суме.
- 3) Све оне позиције које, према изложеноме (бр. 352), улазе у састав суме повратне менице.
- 4) Датум кад је рачун прављен, па, и ако закон не каже, и место где је прављен. Само би тако датум био потпун и имао све особине због којих се управо и тражи.

5) Потписе два трговца, који тиме оверавају тачност и исправност овога рачуна, поглавито разматрајући разлике курсева. (Према §. 160. трг. зак. — „.....уз рачун не приложи.....“ — потписи ови не морају се налазити баш на самоме повратном рачуну. То може бити, али се тако исто ово оверење може дати и особеним актом — сведочанством, које се прилаже уз повратни рачун).

6) Ма да се у закону не каже, опет мислимо да повратни рачун ваља да садржи и потпис онога који га је правио, дакле издаваоца повратне менице. Ну без законске одредбе потпис овај не би се могао сматрати као битна потреба повратног рачуна, јер и без њега може овај извршити задаћу своју.

353. bis. — Повратни рачун је само једно *деталисање меничне суме* и нема какву неоспорну доказну снагу. Он се може и непризнати и његова исправност оспорити, па и против доказа сваке врсте са свим оборити. Само оно сведочанство трговца о курсу сматра се као довољан, али не и неопорив доказ. У главном, повратни се рачун управо сматра као један подробен списак свега онога, што је ушло у суму повратне менице. И за ону другу повратну меницу из бр. 350. повратни рачун изгледао би од прилике овако:

Париз, 30. Октобра 1895.

Повратни рачун

Господ.

Милану Ристићу,

Београд,

За његову неисплаћену трату од 15. Јула по стар. на Јов. Перишона оvd:

1) Главница	дин. 1000
2) Интерес за 7 дана	„ 1·17
3) Протест, менична такса, поштарина „	5·
4) Комисијон	„ 0·50
	дин. 1006·67
Разлика курса 5% „	50·33
	дин. 1057·—

Петар Монден

Тачност рачуна оверавају:

Жак Пијерсон

Морис Блок

354. — Да би пак трасат протестоване менице могао и сам испитивати исправност овога повратног рачуна, следствено и повратне менице, закон (§ 155.)

прописује, да се уз ову, односно уз повратни рачун, мора *увек* приложити још и протестирана меница и ориџинални протест због неисплате или оверени преписи истога. То важи за сваку повратну меницу.

Али, ако се повратна меница вуче на којег од преносилаца старе менице, онда се у томе случају уз њу мора приложити још и *сведочанство показујуће менични курс места, у коме се меница платити морала, према месту, у ком је она вучена* — §. 155. in fine, — дакле курс места плаћања и места издања старе менице (разлог овоме захтеву види у бр. 360. б. тач. β.). Закон ништа не каже о форми овога „сведочанства“. Мислимо да оно може бити као и оно из бр. 353. тач. 5., дакле од два трговца издато, јер им је циљ исти; али не сумњамо да се оно може заменити и берзанском курсном листом, где ове има.

355. — По §. 160. тргов. зак. разлика курса не мора се платити ако рачун повратни не садржава или му није приложено оно оверење два трговца — в. бр. 353. тач. 5. Ово са тога, што у томе случају не би било сигурности да је разлика ова тачно узета.

Иначе закон не каже изречно шта бива, ако повратном рачуну не достаје који други саставак (бр. 353), или га пак не прати који од захтеваних прилога (бр. 354). Али према пропису §. 155. трг. зак: *Уз повратну меницу мора се...* и т. д. мислимо, да се повратна меница не мора платити, ако уз њу приложени повратни рачун није исправно начињен, ако му недостаје који битни саставак, или ако било он сам, било стара меница или протест није приложен уз повратну меницу. Све ово са тога, што без свих оних прилога и без њихове тачности трасат не би био у стању ни испитати исправност суме повратне менице.

356. — По §. 156. трг. зак. не могу се правити више повратних рачуна уз једну повратну ме-

ницу. Њу има пратити само један повратни рачун и то онај који би направио њен издавалац.

Према овоме, ако је повратна меница вучена на издаваоца старе менице, овај исплаћује дотични повратни рачун, па се онда сам разрачунава са својим акцептантом, ако би га било.

Али ако је повратна меница вучена на кога од преносилаца старе менице и овај је исплати, онда настаје примена 2. тач. §. 156. трг. зак. која гласи: *Овај рачун плаћа се од једног преноситеља другог, а најпосле од издатеља.* Према овоме сви ти преносиоци плаћају онај *исти* од издаваоца повратне менице начињени рачун. И кад га један преносилац плати, па хоће да тражи накнаду од својега претходника, он не може правити нови повратни рачун (а кад то не може, природно је да не може вући ни повратну меницу, чију би суму требао да саставља износ тог новог повратног рачуна — в. бр. 345, 358, 360), већ само тражити исплату старог (додајући му, како ми мислимо, још само оне трошкове што их је сам имао) — вид. и бр. 360. б. тач. α. А кад овим путем дође ред на трасанта старе менице, онда он онај првобитни повратни рачун плаћа саобразно §. 154. тач. 1. и §. 155. in fine — види о томе у бр. 360. б. тач. β —, па се после разрачунава са својим акцептантом, ако би овога било.

357. — *Правни основ тражења разлике курса.* —

Кад ималац старе менице не добије исплату њену, он по општим правилима о регресу има права тражити накнаду. Узмимо случај из бр. 353. bis. Ту он може тражити накнаду у износу од дин. 1006·67. Али он има права захтевати да му се ова сума плати, да он, дакле, ту суму добије баш на месту плаћања менице, у Паризу. Тако је уговорено било. Ну сада, хотећи се повратном меницом наплатити, он у њену суму не може увек унети само оних дин.

1006.67, јер би онда за њ могао наступити и какав већи или мањи губитак, те не би добио онолику суму накнаде на колико има права. А ево како:

Останимо код узетога случаја и рецимо да би издавалац повратне менице хтео употребити своје право и ову у Паризу пренети, или је у корист каквог ремитента издати, те одмах доћи до оне накнаде на коју права има, т. ј. до наплате дин. 1006.67. Из разних узрока, које овде није место објашњавати — в. бр. 22, меница од горње суме с плаћањем у Београду обично не би вредила толико исто и у Паризу, већ по правилу мање, рецимо за 5% (т. ј. београдска меница од 105 дин. злата плаћа се у Паризу са 100 дин.). Према томе, ако би издавалац повратне менице хтео за исту у Паризу добити дин. 1006.67, а на толико он има права, он би суму њену требао повисити сразмерно одговарајућим курсевима, т. ј. за 5%, дакле за дин. $(x: 1006.67 = 5: 100) = 50.33$. И овај вишак од дин. 50.33 то је та разлика курса, коју издавалац повратне менице има права унети у њену суму (§. 153) те да се ова подигне на свега дин. 1057. И тако кад се у Паризу прода, есконтује меница на Београд у износу дин. 1057, онда ће се за њу на чисто добити дин. 1006.67, дакле тамац онолико на колико и издавалац њен права има. (Наравно би се овде имао одбити и интерес од дана есконта до наплате, ако то већ не би било учињено при самоме нотирању курса; али то изближе овде разрачунавати није од потребе).

У наведеноме налази се правни основ за тражење разлике курса. Њу је дужан сносити трасат повратне менице са тога, што је само помоћу ње могућно издаваоцу повратне менице суму ове удевити тако, да за њу на месту плаћања старе менице добије онолику суму на колику права има.

По себи се разуме да плаћања ове разлике не може бити, ако су курсеви оних двају места једнаки н. пр. курс између Београда и Крагујевца и т. д.

358. — Начини за прорачунавање разлике курса.

Ова разлика, некада веома теретна за менични саобраћај, данас није остављена вољи издаваоца повратне менице, већ је њено прорачунавање везано за извесне законом опредељене моменте. О томе се налазе прописи у §. 154. и у последњој алинеји §. 155. трг. зак. Њихова пак примена не може се правилно извести без непрестаног обзира на §§. 156. и 157. тргов. зак. Нарочито пропис §. 157. захтева одговора на питање: који је то курс што га мора сносити трасат повратне менице и како се он изналази?

Ради свега тога ваља нам разликовати два случаја и то:

а) *Повратна меница вуче се на издаваоца старе менице.* За овај случај важи пропис тач. 1. §. 154. који гласи: *Курс се према издатељу опредељава по одношењу курса оног места, где се меница имала платити, према месту где ће се ова повратна морати платити.*

Овај пропис у вези са §§. 156. и 157. несумњиво потврђује, да је издавалац старе менице, ако се на њ вуче повратна, дужан платити ону разлику курса, која постоји између места где је требало платити стару меницу (а то је по правилу и место издања повратне) и места где ваља повратну меницу платити (а то је у оваком случају по правилу домицил њеног трасата, односно место издања старе менице.) У примеру који смо узели — бр. 357 — то је разлика курса између Париза и Београда, дакле 5%.

Овај и само овај, а никада и никакав други курс, дужан је сносити издавалац старе менице, ако се на њ повратна вуче. Јер само то одговара ономе правилу, по коме је он дужан платити вредност ре-

греса, коју овај има на месту плаћања старе менице, а не коју би он имао на којем било другом месту. Сам издавалац повратне менице има права само на то и ни на шта друго — в. бр. 357.

β) *Повратна меница вуче се на преносиоца старе менице.* То је други случај и за њ важи пропис §. 154. тач. 2. који гласи: *Према преноситељима опредељава се курс по одношењу места, где је меница предана или продана, према месту, где ће се исплатити.*

Ствар је у овоме.

Узмимо ону меницу наведену у бр. 350. и претпоставимо да је она тамо на крају наведена повратна меница вучена на преносиоца Мијаила Јовановића из Ниша. Који ће се курс овде рачунати?

И на ово питање може се правилно одговорити ако се има на уму начело, да је издавалац повратне менице у праву захтевати, да помоћу ње добије целу накнаду баш на месту плаћања старе менице, дакле у Паризу. Правећи повр. рачун као и у случају из бр. 353. bis. (и то главница, интерес за 7 дана, протест и др., комисијон) изаћи ће сума од дин. 1006·67. Да би оволику суму могао добити у Паризу за повратну меницу на Ниш, издавалац мора њену суму подићи у сразмери према курсу измеђ Париза и Ниша (испореди бр. 357.). Рецимо да је ова разлика курсева већа по између Париза и Београда, узмимо 6‰. Онда ће та разлика курса, која

се може тражити, изнети $\frac{1006 \cdot 67 \times 6}{100} =$ дин. 60.40.

Кад се она дода горњој суми од дин. 1006·67 износи свега дин. 1067 07. И ово ће бити сума (заокругљена у 1067·05 или и у 1067), која ће се унети у повратну меницу вучену на преносиоца Мијаила Јовановића из Ниша.

У првоме случају, кад је се повр. меница вукла на издаваоца, сума њена износила је дин. 1057; сада, кад се вуче на преносиоца, износи дин. 1067 (односно 1067·05). Разлика између ове две суме у дин. 10 представља разлику између курсева што их Београд и Ниш имају у Паризу — нишки је курс неповољнији за 1‰.

Ми, противно схватању некојих, мислимо, да се речи „где је меница предана или продана“ односе на повратну, а не стару меницу.

359. — *Садржина повратне менице* и правни односи лица у њој јесу исти као и код сваке друге трате, изузимајући положај трасатов. Овај је овде менични дужник трасантов по старој меници. Из тога следује двоје:

α) Трасат повратне менице јесте увек менично обавезан (ex causa cambiali) исту платити и ако је није акцептирао (а може бити обавезан и акцептирати је, ако би акцепту места било).

β) Код повратне менице покриће увек постоји унапред, у оном меничном другу трасата, који он има по старој меници. По томе, издавалац се овде нема бринути о шиљању неког другог особеног и накнадног покрића.

360. — *Платац повратне менице и његов положај.*

По природи односа у којима се јавља повратна меница, њен платац по правилу је њен трасат и нико други. Овди нема места посредовању при исплати, јер нема ни протеста због неисплате. Овога би зар могло бити онда, кад би повратна меница била акцептирана (в. бр. 349.) и тада би могло бити и посредовања у исплати. Али ми смо видели да би акцептирана повратна меница управо била једна нова меница (као пролонгација старе) и онда би се и са

њоме поступало као са сваком другом обичном тра- том, па и у погледу посредовања у исплати.

Дакле, правило је да повратну меницу плаћа њен трасат; иначе она остаје неисплаћена и регрес тражи се по оној старој меници (в. бр. 345. bis.).

360. а — Ако је повратна меница вучена на издаваоца старе, па је овај исплати, онда он може тражити накнаду још само од акцептанта, односно трасата. Од овог последњег наравно под претпостав- ком да је покриће за стару меницу дато (в. бр. 332. одељак 1.). Већ и према реченоме у бр. 346. јасно је, да се та накнада може тражити *само путем спора*, пошто се повратна меница не може вући на тра- сата, односно акцептанта.

360. б. — Ако ли је пак повратна меница ву- чена на којег *преносиоца* старе менице и овај је исплатио, он може онда накнаду тражити од свакога и од свих својих претходника, наравно ако за то није прошао одређени рок.

Али којим *путем* може он тражити ову накнаду?

Ми држимо само путем *регреснога спора*, али никако и средством повратне менице; он ову не може вући на своје претходнике из узрока раније изло- жених (в. бр. 345).

Али сада настаје питање: колика је та накнада, коју овај платац (преносилац старе) повратне менице може тражити од својих претходника?

О томе важе прописи §§. 156. и 157. трг. зак. Разумевање ових прописа врло је разнолико и за- виси од тога како се одговори на питање: може ли овај преносилац на своје претходнике вући нову повратну меницу, или не може? Ми смо узели да не може (в. бр. 345.) и онда на горње питање о ко- личини накнаде имамо одговоре:

α) Ако платац овај накнаду тражи од њему претходних жираната на старој меници, он је мора тражити по оном повратном рачуну, који је и сам исплатио. Он не може правити никакав нови по- вратни рачун, а не може узимати никакав нови курс, јер не може издавати ни нову повратну меницу. Нај- више што би ономе рачуну могао додати, то су они трошкови, које је евантуелно и сам морао учинити. Он зато што је последник има права тражити од својих претходних жираната све што је и сам платио.

β) Ако ли пак, било овај платац, било неки ње- гов претходник, тражи накнаду од издаваоца старе менице, онда је овај дужан платити само онолико, колико би платио да је повратна меница непосредно на њега вучена. Ми смо раније (бр. 353. bis. и 358. тач. α.) видели, да повратни рачун за повратну ме- ницу вучену из Париза на трасанта у Београду износи дин. 1057, а оне вучене на преносиоца у Нишу — дин. 1067. И према реченоме издавалац старе менице био би дужан платити само оних 1057, а не ову последњу суму. Разлику од дин. 10, која потиче из разлике курсева (в. бр. 358 in fine) Ниша и Београда, *није он дужан сносити*. Овим га је за- кон хтео праведно заштитити: издавалац повратне ме- нице је ову могао вући на њ, па је то и требао чинити, а не обилазити га и тиме излагати га непо- вољнијим курсевима.

У овоме се налази и разлог последње тачке §. 155. трг. зак. По њој, кад год се повратна ме- ница вуче на преносиоца, мора јој се приложити и уве- рење о курсу између места плаћања и места издања старе менице (в. бр. 354). Тиме се даје могућност издаваоцу ове последње да све те курсеве сравни (кад од њега платац — трасат — повратне менице накнаду затражи), те да по повратној меници не плати више

но што мора. И само оваквим схватањем да се разумети овај наведени законски пропис; никако друкчије.

Наравно је да издавалац неће сносити ни курс између места плаћања и издања старе менице, ако од њега буде мањи онај курс, што га је преносилац платио. Јер у томе случају и он ће платити тај исти мањи курс и то само са разлога, што преносилац ни по чему не може тражити више, по што је фактички и сам дао.

361. — Интерес по неисплаћеној меници. —

О овоме говоре §§. 158. и 159. трг. зак. и ту ваља разликовати двоје:

α) Ако се меница протестира због неисплате, онда се интерес на њену суму (в. бр. 352. тач. 2) може тражити од дана протеста. Сам дан протеста не рачуна се и ако је то погрешно. (Меницу је требало платити дан пре протеста. За то би интерес требао тећи од дана прошлога рока, као што је то и код осталих облигација по грађ. праву. Што је закон тражење интереса везао за протест, то је добра ствар. Али му то није ништа сметало одобрити да се и интерес рачуна од прошлог рока, те да он тече и за дан протеста).

Ако се овај протест не дигне, онда ни интерес не тече на суму менице. Код нас се обично, али наравно погрешно, тај интерес досуђује од прошлог рока и по непротестованој меници кад год се наплата исте тражи судским путем. Рекосмо да је то погрешно, јер у томе случају интерес треба признавати само од дана тужбе (никако и од прошлог рока). Закон о томе не каже ништа изречно, али ми налазимо да овакво схватање једино одговара духу прописа §. 158. трг. зак. У осталом и §. 159. трг. зак. утврђује слично правило. Противно радећи из-

лази то, да се по непротестованој меници добија већи интерес, него по протестованој, чему не може бити никаква умесна разлога.

β) Интерес на разлику курса и све остале трошкове у свакоме случају (било протеста или га не било) тече од дана кад се они судским путем затраже, дакле од дана тужбе. Ово је са свим саобразно општим правилима грађанскога права.

ОДЕЉЕЊЕ ТРЕЋЕ О СОПСТВЕНИМ МЕНИЦАМА

ОДСЕК ПРВИ

Издавање, појам и облик (форма)
сопствене менице.

§§. 161—165.

ГЛАВА I.

Издавање и појам сопствене менице.

§. 161.

Сопствена меница јесте она, којом се издатељ сам обвезује, да ће извесну суму новца исплатити поверитељу или по његовој наредби у одређено време.

362. — Односно самога издавања сопствене менице ми смо још у бр. 37. видели како је оно различно од издавања вучене менице. Јер, док код ове издавалац меницом наређује трасату да овај исплату изврши (код сопствено-вучене менице — бр. 102. — само по форми), дотле код сопствене менице издавалац њен обећава да ће је сам он и платити; овде, дакле, нема трасата, па следствено ни акцепта, нити других менично-правних институција везаних за само биће трасата (покрића, презентације ради пријема,

протеста због непријема и др. Испореди бр. 384. bis.). Отуда се и издавање сопствене менице не може звати вучењем или трасирањем, те код ње и нема трасанта, већ само *издаваоца*.

363. — И овде ћемо ради прегледа изложити ток издавања и других операција код сопствене менице, онако како се то у самој пракси врши и може вршити.

Могу бити разни случаји у којима би неко хтео издати сопствену меницу. Ми ћемо узети један, који је понајстарији (бр. 7. in fine), а на име:

Неки трговац М. из Ниша, налазећи се у Београду, купи извесну робу. Ну, немајући при себи новца, а не могући или и не хотећи га онде набављати, он уговори да цену робе исплати у Нишу. У тој цели он изда своје продавцу Н. меницу на суму цене, обвезујући се да ће њему, или коме другом по наредби његовој, исплатити исту у Нишу и на одређено време. У досадањем имамо:

а) Продавање робе трговцу М., а то је предавање или ремитирање валуте због које се меница издаје. Продавац Н, који то чини и у чију се корист меница издаје, зове се *ремитент*.

б) Издавање одговарајуће менице ремитенту од стране купца М. и једновремено обећавање овога да ће је платити у Нишу њему, или по наредби његовој, а тиме исплатити и цену примљене, односно ремитоване робе. Ова радња зове се *издавање* менице, а онај који је врши — *издавалац* менице.

Ремитент Н. може сада чекати рок, па ову меницу сам наплатити од издаваоца М. у Нишу. Али он може то и не чинити, већ меницу одмах продати некоме и до својих пара доћи. У тој цели он ће меницу пренети на купца П, наредивши издаваоцу М. да меницу плати по наредби овога. За све ове радње и лица у њима важе исти називи као и код вучене

менице: пренашање, пренос, жиро; преносилац, жирант, жиратар и т. д. (в. бр. 31.). И овде, као и онамо, постоје претходници и последници.

О року се има тражити исплата и ту се онда говори о презентацији ради исплате, о презентанту и презентату, као и у бр. 33.

У случају да издавалац пре рока постане несигуран, јавља се протест због несигурности, дакле и протестант и протестат, а за тим и регрес због несигурности, регресант и регресат, као и у бр. 34. — Ако наступи неисплата, онда се јавља све што и код неисплате вучене менице — в. бр. 35. —

Остале комбинације односа код сопствене менице (авал и др.) видећемо касније.

364. — Ова сопствена меница зове се још и *сува* (а и *соло* меница, в. бр. 117). Њен појам или дефиницију дао је и сам закон у наведеном §. 161. (и ако не без махне — в. бр. 366. III.), који можемо исказати овако: *сопствена меница је писмена исправа, којом се њен издавалац под меничном строгишћу обвезује, да ће по њој овлашћеном лицу сам (или код домицилиране менице преко домицилијата) исплатити одређену суму новца у одређено време и на извесном месту.*

ГЛАВА II.

Облик (форма) сопствене менице.

365. — Као и код вучене (бр. 75), исто тако и из истих разлога и код сопствене менице, закон тачно прописује форму у којој се и ова мора издати, ако се хоће да пред законом важи. Обична форма сопствене менице била би:

Београд, 18. Јула 1895.

Од 100 динара сребра.

Месец дана од данас платићу за ову меницу по наредби Николе Николића динара сто у сребру. Вредност примићу у еспању.

Петар Ристић.

Сопствена меница као год и вучена, може имати двојаке: *битне* и *небитне* саставке. И тако:

A.

Битни саставци облика сопствене менице.

§. 162.

Сопствена меница мора садржавати:

1. *Означење, да је меница, или ако је у каквом страном језику издана, мора садржавати израз у страноме језику одговарајући овоме назвању.*
2. *Суму новца која се има платити. Сума мора писменима и у слогу (тексту) менице означена бити.*
3. *Име онога по чијој се наредби има платити.*
4. *Време кад се има исплатити.*
5. *Потпис издатеља са његовим именом или фирмом; ако он потписати не може то ће поред имена крст ставити, које ће осим оног, који га је потписао, још два сведока својим потписима на меници осведочити.*
6. *Место, дан, месец и годину издања.*
7. *Вредност у новцу, еспању, рачуну или на други који начин примљену.*

§. 163.

Место издања сматра се при сопственој меници за место плаћања и у исто време за место пребивања издатеља, ако друго место плаћања није означено.

366. — По наведеним прописима сопствена меница мора у сваком случају имати *седам* саставака. То су ти битни саставци њене форме, а на име:

I. *Менична клауза*; о овој важи речено код трате, бр. 77.

II. *Означење меничне суме* — вид. бр. 78—81. што и овде вреди.

III. *Означење ремитента* — врши се по правилима из бр. 82—84., дакле као и код трате. И ако по §. 161. трг. зак. изгледа као да се сопствена меница може издати и на име чије, без речи *по наредби* (*recta* — меница), опет је то потрвено наредбом тач. 3. §. 162. Према овој одредби и сопствена меница мора садржавати оне речи *по наредби*.

Издавалац сопствене менице не може ову издати на своју сопствену наредбу, јер би онда и дужник и поверилац било једно и исто лице, а међу тим нико не може себи дуговати. У осталом и сам закон не каже да тога може бити, као што је то допустио код вучене менице (јер је овде дужник трасат).

IV. *Време плаћања*; за ово важи речено у бр. 86.

V. *Потпис издаваоца*; и о овоме важиће све речено о потпису издаваоца трате у бр. 87—88 bis, што ваља и овде аналогично применити.

Ма да закон ништа не говори о издавању сопствене менице средством пуномоћника, ипак се мора узети и то као по себи допуштено. И о томе ће важити сва општа начела напред изложена у бр. 91 до 95., а тако и оно о заступању у опште при меничним пословима из бр. 96.

VI. *Датум и место издања*. И о томе важиће правила изложена у бр. 97 и 98 за датум вучене менице.

VII. *Означење примљене вредности, валуте*. И о овоме се има аналогично применити оно што је речено у бр. 111.

*

И овде важи оно што је речено о тексту и вези битних саставака менице у бр. 112. и о писмености менице у бр. 113.

367. — *Место плаћања* не набраја се у §. 162. као битан саставак форме сопствене менице. Међу тим у самој ствари, а из разлога показаних у бр. 104., и ово место мора се видети из саме менице. Јер по §. 163. трг. зак. оно се мора или нарочито означити или, ако се то не учини, оно се замењује местом издања. Не буде ли у меници ни овога, онда нема ни места плаћања, а ни саме менице. —

Аналогично ономе из бр. 105. има се и овде рећи, да се место издања сопствене менице *увек* сматра „за место пребивања издатеља,“ без обзира на то да ли је означено особено место плаћања, или није, а без обзира и на фактичко стање ствари. Поред овакве претпоставке са свим је могућна и логична и она претпоставка, по којој је место издања у једно и место плаћања, ако ово није особено означено. Јер тада је најумесније мислити, да су уговорачи хтели да се меница исплати баш на месту издаваоца, којег менични поверилац мора тражити, а не чекати да њега онај тражи.

368. — *Домицилирана сопствена меница*.

Ова је код нас особито важна са тога, што је за њу закон усвојио један особени систем меничне одговорности (в. бр. 384.).

Домицилирана сопствена меница је понајстарији менични облик, а и праизвор дапашње вучене менице (в. бр. 7). Кад је издавалац сопствене менице ову издавао у једноме месту, па ту примао и њену валуту, а хтео је да се плати на ком другом месту, онда је то вршено домицилираном сопственом меницом. И ову је, према потреби, плаћао или сам из-

давалац, или пак неко друго лице — домицилијат. [Онај први случај данас се може савршено згодно извршити сопствено — вученом меницом (бр. 102.); овај други пак може се извршити било обичном тра- том (код које би трасат замењивао онога домицили- јата), било сопствено-вученом меницом у којој би опет био означен домицилијат].

369. — О појму домицилиране сопствене менице, као и о поступку при издавању исте, имаде у за- кону следећих прописа:

§. 165.

Кад је сопствена меница потписана на једном месту, а опредељује да ће се исплатити на ком другом.....

Издатељ сопствене менице дужан је, кад домицилијата не значи, а меницу на друго које место за плаћање упу- тује, означити особу или кућу, где ће га притежатељ ме- нице тражити.

Према овим прописима, као и према реченом о месту плаћања, ми постављамо следећу одредбу: *домицилирана сопствена меница је она, у којој је особено означено место плаћања географски различно од њеног места издања.* Форма такве менице може бити следећа:

Београд, 18. Јула 1895.

Од дин. 1000 сребра.

За обично време од данас платити за ову меницу по наредби Петра Николића суму од динара хиљаду у сребру. Вредност прихваћена у готову.

Јован Јовановић.

Плаћање у Нишу, хотел Европа.

Оваква форма сама собом већ казује, да изда- валац хоће сам лично да исплати ту меницу. Међу тим, може он из разних узрока желети, да ту ме- ницу плати неко друго лице, као његов заступник. И у томе случају мора се то лице означити на са- мој меници, н. пр. у горњем формулару место: *пла- ћање у Нишу, хотел Европа.* ставило би се: *пла- ћање у Нишу код Милована Перућа, трг.* Ово лице, одређено овим начином да на месту плаћања исплати ову домицилирану меницу, зове се *домицилијат*. Онај који га означава — *домицилијант*. Домицилијат може бити свако лице сем издаваоца. Домицилијант пак може бити само издавалац (изузев нарочите друк- чије погодбе). — Испоредити бр. 108 и §. 165. трг. зак.

370. — За појам домицилиране сопствене ме- нице главно је *разлика њеног места издања и пла- ћања.* Она мора бити *географска*, а не само просторна, и мора се видети из саме менице. По томе није домицилирана она меница, у којој је једно исто место означено као место издања и опет нарочито као место плаћања. — У осталом испоредити бр. 107.

371. — Домицилирање потиче од самога изда- ваоца. О томе важи све речено у бр. 109.

Овде ваља по аналогiji применити и оно из бр. 110.

372. — Код домицилиране суве менице важан је пропис §. 165. одељ. 2. По њему се код такве менице мора увек означити било домицилијат од кога ће се исплата тражити, било пак какво друго лице или бар кућа (стан, радња и т. д.) где ће поверилац о року тражити издаваоца ради наплате менице.

Ну ако се не учини ни једно ни друго, закон не каже шта бива. Ван сумње је да не може бити ништа друго, до да ремитент без тога није дужан

узети меницу; а ако је ипак узме, да је дужан ићи на место плаћања и тамо како зна тражити издаваоца.

Б.

Небитни саставци облика сопствене менице.

373. — Закон о овима и не говори. О њихову значају важи речено у бр. 114.

Код ових меница не јављају се сви они небитни саставци, којих може бити код трате. То, у осталом, следује из саме разлике ових двеју врста меница. Али и овде се јавља н. пр. презентацијона клауза (бр. 116), повратак без трошкова (поименце од стране жиранта) — бр. 125; али никада н. пр. клауза о покрићу, о више егземплара и т. д., јер тога нема код сопствених меница. — *Преписа* пак може бити и овде — испореди бр. 121, 251.

ОДСЕК ДРУГИ

Примена прописа за трате и на сопствене менице.

§. 164.

Следујући прописи за вучене менице вреде и за сопствене: Пропис §. 81. о томе, кад што од суштствених изискивања на меници оскудева.

О пренашању (жирирању).

О полнашању (презентирању) с роком исплате на један или више дана или месеца по виђењу, или на обично време по виђењу, с тим, да се овде има издатељу самом меница поднети.

О тражењу накнаде због неисплаћења према преноситељима; о тражењу сигурности, с тим, да ово у случају несигурности издатеља места има.

О застарелости.

О страном законодавству, и

О протесту.

§. 165.

Кад је сопствена меница подписана на једном месту, а одређује да ће се исплатити на ком другом, онда се она има тамо одређеном за плаћање лицу (домцилијату) или ако ово није означено, самом издатељу на оном месту к плаћању поднети, и ако се не плати тамо протест подићи. Изостави ли притежатељ благовремено код домицилијата протестирати, то он губи менична права према издатељу и преноситељима.

Издатељ сопствене менице дужан је, кад домицилијата не значи, а меницу на друго које место за плаћање упућује, означити особу или кућу, где ће га притежатељ менице тражити.

374. — Наведени пропис §. 164. је врло непотпун. У њему нису поменуте многе ствари, које подједнако важе како за вучену, тако и за сопствену меницу. Са тога ћемо ми редом и укратко прегледати како оне ствари, које помиње §. 164., тако и оне које он не помиње, али које несумњиво морају важити и за сопствене менице:

375. — *Последице недостатака меничне форме.* — О томе према речма §. 164. важи пропис §. 81. трг. зак. Упућујући на њ и на тумачење истога у бр. 127 — 130, ми и овде имамо применити сва тамо изложена правила (изостављајући само што је речено о акценту, којег овде не може ни бити). И тако и сопствена меница нити се сматра као меница, нити пак изјашњења на њој стављена имају меничне важности, ако јој не достаје ма који од битних саставака форме њене.

Недостајање *небитних* саставака може стварати незгода, али не утиче на правну важност саме менице. —

376. *Менична такса* је иста и за сопствене, као и за вучене менице. Све што је речено у бр. 131—134 важи и за сопствене менице; ово тим пре, што за њих и нема монополисаних бланкета.

377. *Измишљене и лажне менице и менична изјашњења* никако и не помиње §. 164 трг. зак. Па ипак је несумњиво, да ће и за њих важити прописи §§. 83. и 84. трг. зак. из одељка о вученим меницама. Са тога се и овде имају аналогично применити сва правила изложена у бр. 135—138.

378. *О року плаћања.* — Закон ништа не каже о томе како се може обележавати рок плаћања код сопствених меница, а ни о томе како се он у сваком поједином случају има прорачунавати. Па ипак ће се и ту морати применити дословно сви прописи §§. 99—107. са одговарајућом модификацијом §. 101. И тако ће и овде важити правила изложена у бр. 179—196. Односно самих начина за означавање рока налази се за то аргуменат и у тач. 4. §. 164. трг. зак. Али и без тога цела ова ствар не подлежи никаквој сумњи.

При самој примени пак ваља увек водити рачуна о природи сопствене менице и њеним особинама. Тако н. пр. има се учинити горе споменута модификација у §. 101. трг. зак. и применити само идеја овога прописа. Јер немајући трасата, односно акцептанта, сопствена меница се може само ради виђења презентирати и то издаваоцу (в. §. 164. тач. 4.). Овај има на меницу ставити визу, ако је плаћање неко време по виђењу, и од тога дана почиње тећи рок. Ну ако не стави визу, онда рок може се рачунати од дана издања (ако се већ *виђење* не би констатовало другим који начином н. пр. каквим

протестом због недатирања или другим којим пуноважним актом.

Што се пак тиче самога *виђења*, оно код сопствених меница нема исти значај као и код вучених. Код оних је издавалац видео меницу при самоме издању и ово *виђење* код њих је управо *поновно виђење* — испореди бр. 182 — учињено ради отпочињања рока.

379. *О преносу* (жиру) сам закон каже да вреде прописи постављени за вучену меницу, дакле §§. 108 до 115. тргов. зак. Ми после овога имамо само упутити на примену правила изложених у бр. 197—251. са тим додатком, да овде нема места само ономе што је речено о акцептанту и да место овога долази свуда издавалац.

380. — *О заједничком јемству* закон ништа не каже, али је ван спора да ће и код сопствених меница важити пропис §. 116. трг. зак. са свима правилима изложеним у бр. 252. Само и овде, као и код преноса, место акцептанта вучене, долази издавалац сопствене менице.

Ну односно правила из бр. 253. ваља нам напоменути само деобу меничних обвезника сопствене менице, која је код ове, у колико се тиче издаваоца домицилиране менице, посве друкчије изведена. Тако у *непосредне* или *безусловне* обвезнике сопствене менице спадају само издавалац обичне, као и домицилиране сопствене менице али без домицилијата; у *посредне* или *условне* обвезнике спадају преносиоци, као и издавалац сопствене домицилиране менице са домицилијатом (в. бр. 384.). Све остало речено у бр. 253. важи и овде.

381. — *О авалу* се такође ништа не помиње у §. 164. трг. зак. Ну и овде имају важити прописи §§. 90. тач. 2, 117 и 118. трг. зак., па се

имају аналогично применити и правила изложена у бр. 254—264.

382. — *О плаћању* се у §. 164. трг. зак. ништа не говори. Али по самој природи ствари и овде ће важити прописи §§. 119—122, 125, 128, 129, 131, 132 и 133. трг. зак. Ове законске одредбе имају се применити и на сопствене менице према правилима изложеним у бр. 265—276а, 278—280, 293—295. Само свуда ваља имати на уму, да је овде издавалац оно што је акцептант код вучене менице, дакле непосредно и у првом реду на исплату позвано лице.

383. — *О плаћању посредовањем* такође се у закону не каже да ли ће имати примене и код сопствених меница. Ми, међу тим, не видимо разлога зашто не би имало и мислимо да ће се и овде применити §§. 134 и 135. трг. зак., па дакле и правила из бр. 296—303, наравно свуда стављајући издаваоца на место акцептанта.

384. — *Права и дужности притежатеља.* — Према тач. 4. и 5. §. 164. трг. зак. и овде ће важити прописи §§. 136—148., па, дакле, и правила из бр. 308. и след., али са двема модификацијама које следују из тога, што овде издавалац заузима место акцептанта и са једном особеном одредбом о обвези издаваоца домицилиране суве менице са домицилијатом, а на име:

а.) Овде не може бити ни говора о акценту, па ни о тражењу нити о несигурности истога. Али и овде има важити тач. 2. §. 139. с тим, да се она примењује на случај несигурности издаваоца — бр. 307. и §. 164. тач. 5. трг. зак.

б.) Из истог разлога презентација рад исплате врши се самоме издаваоцу (односно домицилијату). Његова пак обавеза није онако зависна од покрића као што је обавеза издаваоца трате (ма да и код

сопствене менице у извесном случају може бити нечега сличнога покрићу трате — бр. 384. bis.) По томе, обавеза издаваоца сопствене менице не може се регулисати по идеји §. 146. трг. зак., јер је он у положају акцептанта, дакле безусловни дужник, који се не ослобођава обавезе било протеста или га не било (сравни бр. 332 и 333). Од овога последњег правила има један једини изузетак, а то је следећи:

У бр. 380. видесмо да се у посредне обвезнике убраја и издавалац *сопствене домицилиране менице са домицилијатом*. У §. 165 усвојен је један особени (немачки) систем, по коме се и издавалац *овакве* менице ослобођава *меничне* одговорности, ако се она због неисплате не протестује против домицилијата. У таквоме случају имаоцу менице остаје још само могућност, да путем грађанскога спора тражи накнаду од домицилијата, ако је овај примио суму потребну за исплату менице (покриће), иначе пак од самога издаваоца (сравни §. 146. и бр. 332.).

384. bis. — Напред (бр. 362) рекосмо, да код ових меница нема места говору о покрићу. Али и код њих може бити нечега сличнога, а на име: код домицилиране суве менице са домицилијатом издавалац је дужан послати овоме суму потребну за исплату менице. Она се махом назива *покриће*. И о саставу, величини, року давања овога покрића вреди начела што важе и за покриће вучене менице.

385. — *О протесту*. Према тач. 8. §. 164. трг. зак. прописи о протесту из §§. 149—152. имају се и овде применити. Дакле се овде имају применити и правила из бр. 337—343. Али при свем том овде не може бити ни речи о протесту због непријема, па дакле ни због несигурности пријема, већ само о протесту због неисплате и због несигурности исплате,

односно несигурности издаваоца; и на овај протест имају се аналогично применити правила о протесту због несигурности акцепта.

ОДЕЉЕЊЕ ЧЕТВРТО

ОДСЕК ПРВИ

О застарелости

§. 167.

Све тражбине тичуће се вучених меница, а и сопствених, ако су ове последње издате и потписане од трговаца, банкера или ма и од нетрговаца за дела трговачка, застаревају за 5 година рачунајући од дана, кад је протест изискат, или од дана последњег корака код суда чињеног. Ако је спорна ствар признањем, поравњењем или пресудом свршена, онда ће потраживање застарети за 24 године, под надгледавањем свију правила, која су грађанским закоником за застарелост прописана.

386. — Са још више разлога од грађанскога и менично право признаје застарелост као један начин за поштивање права и обавеза, што потичу из саме менице. Интерес меничнога саобраћаја не трпе да се односи меничних лица нерасправљени и несвршени одржавају и у недоглед развлаче. Са тога је и овде уведена застарелост, силом које менична права, односно обавезе, престају и гасе се само са тога, што нису вршена или употребљена за извесно краће или дуже време.

387. — *Рок и предмет меничне застарелости.*—

Рок ове застарелости је двојак: од 5 и од 24 године.

I. Застарелост од 5 година. — У овоме року, а према §. 167. трг. зак., застаревају *све* тражбине које се оснивају на ма којим вученим меницама и њиховим изјашњењима и *све* тражбине које се оснивају на оним сопственим меницама и њиховим изјашњењима што потичу од трговаца или и од нетрговаца али за дела трговачко-правне природе (сопствена меница и њена изјашњења од стране нетрговаца и за нетрговачке послове падају под рок од 24 год).

Предмет ове застарелости не могу бити *све* горе поменуће тражбине и ако закон то тако каже. Она се односи само на обавезе акцептанта и онога издаваоца вучене менице, који није дао покриће, као и издаваоца сопствене менице (сем издаваоца сопствене домицилиране менице са домицилијатом), а још и на обавезе авалиста ових лица. Јер сви остали потписници ових меница ослобођавају се својих обавеза (преклузијом) много раније и то одмах, ако меница није протестована због неисплате; а ако је протестована, онда по истеку оног кратког рока за дизање регресне тужбе (в. бр. 327 и след. и бр. 384).

На против пак, тужба имаоца менице против трасата који је примио покриће (§. 146. in fine, бр. 332), тужба за накнаду акцептанта или трасата који је платио меницу не добивши покриће (бр. 145.), тужба против домицилијата сопствене менице који је примио покриће, али не платио меницу (бр. 384. in fine), — све те тужбе, и ако стоје у вези са меницом, ипак нису праве меничне тужбе и не падају под ову застарелост (оне ће застаревати или за 20 год. — §. 166 — или за 24 год. — §. 167 — према томе да ли се оснивају на тргов. књигама или каквом признању и т. д.).

II. Застарелост од 24 године. — У овоме року застаревају све оне меничне тражбине (ма какве оне биле и ма које се менице типале), које су регули-

сане и утврђене признањем (наравно у форми пуноважној), судским поравњењем, пресудом или и решењем (н. пр. осудним), а тако и оне тражбине, које се оснивају на сопственим меницама и њиховим изјашњењима што потичу од нетрговаца и за нетрговачке послове (н. пр. прост зајам чиновника, који изда повериоцу сопствену меницу место обичне облигације). И за ову застарелост важе сва правила грађанскога права.

388. — *Почетак, прекид и обустава застарелости.*

Она застарелост од 5 година почиње тећи од дана кад је дотични протест изискат, не рачунајући и сам дан протеста (§. 167). Ако пак протест није изискат, онда шта бива? Закон о томе ћути. Владајуће је мишљење, да тај рок почиње од дана кад је протест требало подићи. — Овај рок застарелости *прекида* се са сваким повериочевим актом, који он предузме код надлежне власти ради остварења дотичне тражбине своје н. пр. тужба. Време које је прошло до тога прекида не узима се више у рачун, већ онај рок од 5 година почиње поново тећи од дана прекида застарелости (§. 167). *Обустави* нема места код ове застарелости, јер о њој закон ништа не говори; ова тече против сваког лица без разлике.

Друга она застарелост од 24 год. почиње са актом услед кога се она и примењује, дакле с признањем, поравњењем, пресудом, решењем. Дан тога акта не рачуна се у овај рок. Код тражбина по сопственој меници од нетрговаца почетак се рачуна као и горе код застарелости од 5 год. — *Прекид* ове застарелости и значај његов исти је као и код оне застарелости од 5 година. — Ну код ове застарелости има места *обустави*, т. ј. она престаје тећи, односно завршити се против малолетника, безумних и по послу отаџбине одсутних или заробљених лица

(§§. 933. и 942. грађ. зак.). Ово нарочито наглашава §. 197. *in fine*.

389. — И прекид и обустава застарелости имају само индивидуалног значаја, т. ј. они се употребљују само у корист онога лица, које је прекид или обуставу проузроковало и само против оних лица на чију се обавезу односе. Права и дужности свих осталих лица тиме се ни у колико не додирују, нити се пак у чему мењају.

390. — *Дејство* застарелости је у томе, што услед ње престају извесна права и дужности; овде је оно управо у томе: што се застарели менични дуг сматра као и да је исплаћен.

У овоме погледу постоји извесна разлика између двеју наведених врста застарелости. Јер са навршетком оне од 24 год. ово њено дејство је апсолутно: застарела тражбина не може се више никојим путем остварити. — На против пак са навршетком оне застарелости од 5 год. престаје само могућност дотичну тражбину остварити *меничним* путем. Али тиме још нису затворени сви путеви доћи до измирења дотичне тражбине. Тако н. пр. ако би неко ради измирења каквога дуга по трговачким књигама акцентирао меницу, па би тражбина на основу менице застарела према горе наведеном, онда повериоцу ипак остаје могућност, да путем обичнога спора тражи наплату дуга по оним књигама у које је исти уведен (в. §. 166.) и т. д.

ОДСЕК ДРУГИ

Страно законодавство

§. 169.

Форма изван Србије издане менице као и остала менична изјашњења на страни учињена, суде се по закону места,

на коме су учињена. Но ако би ова изјашњења по страном закону неважећа била, али по српском закону вреде, то се из тога не може ништа наводити противу доцније у Србији на меници стављених изјашњења, као што су: пријем, пренос, јемство. — Исто тако менична изјашњења једног Србина према Србину изван Србије учињена, вреде као менично права, и ако би она по српским законима достатачна била.

§. 170.

Форму делана ради одржања или извршења права из менице на каквом страном месту, опредељава тамо вредећи закон.

391. — У овај одељак спада и §. 168. који говори о меничној способности странаца. Његов садржај и значај изложили смо раније у бр. 65—67, на шта сада само упућујемо.

392. — *Форма менице и меничних изјашњења* (акцента, преноса, авала и др.) имају се свагда удељавати по законима места њиховог постања (locus regit actum). То је једно опште правило исказано и у §. 169. трг. зак. И тако кад се нека меница изда, или неко менично изјашњење учини где год на страни, па се после деси да им се важност и форма пени у Србији, пред српским судовима, онда ће се та оцена вршити по закону који важи за место њихова постања. И ако буду испуњени прописи тога закона, онда ће дотична меница или изјашњење бити пуноважно и у Србији, ма да не би одговарало и српским законима. Овакав пропис одговара самој природи ствари, вољи и намери дотичних странака уговорница. Тако н. пр. по аустр. закону није пужно у меници означити да је и у чему је примљена валута, а по нашем је закону то пужно. И кад се у

Аустрији изда меница без ове клаузе она је тамо пуноважна, па ће таква бити и у Србији.

Од овога правила има један једини изузетак, а на име: ако где на страни један Србин (т. ј. срп. поданик) изда меницу или учини ма какво менично изјашњење у корист другог Србина, тада све то вредиће пред српским законима и онда кад би одговарало њиховим прописима, па ма и неодговарало прописима оног страног закона. У овоме случају, дакле, напушта се правило locus regit actum и гледа се више на својства уговорача по којима се и њихова воља и намера опредељује. Тај изузетак је последица оне исте идеје о којој смо говорили у бр. 67.

393. — Пропис §. 169, а на име његова тач. 2. садржи још једну ствар.

Ако би на страни била издата каква меница, или учињена каква менична изјашњења, па то не би одговарало закону места постања, али би одговарало нашим законима, онда ће пред нашим законима бити пуноважна сва доцније на таквој меници и у границама Србије стављена менична изјашњења само ако одговарају српским законима. Разлог овоме правилу је у томе, што је у Србији свако претпостављао да је дотична меница пуноважна кад одговара српским законима, па је на основу тога и давао или чинио друга изјашњења такође саобразно српским законима. Дотични уговорачи сматрали су ову меницу као уредну и зато су у озбиљној намери на њој заснивали даље меничне односе, који се сада не могу оглашавати као неважећи само са тога, што уговорачима није било познато да ова меница не одговара прописима страног закона.

394. — *Форма и начин радња за одржање и извршење меничних права* свагда се управља по законима места где се предузимљу. Овде по §. 170.

трг. зак. има апсолутну важност правило: locus regit actum. У ове радње спадају: протести, нотификација истих, подизање регресне тужбе и др. Све то како у погледу спољне форме, тако и у погледу начина на који се врши, апсолутно је подвргнуто прописима закона онога места, на коме се предузима.

32636

ПРЕ ЧИТАЊА ИСПРАВИТИ :

НА	СТР.	РЕД		МЕСТО :	ТРЕБА :
"	7	18	оздо	вансо	вансо
"	10	9	"	меничнога	меничнога
"	"	7	"	лица лица	лица
"	"	3	"	коју	којој
"	"	"	"	данас	после
"	14	6	"	Друм	Други
"	15	"	озго	бесплатно	бесплатно
"	16	19	"	циркулацији	циркулацији
"	46	2	оздо	примети	приметити
"	57	19	озго	шест	шест
"	65	18	"	се се	се
"	90	14	"	ка	као
"	120	16	оздо	Мишљања	Мишљња
"	144	7	озго	оично	обично
"	218	4	оздо	податка	података
"	223	1	"	ови	ов
"	"	"	"	нетрговци	нетрговац
"	246	4	озго	при	три
"	262	13	оздо	пети	исти